quo minus conductione ſua fruatur. Si quem tamen ante ædes meas, vel ante prætoriũ † meum piſcari prohibeam, quid dicendum eſt? me iniuriatum iudicio teneri, an non? Et quidem mare commune omnium eſt, & litora: ſicuti aër. Et eſt ſæpiſſime reſcriptum, non poſſe quem piſcari prohiberi, ſed nec aucupari: niſi quòd ingredi quis agrum alienum [a] prohiberi poteſt. Vſurpatum [b] tamen & hoc eſt, tametſi nullo iure, vt quis prohiberi poſſit ante ædes meas vel prætorium meum piſcari. Quare ſi quis [c] prohibeatur: adhuc iniuriarum agi poteſt. [d] In lacu tamen qui mei dominij [e] eſt: vtique piſcari aliquem prohibere poſſum.

XIIII. PAVLVS *libro tertiodecimo ad Plautium.*

SAnè ſi maris proprium ius ad aliquem pertineat: [f] vti poſſidetis interdictum ei competit, ſi prohibeatur ius ſuum exercere: quoniam ad priuatam iam cauſam pertinet, non ad publicã hæc res: vtpote cum de iure fruendo * agatur, quo ex priuata cauſa contingat, non ex publica. Ad priuatas enim cauſas accommodata interdicta ſunt, [g] non ad publicas. B

XV. VLPIANVS *libro ſeptuageſimoſeptimo ad Edictum.*

ITem apud Labeonẽ quæritur: ſi quis mentẽ alicuius medicamento, alióve quo alienauerit, an iniuriarũ actio locũ haberet. Et ait iniuriarũ aduerſus eũ agi poſſe. [h]

a] Conſuetudine iniuſta ſcienter vtens, iniur. tenetur. immo videtur quòd ei faueatur per ea quæ not. Frã. de Creſſin. ſuo. 150. in c p. conſuetudo. eſt Bononiæ.

† πρόθυρον Nouell. 6. Leonis vertere videtur vide Harm. lib. 2 tit. 1. Gel. li. 16. c. 5. de ſing. veſtibuli.

* fruendi agat, quod ex.

a *Quis agrum alienum*. vt & ſupra de ſer. ruſtic. prædi. diuus. & inſtitut. de re. diui. §. apum. & ſupra de adquiren. re. do. naturalem. §. apum. Accurſius. A

b *Vſurpatum*. id eſt conſuetudine obtentum: vt ſupra de vſuca. l. ij. vel contra rationem introductum. Item not. quòd tenetur iniuriarum qui ſciens iniuſta vtitur conſuetudine. [a]

c *Quare ſi quis*. quia nullo iure vſurpatum eſt: ergo ſi quis, &c.

d *Agi poteſt*. licet ſit vſurpatum: niſi conſuetudo ex certa ſcientia ſit inducta: quia tunc legem vinceret: vt. C. quæ ſit longua conſuet. l. conſuetudinis. & ſupra communia prædio. l. venditor. §. ſi conſtat.

e *Mei dominij*. quod eſſe poteſt: vt ſupra qui. mo. vſusfruct. amit. l. quid tamẽ. §. j. & ſupra vt in flu. pu. na. lic. l. j. §. ſi priuata.

f *SAnè. Pertineat.* Sper priuilegium, vel per longam conſuetudinem: vt ſupra de diuer. præſcript. l. ſi quiſquam. Azo.

g *Interdicta ſunt*. vti poſſi. & vtrubi, & plura alia multa: tamen cauſa publici iuris introducta ſunt: vt ſupra de interdict. l. j. & l. ij. §. hominum. quæ ſunt contra. Accurſius.

ITem apud Labeonem.] CASVS. Qui medicamenta alicui dedit, vt eum alienaret à mente, vel qui alio modo hoc fecit, & ſic factum eſt: tenetur hac actione. Secundo dicit: eleuaui manum contra te quaſi tibi alapam daturus, & non dedi. teneor hac act. [AIT PRÆTOR.] Ponitur edictum, cuius ſenſus eſt: qui aduerſus bonos mores conuicium alicui fecit: cuiúſve opera hoc factum eſſe dicetur: in eum prætor dat act. Poſtea loquitur Vlp. & dicit: conuicium eſt iniuria. Et dicitur conuicium à concitatione vel à collatione vocum: quando plures vnam vocem ponunt: vt cum dicunt, Titius eſt cucurbita, eo præſente: vel ad domum Titij vadunt, & ibi dicũt ante domum, vel aliquid aliud dicunt quod ſit contra mores huius ciuitatis. & non ſolum qui poſuit vocem, tenetur hac act. ſed & is qui induxit aliũ vel alios ad concitandum. Et bene dictum eſt in edicto, cui. ſi enim non nominarent perſonam: ſed dicerent, quis cucurbita, non tenerentur hac act. Subſequenter dicit: procuraui vt tibi conuicium diceretur per aliquem: puta per Barbacam de porta noua: qui habet malam linguam: non tamen dixit cõuicium. dicitur quòd non teneor. Ex his apparet conuiciũ cum vociferatione fieri ſiue ab vno ſiue à pluribus: id eſt ſi in cœtu dicatur. ſi autem aliquis aſtrologus vel diuinus dicat aliquem furem, cum non eſſet: non tenetur hac act. ſed per conſtit. punitur. Item hæc actio iniuriarũ, quæ naſcitur ex conuicio, non datur heredi, nec in heredem. [SI QVIS VIRGINES.] Appellaui virginem ancillari veſte veſtitam. minus pecco, & non teneor. vel aliter vt in gloſ. Item non teneor ſi erat veſtita veſte meretricali, & eam appellaui, ſcilicet eius pudicitiam blãdo ſermone attentando: vel ei comitem abduxi. comitem autẽ intelligas, qui aſſociabat virginem: ſiue liber ſit, ſiue ſeruus: ſiue maſculus, ſiue fœmina. ſic ergo comes dicitur qui erat deſtinatus vt aſſociaret puellam quandã. continetur etiã & pædagogus. & ille dicitur abducere comitem, qui fecit ne comes cum ea eſſet, ſiue per vim, ſiue per blanditias. Tenetur etiam hoc edicto non ſolũ qui comitẽ abduxit: ſed & is qui aſſectatus eſt aliquem comitum, & qui appellauit. Poſtea dicit quid ſit appellare. poſtea dicit, ſi dico verba turpia alicui, teneor iniuriarũ. poſtea dicit differentiam eſſe inter appellare & aſſectari. & dicit quid ſit aſſectari. poſtea dicit quòd nõ omnis aſſectator tenetur. ecce enim qui ſolatiãdi cauſa cum aliqua domina vel virgine loquitur, non tenetur. Item ioculatores qui præcedunt ante dominas ſonando ſua inſtrumenta: non tenentur. Vltimo dicit: pro iniuria facta ſponſæ habet ſponſus act. iniuriarum. [AIT PRÆTOR.] Ponit edictum cuius ſenſus eſt: prohibet prætor ne quid fiat ad infamiam alicuius. & ſi cõtra hoc fiat, prætor animaduertet. Poſtea dicit: hoc edictũ videtur ſuperfluum per ſuperius. ſed tamen ſpecialiter de hoc voluit dicere. ea enim quæ notabiliter fiunt, &c. apparet ergo prætorem aliquid fieri vel dici ad infamiã alicuius noluiſſe: & qui contra fecit, tenetur act. iniuriarum. & ponit plura exempla quando fit ad infamiam alicuius. Item bene dixit prætor, ſi contra fiat, animaduertam. quia quandoque non puniet, inſpecta perſona contra quam eſt facta iniuria, vel inſpecta perſona eius qui fecit, vel inſpecta qualitate iniuriæ. & da exempla vt in gloſ. [SI QVIS LIBELLO.] Libellum infamatoriũ dedi principi, in quo continetur infamia alicuius: teneor act. iniuriarum. Secundo dicit: ſi comes vel aſſeſſor poteſtatis Bonon. accipiat à me pecuniam, & faciat dari per poteſtatẽ quandam ſententiam pro me: & iſte comes vel aſſeſſor ob hoc ſit fuſtigatus: videtur de iniuria damnatus. videtur enim feciſſe iniuriam poteſtati. Tertio dicit: bona vel rem alicuius per iniuriam occupaui. teneor act. iniuriarum. Quarto dicit: quidam dixit ſe habere à me in pignus quendam librum: & non erat verum. illum librum poſuit venalem cauſa me infamandi. tenetur hac. act. Quinto dicit: vocaui quendam ad ius cauſa iniuriandi eum vt debitorem meum, cum non eſſet. teneor hac actione. [PRÆTOR AIT.] Prætor ait: qui ſeruum alienum verberat aduerſus bonos mores: item qui quæſtionem habet de ſeruo alieno ſine iuſſu domini: iniuriarum act. tenetur. item ſi quid aliud fiat: prætor act. dat. Poſtea dicit: qui ſeruo alieno fecit iniuriam in odium domini, domino C datur hæc actio: ſiue in odium domini prætor non debet relinquere hanc iniuriam inultam. Poſtea dicit: qui ſeruum communem ſuum & alterius verberat: non tenetur hac act. idem ſi fructuarius: nam non tenetur hac actio. & bene dictum eſt in edicto, verberet ſeruum in quo habet vſumfruct. Idem ſi proprietarius: nam tenetur hac act. & bene dictum eſt in edicto, aduerſus bonos mores. quid enim ſi cauſa corrigendi ſeruum meum eum verberes? non teneris, item ſi magiſtratus. Poſtea exponit verbum verberaſſet, poſitum in edicto. item verbum, quæſtionem. Poſtea exponit vltimo verba edicti, hæc ſcilicet, itẽ ſi quid aliud factũ eſſe dicetur, &c. nam ſi ſeruus alienus verberetur, vel quæſtio eius habeatur ſine cauſæ cognitione, tenetur hac act. qui hoc fecit. ſi autem alia iniuria ſit ei facta: non ſemper tenetur qui fecit iniuriam: ſed cum cauſæ cognitione. qui enim leuiter ſeruum alienum percuſſit, vel maledixit, non tenetur. Si autem aliquis infamauit eum carmine, vel alio modo: bene tenetur cum cauſæ cognitione. nam inſpicitur conditio ſerui: vt in litera declaratur. Poſtea dicit: facta iniuria ſeruo, domino oritur hæc actio: quandoque non. quid enim ſi ſeruus dicebat ſe liberum, & eum verberem? vel quid ſi alterius credebam ſeruum, quàm eſſet? D Vltimo dicit: verberaſti ſeruum meum ita quòd ei rupiſti brachium. egi hac actione iniuriarum: poſſum adhuc agere Aquil. & redditur ratio. [SI VSVMFRVCTVM.] Habebam vſumfruct. in ſeruo, & tu proprietatem. ſi aliquis ei ſeruo facit iniuriam, tibi competit hęc actio, non mihi. idem ſi cum ſeruum alienum bona fide poſſidebam. Secundo dicit: poſſidebam liberum hominem tanquam ſeruum. ei eſt facta iniuria. ſi in mei odium: ego habeo: aliàs non. Idem in ſeruo alieno quem bona fide poſſideo. Idem in fructuario ſerui eſt dicendum. Tertio dicit: ſeruum plurium verberaui. omnibus dominis datur hæc actio: & cuilibet ſum condemnandus pro parte quam habet in ſeruo. ſed ſi volente vno ex dominis ſeruum verbero: ſi quidem eius tantum credebam ſeruum, non teneor hac act. ſi autem ſeruum eius & aliorum ſciebam eum eſſe, tunc aliis teneor: ei qui voluit, non teneor. Vltimo dicit: iuſſu tutoris vel curatoris ſeruum pupilli vel adulti poſui quæſtioni. non teneor. & hoc dicit hic. §. cum. l. ſeq. & princ. tertiæ. Franc.

h *Agi poſſe*. criminaliter etiã accuſatur: vt. C. de mathe. l. multi. arg. contra. ꝟ. ſi quis ali. teſtari pro. l. fin.

Si quis † pulſatus quidem non eſt, verùm manus aduerſus eum leuatæ, & ſæpe territus quaſi vapulaturus, a non tamen percuſſit: b * vtili iniuriarum actione c tenetur. Ait prætor: *Qui aduerſus bonos mores conuicium* d *cui feciſſe, cuiúſve opera factum eſſe dicetur, quo aduerſus bonos mores conuicium fieret: in eum iudicium dabo.*

A Conuicium iniuriam eſſe Labeo ait. Conuicium † autem dicitur vel à concitatione, vel à conuentu: hoc eſt à collatione vocum. Cum enim in vnum complures voces conferuntur: conuicium appellatur, quaſi conuocium. Sed quod adiicitur à prætore, *aduerſus bonos mores*: oſtendit non omnem in vnum collatã vociferationem prætorem notare: ſed eam quæ bonis moribus improbatur, quæq; ad infamiam vel inuidiam alicuius ſpectaret. Idem ait, *aduerſus bonos mores* ſic accipiendum, non eius qui fecit: ſed generaliter accipiendum aduerſus bonos mores huius ciuitatis.

B Conuicium non tantum præſenti, verùm abſenti quoque fieri poſſe Labeo ſcribit. Proinde ſi quis ad domum tuam venerit te abſente: e conuicium factum eſſe dicitur. Idem & ſi ad ſtationem vel tabernã ventum ſit, probari oportere. f Feciſſe conuicium g non tantùm is videtur, qui vociferatus eſt: verùm is quoque qui concitauit ad vociferationem alios, vel qui ſummiſit vt vociferentur. *Cui*, non ſine cauſa adiectum eſt. h Nam ſi incertæ perſonæ cõuicium fiat, nulla executio eſt. i Si curauerit quis cõuicium alicui fieri, non tamen factum ſit, non tenebitur. k Ex his apparet, non omne maledictum conuicium eſſe: ſed id ſolum quod cum vociferatione dictum eſt. Siue vnus, ſiue plures dixerint: quod in cœtu dictum eſt, conuicium eſt. Quod autem non in cœtu nec vociferatione dicitur: conuicium non propriè dicitur, ſed infamandi cauſa dictum.

Aſtrologi diuinantes ſunt puniendi gladio vltore. hoc dicit.

Si quis aſtrologus, vel qui aliquam illicitam diuinationẽ pollicetur, conſultus aliquem furem dixiſſet, qui non erat: iniuriarum cum eo agi non poteſt: l ſed conſtitutiones m eos tenent. Iniuriarum quæ ex conuicio n naſcitur, in heredes non eſt reddenda, ſed nec heredi. o

Talis quis eſſe præſumitur, in quali habitu reperitur. Bart.

Si quis † virgines p appellaſſet, q ſi tamen ancillari veſte veſtitas, minus r peccare videtur: multo minus ſ ſi meretricia veſte fœminæ, non matrumfamiliarum veſtitæ fuiſſent. Si igitur nõ matronali habitu fœmina fuerit, & quis eam appellauit, t vel ei comitem abduxit: iniuriarum tenetur. u * Comitem x accipere debemus eum qui comitetur, & ſequatur: &, vt ait Labeo, ſiue liberum, ſiue ſeruum, ſiue maſculum, ſiue fœminam. y & ita comitem Labeo definit, qui frequentandi cuiuſque cauſa, vt ſequeretur deſtinatus, in publico priuatóve abductus fuerit. Inter comites vtique & pædagogi z erunt. Abduxiſſe videtur, vt Labeo ait, non qui abducere comitem cœpit: ſed qui perfecit a vt comes cum eo † nõ eſſet. Abduxiſſe autem non tantùm is videtur, qui per vim abduxit: verum is quoque qui perſuaſit b comiti vt eam desereret. Tenetur hoc edicto non tantum qui comitem abduxit: verumetiam ſi quis eorum quem c appellauiſſet, adſectatúſve eſt. Appellare eſt blanda oratione alterius pudicitiam attentare. Hoc enim non eſt conuicium facere, ſed aduerſus bonos mores attentare. C Qui turpibus verbis vtitur: non tentat pudicitiam, ſed iniuriarum tenetur. Aliud eſt appellare, aliud adſectari. Appellat enim, qui ſermone pudicitiam attentat: adſectatur, qui tacitus d frequenter ſequitur. Adſidua * enim frequẽtia quaſi præbet nonnullam e infamiam. Meminiſſe autẽ oportebit, non omnem qui adſectatus eſt, nec omnem qui appellauit, hoc edicto conueniri poſſe. Neque enim ſi quis colludendi, f ſi quis officij g honeſtè faciẽdi gratia id facit, ſtatim in edictum incidit: ſed qui contra bonos mores hoc facit. D Sponſum quoque ad iniuriarum actionem admittendum puto. Etenim ſpectat ad contumeliã eius iniuria quæcumque h ſponſæ eius fiat.

Non eſt ſuperfluum poſt generalem clauſulam ſubiicere ſpeciales, cauſa rei elucidandæ. hoc dicit.

Ait prætor: *Ne quid infamandi cauſa fiat.* i *Si quis aduerſus ea fecerit: prout quæque res erit, animaduertam.* Hoc edictũ ſuperuacuum k eſſe Labeo ait, quippe cum ex generali [clauſula l] iniuriarum agere poſſumus. Sed videtur & ipſi Labeoni, & ita ſe habet, præ-

† Bart. hic dicit iſtũ textũ eſſe no. & ſe neſcire alibi aliũ concor. & Alexã. ad Bart. in l. reſpicien dũ §. de in litẽ. j. de pœ. eũ enũ reputat ſing. ad hoc quod ſi quis nõ fuit actu verberatus, ſed manu eleuata in eũ cõminatus ſæpius, & ex hoc attonit' & perterrit' fuerit, poteſt agere actiõne iniuriarũ quaſi vapulatus.

* percuſſus.

† Vide in hunc locum Lau. Vall li. elegan. 6. ca. 52.

a *Vapulaturus*. i. verberandus eſt. Azo.

b *Percuſſit*. efficaciter.

c *Actione*. prætoria. id eſt non Cornelia: vt ſupra eod. l. lex Cor. in princ. & . §. inter.

d *Conuicium*. differt inter conuicium, & nudum dictum cauſa infamandi: vt infra. §. ex his. & vſq; illuc eſt expoſitio horũ verborũ.

e *Te abſente*. fit ergo dolus abſenti. ſic & abſens dolum facere poteſt: vt ſupra vi bo. rap. l. prætor. ij. §. hoc autem edicto.

f *Oportere*. eſſe conuicium.

g *Feciſſe conuicium*. vt & ſupra eodem. l. non ſolum. in princ. & infra ead. l. §. abduxiſſe. & ſupra de ſer. cor. l. j. §. perſuadere. & de vi & vi arm. l. j. §. deieciſſe. & de mino. l. in cauſæ. j. §. in ſumma. & . ſ. eo. l. ſed ſi vnius. §. ſeruus meus.

h *Adiectum eſt*. in edicto prætoris: vt ſupra. §. ait prætor.

i *Nulla executio eſt*. aliud in famoſo libello: vt ſupra eo. l. quod ſenatus. & facit inſtit. de leg. §. tutor. & infra eo. l. eum. §. ſi iniuria. & ar. contra. inſtit. de rerum diuiſione. §. hoc amplius. Accurſius.

k *Non tenebitur*. nõ ſufficit conſilium vel conatus, ſi delictum non habeat effectum: vt & ſupra quod quiſque iuris. l. j. §. fina. & ſupra de furt. l. ſi quis vxori. §. ſi quis de manu. & . §. neque verbo. & de ope. lib. l. ſicut. & de verb. ſignifi. ſæpe. in fin. & . l. fugitiuus. & ſupra de his qui no. infam. l. qui autem. & ſupra quæ in frau. cre. l. ait prætor. §. ita demum. ſed arg. cõtra ſupra de neg. geſt. l. ſed an vltro. §. is autẽ. & de contra. iud. tut. l. iij. §. ſufficit. & infra tit. j. l. j. Accurſius.

l *Non poteſt*. quia non dolo, ſed ſuæ artis cauſa fecit. Accurſius.

m *Conſtitutiones*. vltore gladio puniendos: vt & . C. de mathe. l. nemo haruſpicum.

n *Ex conuicio*. imò ex bono & æquo: vt ſupra eo. l. non ſolùm. §. j. contra. ſed ſolu. vt ibi.

o *Nec heredi*. vt & . ſ. l. iniuriarum. in prin. Ac.

p *Si quis virgines*. id eſt eas quæ erant virgines. Accurſius.

q *Appellaſſet*. id eſt earum pudicitiam blando ſermone attentaſſet: vt infra eo. appellare.

r *Minus*. id eſt nullo modo. Ioan. vel minus quàm ſi id liber feciſſet. R. pro quo facit quod ſubiicit multo minus. ſed non placet; cum non ſit atrox: vt inſtit. e. §. ſeruis.

ſ *Multo minus*. id eſt nullo modo. Ioan. ſic & ſupra loca. l. ſi quis ignorans.

t *Appellauerit*. id eſt blando ſermone earũ pudicitiam attentauerit.

u *Non tenetur*. nullo modo: & hoc tertio caſu, ſecundum Io.

x *Comitem*. ſcilicet virginis.

y *Fœminam*. ſ. comitẽ accipere debemus.

z *Et pædagogi*. id eſt magiſtri qui pede ad pedem ſequuntur. Azo.

a *Perfecit*. ſic. ſ. quod quiſque iur. l. j. in fin. & ne quis eum qui in ius voca. l. ſi per alium. §. j.

b *Perſuaſit*. ſic & ſupra de ſer. cor. l. j. §. perſuadere. & ſupra eo. §. feciſſe.

c *Eorum quem*. ſcilicet comitum. & ſic iniuria facta comiti, videtur fieri ſocio itineris. & facit ſupra eod. l. ſed eſt quæſtionis. §. fin. & l. j.

d *Tacitus*. hic melius aperit, quàm aliàs, quid ſit adſectari.

e *Nonnullam*. id eſt aliquam.

f *Colludendi*. vel ſolatiandi: vt faciunt milites Domando.

g *Officij*. vt viatores præcedentes.

h *Quæcunque*. an ergo de adulterio accuſet? Reſpond. vt dices infra de adulterio. l. ſi vxor. §. j. & facit ſupra eo. l. j. §. fin. Accurſius.

i *Fiat*. manibus. ſcilicet ſcribendo, vel pingendo, vel ſculpendo. Azo. ſed ſi aliter dicas: videtur cautum per ſuperius edictum ſupra eadem. l. §. ait prætor qui. verum ad hanc expoſitionẽ videtur contra infra. §. proxi. & . §. generaliter. vnde poſſet dici generaliter hoc intelligi. Accurſius.

k *Superuacuum*. prima fronte. Accurſius.

l *Ex generali clauſula*. id eſt ex generali edicto. Sed quæro, ex quo? nam

† Horat. 1. Serm. Satyr. 2. Tertul. de cult. fœmin. Not. ꝙ quis talis eſſe preſumitur prima facie, qualem eũ indicant veſtes eſſe: & de habitu & ornatu veſtimentorũ, & quæ & quales veſtes cõpetant hominibus cuiuſcunque ſtatus, & qualiter ex veſtibus præſumatur cõtra aliquem: vide Spec. in ti. de aduo. §. 2. ad do gl. in. c. 1. in. j. tit. quomodo diui. offic. ſit cele. in prag. ſan.

* non teneretur.

† ea

* Flo. adſiduo.

nam nullum aliud propoſitum eſt niſi id quod eſt ſupra ea. l. §. ait prætor qui. ex illo autem conſtat hic non agi. ſed reſpondeo: vetus fuit edictum, quod non habemus, de quo fit mentio ſupra eo. l. prætor edixit. vel ſi intelligas ſuperiorem. §. generaliter, planum eſt quod hic dicit. Accurſius. A

torem eandem cauſam ſecutum, voluiſſe etiam ſpecialiter de ea re loqui. Ea enim quæ notabiliter [a] fiunt: niſi ſpecialiter notentur, [b] videntur quaſi neglecta. [c] Generaliter vetuit prætor quid ad infamiam alicuius fieri. [d] Proinde quodcumque quis fecerit [e] vel dixerit [f] vt alium infamet, erit actio iniuriarum. Hæc autem ferè ſunt quæ ad infamiam alicuius fiunt: vtputa ad inuidiam [g] alicuius veſte [h] lugubri † vtitur aut ſqualida, aut ſi barbam demittat, vel capillos ſubmittat, aut ſi carmen [i] conſcribat, vel proponat, vel cantet aliquid quod pudorem alicuius lædat. Quod ait prætor: [k] *Si quis aduerſus ea fecerit, prout quæque res erit, animaduertam*: ſic intelligendum eſt, vt plenior eſſet prætoris animaduerſio: id eſt & quodcunque eum mouerit [l] vel in perſona eius qui agit [m] iniuriarum actione, vel eius aduerſus quem [n] agitur, vel etiam in re ipſa, [o] in qualitate iniuriæ, audiat eum qui agit. [p] Si quis libello [q] dato vel principi vel alicui, famam alienam inſectatus fuerit, iniuriarum erit agendum, Papinianus ait. Idem ait eum [r] qui euentum ſententiæ velut daturus * pecuniam vendidit: fuſtibus à præſide ob hoc caſtigatum, iniuriarum damnatum videri. Vtique autem apparet hunc iniuriam ei feciſſe, cuius ſententiam venditauit. [ſ] † Si quis bona alicuius, vel rem vnam [t] per iniuriam occupauerit: iniuriarum actione tenetur. Item ſi quis pignus proſcripſerit, venditurus tanquam à me acceperit, infamandi mei cauſa: Seruius ait iniuriarum agi poſſe. Si quis non debitorem [u] quaſi debitorem appellauerit, iniuriæ faciendæ cauſa iniuriarum tenetur.

Prætor ait: *Qui ſeruum alienum aduerſus bonos * mores verberauiſſe,*

a *Notabiliter*. id eſt generaliter & regulariter: & generalibus verbis dicuntur. nam talia notabiliter notanda ſunt. vel dic notabiliter, id eſt quæ fiunt ad notam & infamiã alicuius. vel notat, id eſt mandat.

b *Notentur*. id eſt ſpecialibus verbis notentur ad vindictam imponendam.

c *Neglecta*. à prætore. ſic & ſupra nau. cau. ſtabu. l. & ideo. §. j. & de pub. l. j. §. dixerit aliquis. ibi, ſed bene putauit. plus ergo quod ſpecialiter fit vel dicitur, valet: vt & ſupra de acquirend. heredita. l. ſi quis mihi bona. §. ſed vtrum. & de auro & argen. leg. l. Quintus. j. §. ſed quod Quintus. & in authen. de nup. §. ſoluto. ibi, vnde donec. col. iiij. & C. de ſer. pig. da. l. ij. & ſupra de act. emp. l. quæro. arg. contra infra de regu. iuris. l. expreſſa. Azo.

† & eo habitu ſequatur nos aſſiduè. Seneca lib. 6. controuerſ. 30. nam hoc modo tacitum teſtimoniũ admiſſi criminis ferebant.

d *Fieri*. generaliter ergo hic accipiendum eſt: & hoc ſubiicit: proinde &cæ. ſic ſupra de lega. præſtan. l. j. & de lega. iij. l. plures. in fine tit.

e *Qui fecerit*. hoc ex verbis edicti.

f *Vel dixerit*. hoc ex ſententia. Azo.

* laturus, pecunia vẽ.

g *Ad inuidiam*. id eſt iniuriam.

h *Veſte*. facit infra eo. l. veſtem. & in authen. de ſan. epi. §. penultimo. col. ix. & C. de his qui notan. infa. l. decreto.

† Is eſt qui à veteribus dicebatur fumum vẽdere Duare. 1. diſp. c. 25.

i *Si carmen*. facit ſupra eodem. l. lex Cornel. in fine. & l. ſequenti. & infra eod. §. prætor ait. Accurſius.

k *Quod ait prætor*. vt ſupra eodem. §. ait prætor ne quid &c.

l *Mouerit*. ne debeat audire agentem.

m *Qui agit*. vt quia talis eſt cui facta ſit iniuria, cui famæ damnum non eſt iniuria: vt. C. vt intra certum tempus. l. ij.

Sic & Athenienſes laudat Demo. contra Midiam, quòd iniurias ſeruis factas lege vindicarent.

n *Aduerſus quem*. vt quia libertus aduerſus patronũ pro leui iniuria: vt ſupra eo. l. prætor. §. præterea. & §. penult.

o *In re ipſa*. ſtatim ſe exponit, id eſt in qualitate etiam: vt eſt cum fit ſeruo non atrox: vt infra eo. §. ait prætor.

p *Qui agit*. ſcilicet actione iniuriarum. vel agit contra id quod prætorem mouet. vel tertio id eſt facit iniuriam. audit tamen eum qui actionem proponit. vel agit, id eſt excipit, dicendo ſe non teneri: quæ duæ vltimæ in idem recidunt, & alium ſenſum dant quàm dixerim exponendo. & facit vt ex qualitate agatur infra de ter. moto. l. ij. §. de pœna. & ſupra de neg. geſt. l. Pomponius. ij. & de le. j. l. ſi ſeruus plurium. in fi. & ſupra. e. l. prætor

edixit. §. pen. & §. fi.

q *Si quis libello*. infamatorio. & facit ſupra eod. l. lex Cornelia. §. fin. & l. ſequen. vel dic in ciuili etiam ex cauſa vexãdi: vt ſupra eo. l. iniuriarum. §. ij.

r *Idem ait eum*. adſeſſorem, vel comitem.

de ve eo in iuſſu domini quæſtionem [x] habuiſſe dicetur: in eum iudicium dabo. Item ſi quid aliud factum eſſe dicetur, cauſa cognita iudicium dabo.

Si quis ſic fecit iniuriam ſeruo, vt domino faceret: [y] video dominum iniuriarum agere poſſe ſuo nomine. Si verò non ad ſuggillationem domini id fecit: ipſi ſeruo facta iniuria, inulta à prætore relinqui non debuit: maximè [z] ſi verberibus vel quæſtione fieret. * hanc enim & ſeruum ſentire [a] palam eſt. Si communem quis ſeruum verberauerit, vtique hac actione non tenebitur: cum iure domini [b] id fecerit. Nec ſi fructuarius id fecerit, dominus cum eo agit: vel ſi proprietarius fecerit, fructuarius eum conueniet. [c] Adiicitur, [d] *Aduerſus bonos mores*: vt non omnis omnino qui verberauit, ſed qui aduerſus bonos mores verberauit, teneatur. Cæterum ſi quis corrigendi animo, [e] aut ſi quis emendandi: non tenetur. Vnde quærit Labeo, ſi magiſtratus municipalis ſeruum meum loris ruperit: an poſſim cum eo experiri, quaſi aduerſus bonos mores verberauerit. Et ait, iudicem debere inquirere, quid facientem ſeruum meum verberauerit. nam ſi honorem ornamentáque petulanter attentantem ceciderit, abſoluendum [f] eum. *Verberaſſe* dicitur abuſiuè & qui pugnis ceciderit.

Quæſtionem [g] intellegere debemus tormenta, & corporis dolorem ad eruendam veritatem. Nuda ergo interrogatio, vel leuis territio non pertinet ad hoc edictum. Quæſtionis verbo etiam ea quam malam † manſionem dicunt, [h] continebitur. Cum igitur per vim & tormenta habita quæſtio eſt: tunc quæſtio intellegitur. Sed & ſi iuſſu domini quis quæſtionem habeat, modum tamen [i]

ſ *Vendidit*. aliàs vendidit: & aliàs indicauit: & aliàs iactauit: & punitur æquali pœna dans, & accipiens: vt C. de accu. l. qui explicandi. vbi plene dixi. ar. in authen. de ſan. epiſ. §. ſi quis autem erit. & §. præ omnibus. & C. de epiſc. & cleric. l. ſi quemquam. in fin. facit ſupra de ſuſpe. tut. l. tutor. §. tutor qui ad alimenta. Accurſius.

t *Vnam*. facit. ꝟ. vi bo. raptorum. l. ij. §. vel cuius. Accur.

* quæſtione fieret. quod alij fecerũt, quæſtionib⁹ affligeret. alij. quæſtionibus afficeret.

u *Si quis non debitorem*. vt infra. l. ſi creditor. & l. ſi iniuriæ.

x *Quæſtionem*. hoc expone vt infra eodem. §. quæſtionem. & §. quæſtionis.

y *Vt domino faceret*. id eſt ad eius ſuggillationem vt eum cruciaret, facta eſt. ſic inſtitut. de excu. tut. §. item. ſi propter inimicicias.

z *Maxime*. hoc ideo, quia idem dicetur etiã ſi aliàs atrociter cruciet eum. & ſic cõcor. inſtit. eod. §. ſeruus. & §. ſi cõmuni.

a *Sentire*. ergo ipſemet agit. & hoc quidam cõcedunt. & pro eis ſupra vi bo. rapt. l. prætor. §. penul. & infra de ſepul. vio. l. iij. §. ſi ſeruus. ſed quamlibet earum expone vt ſuo loco dictum eſt. & hic dicas dominum non ſeruum agere: vt. C. de iudi. l. ſeruus. licet ſentiat (vt dicit) inſpecto iure naturali: vt ſupra de his qui ſui iur. ſunt vel alie. l. ij. §. dominorum. & facit infra eodem. §. interdũ. Accurſius.

b *Cum iure domini*. notabilis præſumptio: vt & ſupra pro ſoc. l. merito. niſi cõtra probetur: vt in ar. contra ſupra de ſer. cor. l. ſi quis ſeruum. & ad leg. Aquil. l. ſed ſi communem.

† Vide Bu. in annota. poſteri. hic, quæ dicatur mala mãſio. Quidam putãt fuiſſe cataſtas ligneas, in quibus ſerui quæſtionis cauſa extendebantur. Accur. malè de carcere, vt patet ex l. 7. ſupra de poſiti.

c *Conueniet*. repete negationem. & facit infra ead. l. §. ſi vſumfructum.

d *Adiicitur*. in. §. prætor ait. qui eſt ſupra ea. l.

e *Animo*. in hoc facit. C. de emenda. propinquo. & de emenda. ſer. & infra ad Turpil. l. j. §. calumniatoribus. Accur.

f *Abſoluendum*. ſcilicet iudicem.

g *Quæſtionem*. facit infra proxi. §. & ſupra ad Sila. l. j. §. quæſtionẽ. & C. de iura. calum. l. j. in fi. & de rei vin. l. cum ſuper vernis.

h *Dicunt*. vt ſi ponitur in carcerem vt non comedat donec dicat id de quo quæritur. & facit. ꝟ. depoſi. l. ſi hominem. Accur.

i *Modum tamen*. facit. C. de emenda. ſer. & de emẽda. propinquo. & ſupra de ſerui. l. ſi cui. & ſupra ſolu. ma. l. ſi conſtante. §. ſi mari-

UNED

tus.& ſupra de condic.cau.da.l.cum ſeruus.

a *Exceſſerit*.ad iniuriam domini.Accurſius.

b *Prætor*.vt ſupra ea.l.§.prætor ait qui.

c *Cauſæ cognitione*.vt & ſupra ea.l.§.quod ait prætor.

d *Bonæ frugi*. ſunt enim diuerſæ qualitates in ſeruis: vt ſupra de vſufruct.l.ſed & ſi quid §. mancipiorum. & de ædil. edic.l.fin.§.fi. &.l.j. in fin. cum ſequen. & ſupra de offic.præ.l.fin. & inſtitu.eo.§.pœna.in fine.§.

*In archetyp.erat, dictum. ſed rectè ſic à Tau. emendatum, vt ait in adnot.

e *Non cæſurus*. cecidit, non cæſurus.Accur.

f *Iniuriam fecerit*.at cõueniretur à domino ꝑ iniuria atroci factaquaſi ſeruo, non quaſi ſibi. aliàs eſſet contra ſupra ead.l. §. ſi quis ſic fecit. nec obſtat ei quod dico non agi infra eo.l. eum. §.fin.in princ.quoniam licet ibi non agat pater vel maritus: agit tamen ea perſona quæ paſſa eſt iniuriam. at hic ſi non ageret dominus, nemo alius poſſet agere: & ſic iniuria eſſet inulta: quod eſſe nõ debet. Item argu. contra. ſ. de ſer. cor. l. doli.§.j.

† Vide in hunc locum Bud.ſ. de ſer.cor. l.1. de ſeruo autem ordinario vide Cęlium Rho. lib. lect. antiq 6.cap.32.

g *Conueniri*. contra infra eod.l.eum.§. ſi iniuria. ſed ibi aliud in ſeruis: aliud in liberis. vel plene ibi dices. Item arg.contra ſupra de nego. geſt. l. item ſi cum. & ſupra de adquir. here. l. is qui putat. in eo quod hic non inſpicitur nec quod in opinione, nec quod in vero eſt omnino. Accurſius.

*cecidit.

h *Iniuriarum*.ex eodem facto.

i *Eandem rem*.id eſt eãdem cauſam: quia iam interuenirent quæ dicuntur ſupra de except. rei iudi.l. cum quæritur §.& an eadem. a

a] eſt.l.& non.§.

k *Ad damnum*. vt Aquilia.Accur.

l *Altera ad contumeliam*. vt iniuriarum. ſed ſi primo egit iniur. ciuiliter, poſtea non aget criminaliter: vt ſupra eod.l.prætor edixit.§.j. Item videtur huic.l. contra ſupra arbo. fur. cæ. l. ſi colonus. Solu. vt ibi. Item contra ſupra de act.& oblig. l. qui ſeruum. in princip. hæc ſecundum illam.Item contra.C.eod.l. dominum. ſed dico ibi loqui in actione legis Aquiliæ:& de ea dico eam continere damnum. Alij dixerunt de actione iniuriarum vt contineat damnum non principaliter, ſed ſecundario, ſicut ibi. ſed ſecundum eos non video quare ſi egit vna, non debeat repelli ſi agat alia: niſi dixerit hoc tunc eſſe cum noluit rationem damni haberi in actione iniuriarum. Item facit ad legem iſtam ſupra de priua.deli.l.ij. Sed arg. contra ſupra de adquir.here.l.illud dubitari.

m *Magis*. electiuè ponitur. b & hoc etiam niſi in contumeliam fructuarij facta ſit: vt.j.proxi.§.in fi.&.ſ.de vſufru.l. vſusfructus. quæ ſunt contra.& eſt ad hoc.ſ.ad leg.Aquil.l.item Mela.§. pen. &.§.fin.&.l.ſequen.&.l.ſi dominus.& inſti.eo.§. ſi communi ſeruo.verſi.quòd ſi vſusfructus.

b] Gl. eſt ſimilis.in l.2. §.1.ſ. ſi certũ pet.& in.l.in commdato. §.ſic.ſ.commo.

n *In meam contumeliam*.vt & inſti.eo.§. ſed ſi libero. & facit ſupra proxi.§.&.§.ſi quis ſic.Accurſius.

o *Dabimus*. ſi læſus eſt in eius contumeliam: ſi atrox ſit, etiam ſi nón ſit læſus in eius contumeliam: vt differat à fructuario.

A p *Si autem me*.poſſeſſorem.

q *Sed non eſſe æquum*. alias æquum: & hæc eſt bona. & aliàs iniquum: & tunc Pedius male dixit: & ideo corrigitur ſtatim.

exceſſerit: [a] teneri eum debere Labeo ait. Prætor [b] ait: *Si quid aliud factum* * *eſſe dicetur: cauſa cognita iudicium dabo*. Proinde ſi quidem verberatus ſit ſeruus, vel tormentis de eo quæſtio habita eſt: ſine cauſæ cognitione [c] iudicium in eum competit. Si verò aliam iniuriam paſſus ſit: non aliter competit, quàm ſi cauſa cognita. Itaque prætor non ex omni cauſa iniuriarum iudicium ſerui nomine promittet. Nam B ſi leuiter percuſſus ſit, vel maledictum ei leuiter, non dabit actionem. At ſi infamatus ſit vel facto aliquo, vel carmine ſcripto: puto cauſæ cognitionem prætoris porrigendam & ad ſerui qualitatem. Etenim multum intereſt qualis ſeruus ſit, bonæ frugi, [d] † ordinarius, diſpenſator: an verò vulgaris, vel mediaſtinus: an qualisqualis. & quid ſi compeditus, vel male notus, vel notæ extremæ. Habebit igitur prætor rationem tam iniurię quę admiſſa dicitur, quàm perſonæ ſerui in quem admiſſa dicitur: & ſic aut permittet, aut denegabit actionem. Interdum C iniuria ſeruo facta ad dominum redundat, interdum non. Nam ſi pro libero ſe gerentem, aut cum eum alterius potius quàm meum exiſtimat quis, * non cæſurus [e] eum ſi meum ſciſſet: non poſſe eum, quaſi mihi iniuriam fecerit, [f] ſic conueniri, [g] Mela ſcribit. Si quis ſeruo verberato iniuriarum [h] egerit, deinde poſtea damni iniuriæ agat: Labeo ſcribit eandem rem [i] non eſſe: quia altera actio ad damnum [k] pertineret culpa datum: altera ad contumeliam. [l]

Si vſumfructum in ſeruo habeam, tu proprietatem: íſque verberatus ſit, vel quæſtio de eo habita: iniuriarum actio magis [m] proprietario quàm mihi competit. Idémque probatur & ſi ſeruum meum quem bona fide poſſidebam, cæcideris. domino enim magis competit iniuriarum actio. Item ſi liberum hominem, qui mihi bona fide ſeruiebat, quis cæciderit, diſtinguendum eſt: vt ſi in contumeliam pulſatus ſit, competat mihi iniuriarum actio. Idem ergo & in ſeruo alieno bona fide mihi ſeruienti: vt totiens admittamus iniuriarum actionem, quotiens in meam contumeliam [n] iniuria ei facta ſit. Nam ipſius quidem ſerui nomine domino dabimus [o] iniuriarum actionem. Si autem me [p] tangat & pulſet iniuriarum mihi quoque eſt. Ergo & in fructuario idem diſtingui poteſt. Si ſeruum complurium cæcidero: competere iniuriarum actionem omnibus, plus quàm manifeſtum eſt.

XVI. Pavlvs *libro quadrageſimoquinto ad Edictum.*

Sed nõ eſſe æquum, [q] pro maiore parte quàm pro qua dominus eſt, damnationem [r] fieri, Pedius ait: & ideo officio iudicis portiones [ſ] æſtimandæ erunt.

XVII. Vlpianvs *libro quinquageſimoſeptimo ad Edictum.*

Sed ſi vnius permiſſu id fecero: ſi quidem ſolius eius eſſe putaui, nulli competit iniuriarum actio. Plané ſi ſcij plurium: ei quidem qui permiſit, non com-

r *Damnationem*. ſic & de leg.j. l. ſi ſeruus plurium. in princip. & de ſtipul. ſeruo.l.proinde. in princ. Sed contra inſtitu.eo.§. ſi communi. vbi dicit plus vnius iniuriam æſtimari quàm alterius, ſi nobilior vel dignior eſt. Solu. hic corrigitur: vel hic ſunt æque nobiles & boni. vel aliud cum ad ſuggillationẽ dominorum fit iniuria, hic non: ſed atrociter eſt ſeruus tractatus. Vel verius: hic non negat vnum plus pro ſua dimidia petere, quàm alter: cum ſi totus eſſet nobilioris, peteret.xx.nunc. petit.x.ſi econtra totus eſſet vilioris domini, peteret.x. nunc petit.v.Accur.

ſ *Portiones*.aliàs petitiones.

Sed ſi vnius.] Casvs. princip. huius ſatis declaratur in fine caſus præcedentis.[Servvs mevs.] Querela tua falſa, vel inſtigatione tua ſeruum meum poteſtas fecit flagellari.teneris hac act. ſed ſi eſt mortuꝰ ſeruus ob hoc: agam Aquil. contra te. [Qvædam.] Leuis iniuria facta à libero, leuiter punit᷑: à ſeruo autem facta, grauiter punitur. Secũdo dicit: pro iniuria facta à ſeruo, oritur paſſo actio iniuriarum noxalis: & eſt in electione domini ſerui, vel tradere ſeruum verberandum: vel dare ſeruum pro noxa: vel emẽdare iniuriam: & iudicis arbitrio imponetur modus verberum quando ſeruus traditur verberãdus. Tertio dicit: ſi exhibitus eſt ſeruus coram D iudice vt verberetur iudicis arbitrio pro iniuria quam fecerat: & verberatus eſt: amodo ſi paſſus iniuriam velit agere iniuriarum, non poterit. idem ſi iniuriam remiſiſſet nuda voluntate. Idem ſi tempore extincta ſit actio iniuriarum: vt his caſibus non poſſit eſſe iniuriarum actio. [Si iussv.] Seruus meus me iubente fecit tibi iniuriam: teneor act. iniuriarũ etiam meo nomine. ſeruus autem manumiſſus poſtea ipſe tenetur. non enim debebat domino parêre. vnde & ſi occidit hominem meo iuſſu: licet ſit poſtea manumiſſus, tamen tenetur. ſi tamen cauſa defendẽdi dominum ſeruus alicui iniuriam fecit: non tenetur factus liber, nec ego pro eo. [Si servvs.] Seruus in quo habebam vſumfructum, fecit mihi iniuriam: competit mihi actio iniuriarum noxalis contra proprietarium. ſecus ſi eſſet ſeruus communis mei & alterius: nam pro iniuria quam mihi facit, non habeo act. cum ſi extraneo feciſſet, teneret pro eo. [Ait prætor.] Ponitur edictum, cuius ſenſus eſt: facta iniuria alicui qui ſit in alterius poteſtate: ſi is qui habet eum in poteſtate, non ſit præſens: neque procurator aliquis exiſtat qui velit agere pro eo: ipſi paſſo iniuriam prætor permittit agere actio. iniuriarum cauſa cognita. Secundo

cundo loquitur Vl. facta iniuria filio Titij, & Titius ſit præſens, non poteſt tamen agere, quia furioſus eſt: vel alio iuſto impedimento: dicitur quòd iſte filius aget hac act. cum pater eius pro abſente ſit. Sed pone quòd Titius eſt ſanæ mentis, & præſens: non vult tamen agere iniuriarum: ſed remittit hanc actio. Dicitur quòd filius non poteſt agere. & redditur ratio: niſi perſona patris ſit vilis: perſona filij actoris habilis. nam hoc caſu remiſſio patris non nocet filio. Sed pone quòd pater cœpit agere, & lite conteſtata incipit abeſſe, vel negligit procedere, cum ſit vilis perſona: hoc caſu filius procedet in cauſa, etiam ſi non ſit emancipatus. Poſtea exponit verbum edicti: illud ſcilicet, neq; procurator, & cætera. ſcias enim ꝙ ſi ꝓcurator patris vult agere: filius non poſſit agere. ſi tamẽ ipſe procurator negligat aut colludat: tunc filius agere poteſt. & procuratorem intelligo etiã generalem. Poſtea exponit alia verba edicti, ſi cauſa cognita. nam inſpicitur ſi pater à longe abeſt, & ſi cito eſt reuerſurus, vt ſic expectetur. Item quæ perſona ſit filij: vt ſi non idonea ad agendum, vt ſic nõ admittatur. poſtea exponit alia verba edicti: ſcilicet, ei qui iniuriam accepit: & dicit quòd comprehendunt etiam patrem paſſi iniuriam. vbi facta eſt iniuria nepoti: & pater eſt præſens, auus abeſt: patri dabitur actio. Poſtea dicit: dictum eſt patre abſente filio dari act. plus dico, quòd & filius poteſt hoc caſu agere per procuratorem. Item ſi nepoti facta eſt iniuria, & non ſit auus præſens: pater paſſi iniuriam poterit agere per procuratorem. & ſubiicitur notabilis regula. Poſtea dicit, filius abſente patre egit iniuriarum actione. pater reuerſus nomine filij agere non poterit. Vltimo dicit: filio datur hæc actio, quotiens nemo agit pro patre. Idem eſt ſeruandum ſiue ſit in poteſtate, ſiue emancipatus: ſiue mortuus ſit pater, & filius ſit exheredatus: vel ex parte ſcriptus heres, & eam adiuit: ſiue abſtinuit ſe à paterna hereditate: nam ſemper his caſibus filio prædicto paſſo iniuriam, datur hæc actio. Franc.

A

petit iniuriarum actio, [a] cæteris competit. Si iuſſu tutoris aut procuratoris [b] vel curatoris quæſtio habita ſit: conſequens erit dicere, ceſſare [c] iniuriarum actionem. Seruus meus opera vel querela [d] tua flagellis cæſus eſt à magiſtratu noſtro. Mela putat dandam mihi iniuriarum aduerſus te, in quantum [e] ob eam rem æquum iudici videbitur. Et ſi ſeruus deceſſerit, dominum eius agere poſſe [f] Labeo ait: quia in damno quod per iniuriam factum eſt, agatur. & ita Trebatio placuit. Quædam iniuriæ à liberis hominibus factæ, leuis nonnullius momenti videntur: [g] enimuero [h] à ſeruis, graues ſunt. Creſcit enim contumelia ex perſona eius qui contumeliam fecit. Cum ſeruus iniuriam facit, maleficium eum admittere palam eſt. meritò igitur ſicut ex cæteris delictis, ita & ex hoc iniuriarum noxalis actio datur. [i] Sed in arbitrio [k] domini eſt, an velit eum verberandum exhibere, vt ita ſatiſfiat ei qui iniuriam paſſus eſt.

B

Neque erit neceſſe domino vtique eum verberandum præſtare: [l] ſed dabitur ei facultas [m] præſtare eum ſeruum verberandũ: aut ſi de eo verberibus ſatis non fiat, [n] noxæ dedendum, vel litis æſtimationem ſufferendam. [o] Ait prætor: *Arbitratu iudicis*. vtique quaſi [p] viri boni: vt ille modum verberum [q] imponat. Si ante iudicem dominus verberandum ſeruum exhibuerit, vt ſatis verberibus ei fieret, & erit factum arbitratu alicuius: [r] poſtea actor agere iniuriarum perſeuerat: non eſt audiendus. Qui enim accepit ſatisfactionem, iniuriam ſuam remiſit. [ſ] Nam & ſi nuda voluntate [t] iniuriam remiſit, indubitatè dicendum eſt extingui iniuriarum actionem: non minus quàm ſi tempore [u] abolita fuerit iniuria. Si iuſſu domini ſeruus iniuriam fecerit: vtique dominus conueniri poterit etiam ſuo nomine. [x] Sed ſi proponatur ſeruus manumiſſus, placet Labeoni dandam in eum actionem: quia & noxa caput [y] ſequitur, nec in omnia ſeruus domino parêre debet. Cæterùm [z] & ſi occiderit iuſſu domini: Cornelia eum eximemus. [a] Planè ſi defendendi domini gratia aliquid fecerit, rationem ei conſtare apparet: [b] ínque eam rem aduerſus agentem exceptio obiicienda erit. Si ſeruus in quo vſuſfructus meus eſt, iniuriam mihi fecerit: aduerſus dominum noxali iudicio experiri potero: [c] neque debeo deterioris conditionis [d] ob hoc eſſe, quòd vſumfructum in eo habeo, quàm ſi non haberem: aliter atque ſi ſeruus communis eſſet. tunc enim nõ daremus ſocio actionem, eapropter, quia & ipſe iniuriarum actione

C

[f] *Agere poſſe*. actione. l. Aquiliæ: vt probat ſequens litera: quia &c. nõ autem in actione iniuriarum venit damnum: vt ſupra eo. l. item apud. §. ſi quis ſeruo. & competunt etiam ſeruo mortuo: vt & ſupra de actio. & obliga. l. quæcunque. & facit ſupra eo. l. item §. feciſſe. &. C. de accu. l. non ideo. & ſupra de condictio. ob cauſam. l. penult.

[g] *Videntur*. & ita modicè coërcendæ.

[h] *Enimuero*. aliàs tamẽ eædẽ. & aliàs enimuero. & facit ſupra eod. l. prætor. §. atrocem. &. l. item apud Labeonẽ. §. quod ait prætor. &. §. prætor ait ſi quid. &. C. de epi. & cleri. ſi quis in hoc. & de liber. & eorũ libe. l. ij. Item facit ſupra ſoluto. matrimo. l. ſi cũ dotem. §. eo autẽ tempore. & infra. e. l. §. filiofam. verſi. interdum tamen. &. §. quod autem ait. & ſupra ſi ex noxa. cau. agatur. l. ſi ſeruum. Accurſius.

[i] *Actio datur*. vt & inſtitut. de noxa. in princ. &. §. ſunt autem. in actione autem de dolo diſtinguitur: vt & ſupra de dolo. l. ſi oleum. §. hæc de dolo actio. Accurſius.

[k] *Sed in arbitrio*. actore ſcilicet pro vindicta poſtulante, ſecũdum Bartolum.

[l] *Præſtare*. vt iniuriam paſſus habeat ſeruum apud ſe. ſic & in Lombarda de libero homine exhi. l. ſi ſeruus cum voluntate. &. l. ſi quis liber homo. Accurſius.

[m] *Facultas*. iniuriam paſſo hoc poſtulante. Accurſius.

[n] *Satis non fiat*. amittit ergo electionem propter morã: vt ſupra de pecu. le. l. j. in fin. Accurſius.

[o] *Sufferendam*. alternatiua eſt ergo ſententia: vt inſti. de offi. iudi. in prin. &. ꝟ. de re iud. l. miles. §. decem. & de cõfeſ. l. certum. §. j. & facit. ꝟ. de mino. l. quod ſi minor. §. ſi ſeruus. &. ꝟ. de iur. om. iudi. l. ſi quis. §. in ſeruos. & de his qui deiec. vel effu. l. j. §. cum ſeruus. & ſupra ſi ex noxa. cau. agatur. l. ſi ſeruum.

[p] *Quaſi*. aſſertio veritatis eſt: [a] nã iudex bonus vir dicitur: vt hic, &. ꝟ. de verb. oblig. l. continuus. §. cum ita. & in hoc facit. ꝟ. pro ſocio. l. in propoſita. & de leg. iij. l. fideicommiſſa. §. ſic fidei.

a] Adde glo. ſi cõcor. i. l. l. de tranſ. & & in. l. Lucius Titius. in. l. cum in hãc. de re. credi. & in l. ſi verò ante. ꝟ. ſo luto matri.

D

[q] *Verberum*. cum verberandus traditur ex cauſa quę. ꝟ. prox. §. dicitur. & hoc edictum non habemus cui hoc adiungitur.

[r] *Alicuius*. vtputa iudicis, vt. ꝟ. proxi. §.

[ſ] *Remiſit*. ſic. ꝟ. de admi. tu. l. ſi pupillus alterum.

[t] *Nuda voluntate*. vt per abolitionem: vt inſtit. eo. in fine. & ſupra eodem. l. non ſolum. §. j.

[u] *Si tempore*. anni: vt. C. eo. l. ſi non conuicij.

[x] *Suo nomine*. ſcilicet domini. Accurſius.

[y] *Noxa caput*. vt inſti. de noxa. §. omnis.

[z] *Cæterum*. id eſt ſi noxa caput non ſequatur.

[a] *Eximemus*. reſpon. nõ: & ſic interrogatiuè legẽ. & ad hoc ſupra de noxa. l. ij. & quod vi aut clam. is qui. §. ſi tutoris. & de act. & oblig. l. ſeruus non in. & infra de regu. iur. l. ad ea. &. C. ad leg. Iul. de vi. ſeruos.

[b] *Apparet*. vt non teneatur: vt ſupra ad Sil. l. cum dominus occiditur. & ar. de bo. lib. qui cum maior. §. ſi patris.

[c] *Experiri potero*. ſic. ꝟ. de noxa. l. qui vſumfructum.

[d] *Conditionis*. ſic. ꝟ. de capti. l. in bello. §. ſi quis ſeruum. ibi, turſus cum conſtitutio &c. Accurſius.

[a] *Iniuriarum actio*. quia non ſit iniuria volenti: vt ſupra eod. l. j. §. vſque. & infra. §. proxi. & argu. ſupra ſoluto matrimonio. l. cum mulier. & ſupra commo. l. ſi vt certo. §. plane ſi ſic. & ad hoc ſupra de ſer. ruſti. prædio. l. per fundum. & de leg. ij. cum pater. §. libertis. & manda. l. ſi præcedente. in fine. & de ope. noui nuntia. l. de pupillo. §. ſi plurium. & quorum lega. l. j. §. ſi alter. & de ſepara. l. j. §. quæſitum. & ad ſenatuſconſul. Sila. l. fina. Accurſius.

[b] *Aut procuratoris*. habentis generalem liberam adminiſtrationem. Accurſius.

[c] *Ceſſare*. facit hic tutor ne pupillo quæratur actio: vt & aliàs C. de adminiſtra. tuto. l. pupillorum. non vt quæſita pereat: vt ſupra de adminiſtra. tuto. l. Lucius. in fin. & ſupra de fur. l. tutor. quæ ſunt argu. contra. & facit ſupra quod vi aut clam. l. aut. §. ſimiliter. Accurſius.

[d] *Vel querela*. ſcilicet falſa. Accurſius.

[e] *In quantum*. facit inſti. eo. §. pœna.

a *Tenetur*. ſi extraneo fecit iniuriam. & eſt bona ratio: vt &. ſ. de noxa. l. cũ ſeruus cõmunis. in princ. & ad. l. Aquil. l. ſi ſeruus ſeruũ. §. j. &. ſ. de fur. l. ſi ſeruus cõmunis. in princ. & l. apud antiquos. & ſ. fami. er. l. & puto. §. fi. & ar. ſ. de neg. geſt. l. ſiue hereditaria.

b *Ait prætor*. plene ſubſequenter hæc verba exponuntur.

c *Filiofamilias*. datiui caſus.

d *Abſentis loco eſt*. vt & ſupra de iure codi. l. ij. §. furioſus. ſed contra ſupra de procu. l. ij. §. j. ſed expone vt ibi. & facit ſupra ſolu. ma. l. ſi cum dotem. §. ſi ſoluto. & de in ius vocã. l. ſi libertus. & de act. & obli. l. filiusfa. &. j. eod. l. ſeruo. §. filio. & ſupra de iudic. l. ſi lõgius. §. j. & de procur. filiusfamil. & l. non ſolum. §. ſi pater. Item facit ad hoc vt pater iniuriam filij remittat infra ad. l. Iul. de vi. qui cœtu. §. fi. & ſupra ad Sil. l. diuus. & C. de reuo. do. l. fi. & in auth. de iureiur. à mo. §. j. col. v.

e *Filio actio*. ſecus in filio qui in patris præiudicium non remittit: vt ſupra de pact. l. in perſonã. item ſecus in bo. poſ. quam pater non remittit in præiudicium filij: vt. C. de repu. bo. poſſ. l. ij. Item hæc vera etiam ſi ex lege Cor. actio iniuriarũ oriatur, ſecundum H. alij contra ſupra eod. titu. l. lex Cornelia. §. illud. &. §. ſeq. Item ſecus in querela inoffi. teſta. vt. ſ. de inoffic. teſta. l. Papi. in princ. ADDITIO. Dic ſecundum Barto. quòd ibi erat iniuria ſoli filio, quæ non tranſibat ad patrem: ideo per patrem non poteſt remitti. vide circa hunc. §. quod not. per glo. in. l. in perſonam. ſ. de pact. & per Inno. extra de ſenten. excommu. c. nõ dubium.

tenetur. [a] Ait prætor: [b] *Si ei qui in alterius poteſtate erit, iniuria facta eſſe dicetur: & neque is cuius in poteſtate eſt, præſens erit: neque procurator quiſquam exiſtat qui eo nomine agat: cauſa cognita, ipſi qui iniuriam accepiſſe dicetur, iudicium dabo.*

Filiofamilias [c] iniuriam paſſo, ſi præſens ſit pater, agere tamen non poſſit propter furorem, vel quem alium caſum dementiæ: puto competere iniuriarum actionem. nam & hic pater eius abſentis loco eſt. [d] **B** Planè ſi præſens agere nolit, vel quia differt, vel quia remittit atque donat iniuriam: magis eſt vt filio actio [e] non detur. nam & cum abeſt, idcirco datur filio actio, quia veriſimile eſt, patrem, ſi præſens fuiſſet, acturum [f] fuiſſe. Interdum tamen putamus & ſi pater remittat, iniuriarum actionem filio dandam: vtputa ſi patris perſona vilis abiectáque ſit, filij honeſta. Neque enim debet pater viliſſimus, filij ſui contumeliam ad ſuam vilitatem [g] metiri. Ponamus eſſe eum patrem, cui iure meritóque curator à prætore conſtitueretur. **C** Sed ſi pater lite conteſtata cœperit abeſſe, [h] vel etiam neglegere executionem pater vilis: dicendum eſt cauſa cognita [i] tranſlationem filio competere. Idem & ſi emancipatus [k] filius eſſe proponatur. Procuratorem patris prætulit prætor ipſis perſonis quæ iniuriam paſſæ ſunt. Si tamen procurator aut neglegat, aut colludat, aut non ſufficiat [l] aduerſus perſonas quæ iniuriam fecerunt: ipſi potius qui paſſus eſt iniuriam, actio iniuriarum competit. Procuratorem [m] autem† accipere debemus, non vtique [n] eum cui ſpecialiter mandata eſt procuratio actionis iniuriarum: **D** verùm ſufficit eum eſſe cui omnium rerum adminiſtratio mandata eſt. Quod autem ait prætor, cauſa cognita ipſi qui iniuriam accepiſſe dicetur, iudicium permitti: ita accipiendum eſt, vt in cognitione cauſæ hoc verſetur, quàm longè pater abſit, & quando ſuperuenturus: [o] & numquid is qui [p] iniuriarum vult actioné mouere, ſegnitior,* vel inutilis admodum, [q] † qui non ſufficiat ad rei alicuius adminiſtrationé, ac per hoc nec ad actionem. [r] Quod deinde* ait, [ſ] *Qui iniuriam accepit*: interdum ita accipiendum eſt, vt patri eius competat actio: vtputa nepoti facta iniuria eſt: pater præſens eſt: auus abeſt. ſcribit Iulianus, patri potius [t] dandam iniuriarum actionem, quàm ipſi nepoti: ad cuius, inquit, officium pertinet etiam viuente auo filium ſuum in omnibus tueri. Idem Iulianus ſcribit, filium non tantùm ipſum agere debere, [u] verum procuratorem dare poſſe. Alioquin, inquit, niſi ei permiſerimus procuratorem dare, futurum eſt, vt ſi valetudine impediatur, neque ſit qui iniuriarum actionem exequatur: impediatur actio. Idem ait & ſi nepoti facta ſit iniuria, & nemo ſit qui aui nomine agat, permittendum eſſe patri experiri: & is procuratorem dabit. omnibus enim qui ſuo nomine actioné habent, procuratoris dandi eſſe poteſtatem. [x] Intellegi autem filium inquit familias ſuo nomine [y] agere, cum patre ceſſante prætor ei agere permittit. Si filiusfamilias iniuriarum egerit, [z] patri actio [a] non competit.

Filiofamil. datur actio iniuriarum exiſtenti in patris poteſtate, & etiam emancipato: vel aliàs liberato à patria poteſtate. Bart.

Idem ait filiofamilias iniuriarum nomine actionem dari, quotiens nemo eſt qui patris nomine experiatur: & hoc caſu [b] quaſi patremfamiliæ conſtitui. Quare ſiue emancipatus ſit, ſiue ex parte heres ſcriptus fuerit, vel etiam exheredatus, ſiue paterna hereditate abſtinuerit, executionem litis ei dandam. Eſſe enim per abſurdum, quem prætor manente patria poteſtate ad actionem admittendum probauerit, ei patrifamilias vltionem iniu-

f *Acturum*. facit. ſ. de verb. obl. l. cõtinuus. §. cum ita ſtipu. in fi. Sed argu. contra. ſ. ſolu. ma. l. ij. §. voluntate.

g *Vilitatem*. aliàs vilitatem: aliàs vtilitatem. & ad hoc ſupra ſol. matrimo. l. ſi cũm doté. §. eo autem tempore.

h *Abeſſe*. nec ſit procurator patris qui agat.

i *Cauſa cognita*. hoc expone vt. j. eod. §. quod autem. & facit. j. e. l. §. idem ait filio. Accur.

k *Si emancipatus*. poſt litem conteſt. à patre: in poteſtate tamen erat cum ſibi facta fuit iniuria. alioquin ſine diſtinctione ageret. & facit ad hanc tranſlationem. C. de rei vxo. ac. l. j. §. videamus. & ſupra de vſufruct. l. ſed & ſi quis. [a] §. ſi operas. &. C. communia de le. l. fin. §. j. ibi, ſancimus itaque &c. & de leg. j. l. cum res. & infra de ſepulc. vio. l. iij. §. non perpetuæ. & infra ea. l. §. fin. & ſupra de iudiciis. l. tam ex contractibus. ſed an de nouo incipiat agere filius, an procedet in inſtantia patris? dic quòd in prima inſtantia **A** procedet: vt argu. d. l. tam ex contractibus. de rei vxo. acti. de calumnia tamen iurabit filius: vt. C. de iureiur. propter calum. dan. auth. principales.

l *Non ſufficiat*. vel quia non poteſt probare mandatum, vel quia pauper. argu. ſ. man. l. ſi procuratoré. §. ſi ignorãtes. Vel quia aliàs habet tot adminiſtrare, vt huic non poſſit ſuperſedere. ar. ſupra de procu. l. ſi filiusfamil. §. j. & l. ſeq. vel forte propter potétiam aduerſarij. argumen. ſ. de ali. iudi. l. iij. in princip. vel quia neſcit talia facere, quia eſt ſimplex: vt infra eo. §. quod autem ait.

m *Procuratoré*. fa. ſupra de ſolu. l. vero. &. ſ. de adminiſt. tuto. l. ſi duo. in fine. & ſupra de pac. l. nam. ſed argu. contra ſupra de procurato. l. Pomponius. in prin. cũ ſuis concor.

n *Non vtique*. ſ. tãtum.

o *Superuenturus*. ſit: vt ſ. de iudi. l. ſi longius. in princip.

p *Is qui*. ſcilicet filius,

q *Admodum*. i. valde.

r *Ad actionem*. intentandam.

ſ *Quod deinde ait*. ei daturum actionem. Acc.

t *Patri potius*. vt procuratori aui. & facit ſupra de procuratorib. l. filius.

u *Agere debere*. quãdo ipſe accepit iniuriam: vt ſupra de actio. & oblig. l. filius. Accurſius.

x *Poteſtatem*. ad hoc ſupra de procur. l. j. §. vſus. & C. de procur. l. j. §. finali. & ſupra familię erciſcun. l. plane. & ſupra eo. l. non ſolum. §. agere. quãdoque etiam eſt neceſſe per procuratorem agere: vt. C. de procurato. l. penult. quandoque etiã non poteſt, etiam ſi vult: vt in criminalibus: vt infra de publi. iudi. l. penult. §. ad crimen. niſi quandoque in crimine iniuriarum: vt. C. de iniur. l. fi. extra iudicium autem conſtat quemlibet poſſe ordinare procuratorem in ſua re: vt ſupra de procuratoribus. l. j. in princ. Accurſius.

y *Suo nomine*. ergo hoc caſu de calumnia iurabit, cum legitimam habeat adminiſtrationé: vt. C. de iureiur. prop. calum. dan. l. ij. §. quod obſeruari.

z *Egerit*. & exegerit. Idem tamen videtur & ſi non egerit in caſu licito. Accurſius.

a *Patri actio*. volenti agere poſt de iniuria filij nomine, actione iam intentata per filium: at ſuo poteſt: vt ſupra. eo. l. j. §. fi. & infra eo. l. pater. Accurſius.

b *Hoc caſu*. facit ſupra ea. l. §. filio. Accurſius. Floren.

† Iſte tex. eſt valde not. & ſing. ad hoc quòd queádmodũ procurator cõſtitutus ad negotiũ ſiue negotia, poteſt per cõſequentiã etiam deducere rem in iudiciũ: per glo. no. in. l. cum minor. ſ. rem ra. ha. ita etiã conſtitutus hoc modo, cõſtituo te procuratoré rerũ mearũ. nam videtur conſtitutus ad recuperãda & exigẽda nomina debitorum. Bol. al. l. adhuc.

* ſegnior. fortè ſequor.

† admod. ſit, & qui.

* Scribentes hic maxime Bart. dicunt hũc text. no. ad hoc quòd nepos debet ali à patre ſuo, nõ autẽ ab auo: & hoc dũ dicit tex. in oĩbus tueri. Bolog.

Ad

a *Ad heredes patris*.cum forte pater iam nomine filij eſſet lit.cõteſt.ſecundum R.& fa.ſ.de ope.liber.l.ſi operarum.& Co. de rei vxo.actio.§.videamus.&.§.& hoc.Item facit.ſ.ſoluto matrimonio.l.ſi marito.§.ſi voluntate.& C.de vſufru.l.fi.Accur.

conſenſus duorum:quod hic non eſt.

A i *Cũ aliquis filiuſf*.ex parte ſuppoſiti,patrẽfa.ex parte appoſiti.Ac.

k *Putat*.i.credit patremfam.qui filiusfami.eſt.Accur.

l *In perſonam eorum*.ſcilicet parentum.

m *Affectus*.qui inſpicitur:vt.ſ.eo.l.illud.in prin.

riarum ſuarum eripi, & transferri ad patrem, qui eum, quantum in ipſo eſt, omiſerit: aut quod eſt indignius, ad heredes patris, a ad quos non pertinere iniuriam filiofamilias factam procul dubio eſt.

XVIII. PAVLVS *libro quinquageſimoquinto ad Edictum.*

Eum qui nocentem infamauit, b non eſſe bonũ & æquũ ob eam rem condemnari. Peccata enim nocentium nota eſſe, & oportere & expedire. Si ſeruus ſeruo fecerit iniuriam: perinde agendum c quaſi ſi domino feciſſet. Si nupta filiafamilias iniuriam acceperit, & vir & pater iniuriarum d agant. Pomponius rectè putat, tanti patri cõdemnandum eſſe reum, quanti cõdemnaretur ſi ea vidua eſſet: viro tanti, quanti condemnaretur ſi ea in nullius poteſtate eſſet: quòd ſua cuiuſque iniuria propriam æſtimationem haberet. Et ideo ſi nupta in nullius poteſtate ſit: non ideo minus eam iniuriarum agere poſſe, quòd e & vir in ſuo nomine f agat. C

Quando iniuria infertur in aliquem principaliter, veritas inſpicitur potius quàm opinio: & cum infertur in aliquẽ per conſequentiam, inſpicitur opinio potius quàm veritas. Bar.

Si iniuria mihi fiat ab eo cui ſim ignotus, aut ſi quis putet me Lucium Titium eſſe, cum ſim Gaius Seius: præualet quod principale eſt, iniuriam eum mihi facere velle. nam certus ego ſum, g licet ille putet me h alium eſſe quàm ſum: & ideo iniuriarum habeo. At cum aliquis filiumfamilias i patremfamilias putat, k non poteſt videri iniuriam patri facere: non magis quàm viro, ſi mulierem viduam eſſe credat: quia neque in perſonam eorum l confertur iniuria: nec transferri per perſonę putationem ex perſona filiorum ad eos poteſt: cum affectus m iniuriam facientis in hũc tanquam in patremfamilias conſiſtat. quòd ſi ſciſſet n filiumfamilias eſſe, tamen ſi neſciſſet cuius filius eſſet, dicerem, inquit, patrẽ ſuo nomine iniuriarũ agere poſſe: nec minus virum, o ſi ille nuptam eſſe ſciret. p Nam qui hæc non ignorat: cuicumque patri, cuicumque marito, per filium, per vxorem † vult facere iniuriam. B

XIX. GAIVS *libro vicenſimoſecundo ad Edictum prouinciale.*

Si creditor meus cui paratus ſum ſoluere, in iniuriã meam fideiuſſores meos interpellauerit: iniuriarum tenetur. q

XX. MODESTINVS *libro duodecimo Reſponſorum.*

Si iniuriæ faciendæ gratia Seia domum abſentis debitoris ſignaſſet ſine auctoritate eius qui concedendi ius poteſtatẽmve habuit: iniuriarum actionem intendi poſſe reſpondit. r

XXI. IAVOLENVS *libro nono Epiſtularum.*

Iniuriarum æſtimatio ſ * nõ ad id tẽpus quo iudicatur, ſed ad id quo facta eſt, referri debet.

XXII. VLPIANVS *libro primo ad Edictum prætoris.*

Si liber pro fugitiuo adprehẽſus t erit, iniuriarum cum eo agit. u

Eum qui nocentem.] CASVS. Dixi de aliquo multa mala: & erãt vera: nõ teneor hac actione: & redditur ratio in litera. Secũdo dicit: ſeruus tuus fecit iniuriã ſeruo meo. habeo hãc actionẽ perinde ac ſi mihi feciſſet iniuriã. quod expone vt in glo. dñi mei Accur. Tertio: filiã tuã duxi in vxorẽ: facta eſt ei iniuria. dicit ꝙ oritur actio patri, itẽ mihi viro: & in quãtũ, dicit. ſi autẽ erat ſui iuris, & ego agam, & ipſa: nec vna tollit per alteram. Quarto dicit: quidã me nõ cognoſcẽs fecit mihi iniuriam. bene tenetur. idẽ ſi credebat me eſſe aliũ. nam & hoc caſu mihi tenetur hac actione. ſi autẽ qui facit mihi iniuriã, credit me eſſe patrẽfam. hoc caſu nõ videtur fieri iniuria viro: ſecus ſi faciens iniuriã ſciat me filiũ eſſe: licet ignoret cuius: vel ſciat Bertã nuptam, nec ſciat cui. nã his caſibus fit iniuria patri: item viro: & eis competit hæc actio. Fran.

b *Infamauit*. Nõ tamẽ libello famoſo: vt C.de famo. libel.l.j. Itẽ hoc ſiue in iudicio agendo iniuriarũ, ſiue alio modo, etiã extra ius: vt pater generali ratiõe: peccata enim &c.& ad hoc C.eo.l.ſi non es. &.l.ſi nõ cõuicij.&.l. pen. & ſ.ad Sila.l.lege.& C.de offic. rector.prouinc. l. iuſtiſſimos.& in decretis.ij.quæſt.j.ſi peccauerit.Accur.

c *Perinde agendũ*. & ita iniuriarũ naſcit actio: ſed nõ in tantũ: vt.ſ.eo. l.prætor.§.pen. &. ſ.de peric.& com. rei ven.l. cuſtodiam. & facit.ſ.e. l.item apud.§. ait prætor. ſic econtra maior dicitur quæ à ſeruo fit: vt.ſ.l.proxi.§.quædam.Accur. D

d *Iniuriarũ*.vt.ſ.eo.l.j.in fin.& C.e.l.ij.& inſt.eo.§.patitur. Acc.

e *Quòd*.id eſt quia.

f *Nomine*.ſ.viri, id eſt pro iniuria quæ videtur viro fieri, cum eius vxori fiat.

g *Certus ego ſum*.& ſic non ob.ſ.eo.l.item apud.§.cui.vbi dicitur incertæ perſonæ non fieri iniuriam.

h *Putet me*.ad.§.iſtum facit. ſ. quod vi aut clam. l. aut qui.§. ſi quis dum.& ad.l. Aquil.ſcientiam.§.qui cum aliter.& de fur.l.falſus.§.qui alienũ. & de neg.geſt.item ſi cum putaui.§.fin.& de ſer. cor.doli.&.j.de adul.l.ſi poſtulauerit.§.ſi liber.&.j.proxi.§.in fi. ſed contra.j.proxi.§.in prin. Sed ibi extra perſonã patientis producitur: & ſic duo contra propoſitum inferentis: quod nõ poteſt eſſe: & ſic etiam poteſt tolli aliud cõtra.ſ.eodem.l. item apud. §. interdum. item non obſtat.ſ.eodem.l.illud. §. fina. quia ibi non habuit animum inferendi iniuriam alicui. & eodem modo reſpõdeo ad.l.ſi cum ſeruo.ſ.eo. Item facit arg.contra.ſ.qui.ex cau.in poſ.ea.l.Fulcinius.§.quod ſi aduerſus.& C.de heredi.inſti.l.ſi pater.&.ſ.de iuriſdi.omn.iud.ſi per errorem. ſed in hoc exigebatur

n *Sciſſet*. mutat caſum. & ſicut hic ſubiicit, loquitur. ſ.eo.l.j. in prin. &.§.ſiue autem.

o *Virum*. poſſe agere.

p *Sciret*. licet ignoret cuius eſſet. aliud eſt in ſeruo. nam ſi fiat iniuria ab ignorante, cum eſſet nõ facturus ſi dominũ cognouiſſet, non tenetur: vt in contrario.ſ.eod. l. item apud. §. interdum. Vel dic ꝙ licet non crederet eius filium vel vxorem: tamen animus eius erat, vt cuiuſcunque eſſet filius, vel vxor, idem facturus eſſet: vt ſubiicit. ſecus ſi nullo modo feciſſet ſi Titij puta filium vel vxorẽ cognouiſſet eſſe: vt ibi. poteſt tamen tunc agi filij vxoríſve nomine: argu. ſ.eo.l.itẽ apud.§.ſi quis ſic.& facit ſupra ad Maced. ſed Iulianus. §. itẽ ſi duos.

Si creditor.] CASVS. Creditor meus cum vellem ei ſoluere, interpellauit fideiuſſores meos cauſa me iniuriãdi. Dicitur ꝙ habeo hanc actionem contra eum. Fran.

q *Tenetur*. ſ. qui ſatiſda.cog.l. ſi verò pro. §. qui pro. Accur.

Si iniuriæ.] CASVS. Domũ debitoris abſentis in iniuriam eius ſignaui quaſi debitoris mei, ſine auctoritate ei9 qui poteſt hoc cõcedere. dicitur quòd teneor hac actione. Fran.

r *Poſſe reſpondit*. & facit ſ.de fur. qui vas.in prĩ. &.§.fi.&.l. qui iniuriæ. & C. vt nemini lice. ſi. iudi. auct. ſig. impo.l.j. &.ij.&.j.de pœnis. l.ij. &.j.de regu.iur.l. nemo de domo. & C. ad.l.Iul.de vi publi.l.in poſſeſſionem.&.l.is qui in domum.j.eo.

ſ *Iniuriarum æſtimatio*.aliàs actio: aliàs æſtimatio.& dic referri ad tempus illatæ iniuriæ, cum forte poſtea ſit facta vilior perſona, vel econtra honeſtior: & fiet hæc æſtimatio per ſacramentum agentis: qui iuret quòd tantum de ſuo potius amiſiſſet, quàm hãc iniuriam eſſet paſſus: & non ſe paſſurum iniuriam pro tanto, vel nolle eſſe tantum lucratum. arg.j.de pœnis.l.penul. & ſic intelligitur inſti.eo.§.pœna. ſed cum hæc actio deſcendat ex lege Corne. non iniuriam paſſus. ſed iudex æſtimat: vt.j.eo.l. conſtitutionibus.§.fin.& eſt ſic ad legem.ſ.ſi quis cau.l.qui autem.§.illud.& ſ.ſi tabu.teſta.extra.l.j.in fin.& de eden.vbi.§.j.& de ſer.cor. doli. §.fi. Sed arg.contra.ſ.man.l.ſi procuratorem.§.mandati.&.j. de iure fiſ.l.iij.§.diui fratres.

Si liber.] CASVS. Cepi liberum hominem, ſciẽs eum liberum, quaſi fugitiuum ſeruum meum: teneor ei hac actione. Fran.

t *Apprehenſus*.à ſciente liberum, & cauſa inferendæ iniuriæ: ne obſit.ſ.eo.l.illud.§.ſi quis. at ſeruum fugitiuum capere licet: vt ſ.de ſer.fu.l.j.§.vnuſquiſque.

u *Agit*.apprehenſus.Accur.

Hor.2.ſermon. Si quis opprobriis dignũ latrauerit integer ipſe. Soluentur riſu tabulæ, tu miſſus abibis.

† Adde an iniuriã filio illatam pater remittere poſſit: vide in.l. ſed ſi vnius.§.filius fa.ſ.eo. gl.& Bar.in.l.in perſonam. ſupra de pact. vbi quod ſi in iniſi ſit illata p cõiunctam perſonam l. Lucius. ſecũdum Bar. ſ. ſol.ma.& Alexan. in præalle.§.filius fami.

* Quãti per legem.12. Tab.æſtimarẽtur iniurię, declarat Aulus Gell.lib. 20. Noc.Atti. cap.1.

ff. Nouum.

I *S qui in domum.*] CASVS. Qui domum alienam inuito domino domus intrat: licet intret cauſa vocandi eum in ius, actione iniuriarum tenet ur. Fran.

a *Is qui in domum.* vt & .ſ. de in ius vocan. l. plerique. & in auth. vt defun. ſeu fune. §. j. col. v. & .ſ. de fur. l. vulgaris. §. qui furti. & .ȷ. de regu. iur. l. nemo de domo. & .ſ. eo. l. ſi iniuriæ.

* Is qui in.

S *I quis.*] CASVS. Si quis prohibet me vedere ſeruum meum: iniuriarum actione tenetur. Fran.

b *Experiri poteſt.* vt ſupra eo. l. iniuriarum. §. pe. & §. fin.

S *I ſtuprum.*] CASVS. Stuprasti ancillam meam. teneris mihi hac actione. ſi autem ſeruũ meũ celaſti: furti teneris. ſi autẽ ancillã meã nondũ viripotentẽ ſtupraſti, teneris etiam actione legis Aqui. Fran.

c *Etiam furti.* cum non erat meretrix: aliàs ceſſat furti: vt. ſ. de furtis. l. verũ. & .l. fullo. j. §. qui ancillam. quæ ſunt contra. & facit. ſ. e. l. ſed eſt quæſtionis. §. fi. & .ȷ. de adulte. l. inter liberas. in principio.

d *Actionem.* ſed ſi matura, ceſſat Aquil. vt. ſ. ad legem Aquil. l. ſi ſeruus ſeruũ. §. ſi oliuam. Accurſius.

S *I quis ſeruum.*] CASVS. Seruum meũ vel filium meum ludibrio habuiſti, vt ſi in popinam eum poſuiſti, ſi malã ducere eum feciſti vitam: licet ipſe filius his cõſentiret: ſi tamen animo mihi iniuriandi hoc feciſti, teneris mihi hac actione. ſi autẽ ignorabas eam ſeruum, & ei perſuaſiſti hoc: ſerui corrupti accuſatione teneris mihi. Fran.

† Quid emendant vbicumque.

XXIII. PAVLVS *libro quarto ad Edictum.*

QVi* in domum[a] alienam inuito domino introiret, quãuis in ius vocati, actionem iniuriarum in eum competere Ofilius ait.

XXIIII. VLPIANVS *libro quintodecimo ad Edictum prætoris.*

SI quis proprium ſeruũ diſtrahere prohibetur à quolibet, iniuriarum experiri poteſt.[b]

XXV. IDEM *libro octauodecimo ad Edictum.*

SI ſtuprum ſerua paſſa ſit: iniuriarum actio dño dabitur. aut ſi celauit mancipiũ, vel quid aliud furandi animo fecit, etiam furti:[c] vel ſi virginem immaturam ſtuprauerit, etiam legis Aquiliæ actionem[d] competere quidam putant.

XXVI. PAVLVS *libro nonodecimo ad Edictum.*

SI quis ſeruum meum vel filium ludibrio habeat, licet conſentientem:[e] tamen ego iniuriam videor accipere: veluti ſi in popinam duxerit illum, ſi aleã luſerit.[f] Sed hoc vtcumque[g] † tunc locum habere poteſt, quotiens ille qui ſuadet, animum iniuriæ faciendæ habet. Atquin poteſt malum conſilium dare & qui dominum ignoret: & ideo incipit ſerui corrupti actio neceſſaria eſſe.[h]

XXVII. IDEM *libro vicenſimoſeptimo ad Edictum.*

SI ſtatua* patris tui in monumento[i] poſita ſaxis[k] cæſa eſt: ſepulchri violati agi non poſſe, iniuriarum poſſe Labeo ſcribit.

XXVIII. VLPIANVS *libro trigenſimoquarto ad Sabinum.*

INiuriarum actio in bonis noſtris[l] non computatur antequam litem conteſtemur.

XXIX. PAVLVS *libro decimo ad Sabinum.*

SI ſeruum cuius nomine iniuriarum actio tibi cõpetit, manumiſeris, aut alienaueris: ſupereſt tibi iniuriarum actio.[m]

XXX. VLPIANVS *libro quadragenſimoſecundo ad Sabinum.*

SEruo[n] autem manumiſſo nõ competere actionem ob iniuriam quam in ſeruitute paſſus eſt, quis dubitet?[o] Si filio[p] iniuria facta ſit: cum vtrique tam filio quàm patri adquiſita actio ſit, non eadem vtique facienda æſtimatio eſt.

XXXI. PAVLVS *libro decimo ad Sabinum.*

CVm poſſit propter filij dignitatem maior ipſi quàm patri iniuria facta eſſe.

XXXII. VLPIANVS *libro quadragenſimoſecundo ad Sabinum.*

NEc magiſtratibus licet † aliquid iniurioſè facere. Si quid igitur per iniuriam fecerit magiſtratus, vel quaſi priuatus, vel fiducia magiſtratus: iniuriarũ poteſt conueniri. Sed vtrum poſito magiſtratu, an verò & quãdiu eſt in magiſtratu? Sed verius eſt, ſi is magiſtrat⁹ eſt qui ſine fraude[q] in ius vocari non poteſt: expectandum eſſe quoad magiſtratu

A vt. ſ. de colla. bo. l. cum emancipati. §. emancipatus. & facit ſupra eo. l. iniuriarum actio. in prin. & .ſ. eo. l. itẽ apud. §. ſi quis aſtrologus. verſi. iniuriarum & de verbo. ſignifi. l. ſi cui. §. j. & de popu. actio. l. pe. & .ſ. ſi quis cau. l. ſi eũ. §. qui iniuriarũ. & de his qui deiic. vel effu. l. ſi vero. §. hęc autem. & .ſ. ad. l. Fal. pœnales. in prin. & de lega. j. l. ſi pluribus. in fi. & C. ex delic. defun. l. j. Accur.

S *I ſeruum.*] CASVS. Seruo meo facta eſt iniuria: & ſic mihi nata eſt actio iniuriarũ. hanc actionem non perdo licet ſeruum illum vendam, vel manumittam. & hoc dicit hæc. l. & princ. ſequen. Secundo dicit: filio facta eſt iniuria: & ſic tam patri quàm filio nata eſt hæc actio. non tamen fiet æſtimatio eadem. poteſt enim eſſe maior iniuria ratione filij, cum ſit forte in dignitate, non pater. & hoc dicit hæc l. & duæ ſeq. Fran.

m *Actio.* adiungitur legi ſequenti. & facit ſupra arb. fur. cæſa. l. fi. & quod vi aut clam. l. is qui in puteũ. §. ſi poſtea. & de optio. lega. l. ſi Pamphilo. & ſi quid in fraud. patro. l. j. §. ſi ſeruo. Accur.

n S *Eruo.* facit ſupra de act. & obligatio. l. quæcumque. & de ſer. cor. doli. in fine. ſed argu. contra. ſ. quando dies leg. ce. l. ſi vſusfructus. in fi. Accur.

o *Quis dubitet.* quaſi dicat, nullus dubitat quin cõpetat etiam poſt manumiſſionem, vel alienationem.

† Pulchrē in hac ſententia Marcus Cic. lib. 1. Epiſt. ad Quin. fratrē epiſt. 1.

p *Filio.* facit ſupra de procuratoribus. l. non ſolum. §. ſi pater. & infra eod. l. pater. & .ſ. eo. l. ſed & ſi. §. filiofamilias interdum. & .ſ. de pac. l. in perſonam.

N *Ec magiſtratibus.*] CASVS. Si magiſtratus facit alicui iniuriam: tenetur hac act. & ſi eſt de magnis magiſtratibus, conuenietur finito officio. ſi autem eſt de minimis magiſtratibus, conuenietur etiam durante officio. Fran.

• Iſte text. pbat quod infamia facta contra defunctum, eſt heredis iniuria: & ideo poteſt heres agere iniuriarũ actione. text. eſt expreſſus: & ibi apoſtillaui eum, ſecundum Bolo. in. l. 1. §. & ſi forte. ſ. eo.

e *Conſentientem.* ſic ſupra eo. l. j. §. vſque. & .ȷ. de ſica. l. lege. §. fi.

f *Luſerit.* i. ludere fecit.

g *Hoc vbicumque.* aliàs vbicumque: & aliàs vtcumque.

h *Neceſſaria eſſe.* quia ceſſat iniuriarum: vt ſupra. l. item apud. §. interdum. & facit ſupra de ſer. cor. l. doli verbum. §. ſi quis dolo. & .l. j. §. fin. Accur.

S *I ſtatua.*] CASVS. Statuas poſitas in honorẽ patris mei iuxta monumentum eius. ſi aliquis proiiciens lapides eas deſtruxit, hac act. agam, non act. ſepulchri violati. Fran.

i *In monumento.* id eſt iuxta monumentum: alioquin ſi in ipſo monumento affixa vel non affixa eſſet, ſecus eſſet: vt. ȷ. de ſepul. vio. l. ij. contra. vel ibi erat ſepulchrum: hic monumentum nondum religioſum. Item nec ibi dicitur dari ſepulchri violati: ſed interdictum quod vi aut clam.

k *Saxis.* id eſt percuſſione lapidum.

I *Niuriarum.*] CASVS. Actio iniuriarum mihi competens non dicitur in bonis meis: & ideo non trãſmittitur ad heredes ante litem conteſtatam. Fran.

l *In bonis noſtris.* quo ad hoc vt tranſmittamus ad heredes: vt inſti. de perpe. & temp. actio. §. ſed heredibus. ſed dum viuimus, eſt in bonis: vt tam per nos quàm per alios exerceamus: vt. ſ. e. l. ſed ſi vnius. §. idem ait & ſi nepoti. vnde & vendere eam poſſum: vt C. de heredi. vendi. l. ſi. licet quidam contra per. l. iſtam. eſt autem ratio quare non trãſmittimus: quia ad ſolam vindictã datur: iuriam: tenetur hac act. & ſi eſt de magnis magiſtratibus, conuenietur finito officio.

D q *Qui ſine fraude.* id eſt pœna: vt. ſ. de ædil. edict. l. cum autem. §. excipitur. vt quia habet merum imperium: vt hic, & .ſ. de in ius vocã. l. ij. & .ſ. quibus ex cau. ma. l. ſed & ſi per prætorẽ. §. ait prætor. & hoc caſu loquitur. ſ. de iudi. l. pars. quæ videtur contra fin. huius. l. hoc autem fallit quando in officio delinquunt: vt C. ad legem Iul. repetun. l. iubemus. & quando actio tempore periret vſque ad conteſt. lit. vel hodie ad executionẽ: vt. ſ. de offi. præſi. l. ſenatuſcõſulto. & C. de anna. excep. l. vt perfectius. ſed hodie dicunt quidam indiſtincte eos conueniri etiam durante magiſtratu corã epiſcopo locorũ: vt in auth. vt diffe. iudi. §. ſi tamen. colla. ix. ſed Io. dicit, ibi quando in officio delinquũt: vt hic erat. minores autem dic, qui habent ſimplicem iuriſdictionem: tamen hi poſſunt conueniri: vt ſubiicit, & .ſ. quod me. cau. l. cõtinet. & ad leg. Aquil. l. quemadmodum. §. magiſtratus. & facit ad primam partẽ tantũ. ȷ. de adul. l. ſi adulterium. §. fi. & .ȷ. l. proxi. & .ſ. de ope. no. nũ. l. de pupillo. §. ſi quis ipſi. & .ſ. de tute. & ratio. diſtrah. l. niſi. §. fi. & .l. ſeq. item ad totam. l. facit. ſ. eo. l. iniuriarum. §. j. & ij. & C. de offic. præfect. pretorio. & Illyric. l. vnica. de ordinario. apparet ex præmiſſis, ꝙ in caſu huius legis indiſtincte conuenitur etiam durante

durante magiſtratu:cum in eo deliquerit.Accurſius.

a *Abeat*.id eſt recedat.Accurſius.

Q*vod reipublicæ*.] CASVS. Cum quidã miles ſe malè habuerat in prælio:iudex ſiue poteſtas terræ fecit ſcutũ prædicti militis perforari:& hoc fecit vt alij milites ſint fortes in prælio. Dicitur ꝙ iſte poteſtas non tenetur hac act.Fran.

abeat.[a] Quòd & ſi ex minoribus magiſtratibus erit, id eſt qui ſine imperio aut poteſtate ſunt magiſtratus:& in ipſo magiſtratu poſſe eos conueniri.

XXXIII. PAVLVS *libro decimo ad Sabinum.*

QVod reipublicæ venerãdæ* cauſa ſecundum bonos mores fit,etiam ſi ad contumeliam [b] alicuius pertinet: quia tamen non ea mente magiſtratus facit, vt iniuriam faciat,ſed ad vindictã maieſtatis publicæ reſpiciat : actione iniuriarum non tenetur.

XXXIIII. GAIVS *libro tertiodecimo ad Edictum prouinciale.*

SI plures ſerui ſimul aliquẽ ceciderint,aut conuiciũ alicui fecerint:ſingulorũ propriũ eſt maleficium : [c] & tanto maior iniuria, quanto à pluribus admiſſa eſt:imò etiã tot iniuriæ ſunt, quot & perſonæ [d] iniuriam facientium.

XXXV. VLPIANVS *libro tertio de omnibus tribunalibus.*

SI quis iniuriam atrocem fecerit, qui cõtemnere [e] iniuriarũ iudicium poſſit ob infamiã ſuam, & egeſtatem : prætor acriter exequi hanc rem debet:& eos qui iniuriam fecerunt,coërcere. [f]

XXXVI. IVLIANVS *libro quadrageſimoquinto Digeſtorum.*

SI filij nomine cum patre iniuriarum agere velim , & is procuratorem det:non intelligitur filius defendi , niſi iudicatum ſolui ſatiſdetur : [g] & ideo actio aduerſus filium,tãquam à patre non defendatur,danda erit. [h]

XXXVII. MARCIANVS *libro quartodecimo Inſtitutionum.*

COnſtitutionibus principalibus cauetur, ea quæ infamãdi alterius cauſa in monumẽta publica poſita [i] ſunt,tolli de medio. Etiam ex lege Cornelia [k] iniuriarum actio ciuiliter moueri poteſt, cõdemnatione æſtimatione [l] iudicis facienda.

XXXVIII. SCÆVOLA *libro quarto Regularum.*

SEnatuſconſulto cauetur , ne quis imaginem imperatoris in inuidiã alterius portaret : [m] & qui contra fecerit,in vincula publica mittetur.

B

XXXIX. VENVLEIVS *libro ſecundo publicorum iudiciorum.*

VEſtem ſordidam† rei [n] nomine in publico habere, capillũ mve[o] ſummittere nulli licet: niſi ita coniunctus eſt adfinitate,* vt inuitus in reum teſtimonium [p] dicere cogi non poſſit.

XL. MACER *libro ſecundo publicorum iudiciorum.*

DIuus Seuerus Dionyſio Diogeni ita* reſcripſit : Atrocis iniuriæ dãnatus , in ordine decurionum eſſe nõ poteſt: [q] nec prodeſſe tibi debet error [r] prçſidum, aut eius qui de te aliquid pronuntiauit, [ſ] aut eorũ qui contra formam iuris manſiſſe te in ordine

C decurionum putauerunt. [t]

XLI. NERATIVS *libro quinto Membranarum.*

PAter cuius filio [u] facta eſt iniuria,non eſt impediẽdus quo minus duobus iudiciis & ſuã iniuriam perſequatur, & filij.

XLII. PAVLVS *libro quinto Sententiarum.*

IVdici ab appellatoribus [x] conuicium fieri non oportet : alioquin infamia notantur. [y]

XLIII. GAIVS *libro tertio Regularum.*

b *Ad contumeliam*.vt ſi alicuius ſcutũ perforet, quia in bello male ſe habuerat . Azo. & facit.s̃. eo.l.iniuriarũ.§. j. &.ij. &.§.quæ iure.& de fur. l.qui iniuriæ. in prin. & j̃.de termino moto.l.ij. §.de pœna.&.s̃. ſi omiſ. cau. teſt. l. quia autẽ.§. ſi patronus.in fi.§. &.s̃. l.proxi. Accur.

* venerãdę, id eſt afferẽdę ab improbis & facinoroſis.

S*I plures ſerui*.] CASVS. Plures ſerui aliquẽ verberauerunt.quilibet dicit᷑ delinquere: & tot ſunt iniuriæ , quot ſunt perſonæ facientes iniuriam . quod expone vt in glo.Fran.

c *Malefiiciũ*.vt ſupra ad leg.Aquil.l.ita.vulneratus.in fi.

d *Quot & perſonæ*. ſi ſũt plurium ſerui. vel dic ꝙ vnius, ſed tũc ſufficeret tantũ præſtari, quãtum ſi liber præſtaret:vt.s̃. ſi famil.fur. feciſ. dica.l.j. & ad leg.Aquil.l. illud. licet ſint plura facta : vt s̃. de iuriſ. om. iudi. l. ſi familia.

S*I quis*.] CASVS. Quidam fecit mihi iniuriam: & nihil habet : & ſic nõ poteſt mihi ſatiſfacere. Dicitur ꝙ punitur corporaliter.Fran.

e *Contemnere*.contẽnit, quia emẽdare iniuriam pecuniariter nõ poteſt. Item nec nocet ei infamia . ad quod. C. vt in cer.tem.l.iij. Infamatur enim iniuriarum damnatus : vt. s̃. de his qui notan.infa. l.j.

f *Coercere*.corporaliter. ad quod.j̃.de pœnis.l.j. §.fin.&.j̃.eod.l.fi. &.s̃. de admi.tu.l.Alfenus.& de in ius vo.l.fin.

S*I filij nomine*.] CASVS. Filius tuus fecit mihi iniuriam . volo agere contra te patrem nomine filij tui . tu ordinas quendam procuratorem qui defendat filium tuũ . qui procurator non vult ſatiſdare iudicatum ſolui . Dicitur quòd non dicitur defendi hic filius:& ideo ipſe filius ſe debet defendere.Franc.

g *Satiſdetur*.vt.s̃.qui ſatiſd.cog.l.ſi filius.&.s̃.qui. ex cau.in poſſ. ea.l.hæc autem.§.fina.&.C.de tuto.& cura.qui ſatis non de.l.fin.

h *Danda erit*.ſic ergo defenſio filij in ſubſidium conceditur filio: vt hic,& ſupra de noxa.l.noxalis.&.l. quotiens. ſic & aliàs appellandi tempus indulgetur ſeruo.Item no.quòd licet patri recuſare defenſionem,cum nullum vſumfructũ ei afferat lex:vt. C. de bo. quæ libe.l.fi.§.ſin autem patre.Accurſius.

C*onſtitutionibus*.] CASVS. Carmen famoſum de aliquo eſt poſitum ſupra quoddam monumentum . Dicitur ꝙ tolli debet ſiue remoueri:& qui impoſuit,tenetur act.iniuriarũ ciuili, nõ ſolũ lege Cornelia prætoria:& fit condẽnatio arbitrio iudicis.Fran.

i *Poſita*.id eſt publicè poſita,vt carmen famoſum.

k *Etiam ex lege Cornelia*.non ſolum prætoria. & facit inſtitu.eo.§. ſed & lex.&.§.in ſumma.&.s̃.eo.l.prætor.§.poſſe.

l *Aeſtimatione*.quod dic vt ſupra eo.l. iniuriarum æſtimatio. ſed

ſi criminaliter:tunc dic vt infra eo.l.fin.

A S*Enatuſconſulto*.] CASVS. Portabam quandam ſtatuam principis,ideo (vt dicebam) quia timebam Titium, qui me volebat occidere:vt dicebam:& hoc faciebam in iniuriam Titij.dicitur ꝙ Teneor Titio hac actione.Fran.Accurſius.

m *Portet*. infra de pœnis.l.capitaliũ.§. ad ſtatuas.

V*Eſtem*.] CASVS. Cum quidam eſſet accuſatus de aliquo crimine: portare volebam veſtes nigras vel barbã longam , quaſi in ſignũ triſtitiæ futuræ de accuſato . dicitur quòd non poſſum , niſi eſſem de coniunctis.Fran.Acc.

n *Rei*.id eſt accuſati.

o *Capillũmve*. Sic dictũ in ſignum triſtitiæ , & cauſa inferendæ iniurię faciebat.

p *Teſtimoniũ* . quæ iſtæ ſint, habes. s̃. de teſti. l. lege Iulia. his enim hoc facere permittitur propter dolorẽ : & ſic ratio ſanguinis tollit prçſumptionem inferendæ iniuriæ.ſic.C. de adul.l. ſi quis adulterij.&de epiſ. & cle.eum qui.& quod falſo tuto.auct.l.penul. & facit ſupra.l. itẽ apud §.generaliter.

† Sordes reorum quæ ſint,quis reatus,ſordid⁹, & ſordidatus : quídve ſordes eximere , vide hic ex Bud. Egi.Per.

* Ratio aũt hui⁹ tex.eſt: quia anim⁹ iniuriãdi nõ præſumitur inter cõiunctos vſque ad ſeptimũ gradũ. gloſ. eſt not. in. l. vt vim. s̃. de iuſti. & iur. quam limitabis vt per Bar.ibi,ſcilicet niſi in atrociſſimis delictis.

* Scripſit.

D*Iuus*.] CASVS. Damnatus pro iniuria atroci,eſt infamis: & ideo non poteſt eſſe decurio : nec prodeſt ei error iudicis . quod dic vt in glo. Franc. Accurſius.

q *Non poteſt*.quia eſt infamis : vt.C. de digni.l. ij. lib. xij. &. C. qui. ex cau.infa.irro.l.decuriones.&.C.de decu. l. infamia.lib.x.Accur.

r *Error*.in iure.Azo.

ſ *Pronuntiauerit* . ſuper iniuria : non autem aliquid dixit de remotione ab ordine : ſed putauit te poſſe remanere. Alij dicunt quòd expreſſe pronuntiauit ꝙ in ordine remaneret.

t *Putauerunt*.imò minorata pœna , minoratur infamia : vt. C. ex

D qui.cau.infa.irro.l.& ſi ſeuerior. Solu. ibi cauſa cognita fuit minorata:hic non:vt hic,& infra ad munici.l.ordine.circa princ.Vel dic quòd hic non fuit minorata:ſed hoc dicit hęc lex.Alij vt.P.dicunt in hoc crimine pœna minorata non tolli infamiam. vtpote atrociori:ſed aucta ſic.Item nec ob.infra de pœ.l.in ſeruorum. quia & ibi fuit aucta:quod hic non fuit.

P*Ater*.] CASVS. Facta iniuria filio,pater poteſt ſuo nomine agere iniuriarum:item & nomine filij.Fran.Accur.

u *Pater cuius filio*.facit.s̃.eo.l.j.§.fi.&.l.ſed ſi vnius.§.fi. & de procu.l.non ſolum.§.ſi pater.&.s̃.eo.l. ſeruo.§.filio.&.l.cum poſſit.

I*Vdici*.] CASVS. Qui appellat à ſententia iudicis,non debet iniuriam dicere ipſi iudici à quo appellat:& ſi dicit,tenetur actione:& condemnatus fit infamis.Fran.Accur.

x *Iudici ab appellatoribus*.vt infra de appel.l.illud idem.& econtra: vt.C.de appel.l.& in maioribus.&.l.ſi quis prouocatione.

y *Notãtur*.poſt condẽnationẽ in actione iniuriarũ de eis factam.

Q*Vi iniuriarum*.] CASVS. Qui accuſat per calumniam criminaliter Titium de iniuria,& non probat:extra ordinẽ damnatur,& datur in exilium,vel ſimilem pœnam patitur. Franciſcus Accurſius.

UNED

QVi iniuriarum actionem [a] per calũniam inſtituit, extra ordinem [b] damnatur: id eſt, exilium, aut relegationem, aut ordinis amotionem patiatur.

XLIIII. IVLIANVS *libro nono ex poſterioribus Labeonis.*

SI inferiorum dominus ędium, ſuperioris vicini fumigãdi cauſa fumum faceret: aut ſi ſuperior vicinus in inferiores ædes quid aut proiecerit, aut infuderit, negat Labeo iniuriarum agi poſſe: quod falſum puto, ſi tamen [c] iniuriæ faciendæ cauſa immittitur.

XLV. HERMOGENIANVS *libro quinto Epitomarum.*

DE iniuria nũc extra ordinem ex cauſa & perſona [d] ſtatui ſolet. Et ſerui quidem flagellis cæſi dominis reſtituũtur: liberi verò humilioris quidem loci fuſtibus ſubiiciuntur: cęteri autem vel exilio temporali, vel interdictione [e] certæ rei coërcentur.

DE EXTRAORDINARIIS CRIMINIBUS.

TITVLVS XI.

I. PAVLVS *libro quinto Sententiarum.* *

SOllicitatores alienarũ nuptiarũ, [f] itémq; matrimoniorum interpellatores, [g] etſi effectu ſceleris potiri nõ poſſunt, propter voluntatem [h] pernicioſæ libidinis extra ordinem puniũtur.

Fit iniuria contra bonos mores, veluti ſi quis fimo corrupto aliquẽ perfuderit: [i] cœno, luto oblinuerit: † aquas ſpurcauerit: [k] fiſtulas, lacus, quídve aliud ad iniuriam publicã contaminauerit: [l] in quos grauiter: animaduerti ſolet. Qui puero * ſtuprum, abducto [m] ab eo vel corrupto comite, perſuaſerit: aut mulierẽ puellámve interpellauerit: quídve impudicitiæ gratia fecerit, domum † præbuerit: pretiúmve quo id [n] perſuadeat, dederit: perfecto flagitio puniuntur [o] capite: imperfecto, in inſulam deportantur: [p] corrupti comites ſummo ſupplicio [q] adficiuntur.

Cœtus illicitos prohibet fieri etiam à veteranis ſub prætextu religionis. Franc.

II. VLPIANVS *libro quarto Opinionum.*

SVb prętextu religionis, vel ſub ſpecie ſoluẽdi voti, cœtus illicitos [r] nec à veteranis [ſ] tentari oportet.

De ſtellionatus crimine, vel expilatæ hereditatis, poteſt quis accuſari: non tamen publicæ accuſationes ſunt. Franc.

III. IDEM *libro tertio de Adulteris.*

STellionatus, vel expilatæ hereditatis iudicia accuſationem quidem habent: ſed non ſunt publica. [t]

Fœmina quæ ſtudioſè fecit abortum, in exilium temporale damnatur. Franc.

IIII. MARCIANVS *libro primo Regularum.*

DIuus Seuerus & Antoninus reſcripſerunt, eam quæ data opera abegit, [u] à præſide in temporale exilium [x] dandam. Indignum enim videri poteſt, impune eam maritum liberis fraudaſſe.

V. VLPIANVS *libro quinto de officio Proconſulis.*

IN eum cuius inſtinctu ad infamãdum dominum ſeruus ad ſtatuam confugiſſe compertus erit: præter corrupti ſerui actionem, quæ ex edicto perpetuo cõpetit, ſeuerè animaduertitur. [y]

---

a *Qui iniuriarum actionem*. id eſt accuſationem.

b *Extra ordinẽ*. id eſt criminaliter. & facit infra ad Turpil. l. ſi quis repetere. §. ſi ſtellionatus.

SI *inferiorum.*] CASVS. Dominus inferioris domus facit fumum cauſa me iniuriandi in alta domo. dicitur ꝙ tenetur hac ac. Itẽ ſi proiicio aquam vel aliquid aliud in inferiorẽ domũ iniuriæ cauſa: teneor hac act. Frã. Acc.

c *Si tamen*. facit. ſ̃. ſi ſerui. vin. l. ſicuti. §. Ariſto. ſed quidã ſignant contra. ſed non eſt. Accur.

DE *iniuria.*] CASVS. Iniuriã faciens poteſt puniri extra ordinẽ, ſecundũ qualitatẽ perſonæ quę facit iniuriam & quæ ſuſtinet. hinc eſt quòd ſeruus faciẽs iniuriam, verberatur: & domino redditur. liber verò, ſi eſt vilis perſona, fuſtibus ſubiicitur. cæteri autem homines vel in exilium dantur, vel certo loco interdicuntur. Fran. Accur.

d *Ex perſona*. dic vt. ſ̃. eo. l. prætor. §. atrocem. &. l. ſed ſi vnius. §. quædã. & facit. ſ̃. l. lex Cor. §. fi. & inſtit. e. §. in ſumma. &. ſ̃. eo. l. ſi quis iniuriam. & de ſuſpec. tuto. l. tutor. §. tutores. verſ. ſed ſciendum.

e *Vel interdictione*. quia interdicetur forte ei ars ſua. Accurſius.

Marginal note: * Titu. 4 ſent 12. Cõtinuatio.

DE EXTRAORDINARIIS CRIMINIBUS.

Supra de priuatis & nominatis crimi. nunc de innominatis, ſecundũ Azo. Vel dic ſecundum R. ſic. De priuatis delictis ex quibus etiã ciuiles naſcuntur actiones, poſuimus: dicturi infra de his criminibus ex quibus ſolæ criminales oriũtur actiones, publicã ordinariámque pœnam irrogãtes, præmittimus de his criminibus ex quibus ſunt executiones criminales & extraordinariæ & priuatæ.

Marginal note: † oblinierit

Marginal note: * tribonian' detraxit hîc, prætextato: quod extat in ſent. Pau lib. 5. Anto. Aug. lib 3. emen. c. 19.

Ordinariæ actiones furti, Vi bonorũ raptorum & iniuriarum, quæ ſupra expoſitæ ſunt, etſi penitus ſublatæ non ſint, minus tamen frequentãtur, & in vicem earum extraordinario iudicio criminaliter agitur, accuſatore ſubſcribente in crimẽ. l. vlt. De pr. del. l. vlt. De fur. l. vlt. tit. prox. ſupra. Ea propter his proxime adiũgitur generalis titulus. De extraordinariis criminibus, qui tamẽ ea crimina cõplectitur quæ proprie extraordinaria ſunt, id eſt quæ nunquã ordinaria fuerunt, quã quæ miſta ſunt, id eſt ordinaria & extra ordinaria pro actoris arbitrio. nã ſi velit quis forte agere furti in duplũ, non prohibetur. Et ſi extraordinem, æque nõ prohibetur. & hæc forte via expeditior. quia res agitur citra ſolemnem ordinem iuris & legum, citráque morem priſcum iudiciorũ & non obſeruata etiã pœna legitima. Cœpit enim ordo agẽdi primum eſſe extraordinarius, deinde etiam pœna. & cauſa cognita igitur ſtatuendæ pœnæ liberum arbitrium eſt ei qui cognoſcit. Cuiacius.

SOllicitatores.] CASVS. Qui ſolicitat vxorem alienã, volens cum ea iacere, vel dicit quòd vult eam accipere in vxorem: licet non habuit effectum hoc delictũ: ad aliquem tamen peruenit actum: extra ordinẽ punitur. Secundo enumerat quædã delicta quę puniuntur extra ordinẽ: vt ſi quis fimũ corruptũ in aliquẽ deiecit: vel aquas vel lacũ deſtruxit: vel quid aliud ad iniuriam publicam contaminauit. Tertio enumerat quædam alia delicta quæ puniuntur extra ordinem. Fran.

f *Nuptiarum*. id eſt vxorum nuptarum, vt cum eis rem habeant.

g *Interpellatores*. qui eas volunt ad vxores: licet hoc eſſe non poſſit. Accurſius.

h *Propter voluntatem*. ſic. C. de epiſc. & cle. l. ſi quis non dicam. & de fur. l. ſi quis ſeruo alieno ſuaſerit. & ad le. Iul. maie. quiſquis. & C. ſi quacunque prædi. pot. l. j. in princ. Sed ar. cõtra. ſ̃. de his qui not. infa. l. qui autẽ. Item ar. contra. ſ̃. quod quiſque iur. l. j. in fi. ſed hic ſpeciale propter enormitatem criminis. ſed an hic peruenerũt ad aliquem actum? Reſpõ. ſic, vt ad colloquium, vel baſia, quę ſunt pręcedẽtia veneris: vt. j̃. de adult. l. qđ ait lex. aliàs cõtra: vt. j̃. de pœnis. l. cogitationis. & adde hic qđ not. C. de his qui ad ec. confu. præſenti. circa princ. & facit. ſ̃. tit. j. l. itẽ apud §. ſi quis virgines. &. C. de ſica. l. fina.

Marginal note: † domũ. Vide An. Aug. li. 3. c. 9. ſed Flor. & in βασιλικ. domum.

i *Perfuderit*. i. ſi quid cõburatur cũ aliquo cuius fumus eſt peſtifer, vt ſulphur: quo caſu fumus dicitur corruptus. aliàs eſt fimo corrupto: & tũc eam turpitudinẽ in aliquem deiecit. Acc.

k *Spurcauerit*. i. cõtaminauerit. ſparca tamen ꝓpriè eſt quod ab ore porci cadit.

l *Contaminauerit*. facit. C. de re mili. l. cum ſupra. lib. xij.

m *Abducto*. ſ. comite.

n *Quo id*. aliàs is.

o *Puniũtur*. hic ergo de ordinario crimine tractat. ſ. de adul. & ſtupro. vel hic punitur. i. puniri ſolẽt. & facit inſtitut. de pub. iud. §. itẽ lex iulia.

p *Deportãtur*. erãt enim corrupti comites: & ſic aliquod conamẽ interuenit. Accur.

q *Sũmo ſupplicio*. quod mors eſt &c. vt. j̃. de pœnis. l. vltimũ ſuppliciũ.

r SVb *prætextu. Illicitos*. qualia omnes ſũt, niſi ſpecialiter cõtra. ꝓbetur: vt infra de col. illi. l. iij. §. j. & facit. C. de ſac. ſanc. ec. l. qui ſub prætextu.

ſ *Nec à veteranis*. non ſolum à iuuenibus.

t STellionatus. *Non ſunt publica*. vt. ſ̃. de his qui not. infa. l. quid ergo. §. fin. &. j̃. de cri. ſtel. l. j. &. iij. §. pe. &. C. de cri. ſtel. l. iij.

u DIuus. *Abegit*. id eſt abortum fecit.

x *Exiliũ*. ante quadraginta dies: [a] quia ante non erat homo: poſtea de homicidio tenet, ſecundũ legẽ Moyſi, vel legẽ Põpeiã de parricidiis: vt. j̃. ad leg. Põpe. de parric. l. j. & facit. C. ad legẽ Corne. de ſica. l. pe. &. j̃. ad legẽ Corne. de ſica. l. ſi mulierẽ. Ac.

Marginal note: a] Not. glo. fin. ad hoc, quòd mulier dans operã ad ſuffocandũ filiũ quem habet in vtero iã per 40. dies: tenetur de homicidio. idẽ in quocunque alio operante. Bolo.

IN *eum.*] CASVS. Inſtigaſti ſeruum meũ vt fugeret ad ſtatuam, quaſi conquerens de me ꝙ nimis eram crudelis contra eum: & ſic cauſa me infamandi. dicitur quòd non ſolum teneris act. ſerui corrupti, ſed etiam extra ordinem puniris. Fran. Accur.

y *Animaduertitur*. facit ſupra de ſer. corrup. l. corrumpitur. &. j̃. de pœ. l. capitalium. §. ad ſtatuas.

ANnonam.] CASVS. Erant olim quidam qui emebant omne bladum quod poterant: & poſtea vendebãt carius: & iſti

vocabantur

vocabantur dardanarij.erant & quidã alij qui colligebãt multum bladi,& nolebãt vendere niſi cum erat carum. Dicitur ergo quòd præſides curent ne hęc fiant,puniendo eos qui talia faciunt.iubet etiã puniri eos qui ſtateras ſiue menſuras habent falſas.Fran.Acc.

A larij.i.ioculatores.vel tertio ſecundum H.id eſt qui in ſaccis portant merces deſuper bonas,inferius malas in eodem ſacco.

m *Subducunt*. vetitas ſupponentes bonis mercibus quas oſtẽdunt. H.ad hoc & ſuperius primum reſpon.facit infra de effra.l. j.§.ſimili modo.&.C.de prin.agen.in reb.l.j.in fi.

VI. Idem *libro octauo de Officio Proconſulis.*

Annonam attẽtare & vexare vel maxime † dardanarij [a] [*] ſolent: quorum auaritiæ obuiam itum eſt tam mandatis quàm conſtitutionibus. Mandatis denique ita cauetur: Præterea debebis [b] cuſtodire, ne dardanarij vllius mercis [c] ſint: ne aut ab his qui coemptas [d] merces ſupprimunt, [e] aut à locupletioribus qui fructus ſuos æquis pretiis vendere nolũt, dum minus vberes prouentus [f] expectant, † annona oneretur. Pœna autem in hos variè ſtatuitur. nam plerumque ſi negotiãtes ſunt, negotiatione eis tãtùm interdicitur: interdum & relegari ſolent: humiliores [g] ad opus publicum dari.

Onerant annonam etiam ſtateræ [h] adulterinæ: de quibus diuus Traianus edictum propoſuit, quo edicto pœnam legis Corneliæ [i] in eos ſtatuit perinde ac ſi lege teſtamentaria, quòd teſtamentum falſum ſcripſiſſet, ſignaſſet, recitaſſet, damnatus eſſet. Sed & diuus Hadrianus eũ qui falſas menſuras habuit, in inſulam relegauit. [k]

VII. Idem *libro nono de Officio Proconſulis.*

Saccularij [l] [*] qui vetitas in ſacculo artes exercentes, partem ſubducunt, [m] partem ſubtrahũt: item qui directarij † appellantur, hoc eſt hi qui in aliena cœnacula ſe dirigunt furandi animo, plus quàm fures puniendi ſunt: idcircóque aut ad tempus in opus dãtur publicum: aut fuſtibus caſtigãtur, & dimittũtur: aut ad tempus relegantur.

VIII. Idem *eodem libro.*

Svnt [*] præterea crimina, quæ ad excutionem [n] † præſidis pertinẽt, vtputa ſi quis inſtrumen- D ta ſua prodita eſſe dicat. [o] Nam huius rei excutio [p] [*] præfecto vrbis à diuis fratribus data eſt.

IX. Idem *eodem libro.*

Svnt quædã † quæ more prouinciarum coërcitionem ſolent admittere: vtputa in prouincia Arabia [q] σκοπελισμὸν crimen appellant, cuius rei admiſſum tale eſt: plerique [r] inimicorum ſolent prædium inimici σκοπελίζειν, id eſt lapides ponere indicio [ſ] futuros, quòd ſiquis eum agrum coluiſſet, B malo leto periturus eſſet inſidiis eorum qui ſcopulos [t] poſuiſſent. Quæ res [u] tantum timorem habet, vt nemo ad eum agrũ accedere audeat, crudelitatem timens eorum qui ſcopeliſmon fecerunt. hanc rem [x] præſides exequi ſolent grauiter vſque ad pœnam capitis: quia & ipſa res mortem comminatur.

X. Idem *eodem libro.*

In Ægypto qui chomata [y] rũpit, vel diſſoluit, (hi ſunt [z] aggeres [a] qui quidem ſolẽt aquam Niloticam [b] continere) æque plectitur extra ordinem & pro conditione ſua, & pro admiſſi menſura. C quidam [c] opere publico, aut metallo plectuntur. & metallo [d] quidem ſecundum ſuam dignitatem, ſi quis arborem ſycaminonem [e] exciderit. Nam & hæc res vindicatur extra ordinem non leui pœna, idcirco quòd hæ arbores colligunt [f] aggeres Niloticos, per quos incrementa Nili diſpenſantur & coërcentur, & diminutiones æquè coërcentur. [g] Chomata etiam & diacopi [h] qui in aggeribus [i] fiũt, plecti efficiunt [k] eos qui id admiſerint.

XI. Pavlvs *libro primo Sententiarum.*

a *Dardanarij*. qui ſic à quodam Dardano functionũ auctore dicebantur: qui maxime dabat operam vt annona carior fieret, emẽdo omnem quam inuenire poſſet, vt poſtea ſolus venderet ſicut vellet.

b *Debebis*.ô pręſes prouinciarum.

c *Mercis ſint*.ſ.comparatores, vel negotiatores, id eſt interdicas eis negotiationibꝰ, quales ſunt Tricoli. & facit. j. de pœnis.l.moris.

d *Coemptas*.quia plures ſimul emũt,vt ſic annonam cariorem facerent. & ſic habeas coemptas. aliàs eſt emptas.

e *Supprimunt*.ſupple vt annona oneretur:quod eſt infra.

f *Prouetus*. id eſt vt plꝰ vendatur: & caue, quia non cogit locupletes vendere:nec punit ſi nõ vendant: vt & infra ad legem Iuliam de anno. l.ij. ſed illos qui emunt vt carius vendant. nam per illos etiam locupletes ſeruant.

g *Humiliores*.i. inferiores,quales ſunt vt.C.de inceſt.nup.l. humilem. & facit.ſ.tit.j.l. fi. & de incen.l.Pedius.

h *Stateræ*.i.mẽſuræ, vel inſtrumẽta quædã quibus fit menſura.

i *Corneliæ*.de falſis,quę eſt.j.de fal.l.pe.

k *Relegauit*. vt & infra ad.l.Cornel.de fal.l.pe. §.fi.& facit. j. de pœnis l.in dardanarios. & qđ not.ſ.de do.l. arbitrio. §.de eo.

Saccularij.] casvs. Præcipit puniri ſaccularios. & qui ſint dic vt in glo. domini mei Acc. Item præcipit puniri directarios,& exponit qui ſint directarij,& dicit quæ pœna eis imponatur. Secũdo dicit: qui inſtrumentum meum alicui recitauit,ex quo doleo, & paſſus ſum damnum:punitur extra ordinem. Tertio iubet puniri capite eos qui ponunt lapides in aliquo fundo, & per hoc dant intelligere,quòd ſi quis colat illum, quòd occidetur ab eis. Quarto dicit:cum in Ægypto non pluat, aqua Nili ſpargebatur certo tempore anni per fundos,& quilibet includebat de illa aqua in foſſatis ſuorum fundorum. ſi ergo aliquis iſta foſſata rumpat vel deſtruat,& ſic aqua recedit,punitur extra ordinem.Item cum arbores plantentur in riuis illorum foſſatorum, vt ripæ non ruant: ſi quis illas arbores inciderit,grauiſſime punitur. Item cum ſint aliqua inſtrumenta ſiue duchæ per quas diuiditur aqua Nili quæ veniebat in fundos: de ſtercoribus ſi quis ea obſtruat, grauiter punitur. Franciſcus. Accurſius.

l *Saccularij*.qui ſaccos ferunt plenos mercibus falſis,& falſis nummis:& cum eis ſoluitur pro merce pecunia,partem pecuniæ furãtur,negantes ſe accepiſſe quantum acceperant: & quod reddunt, ex parte fuit dantis ex parte eorum tantũ. & ideo fallunt retenta bona pecunia cum ſibi cambiri traditam poſcunt.Azo.Vel ſaccu-

ff. Nouum.

n *Svnt. Executionem.* aliàs perſecutionem.

o *Prodita eſſe dicat*.id eſt manifeſtata eſſe,ex quo eſt læſus:argu.j.de pœnis.l.ſi quis aliquid.ij.§. inſtrumenta.

p *Executio*. aliàs perſecutio.

q *Svnt.*] *Arabia*. ſequitur Græcum. &facit infra de pœnis.l. aut facta.§.fina.

r *Plerique*. vt eſt in illo Græco.

ſ *Indicio*. id eſt vt indicaretur quòd ſi quis &c.

t *Scopulos*.i.lapides.

u *Quæ res*.id eſt delicta, vel facta.

x *Hanc rem*. id eſt delictum.& facit. C. vt nemi.li. ſine iudi. aucto.l. j.&. ij.

y *In Ægypto*.] *Chomata*.i.aggeres: vt ſtatim ponit.choma enim proprie dicitur diuiſio. nam diuiduntur ſcilicet aggeres ſeu chomata loca abinuicem.dicitur etiam fieri comma vocis:cum in fine vox exaltatur.ſima vero, cum in eodem ſtatu retinetur:periodus vero,cum deprimitur.

z *Hi ſunt*.melius dixiſſet, hæc ſunt: & ponit chomata.

a *Aggeres*. id eſt, chomata.Accur.

b *Niloticam*. in Ægypto non pluit: & ideo certis temporibus anni egreditur aqua Nili per prædia: & quilibet in ſuo prædio facit aggeres vt aquam cõtineat: & de his dicit hic. Sunt & alij aggeres qui ſunt iuxta flumen Nili: & ſi quis eos rumpit, flãmis ibi comburitur:vt.C.de Nili aggerib.l.j. Accur.

c *Quidam*.ſ.prædictorum rumpentium dictam aquam.

d *Et metallo*.id eſt in opus metalli.& eſt differentia inter hanc pœnam,& metallum,de quo ſubiicit: vt.j. de pœ.l. aut damnum.§. inter eos.Accurſius.

e *Sycaminonem*.ficus eſt Ægyptia prædulcis,ſine granis.

f *Colligunt*.id eſt retinent,ne ruant.

g *Coercentur*.ne fluant.Accurſius.

h *Chomata etiam & diacopi*.hæc duo idẽ ſignificant. & dicitur diacopi,à dia,quod eſt duo:& copos,quod eſt diuiſio: quia in duas partes aquæ diuidebantur. ſunt ergo hic chomata, inſtrumenta quibus aqua diuidebatur & deriuabatur.

i *In aggeribus*.id eſt iuxta aggeres.Accurſius.

k *Efficiunt*.id eſt faciunt eos puniri.Azo.

In circulatores.] casvs. Quidam portant ſecum ſerpentes, ſiue biſcas:& faciunt timorem aliquibus: qui ducti timore fugiũt, & ſua dimittunt quæ ibi habebant: & alij veniunt qui ea furantur.dicitur quòd iſti portantes ſerpentes grauiter puniuntur. Frãciſcus Accurſius.

† Dardanarij qui dicantur, pulchrè Nebriſ.in lexico iuris ciuilis, in dictione, dardanarius. & Lazius comment Reip. Rom. lib.2. cap.15.

[*] In veteri gloſſario Germaniano ita explicatum reperi hoc verbũ Dardanariꝰ, παντοπώλης, παντομετάβολος, σιτοκάπηλος.

† Vide Ariſt. 1.Politi. c. 7. de Thalete Mileſio & quodam Syracuſano.

[*] Vide ĩhãc l. Petrũ Crinitum lib.de ho.diſ.17.c. 8.& Celium Rho. li. lec. antiqua. 18. c.35. & Bud. in annot. poſterio.hic.

† Flor.derectarij.

[*] In aliis lib. hæc lex cũ duab ſequẽ. §.eſt ſuperioris.

† executionem. fortè excuſſionẽ.

[*] executio, forte,excuſſio.

† Vide ĩhãc l. Alciat. lib. præterm. 2. hoc ipſo tit. &Crinitũ li. 8 c.10.

a *In circulatores*. à circunfero : & eſt in, præpoſitio. Accurſius.
b *Et proponunt*. ſcilicet ſubitò alicui vt metu ſerpentino fugiat, A ſuáque dimittat, vt interim alius occupet.
c *Actio dabitur*. id eſt accuſatio, de qua pœna eſt extraordinaria.

DE SEPVLCHRO VIOLATO.

De ſepulchro quoq; violato nunc extraordinē agi nō eſt dubiū, qua de re fuit & eſt etiā nunc ſi quis hāc malit, actio priuata his quorū intereſt in id quod æquū iudici videbitur dum tamē non minoris condēnet iudex quā in aureos. C. Sepulchro violato vel CC. ſepulchro inhabitato aut inædificato. In id, inquā, quod æquū iudici videbitur. eſt enim concepta in bonum & æquum, ſicut actio iniuriarū prætoria, et actio de deiectis & effuſis ex illa parte qua libero homini nocitū eſſe dicitur, & actio de moribus, quæ etiam omnes vindictā perſequuntur, nō damnū pecuniariū, atq; adeo heredi nō dantur. Eſt etiā de ſepulchro violato actio popularis in C. vel CC. aureos, ceſſantibus his quorū intereſt. Eſt & publicum iudiciū. l. 8. hoc tit. De furto eſt priuatum & extraordinariū, & ex quibuſdam cauſis publicū, De Bonis raptu, priuatū, publicum, extraordinariū. Itē de iniuriis, Item de ſepulchro violato, ac præterea populare, vt data opera videatur hic titulus poſitus in confinio vel potius intermedio priuatorū, extraordinariorum, populariū & publicorū iudiciorū, quæ oriuntur ex delictis. hæc enim participat omnia ſepulchri violati crimen. Cuiac.

† De ſepulchris, & eorum violatione nonnihil Cęli. lib. 17. cap. 19.

IN circulatores [a] qui ſerpentes circūferūt & proponūt, [b] ſi cui ob eorū metū damnū datum eſt, pro modo admiſſi actio dabitur. [c]

DE SEPVLCHRO violato. †

TITVLVS XII.

Condemnatus act. in factum de ſepulchro violato, eſt infamis. Franc. Accurſius.

I. VLPIANVS *libro ſecundo ad Edictum Prætoris.*

SEpulchri violati actio [d] infamiam irrogat. [e] B

II. IDEM *libro octauodecimo ad Edictum Prætoris.*

SI ſepulchrū quis diruit, [f] ceſſat Aquilia : [g] quod vi tamē aut clam [h] agendū erit. Et ita de ſtatua de monumento [i] euulſa Celſus ſcribit. [k] Idem quærit, ſi neq; ad plumbata fuit, [l] neque adfixa, an pars monumenti effecta ſit : an vero maneat in bonis noſtris. Et Celſus ſcribit ſic eſſe [m] monumēti, vt oſſuariā : [n] & ideo quod vi aut clam interdicto [o] locum fore.

III. VLPIANVS *libro vicenſimoquinto ad Edictum Prætoris.*

PRætor ait : *Cuius dolo malo ſepulchrū violatum eſſe dicetur, in eum in factum iudicium dabo: vt ei ad* C *quem pertineat, quanti ob eā rem æquū videbitur,* [p] *cōdemnetur. Si nemo erit ad quem pertineat, ſiue agere nolet :* [q] *quicumque agere volet, ei centū aureorum* [r] *actionem dabo. Si plures agere volent : cuius* [ſ] *iuſtiſſima* [t] *cauſa eſſe videbitur, ei agendi poteſtatē faciam. Si quis in ſepulchro dolo malo habitauerit, ædificiumve aliud quámque* * *ſepulchri cauſa factum ſit, habuerit: in eum ſi quis eo nomine agere volet,* [u] *ducentorum aureorum iudicium dabo.*

Prima verba oſtēdunt eum demum ex hoc [x] plecti, qui dolo malo violauit. Si igitur dolus abſit : ceſſabit eiuſdem [y] perſonæ. [z] Igitur doli non capaces, vt admodum impuberes, [a] itē omnes qui non animo violandi accedunt : [b] excuſati ſunt. Sepulchri autem appellatione omnē ſepulturæ locum cōtineri exiſtimādum eſt. [c]

Si quis in hereditarium [d] ſepulchrum inferat, quamuis heres, tamen poteſt ſepulchri violati teneri, ſi fortè contra voluntatē teſtatoris intulit. Licet enim cauere teſtatori, ne quis eò inferatur : vt reſcripto imperatoris Antonini cauetur. ſeruari enim voluntatē eius oportere. Ergo & ſi cauit vt vnus tantùm heredū inferret, ſeruabi-

nō tenetur hoc edicto, cū dolo careat. & appellatione ſepulchri, omnis locus ſepulturæ continetur. [SI QVIS.] Heres ſi inferat mortuū in hereditariū ſepulchrū, tenetur quādoq; ſepulchri violati : vt ſi prohibuerat teſtator ne heredes aliquē ibi inferrēt. ſeruari enim debet volūtas teſtatoris. Idem ſi vni heredū cōceſſit inferre, aliis vetuit. nā ſeruabitur volūtas defuncti. Secūdo dicit: corp* poſitū in vno loco, animo alibi portādi, bene poteſt trāsferri : & non patitur pœnā qui tranſfert: licet ſi bene vellet facere, debet licentiam impetrare ab epiſcopo vel prīcipe. Tertio prohibet ſepeliri aliquē intra ciuitatem, & pœna imponitur in eos q; ſepeliūt intra ciuitatē, & in magiſtratū qui hoc patitur : & locū ſepulchri publicari iubet: & inde mortuū trāsferri. & ſi cōſuetudo erat ante hāc. l. poſſe in ciuitate ſepeliri: eā conſuetudinē tollit. [SI QVIS IN SEPVLCHRO.] Qui habitat ī ſepulchro, vel ędificiū ibi facit: quicūque vult agere contra eū, poteſt. Secundo dicit : qui cadauera ſpoliant: ſi quidē cū armis, capite puniūtur. ſi ſine armis, in metallū damnantur. Tertio dicit: iudex q; cognoſcit ſuper act. ſepulchri violati : debet æſtimare intereſſe agētis, inſpecta iniuria : itē lucro violātis ſepulchrū : itē dāno ex hoc cōtingente. nō tamen minoris condēnet iudex quàm ſi extraneus ageret: quod eſt c. aureorū contra violantē : & cōtra inhabitantē, ducentorū. [SI AD PLVRES.] Sepulchrū pluriū violaui. dicitur q; hæc act. omnibus datur contra me in eo quod cuiuſq; intereſt. Secundo dicit: ſepulchro violato, ille cui* intereſt, nō vult agere, imò renuit. dicitur q; poteſt pœnitere ante lit. cōteſt. ab alio. Tertio dicit: ſeruus tuus in ſepulchro meo habitat, vel ibi ædificauit, dicitur q; poteſt accuſari. noxalis autē nō datur. ſed ſi domū habeat ſeruus in ſepulchro, non tamen habitat ibi, noxalis datur. Vltimò dicit: hæc actio quæ ex hoc edicto datur, eſt popularis. Franc. Accur.

* quàm quod.

Hoc vetuit Solon. Cice. 2. de legib.

d *SEpulchri. Actio.* ſcilicet in factum : vt infra. l. iij. in prin. non ſolum accuſatio.
e *Irrogat.* condemnatione facta.

SI *ſepulchrum.*] CASVS. Deſtruxi ſepulchrum tuum diruendo ipſum. teneor quod vi aut clā. idē ſi ſtatuā. ſ. ſepulchrū tuum poſitā deſtruxi: ſiue ſit affixa, ſiue ſit applūbata ſepulchro, ſiue nō. nam teneor interdicto quod vi aut clam, non Aquil. Fran. Accur.
f *Diruit.* ſine iudicis auctoritate : vt ſupra de aqua plu. arcen. l. quamquam. §. j. Accurſius.
g *Ceſſat Aquilia.* quia non poſſum me dicere dominum ſepulchri. aliàs Aquil. actio competit hero : vt ſupra ad leg. Aquil. item Mela. §. legis. Accurſius.
h *Aut clam.* ſcilicet ad opus reſtituendum.
i *De monumento.* quæ affixa fuerat monumento : vt differat à ſequenti. Accurſius.
k *Scribit.* ſcilicet vt non agatur Aquilia : ſed interdicto quod vi aut clam, & de ſepulchro violato.
l *Fuit.* ſcilicet ſtatua. Accurſius.
m *Eſſe.* ſcilicet ſtatuam. Accurſius.
n *Oſſuariam.* in lib. Ioan. oſſaria. Et dic oſſuariam, vrnam in qua oſſa recondantur : vel id eſt monumenta.
o *Interdicto.* & ceſſat Aquilia. & ad hoc. ſ. quod vi aut clam. l. is qui in puteum. §. ſi quis de monumento. &. l. denique. §. quæſitū. in fine. Sed contra ſupra de iniur. l. ſi ſtatua Sol. vt ibi.

PRætor.] CASVS. Dolo cuius ſepulchrū violatū eſt, tenetur ac. in factū ad intereſſe ei ad quem pertinet ſepulchrū. Si nemo ſit ad quē pertineat, vel ſi eſt, non tamen vult agere : prætor permittit cuicūq; volēti agere act. vſq; ad. c. aureos. ſed ſi plures ſunt qui volunt agere. præfertur qui iuſtiorē cauſam habet. Itē ſi quis in ſepulchro alieno habitauerit, vel ędificiū aliquod nō ſepulchri cauſa ibi fecit: quicunq; vult agere cōtra eū, prętor permittit vſq; ad quantitatē ducentorū aureorum. Poſtea Vlpia. exponit verba prædicta, & dicit: apparet ex primis verbis edicti, eū qui violat ſepulchrū, ita demū teneri, ſi dolo malo hoc facit. impuberes ergo

p *Aequum eſſe videbitur.* ad intereſſe: nūquā tamē minoris quàm extraneo: vt. ỹ. ea. l. §. qui de ſepulchri. verſi. item. & verſi. nunquā. & in hoc poteſt eſſe procurator : vt. ſ. de procu. licet. in princ.
q *Nolet.* ad hoc. C. de adulte. quamuis. ij. &. ỹ. eo. l. ſepulchri violati. & de ſuc. edi. l. j. §. quibus. & ad Tertul. l. j. §. ſi nemo. Accur.
r *Centum aureorum.* imò videtur. x. pondo auri : vt. C. eo. l. qui ſepulchra. ſed ibi criminaliter. [a] & infertur fiſco : hic ciuiliter, & D datur priuato. in iudice autem negligente punire, eſt pœna. xx. lib. auri : vt. C. eo. ſi quis ſepulchrum.
ſ *Cuius.* nunc reſpondet.
t *Iuſtiſſima.* ad hoc. ſ. delib. ho. exhi. l. iij. §. ſi tamē plures &. ỹ. de accu. ſi plures. &. ſ. de fideic. lib. l. iiij. §. creditoribus tamē caueri. & de admi. tut. l. iij. §. pe. & de pac. l. iuriſgentiū. in fi. &. l. maiorē. &. ỹ. de popu. act. l. ij. &. iij. Itē hoc accipe quādo nō intereat horum qui agere volebāt: aliàs oēs agerent: vt. ỹ. ea. l. §. ſi ad plures.
u *Volet.* Not. curioſe in primo edicto haberi delictum perſonarum : in hoc non.
x *Ex hoc.* ſcilicet edicto. Accurſius.
y *Eiuſdem.* aliàs, in eandē perſonā. aliàs, in eiuſdē perſona pœna.
z *Perſonæ.* id eſt non erit ea perſona quæ teneatur.
a *Impuberes.* quidam, ſed non omnes : vt. ſ. de except. doli. apud. §. quæ in tutore.
b *Accedunt.* quos ignorantia conſilij tuetur. Accurſius.
c *Exiſtimandum eſt.* vt &. ſ. quod vi aut clam. l. fin. §. ſi quis.
d *Si quis in hereditarium.* quod hereditarium, & quod familiare ſit,

a] Ange. arg. inſtit. de act. in prin. dicit hāc gl. ſing. in 6. col. mihi circa mediū. ad hoc quod licet pœna ſit pecuniaria : ſi tamen applicetur fiſco, non tantum dicitur criminalis, ſed criminaliter intentata.

tur vt ſolus inferat. Nõ perpetuę ſepulturæ tradita corpora poſſe transferri, edicto diui Seueri continetur: [a] quo mandatur, ne corpora detinerentur, aut vexarẽtur, aut prohiberẽtur [b] per territoria [c] oppidorũ trãsferri. Diuus tamẽ [d] Marcus reſcripſit nullam pœnam meruiſſe eos qui corpus in itinere defuncti per vicos aut oppidũ tranſuexerunt: quamuis talia fieri ſine permiſſu [e] eorum [f] quibus permittendi ius eſt, non debeant.

B Diuus Hadrian⁹ reſcripto pœnam ſtatuit quadraginta aureorũ in eos qui in ciuitate ſepeliunt, quã [g] fiſco inferri iuſſit: & in magiſtratus eadẽ qui paſſi [h] ſunt: & locum publicari iuſſit, & corpus transferri. Quid tamen ſi lex municipalis permittat in ciuitate ſepeliri? [i] poſt reſcripta principalia [k] an ab hoc [l] diſceſſum ſit, videbimus: quia generalia ſunt reſcripta. Et oportet imperialia ſtatuta ſuã vim obtinere, & in omni loco [m] valere. Si quis in ſepulchro habitaſſet, ædificiúmve habuiſſet: ei qui velit, agẽdi poteſtas ſit. Aduerſus eos * qui cadauera ſpoliant, præſides ſeuerius interuenire: maximè ſi manu armata adgrediãtur: [n] vt ſi armati more latronũ id egerint, etiã capite plectãtur: vt diuus Seuerus reſcripſit. Si ſine armis: vſque ad pœnã metalli procedũt. Qui de ſepulchri violati actione iudicãt: æſtimabũt quatenus interſit, [o] ſcilicet ex iniuria quæ facta eſt. Itẽ ex lucro † eius qui violauit: vel ex damno quod contigit: vel ex temeritate eius qui fecit. Nunquã tamen minoris debent cõdemnare, quàm ſolẽt extraneo agẽte. [p] Si ad plures ius ſepulchri pertineat, vtrum omnibus damus actionẽ: an ei qui occupauit? [q] Labeo omnibus dãdam dicit, rectè: quia in id quod vniuſcuiuſq; intereſt, agitur. [r] Si is cuius intereſt, ſepulchri violati agere nollet: [ſ] poteſt pœnitentia acta, antequam lis ab alio cõteſtetur, dicere velle ſe agere: & audietur. Si ſeruus in ſepulchro habitat, vel ædificauit, noxalis actio ceſſat: [t] & in eum [u] prætor hanc actionẽ [x] pollicetur. Si tamẽ non habitet, ſed domunculã ibi [y] habeat ſeruus, noxale iudiciũ [z] erit dandũ: ſi modò habere poſſe [a] videtur. Hæc actio popularis [b] eſt.

IIII. PAVLVS *libro vicenſimoſeptimo ad Edictum Prætoris.*

SEpulchra hoſtiũ religioſa nobis non ſunt: [c] ideóque lapides inde ſublatos in quemlibet vſum conuertere poſſumus: non ſepulchri violati actio competit. C

V. POMPONIVS *lib. 6. ex Plautio.*

VTimur eo iure, vt dominis fundorũ in quibus ſepulchra fecerint, etiam poſt venditos fundos adeundorũ [d] ſepulchrorũ ſit ius. Legibus [e] nãq; prędiorũ vendũdorũ cauetur, [f] vt ad ſepulchra

---

ſit, habes ſupra de religio.l.familiaria.&.l.ſequen.

a *Continetur.* ad hoc.C.de religio.l.ſi necdum.& arg.ſ.de leg.iij. A l.ſi ita legatum.& ſupra de religio.ſi quis eo animo.Sed arg.contra.ſ.de tranſact.l.cum hi.§.ſiue igitur.verſi.ſed ſi non fuerint.

b *Prohiberentur.* facit ſupra de religio.l.ne corpora.

c *Per territoria.* quid ſit, dic vt.j.de verb.ſign.l. pupillus.§.territorium.

d *Diuus tamen.* quãquã diui Seueri ſufficiat decretum. Ro. vel de his quę nõ perpetuę ſepul. tradita ſunt, dixit: vel de his quæ tradita ſunt perpetuę, vt hic: vel hic nulli ſepulturę traditũ.

e *Sine permiſſu.* vt oĩs euitetur ſuſpicio. ad qđ C.de relig.l.fin.&.ſ.de relig.l.oſſa.in princ. Et not. hic delictum ſine pœna: vt.ſ.de relig. at ſi quis.§.idẽ Labeo.&.C. de pign.l.iij.&.ſ. quod me.cau. l.fi.§. fin. &.j. quando appel. ſit.l.j.§. biduum. & de inter. & releg.l.relegatorũ.§.ad tempus.&.ſ.de fur.l.j.

f *Eorum.* ſcilicet pontificum vel principum: vt ſupra de religio.l. oſſa.in prin.Accur.

g *Quam.* ſ. pœnã quadraginta aureorum.

h *Paßi.* vt.C.de commer. l.ij. itẽ facit. C.de religio.l.mortuorum.

i *Sepeliri.* quidam hic colligunt ꝙ cõſuetudo nõ vincit legem: quaſi primo fuerit lex Hadriani, & poſtea ſuperuenerit cõſuetudo. pro quibus eſt. C.de vſu.l. eos.in fin. &. ſ. ad leg. Rho. de iac.l. domine imperator Antonine. [a] ſecundũ quod vno modo legitur. Tu dic quòd conſuetudo ſuperueniens vincit legẽ: ſiue ſit generalis, & tunc generaliter: vt ſupra de leg.& ſenatuſcõ.de quibus.§. inueterata. ſiue ſpecialis, & tunc ſpecialiter: vt hic, & ſupra communia prædio.venditor.§.ſi conſtat.& ſupra quod cuiuſque vniuer.l. item.in princ. in glo.vel perpetua. & ſecundum hoc fiat hic punctum interrogatiuè poſt dictionem ſepeliri.& de his dixi in.d.l.de quibus.Accurſius.

* i.viſpelliones ſecundũ Fulgentiũ. vide. l. Si quis ita.ſ.de euict.

a] aliàs deprecatio.

k *Principalia reſcripta.* facta poſt legem municipalem.

l *Ab hoc.* reſcripto Hadriani. R. ſed cautè in plurali de reſcript. loquitur. vnde dic, ab hoc, & quod ſtatuitur in reſcrip.Hadria.

m *In omni loco.* ad hoc.C.de tempo.in integ.reſt.l.ſuperuacuam.

n *Adgrediantur.* hic criminaliter agitur.

o *Quatenus interſit.* quod qualiter probetur, dic vt C.de ſentent. quæ pro eo quod intereſt.l.j.

p *Extraneo agente.* quod eſt.c.aureorum contra violantem. Item cc.aureorum contra habitantem: vt.ſ.ea.l.§.ſi nemo.&.§. ſi quis in ſepul.& ſic inſtit.de excu.tu.§.qui autem.& C.de temporib.in integ.reſtitu.ea quæ.ij.reſpon.Accur.

q *Occupauit.* ſcilicet dabitur actio.Accur.

r *Agitur.* quid ergo ſi vnius intereſt in.x.alterius in.xx? Reſpõ. fiat condemnatio in.c.vt bis tantum conſequatur is cuius intereſt in. xx. quàm alius.non enim ideo plus deliquit violans.Item not.quòd dicit omnibus dari: quia omniũ intereſt. aliàs eligitur vnus: vt.ſ.ea.l.§.ſi ad plures. Item facit.j.de adul.l. ſi maritus. in prin.&.§.j.&.§.ij.Item inſti.de capi.demi.§.fi.

ſ *Nollet.* ſiue dicas, nollet diſſimulando: ſiue expreſſè remittẽdo: eſt cõtra.ſ.de mino auxiliũ.ſed facilius iniuria.actio tollitur: vt ſ.titu.ij.nõ ſolum.§.ij.Item cõtra.j.de adul.ſi maritus.§. ſi negauerit.Solu.vt ibi.Item contra.C.qui accuſa.non poſ.l.accuſationem.&.l.ſi ea.Solu.vt in.d.l.accuſationẽ.Item contra.C.de pact. l.poſtquam.ſed ibi erat lis conteſtata: hic non.vel ibi ciuilis. Vel dic, ſecundũ alios, noluit agere tunc nec tamen remittere: ibi ſic: vt arg.ſ.de iudi.l.deſtitiſſe. Sed quid ſi iſte expreſſe & prorſus remiſit? Reſpon.Ir.& R.adhuc eundẽ audiendum.& idem in omni crimine publico dicũt: vt not.ſ.de pac.l. iuriſgen.§.ſi paciſcar. excepto adulterio: vt in.d.§. ſi negauerit.l.ſi marit⁹. j.de adul.licet alij contradixerint quando expreſſe renũtiauit. & facit ad hoc quod hic de pœnitẽtia dicitur. j. de fal.l.qui falſam.&.ſ.de iuriſ.omni.iudi.ſi cõuenerit. & qđ quiſq; iur. l.j. in fin. & de repu. ſi pœnituit.&.C.ad.l.Iuliam ma. l. quiſquis. in fin.&.§.ad leg. Iulia.de ambi.l.j.&.C.de pœna iudi. authẽ nouo iure. arg.cõtra.ſ.de fur.l.qui ea mente. & vi bono. rapt. l. non prodeſt. [b] Itẽ arg.cõtra.ſ.de leg.j. huiuſmodi.§.Stichum.

† Hic textus bene not. & ſing ad hoc quod intereſſe noſtrũ aliquãdo cõſideratur ratione lucri quod facit aduerſarius. Bolo.

ADDITIO. Dic ꝙ ibi fuit ſtatim ius quæſitũ ex ſola electione: hic non niſi ſecuta renuntiatione, ſecundũ Bar.

b] ibi in delictone maleficia remaneant impunita: non eſt locus pœnitẽtiæ ex parte delinquẽtis: hic ex parte ei⁹ qui petit puniri: ſecundũ Bart.

t *Ceſſat.* quia quaſi publica eſt accuſatio, & pro priuato crimine tãtum ſolet noxalis actio dari: vt ſupra de ædil. edic. quis ſit fugitiu⁹.§. quod aiunt. ver. noxas.

u *Et in eum.* ſ. ſeruum.

x *Actionem.* id eſt accuſationẽ. ſic in authẽ. de ſanc. epiſcopiſ. §. ſi quis autem pro pecuniaria.col.ix.nam & ſupra ea. l.§. aduerſus. de accu.locutus eſt.& abſit vt credam actionem ciuilem dari in ſeruum, ſecundum Ioan. & Ir. Alij dicunt hic ſpeciale: vt ſupra vi bo.rap.l.antepe.§.pen. vel dic etiam ciuilem: & dices in ſeruum, ſcilicet factum liberum.vel in ſeruum, id eſt in dominum nomine ſerui. ſic ſupra de iuriſ.omn. iudi.l.ſi familia.& ſic intelligitur vi bono.rapt.

y *Ibi.* id eſt in ſepulchro.

z *Noxale iudicium.* quia non eſt tam graue delictum, vt criminaliter ſit puniendus.H.

a *Poſſe.* ſunt enim quædam ſepulchra adeo parua, vt in eis domunculam habere non poſſet.

D b *Popularis.* veruntamen ei cuius intereſt, primo competit: vt.ſ. l.iij.in princ.ſic &.ſ. ne quid in lo.pub.l.ij.§.ſi quis. verſi. aduerſus eum.&.§.hoc interdictum. &.ſ.de libe. ho.exhib.l.iij.§. hoc interdictum.&.C.de adulte.l. quamuis adulterij. &. j. de popu. act.l.iij item facit ad hunc.§.ſ.ad Sil.l.j.in fin.

SEpulchra.] CASVS. Sepulchra hoſtiũ quę cepim⁹, nõ ſunt apud nos religioſa. vnde ꝗ deſtruit ea, nõ tenetur hac act.Frãc.Acc.

c *Non ſunt.* nec noſtra eis: vt.ſ.de reli.l.cum loca.in fin.

VTimur.] CASVS. In fundo meo habebã ſepulchrum. vẽdidi fundũ excepto ſepulchro. dicitur ꝙ non poſſum agere contra emptorem, vt det mihi iter ad ſepulchrum. Franc. Accur.

d *Adeundorum.* quod eſt verum ſi in venditione excipit ſepulchrum: vel ſi eſt ibi publicum iter: alioquin tranſit cum prædio: vt ſupra de relig.l.ſi venditor. & de act. emp.ſi mercedẽ.§.ſi eum fundum.& facit de cõtrahen.empt.l.qui fundum.j.§.in lege.quidam tamen dicunt tacite ſemper exceptum, quod nihil eſt.

e *Legibus.* id eſt pactis. ſic ſupra depoſi.l.j.§.ſi conueniat.

f *Cauetur.* id eſt caueri ſolet. quod ſi non fuerit cautũ, dic idem: ſi modo ſepulchrum fuerit exceptum: vt modo dixi.

quæ in fundis ſunt: iter eius, * aditus ambitus [a] funeris faciendi ſit.

VI. IVLIANVS *libro decimo Digeſtorum.*

2 SEpulchri violati actio in primis datur ei ad quē res pertinet: quo ceſſante ſi alius egerit, quamuis reipublicæ cauſa abfuerit dominus, [b] non debebit ex integro aduerſus eū qui litis ęſtimationē ſuſtulerit, [c] dari. Nec poteſt videri deterior fieri conditio eius qui reipublicę cauſa abfuit: cū hęc actio nō ad rem familiarem eiuſdē, magis † ad vltionē [d] pertineat.

VII. MARCIANVS *libro tertio Inſtitutionum.*

SEpulchri deteriorē cōditionē fieri prohibitū eſt: [e] ſed corruptū & lapſum monumētū corporibus nō cōtractis [f] licet reficere.

VIII. MACER *libro primo Publicorum.*

3 SEpulchri violati crimē poteſt dici ad legē Iuliam de vi publica pertinere [g] ex illa parte, qua de eo cauetur ꝗ fecerit quid quominus aliquis funeret᷑, ſepeliatúrve: quia & ꝗ ſepulchrū violat, facit quo quis minus ſepultꝰ ſit. [h]

IX. IDEM *libro ſecundo Publicorum iudiciorum.*

DE ſepulchro violato actio quoque pecuniaria [i] datur.

X. PAPINIANVS *libro octauo Quæſtionum.*

QVæſitū eſt, an ad heredē neceſſarium, cum ſe bonis non

a *Ambitus*. id eſt circuitus. vel abitus, ſcilicet ad redeundum: & aditus. ſcilicet ad veniendum: & iter comprehendit vtrumque: quaſi duo ſequentia exponant primum.

S*Epulchri.*] CASVS. Actio ſepulchri violati datur in primis ei ad quē id ſpectat. ſed ſi ille abeſt, & alius egit, & obtinuit: amodo ille cuiꝰ intereſt, reuerſus ſi velit agere, nō auditur. Franc. Accur.

* iter ei. al. eis.

b *Dominus*. id eſt is ad quem ea res pertinet.

c *Suſtulerit*. i. ſoluerit, vel etiam acceperit: vel etiam tantū lis conteſt. fuerit: vt. s̃. l. iiij. §. ſi is. nec enim in petitione pœnarū auxiliū proditum eſt: vt. s̃. de mino. l. auxiliū. Sed contra. s̃. ex qui. cau. ma. l. ſi qua militi. & ibi not. gloſ. j. in fin. Sol. ibi tempore lædebatur: hic per hoc quòd alius egit, & exegit: facit infra de popu. act. l. iij.

† ſed magis.

d *Ad vltionem*. & ideo in bonis noſtris non eſt ante lit. cōteſt. vt hic, & j̃. de verb. ſigni. l. ſi cui. &. s̃. tit. ij. l. iniuriarum. & de acquir. here. l. pro herede. in fine. ſic in actione iniuriarū: vt. s̃. tit. ij. l. iniuriarum. ſed videtur huic cōtra. s̃. l. iij. §. qui de ſepulchri. vbi dicit dari ad intereſſe. ſed certe licet veniat ad intereſſe, nō tamen ad intereſſe datur tantum, vt ibi. vel dic, venit ſecundario.

S*Epulchri.*] CASVS. Sepulchrū deteriorari prohibitū eſt: corruptum autē ſiue deſtructum poteſt quis reparare ſiue reficere, corporibus quæ ibi ſunt, non contrectatis. Acc.

l. 20. §. vlti. s̃. de acquir. hered. Aug. lib. 2. c. 72.

e *Prohibitum eſt*. vt. C. eo. l. qui ſepulchra. & ſupra eo. l. ij in princ. Accurſius.

f *Non contactis*. aliàs contractis: & aliàs cōtrectatis. & facit. s̃. de mor. inferen. l. j. §. prætor. vſq; in fi. & facit. C. de relig. l. j. in fi. Ac.

S*Epulchri.*] CASVS. Crimen ſepulchri violati pertinet ad. l. Iuliā de vi, in ea parte eius qua cauetur, qui fecit quo minus aliquis funeretur, ſepeliatúrve: cum & violando ſepulchrum, fit quo minus quis ſepultus ſit: & ſic ea lege poteſt accuſari. Fr. Acc.

g *Pertinere*. vt. s̃. de iniu. l. prætor. §. j. & infra ad legem Iul. de vi pu. l. qui cœtu. & ſupra eo. l. ij. §. aduerſus. Accurſius.

h *Sepultus ſit*. vt ſupra de mor. inferen. l. j. in fin.

i D*E ſepulchro. Pecuniaria*. vt ſupra eo. l. iij. §. aduerſus. in prin. &. §. j. non ſolum criminalis.

Q*Væſitum eſt.*] CASVS. Dicitur quòd hæc actio pro ſepulchro violato competens, vadit ad filium defuncti, licet non ſuccedat patri: nec per hoc videtur ſuccedere. Franc. Accur.

k *Immiſcuiſſet*. quod ei licet per prætorem: vt ſupra de acquir. here. l. neceſſariis.

l *Aequum*. non ſeruato iuris rigore: vt. s̃. eo. l. iij. in prin. & facit ſupra de iniu. l. non ſolum. §. j. & de cap. demi. l. eas. Accur.

m *Si egerit*. ſicut quilibet ageret.

n *Etſi*. id eſt quamuis.

o *Obtigit*. ſcilicet filium.

p *Perſecutione*. vel quod in hereditate æſtimetur, cum ad liberos tranſeunt hæc iura, & non ad heredes: vt. s̃. de relig. l. vel quæ. & facit. s̃. de acqui. here. l. pro herede. §. fi. &. s̃. eo. l. ſepulchri violati. in fin. &. j̃. de popu. act. l. penul. &. j̃. de verb. ſignifi. l. ſi cui.

R*Ei.*] CASVS. Qui corpora extraxit de ſepulchro, vel oſſa: ſi eſt humilis, decapitatur. ſi eſt honeſtꝰ, in inſulā deportat᷑. Fr. Ac.

q *Rei ſepulchrorum*. id accuſati.

miſcuiſſet, [k] actio ſepulchri violati pertineret. Dixi, rectè eum ea actione experiri, quę in bonum & æquum [l] cōcepta eſt. Nec tamē ſi egerit, [m] hereditarios creditores timebit: cum etſi [n] per hereditatē obtigit [o] hæc actio, nihil tamē ex defuncti capiat᷑ volūtate: neq; id capiatur, qđ in rei perſecutione. [p] ſed in ſola vindicta ſit conſtitutū.

XI. PAVLVS *libro quinto Sententiarum.*

B REi ſepulchrorū [q] violatorū ſi corpora ipſa extraxerint, vel oſſa eruerint: humilioris quidē fortunæ ſummo ſupplicio adficiūtur: honeſtiores in inſulam [r] deportantur: aliàs autē relegantur, aut in metallum damnantur.

DE CONCVSSIONE.

TITVLVS XIII.

I. VLPIANVS *libro quinto Opinionum.*

SI ſimulato [s] præſidis iuſſu concuſſio interuenit, ablatum eiuſmodi [t] terrore reſtitui præſes prouinciæ iubet, [u] & delictum coërcet. [x]

II. MACER *libro primo Publicorum iudiciorum.*

C COncuſſionis iudiciū publicū non eſt: [y] ſed ſi ideo pecuniā quis accepit, quòd crimen minatus ſit: poteſt iudiciū [z] publicum eſſe ex ſenatuſcōſultis [a] quibus pœna legis Corneliæ teneri iubentur qui in accuſationem in-

A r *In inſulam*. hic not. ꝙ ciuiliter agitur actione in factū ad. c. vel. cc. aure. vt. s̃. l. iij. in princ. &. §. j. itē criminaliter, & tunc ſecūdum qualitatē perſonarum & factorum: vt hic, &. s̃. l. iij. §. aduerſus. & l. ſepulchri violati crimē. ſed & alibi dicitur ꝙ decem pondo auri dat fiſco: vt. C. eo. l. qui ſepulchra. vnde poteſt dici, ꝙ quādo ipſa corpora extraxit, vel cōtrectauit, habeat locū qđ hic dicitur: aliàs qđ in illa. l. ꝗ ſepulchra. vt ibi plene diximus.

DE CONCVSſione.

DE concuſſione autē id eſt de terrore iniecto pecuniæ vel rei alicuius extorquendæ cauſa, eſt priuata actio ex edicto de calumniatoribus, & ex hoc titulo extraordinariū crimen. Et quibuſdam caſibus publicum, vt declarat. l. 2. Cuia.

s S*I ſimulato*. Quod nō eſt, ſimulo: deſſimuloque quod eſt. Dixit ergo officialis, qđ præſidis iuſſu debebat quēdā capere: & nō dixit verum: & propter hunc timorem aliquid fuit ei datum: vt faciūt nuncij communis. Accurſius.

t *Ablatum eiuſmodi*. aliàs ablatū huiuſmodi terrore: & tunc plana. aliàs ablatū eſt in omni tēpore: & tunc ſpeciale, vt præſcriptione nō tollatur: vt. C. ad lega. Corne. de fal. querela. aliàs ablatū eiuſmodi tempore. id eſt hoc quod auferatur. Et no. quòd hoc crimine tenetur qui occaſiōe alicuius dignitatis quam habet, vel officij, aliquos premit: vt argu. C. de condict. ob. tur. cau. l. quod euitandi. & quandoque ſine officio: vt infra. l. proxi. ij. reſpon.

u *Iubet*. actione in factum. Accurſius.

x *Coercet*. extra ordinem: & hoc accuſatione inſtituta. ad quod ſupra de priua. deli. l. fin. & de fur. l. fin. Accurſius.

C*Oncuſſionis.*] CASVS. Accuſatio de concuſſione non eſt publica. ſi autem quis accepit pecuniam à me, ne me accuſaret de quodam delicto: poteſt accuſari lege Corne. de fal. qua cauetur ne quis accipiat pecuniam ob accuſandum, vel non accuſandum. & hæc accuſatio eſt publica. Franc. Accurſius.

y *Publicum non eſt*. ſ. ſemper: ſed aliquādo ſic. & hoc eſt, ſed ſi, &c. D Eſt ergo priuatū, vt tantùm ille qui paſſus eſt concuſſionē, poſſit etiā criminaliter accuſare, niſi in caſu qui ſequitur, ſecundū Azo. & H. & omnes. vel potes dicere ꝙ ſemper eſt priuatū, etiā ſi detur ex cauſis ſeq. nec enim ibi dicit ꝙ hoc ſit publicū: ſed ſi accuſatio. l. Corn. de fal. inſtituatur: quæ poteſt inſtitui, vt ibi dicit: publicū eſt: quia illa accuſatio publica eſt: vt. j̃. de publi. iud. l. j. Accur.

z *Iudicium*. ſcilicet concuſſionis. & hoc ex ſenatuſconſul. id eſt argu. horum ſenatuſcon. quæ inducunt aliam accuſationem publicam: vt per hoc etiam [a] ſit hæc publica. vel dic iudicium, ſcilicet legis Cornel. de fal. vt non dicat de crimine cōcuſſionis quòd ſit publicum, licet habet locum, ſed erit priuatum: vt modo dixi.

a] Bal in. l. ſi quis cum §. qui iniuriarum. ff. ſi quis cau. & Alexan. in. l. cum ſeruus. ff de condi. ob cau. dicunt iſtā gl. ſingu. ad hoc quòd crimē tunc dicitur publicū, quando lex dicit agi ex lege publicorū iudiciorum. Bol.

a *Ex ſenatuſconſultis*. Liboniano & Voluſiano: vt. j̃. ad. l. Cornel. de fal. l. j. in princ. ſecundū quoſdam. ſed certe ibi non eſt mentio horū ſenatuſcon. ſed habetur. j̃. ad. l. Iul. de vi pri. l. ex ſenatuſcon. & not. hunc teneri hoc crimine: vt hic. item crimine fal. vt hic, & j̃. de fal. l. j. §. j. &. l. Iul. repe. vt infra ad. l. Iul. repe. l. eadem. Item. l. Remmia, ſi accepit vt non accuſaret: vt. j̃. ad Turpil. l. j. in princ. Itē edicto de calum. vt. s̃. de calum. l. j. §. j. an autē vna per aliā tollatur, dic vt ibi. Item ad hanc legem in eo. titu. de calum. l. ſi ab eo.

Denuntiandum.

a *Denuntiandum.* id eſt dicendum.

DE ABIGEIS.

Dicit hic Bartolus, quòd quidã habẽt de ambigeis: ſed ſecundũ eũ melius ſtat de abigeis: quia venit de abigo, gis. quod idẽ eſt quod ſubtraho ſubtrahis.

Abigeatus quoq; crimen extraordinariũ eſt. ſed eſt etiã in ambigeos quaſi in fures ordinaria furti actio ſi quis hac vti malit l. 1. C. eo. quanquã abigei latrones potius ſint quã fures. l. 9. §. Imp. locat. maxime ſi cũ gladio pecora aliena deprædentur, vt plerumq; faciunt. l. 2. hoc tit. & placet quod de his puniendis l. 1. refert Hadrianũ reſcripſiſſe conſilio Bæticæ. erãt enim Hiſpani olim maximi abigei, adeo vt Iberos poeta dicens intelligat abigeos. & recte conſilio, vt in Græco, πρὸς τὸ συνέδριον. Placet etiã quod. l. 3. lenius coerceri, vt alias emendauimus, qui ex ſtabulo abigunt quã qui ex ſylua vel grege. durius enim ſtatuitur in eos quibus patet maior furandi copia. Iuſtinus de Scythis. Nullũ ſcelus apud eos furto grauius, quippe ſine tecto munimẽtoq; pecora & armẽta habẽtibus quid ſaluũ eſſet ſi furari liceret? Cuiac.

* Procõſuli Bœticæ, infra ad l. eg. Corn. de ſicar. l. lege Corn. Taurini proconſulis Veticę mentio fit.

...nocentiũ coierint, quíve ob accuſandũ vel non accuſandũ, denuntiandũ [a] vel non denuntiandum teſtimoniũ, pecuniã acceperint.

DE ABIGEIS.
TITVLVS XIIII.

I. VLPIANVS *libro octauo de officio Proconſulis.*

DE abigeis puniendis ita diuus Hadrianus conſilio * Veticæ reſcripſit: Abigei cũ duriſſimè puniũtur, [b] ad gladiũ damnari ſolẽt. Puniuntur autẽ duriſſimè non vbiq;, ſed vbi frequẽtius eſt id genus maleficij: [c] alioquin [d] & in opus & nõnunquam temporarium dantur.

Abigei autẽ propriè hi habentur, qui pecora [e] ex paſcuis vel ex armentis ſubtrahunt, & quodammodo deprædantur, & abigendi ſtudiũ quaſi artẽ exercent, equos de gregibus, vel boues de armẽtis abducentes. Cæterùm ſi quis bouem † aberrantẽ, vel equos in ſolitudine relictos abduxerit: nõ eſt abigeus, [f] ſed fur potius. Sed & qui porcam vel caprã vel veruecem [g] abduxit: [h] non tam grauiter quàm qui maiora animalia abigunt, plecti [i] debet. Quamquam autem Hadrianus metalli pœnam, item operis, vel etiã gladij præſtituerit: [k] attamen qui honeſtiore loco nati ſunt, non debent ad hanc pœnã pertinere: ſed aut relegandi erunt, aut mouẽdi [l] ordine. Sanè qui cum gladio abigunt: nõ iniquè beſtiis obiiciuntur. [m] Qui pecora de quorũ proprietate faciebat cõtrouerſiã, abegit: vt Saturninus quidẽ ſcribit, ad examinationem ciuilem remittẽdus eſt: [n] ſed hoc ita demũ probandum eſt, ſi nõ color [o] abigeatus quęſitus eſt, ſed verè putauit [p] ſua, iuſtis [q] rationibus ductus.

† Oberrantẽ ouẽ nõ eſſe abducendã ſed domino reſeruandã iubet Deus Deu. ca 22.

DE abigeis.] CASVS. Hadrianus reſcripſit de pœna abigeis imponẽda, & dixit: cũ abigei puniuntur grauiſſimè: damnãtur ad gladium. & non ſemper hæc pœna imponitur: ſed quotiẽs hoc crimen frequẽter contingit. cum autẽ non cõtingit frequenter: in opus metalli ad tẽpus damnãtur. & illi dicuntur abigei, qui pecora ex paſcuis vel ex armẽtis ſubripiũt, quaſi hanc artem habentes. ſi enim oues errãtes abducã: fur ſum, non abigeus. Item qui abducit capram vel ouem, hãc artẽ habens: minus punitur quàm ſi minora animalia abduxiſſet. Item licet Hadrianus pœnã gladij vel operis metalli impoſuit: hoc verũ eſt in humilibus. ſi enim de honeſtioribus ſunt: debẽt relegari, aut ab ordine moueri, niſi cum gladio abigerẽt. nam tunc beſtiis ſubiiciũtur. Vltimo dicit: ſi cum eſſet quæſtio inter me & te de proprietate ouiũ, interim pecora abegi, ceſſat hoc crimen: niſi callidè ſiue doloſè litem hãc feciſſem ad hoc vt poſtea ea abigerẽ. Fran. Acc.

b *Puniuntur.* id eſt puniri ſolent.

c *Id genus maleficij.* vt ita alij terreantur: vt. C. ad. l. Iulia. repe. l. j. & infra de pœn. l. capitalium. §. pe. &. l. aut facta. §. fin. & argu. ſupra ad Velle. ſed ſi ego. in fin. &. C. de ſer. expor. [a] l. moueor. & ſupra de re. eo. qui. ſub tu. l. quamuis. in fine.

a] ſi ſer. exporue.

d *Alioquin.* id eſt ſi non ſit frequentius.

e *Qui pecora.* decem oues, vel quatuor porcos vel equos: non minorem numerum: niſi & artem faciant: vt ſtatim dicam. & facit in auth. de nupt. ſi igitur. colla. iiij.

f *Non eſt abigeus.* niſi hoc quaſi artem exerceat, ſecundum Ioan. alioquin contra infra eo. l. fin. ibi, equum. & facit ſupra de incen. Pedius. §. j. & infra de pœnis. l. aut facta. §. quantitas.

g *Veruecem.* aliàs verbicem, & aliàs herbicem.

h *Abduxit.* quaſi artem exercendo: ne obſit ſuperioribus, & ei quod dicitur infra eo. l. oues.

h *Abduxerint.* animo doloſo: non vt domino reddant.

i *Plecti.* infra de accu. l. leuia.

k *Præſtituerit.* vt ſupra ea. l. in princ.

l *Mouendi.* aliàs amouendi: & aliàs mouendi. Accurſius.

m *Obiiciuntur.* ad hoc quod ſecundum conditionem perſonæ. ſ. de incen. l. Pedius. §. j. & de extraordi. cri. l. annonam. & ſupra de
A ſepul. viola. l. iij. §. qui de ſepulchri.

n *Remittendus eſt.* ceſſante criminali: quia dolo caret. & facit. C. ad leg. Fla. de plag. l. præſes.

Crimen abigeatus non eſt publicum: ſi tamen cum gladio quis abigit oues vel pecora, beſtiis dãnatur. Franciſcus.

B II. MACER *libro primo Publicorum iudiciorum.*

ABigeatus crimen publici iudicij non eſt: quia furtum magis eſt. Sed quia plerumque abigei & ferro vtuntur, ſi deprehendentur, ideo grauiter [r] & puniri eorum admiſſum ſolet.

III. CALLISTRATVS *libro ſexto de Cognitionibus.*

OVes pro numero abactorũ [ſ] aut furem aut abigeum faciunt. [t] Quidã decem oues gregem eſſe putauerunt: porcos etiã quinque vel [u] quatuor abactos: equum, bouem vel vnum abigeatus crimen facere. Eum quoque
C plenius coërcẽdum, qui à ſtabulo abegit domitũ pecus: non à ſilua, nec grege. Qui ſæpius abegerunt, licet ſemper vnum vel alterũ pecus ſubripuerint, tamen abigei ſunt. Receptatores abigeorũ qua pœna plecti debeant, epiſtula diui Traiani ita cauetur, vt extra terrã Italiam [x] decẽ annis relegarẽtur.

o *Color.* id eſt niſi velit delictum occultare occaſione talis quæſtionis, ſicut quæuis res occultatur colore.

p *Putauit.* tunc enim quia dolo caret, nõ tenetur hoc crimine.

q *Iuſtis rationibus.* idẽ ſi non iuſtis, ſed quoquo modo ſuam credit, etiam errore iuris, cum ceſſet dolus: vt ſupra de lib. cau. l. igitur. §. ij. & ſic etiam expone quod eſt. C. de plagi. l. plagij criminis. ij. & facit ſupra loca. l. vtputa. & de ſeparat. [b] l. j. §. pe. Sed argu. contra. inſtit. vi bo. rap. §. quia tamẽ. ADDITIO. Dic quòd hoc ideo, quia iſta accuſatio requirit dolũ. ibi ſecus: & dic vt per Bar. hic, & ſupra ſi quis teſta. li. eſſe iuſ. fue.

b] eſt. §. interdum. l. uno.

r *ABigeatus. Grauiter.* quia beſtiis ſubiiciuntur: vt ſupra. l. j. §. abigei. verſi. quanquam. Item not. quòd ſine inſcriptione agitur hoc iudicio: vt. C. eo. l. j.

OVes.] CASVS. Secundum numerũ ouium ſubtractarũ eſt quis fur, vel abigeus. qui enim decem oues, vel porcos quinq; vel quatuor, vel vnum bouem vel equũ ſubripit, abigeus dicitur: & grauius punitur qui de ſtabulo accepit, quàm qui de ſilua. Item qui ſæpe ſubripit, licet vnaquaque vice vnam ouem, abigeus dicitur. Item receptatores abigeorum extra Italiam. x. annis ſunt relegandi. Franc. Accurſius.

ſ *Abactorum.* id eſt eorum quæ abducuntur, ſeu ſubtrahuntur. Neutraliter enim ponitur. vel dic animaliũ, hoc eſt ouium. nam impropriè videtur loqui, cum de ouibus inceperit in fœminino, & tranſit ad neutrum. Accurſius.

t *Faciunt.* & hoc cum non exercet quaſi ſtudium: quo caſu crimine abigeatus non tenetur, niſi. x. ſubripuerit.

D u *Vel.* pro ſaltem. vel pro etiam pone: & hoc cum is qui ſubripuit, velut artem exercet: alioquin contra. ſ. eo. l. j. §. abigei. Alij dicunt quòd hic de equitio vel armẽto: ibi non. & caue quia non dicitur quòd vnus equus ſit grex: ſed idẽ erit forte quod in porcis. ſ. quòd quinque vel quatuor faciunt gregem. Accurſius.

x *Extra terram Italiam.* ſi ergo non ſit de Italia, extra prouinciam ſuam. & facit infra de recepta. l. j.

DE PRÆVARICATORIBVS.

Præuaricatio eſt colluſio accuſatoris vel nuntiatoris cum reo, vt abſoluatur, publicum crimen in accuſatorem qui iudicio publico non ex animo egit, extraordinarium in aduocatum qui prodidit cauſam aduerſario, quæ proditio veluti præuaricatio eſt. ſed & in accuſatorem frequentius hodie extraordinarium. Cuiacius.

PRæuaricator.] CASVS. Primo dicit quis eſt prçuaricator. & propriè præuaricator eſt qui accuſat aliquẽ, & fictitias probationes inducit, & veras omittit. aduocatus autem alicuius qui prodit cauſam ſuam, ſiue criminalẽ, ſiue ciuilẽ. & qui talis eſt animo: nõ propriè dicitur prçuaricator: punitur tamen extraordinẽ. & hoc dicit hæc. l. & ſeq. Franc. Acc.

UNED

DE PRÆVARICATIONE. *

TITVLVS XV.

I. VLPIANVS *libro ſexto ad Edictum Prætoris.*

PRæuaricator eſt † quaſi varicator: qui diuerſam partem adiuuat prodita cauſa ſua. quod nomẽ Labeo à varia certatione tractũ ait. nam qui præuaricatur, ex vtraq; parte conſtitit: * quinimò ex altera.[a] Is autem prẹuaricator propriè dicitur, qui publico iudicio accuſauerit.[b] B Cẹterum aduocatus non propriè præuaricator [c] dicitur. Quid ergo de eo fiet? Siue priuato iudicio, ſiue publico præuaricatus ſit, hoc eſt prodiderit cauſam, [d] hic extra ordinem ſolet puniri.

II. VLPIANVS *libro nono de officio Proconſulis.*

SCiendum, quòd hodie his qui præuaricati ſunt, [e] pœna iniungitur extraordinaria. [f]

III. MACER *libro primo publicorum iudiciorum.*

PRæuaricationis iudiciũ aliud publicũ, aliud moribus [g] inductum eſt. nam ſi reus accuſatori publico iudicio ideo præſcribat, C quòd dicat ſe eodem crimine ab alio accuſatũ, & abſolutum: cauetur lege Iulia publicorum, vt non prius accuſetur, quàm de prioris accuſatoris præuaricatione conſtiterit, [h] & pronuntiatum fuerit. huius ergo præuaricationis pronuntiatio [i] publici iudicij [k] intellegitur. Quòd ſi aduocato prẹuaricationis crimen intendatur, publicũ iudicium non eſt. nec intereſt, publico, an priuato iudicio præuaricatus dicatur. [l] Si ideo quis accuſetur, quòd dicatur crimen iudicij publici deſtituiſſe, [m] iudicium publicum non eſt: quia neque lege aliqua [n] de hac re cautum eſt: neque per ſenatuſconſultum [o] quo pœna quinque auri librarum in deſiſtẽtem ſtatuitur, [p] publica accuſatio inducta eſt.

IIII. IDEM *libro ſecundo publicorum iudiciorum.*

SI is de cuius [q] calumnia agi prohibetur, præuaricator in cauſa iudicij publici pronuntiatus ſit, infamis [r] erit.

V. VENVLEIVS *Saturninus libro ſecundo publicorum iudiciorum.*

ACcuſator in præuaricatione conuictus, poſtea ex lege nõ accuſat. [ſ]

VI. PAVLVS *libro ſingulari de iudiciis publicis.*

AB imperatore noſtro & patre eius reſcriptum eſt, vt in criminibus quæ extraordinem obiiciuntur, præuaricationes * eadem pœna [t] adficiantur, qua tenerentur ſi ipſi in legem commiſiſſent, qua reus [u] per præuaricationem abſolutus eſt.

VII. VLPIANVS *libro quarto de Cenſibus.*

IN omnibus cauſis, prẹterquam in ſanguine, [x] qui delatorem [y] corrupit, ex ſenatuſconſulto pro victo habetur. [z]

---

a *Ex altera.* ſcilicet potius: quia præualet animus: vt hic, & ſupra de his qui not.inf.l.athletas.§.pe.& arg.j̃.de capti.l.nihil.

b *Accuſauerit.* fictitie admittẽdo falſas defenſiões, & bonas probationes diſſimulando: vt.j̃.ad Turpillianũ.l.j.§. præuaricatorẽ.

c *Præuaricator.* propriè: ſed impropriè ſeu abuſiuè. ſic. C.de aduo. diuer.iud.l.j.& punitur extraordinariè: ſicut & ille qui accuſans de publico crimine præuaricatur: vt hic ſubiicit, & dicta.l.C.&.j̃.l.proxi.

*In indice tit. De prẹuaricatione. In vulg.edi. De præuaricatoribus ſic & in manuſcr. l. 4. s̃. de his qui no.infa.

d *Prodiderit cauſam.* in qua patrocinatur, etiã ſi cauſa erat publica: vt j̃.l. præuaricationis.§. quòd ſi aduocato.

† Videĩ hũc locũ Va'lam lib.6. elegã. ca.50.

e *Sciendũ. Præuaricati ſunt.* propria vel abuſiua præuaricatione: vt no.s̃.l.proxi.in fi.

* conſiſtit.

f *Extraordinaria.* & infamia: vt.j̃.eo.l.ſi is.

PRæuaricationis.] CASVS. Iudiciũ præuaricationis eſt publicum quandoque: vt ſi abſolutũ de aliquo delicto volo eum adhuc accuſare, & ille dicat ſe abſolutũ: & ego replicem, & dicã primũ accuſantem præuaricatũ fuiſſe. hoc enim iudiciũ publicũ eſt. Item quandoque eſt moribus introductũ, id eſt priuatũ, ſi aduocatus de præuaricatione accuſetur, ſiue in cauſa priuata, ſiue criminali fuerit prẹuaricatus. Vltimo dicit: quidam accuſauit quẽdam de aliquo delicto: & deſtitit. non eſt publica accuſatio contra eum inducta, ſed.v.lib. auri punitur per Turpillianum. Fran. Accur.

g *Moribus.* quod eſt priuatum.

h *Conſtiterit.* vel niſi ſuam vel ſuorum iniuriam proſequatur: vt infra de accu.ſi cui.§.iiſdem. Item quid ſi iuramento ſe purgauit? Reſpon. vt ibidem not. & facit.s̃. de iureiur.l. eum qui.§.in popularibus.&.C.de accu.ſi quis homicidij: &.s̃.de libe.ho.exhib. l.quod & lex.§.ſi tamen plures.verſi.ſi tamen poſtea.

i *Pronuntiatio.* hoc eſt ſpeciale, vt de incidẽti quẹſtione pronuntietur: ea ratione, quia per eam ſententiã præiudicatur omnibus omnino, cũ nullus poſtea poſſit admitti ſi pronuntietur nõ præuaricatũ: quod non fieret in aliis except. vel dic nõ ſpeciale: quia hic principaliter ſecundus accuſator obiecta except. eſt repellendus propter abſolutionem: & quia dicebatur, non eſt ille præuaricatus, qui primo accuſauit. Secundus vero ait: & ego accuſo eum de præuaricatione: & ſic fecit. vnde differtur accuſatio donec pronuntietur: vt & aliàs.j̃.de adulte.l.denuntiaſſe.§. quæritur. Azo. & adde hic quæ not.s̃.de iudi.l.de qua re.

k *Publici iudicij.* imò non publici: vt. s̃. de ritu nupt.l.palam.§. ſenatus.verſi.ſi qua calumniæ. quæ eſt contra. Sol. vt ibi.

l *Dicatur.* ſcilicet aduocatus. facit.s̃.l.j.in fin.& quod ibi not.

m *Deſtituiſſe.* i.nõ inſtituiſſe. nam ſi inſtitutũ deſeruiſſet, nõ video quomodo Turpil. euitaret: vt.j̃.de decu.l.ſpurij.§.qui iudicij. vel dic ꝙ alius omnino eſt ſenſus huius.§. ſcilicet ꝙ accuſatio Turpil. nõ eſt publica accuſatio: ſed bene habet locũ Turpil. ſed ſecundũ hoc dicas eũ incepiſſe, & poſt deſtitiſſe: vt.C.ad Turpil.l.j. Item no. hic pœnã Turpil. ſcilicet.v.librarũ auri. Item infamia. Itẽ pœna promiſſa pro exhibitione, & extraordinaria pœna: vt.C.e.l.ij. &.j̃.de cuſto.reo.l.iiij. &.C.qui accu.nõ poſ.qui crimẽ. ſed videtur in quarta parte bonorũ puniri: vt.C.intra certũ tẽp.l.j. cõtra. ſed ibi deſtitit tacendo, & permittẽdo labi bienniũ. hic expreſſè.

n *Neque lege aliqua.* ſcilicet publicorum iudi. & eſt bona ratio: vt infra de publi.iudi.l.j.

A o *Senatuſconſultum.* ſcilicet Turpillianum.

p *Statuitur.* ſcilicet regulariter. nam fallit in muliere ac minore: vt infra ad Turpil.l.j.§.accuſationem.

SI is.] CASVS. Mater ſi accuſat aliquos, quos dicit culpabiles de morte ſui filij: licet non probet, nõ poteſt de calumnia accuſari. ſi tamẽ dãnata eſt de prẹuaricatiõe, infamis eſt. idem in ſimilibus qui ſine metu calumniẹ accuſare poſſunt. quod dic vt in glo. Franc.

q *Si is de cuius.* ſi, id eſt quãuis. Sunt autẽ quædam perſonæ quæ licet videãtur accuſationes calumnioſas inſtituere, non tamen poſſunt de calũnia accuſari: vt mater mortẽ filij, item vir adulteriũ vxoris: vt. C. de calũm.l.mater.& de adulte.l.quãuis. ſunt & aliæ: vt no.s̃. de his qui no.infa.l.athletas.§.fi.

Calumnians non ſemper de calumnia accuſatur.

r *Infamis.* multo magis ergo alius de cuius calum. quæri poteſt: vt d.l.athletas.in fin. Acc.

ſ *ACcuſator. Non accuſat.* vt &.j̃.de accu.l.qui iudicio.&.j̃. ad Turpil.l.ij.& eſt ratio, quia infamis eſt: vt j̃.l.proxi.& infames nõ accuſant: vt.j̃. de accu. l.qui accuſare.

* præuaricatores.

AB imperatore.] CASVS. Si accuſo aliquem, & probationes bonas omitto, & fictitias dico, & ſic abſoluitur accuſatus: teneor eadem pœna qua tenerer ſi illud crimen commiſiſſem de quo illum accuſaueram. Franciſ. Accurſius.

t *Eadem pœna.* id eſt ſimili, ſcilicet extraordi. non autem dicas quòd in extraordi. ſit certa pœna.

u *Reus.* hoc eſt apertum ſi crimen erat ordinarium. ſed etiam ſi extraordinarium erat, idem eſt, vt ſimilis pœna quæ ſolet imponi accuſato & conuicto in tali crimine, imponatur iſti, ſecundum Azo. ad quod infra ad Turpil.l.& in priuatis.&.l.ſi quis repetere. & facit. C.de calum.l.fin.& de accu.l.fin.

D IN omnibus cauſis.] CASVS. Accuſatus corrupit accuſantem, ita quòd non fuit probatum crimen. dicitur quòd hic corrumpẽs pro victo habetur. & hoc eſt verum in omni crimine ex quo imponitur pœna minor ſanguine. Franc. Accurſius.

x *In ſanguine.* id eſt in quorum vindicta eſt pœna ſanguinis.

y *Delatorem.* id eſt criminis accuſatorem.

z *Habetur.* niſi appareat ab innocente extortam pecuniam: vt.C. de adulte.l.ſerui.& ſupra de calum.l.ſi ab eo. idem in cauſa fiſcali: vt infra de iure fiſ.l.eius qui. in princ.&.l. in fiſci.& facit infra de bon.eo.l.j.&.ij.in prin.&.C.de tranſact.l.tranſigere.

DE RECEPTATORIBVS.

Latronum occultator & receptator extra ordinem coercetur. Sed & priuata actione ex tit. De incendio, ruina & naufragio, & receptator ſeruorum fugitiuorum ex tit. De ſeruo corrupto & De fugitiuis. & ex Conſtitutionibus porrigitur etiam pœna extraordinaria ad eos qui aliorum criminum reos recipiunt dolo malo. Cuiacius.

PEſſimum.] CASVS. Crimen receptatorũ peſſimum eſt. & reddit rationem, & iubet eos puniri vt latrones. idem in eis qui poterant capere latronem, & pecunia accepta vel parte rerum ſubtractarum, eum non ceperunt. Franc. Accur.

Latrones.

a *Latrones*.imò.x.annis à ſua terra debẽt exulare,licet receptꝰ aliter erat puniẽdus:vt.ſ.de abig.l.fi.§.fi. Sol.ibi ſpeciale in recipiẽte abigeũ:hic aliũ furẽ.vel dic perinde punitur, non tamen ſimili pœna.ſic.ſ.de peri.& cõmo.rei vẽd.l.cuſtodiã.& fa.ſ.quod met. cau.l.nec timorẽ.& de offi.præſi.l.cõgruit.& de incen. rui. nau.l. iij.§.nõ tãtũ. & ad Sil.l. iij.§.ſi quiſquã. & C.de his qui latro.l.ij.&C.de fabri.l.iij. &.j. de pœ.l. Metrodorũ.&.ſ.de fur. l.qui vas. §. qui furẽ. & C.de heret.auth.credẽtes. & omnes intellige quãdo fuit ſciẽs.&ignorantia preſumitur:vt.ſ. de probat. l. verius.niſi ſit notorium:[a] vt C.qui & aduer.quos.l.j.

Phocilides. Ἀμφότεροι κλῶπες καὶ ὁ δεξάμενος καὶ ὁ κλέψας. vide Plat.li.12. leg.

a] Alex. in l.ſi tutor.C. de pericu. tu. in Apoſ. ſuis ad Bar. reputat iſtã glo. ſin. ad hoc quòd notorium tollit ignorãtiæ preſumptionẽ, quæ aliàs præſumeretur. Bolog.

b *Accepta*.aliud ſi gratis.

c *Parte*.accepta.

E*os*.] CASVS. Qui cognatũ ſuum vel adfinẽ furẽ cõſeruauit: minꝰ punit̃ quã ſi extraneum conſeruaſſet.Fr.

d *Recipiũt*. No. aliquid fieri ratione ſanguinis, qđ aliàs nõ fieret: & ſic C.de codici.l.fi.§.pe.& de adult.l. quãuis. &.j. ad le. Iul. re.l.j.& de re mi.l.4.§.fi.&. l. milites ꝓhibẽtur.in princ. &.l. milites agrũ.§. pe. &.ſ. de iniur.l.lex Corne. in prin.& de iuriſ.om.iud. qui iuriſdictioni.Acc.

† Vide Ariſtotelem in ꝓble. part. 18. de his quæ ad mores & ius ciuile pertinent. & Victorium Variarum lecticonũ li.7. cap.17.

DE FVRIBVS balneariis.

Facit.ſ.de offi.præfe.vrbis.l.penul.

Quod dixi tit.1.2.11.12. *furtũ coerceri extraordinẽ, hoc hic titu. veriſſimũ eſſe cõprobat, qui & ſi cõceptus ſit de furibus balnearis, idẽ tamẽ cẽſet de furibus nocturnis, qui dormitatores ſunt Comico, diurni ſcilicet. Diurni igitur vel inter diarij fures extraordinẽ nõ coercẽtur, ſed priuato, forẽſi, ordinario iudicio in duplũ vel quadruplũ. At meminiſſe oportet paulatim omnia iudicia facta fuiſſe extraordinaria. et cũ primũ cœpit eſſe extraordinariũ in fures balnearios aut nocturnos, nõdũ erat etiã extraordinariũ in interdiarios. Sed poſtea placuit de omni furto agi cũ inſcriptione extra ordinẽ. Verũ enim lenius coercebũtur ſemper interdiarij quã balnearij aut nocturni. Balnearij ſunt veſtimẽtorũ fures, et inde ille Diogenis iocus in furẽ balneariũ,* ἐπαλλειμάτιον ἢ ἐπ᾽ ἄλλο ἱμάτιον. *inde etiã vſus capſariorum aduerſus fures balnearios.l.3.§.vlt.de off.præf.vig. Cuia.*

* i. actionẽ dupli aut quadrupli. Græci hoc loco.

F*Vres*.] CASVS. Quæſtiones de furibꝰ nocturnis extra ordinẽ cognoſcũtur:& puniũtur nõ vltra opus publicũ vſque ad tẽpus.Idẽ eſt ſeruãdũ in furibꝰ balneariis.ſed ſi fures ſe telo defendant vel effractores,vel his ſimiles,non tamen percuſſerunt aliquem:in metallum damnantur : honeſtiores autem relegantur.fures autem diurni conueniuntur ciuiliter. & dic de hoc vt in glo.Vltimo dicit:miles qui furtum in balneo ſiue badſtubẽ fecit, puta veſtitum alterius ſubripuit, remittitur à militia cum ignominia.& hoc dicit hæc lex cum duabus ſeq.Fran.

e *Audiẽdi ſunt*.aliàs audiẽdi:& tũc dic.i.de eis vel.i.ſi volebãt facere aliquã defenſionẽ,quia negẽt.aliàs puniẽdi: & tũc plana eſt.

f *Relegationis*.pœna.

g S*Ed ſi interdiu*.id eſt in die.

h *Ordinariũ*.ſ.vt ciuiliter agat̃ in duplũ vel quadruplũ:vt.ſ. de priu.deli.l.fi.j.rñ.Sed nũquid etiã diurnus fur poterit accuſari de crimine extraordinario?certe ſic:vt.ſ.de fur.l.fi.&.d.l.de priu. deli.in fi.ſed ideo.h.d.quia mitiꝰ punit̃:vt ar.j.ti.j.l.fi. ſic & alibi

A eſt inter eos differentia:vt.ſ.ad leg.Aquil. itaque. &.j. de ſica. l. furem.

i *Mitti*.id eſt remitti à militia.

DE RECEPTATORIBVS. TITVLVS XVI.

I. MARCIANVS *libro ſecundo Publicorum iudiciorum.*

PEſſimũ genus eſt receptatorum, ſine quibꝰ nemo latẽre diu poteſt: & præcipitur vt perinde puniãtur, atque latrones.[a] In pari cauſa habẽdi ſunt, qui cũ adprehẽdere latrones poſſent, pecunia accepta[b] vel ſubreptorum parte,[c] dimiſerunt.

B II. PAVLVS *libro ſingulari de pœnis paganorum.*

EOs apud quos adfinis vel cognatus latro conſeruatus eſt, neq; abſoluẽdos, neq; ſeuere admodũ puniẽdos. Nõ enim par eſt eorũ delictũ, & eorũ qui nihil ad ſe pertinẽtes latrones recipiũt.[d]

DE FVRIBVS BALneariis.† TITVLVS XVII.

I. VLPIANVS *libro octauo de officio Proconſulis.*

FVres nocturni extra ordinẽ audiendi ſunt,[e] & cauſa cognita puniendi: dũmodo ſciamus, in pœna eorũ operis publici tẽporarij modũ nõ egrediẽdũ. Idẽ & in balneariis furibus. Sed ſi telo ſe fures defendũt, vel effractores, vel cæteri his ſimiles, nec quemquam percuſſerũt, metalli pœna, vel honeſtiores relegationis[f] adficiendi erunt.

II. MARCIANVS *libro ſecundo iudiciorum publicorum.*

SEd ſi interdiu[g] furtũ fecerunt: ad ius* ordinariũ[h] remittendi ſunt.

III. PAVLVS *libro ſingulari de pœnis militum.*

MIles qui in furto balneario adprehenſus eſt: ignominia mitti[i] debet.

DE EFFRACTORIB. ET EXPILATORIBVS.

DE EFFRACTORIbus & expilatoribus. TITVLVS XVIII.

I. VLPIANVS *libro octauo de officio proconſulis.*

DE his qui carcere effracto euaſerũt, ſumẽdum ſupplicĩ diui fratres Æmilio Tironi reſcripſerũt. Saturninꝰ etiã probat, eos qui de carcere eruperũt,[k] ſiue effractis foribus,[l] ſiue cõſpiratione cum cæteris qui in eadẽ cuſtodia erãt, capite[m] puniendos. q; ſi per neglegentiã cuſtodũ euaſerunt, leuius puniẽdos.

Expilatores,[n] qui ſunt atrociores[o] fures (hoc enim eſt expilatores) in opus publicũ vel perpetuũ vel tẽporariũ dari ſolẽt: honeſtiores autẽ ordine ad tẽpus moueri, vel fines patriæ iuberi excedere: quibus nulla ſpecialis pœna reſcriptis principalibus impoſita eſt. Idcirco cauſa cognita liberũ erit arbitriũ[p] ſtatuẽdi ei qui cognoſcit. Simili modo & ſaccularij[q] & directarij[r] erũt puniẽdi, itẽ & effractores.[ſ] Sed enim diuus Marcus effractorẽ equitẽ Romanum, qui effracto[t] perforatóq; pariete pe-

C cuniã abſtulerat, quinquẽnio abſtinere iuſſit prouincia Africa vnde[u] erat, & vrbe, & Italia. Oportebit autẽ æque & in effractores & in cęteros ſupraſcriptos cauſa cognita ſtatui, prout admiſſum ſuggerit:[x] dummodo ne quis in plebeio[y] operis publici pœnã, vel in honeſtiore relegatiõis[z] excedat.[a]

II. PAVLVS *libro ſingulari de officio præfecti vigilum.*

INter effractores* variè animaduertit̃. Atrociores[b] enim ſunt nocturni effractores: & ideo hi fuſtibus cæſi in metallũ dari[c] ſolẽt:

Furibus adiũgũtur effractores.i.qui effringunt fores carcerũ vel domorũ.vel qui perfodiũt parietes alienarũ ædiũ vectularij, & expilatores.i. prædones qui ædes aut villas alienas expugnãt qui atrociores fures ſunt vel pluſquã fures.vt intelligatur hos etiã extra ordinẽ puniri. Nõ ideo tamẽ minus ſi quis malit, poterit in eos omnes pecuniariter experiri ĩ duplũ vel quadruplũ. Sed et iudicio publico ĩ expilatores et effractores. Verũ adiũgũtur etiã his ſub hoc titu. ſacculary, qui ex ſacculis alienis ſuppilãt pecunias neſcio qua arte, ſimiles ſectoribus Zonariis ſiue mãticulariis. et derectarij ſiue apertularij, cõfectores cardinũ. quibꝰ in cænaculis quæ ingrediũtur nihil eſt tã obſeratũ, occluſum, obſignatũ quod non aperiant. Cuiacius.

Plato in Phędone ait non eſſe diſcedendum ex carcere. l. 3 .ſ. de offic præf. vig.

Aug.li.4.c. 17.

D*E his*.] CASVS. Capti qui effracto oſtio carceris fugerũt, vel conſpirant inter ſe: capite puniuntur. ſi autẽ fugerũt, quia nõ bene erat clauſum oſtium carceris, & ſic culpa cuſtodũ: leuiꝰ puniũtur. Item expilatores hereditatũ grauiꝰ q̃ fures puniri debent: & imponitur eis pœna arbitrio iudicis. Idẽ in ſacculariis & directariis : idem in effractoribus: licet miles quidam Roma.q effregit oſtiũ, & pecuniã ſubripuit, in quinquẽniũ fuit relegatus. Scias tamẽ q; hi omnes ſupradicti ſunt puniendi iudicis arbitrio: dũ tamẽ plebeiꝰ nõ cõdẽnet̃ vltra pœnã operis publici, honeſtꝰ autẽ vltra relegationem.Fr.

Crinit.li.17. c.8.

* in effractores.

k *Eruperunt*.i.qui fugerunt rupto carcere.

D l *Foribus*.i.oſtiis domus vbi erant in captiuitate.

m *Capite*.ad hoc.j.de cu.re.l.ĩ eos.&.j.de re mi.l.milites.ij.§.eiꝰ.

n *Expilatores*.hereditatum,& ideo melius ſtaret in tit.ſeq.

o *Atrociores*.quã fures.nec enim propriè ſunt fures:vt.ſ. de fur. l.hereditariæ.&.j.tit.j.l.ij.ſed raptores ſunt atrociſſimi : vt C. ex qui.cau.infa.irrog.l.ſi te.Accur.

p *Arbitriũ*.facit.j.de pœ.l.hodie.&.ſ.de iure deli.l.i.§.ait ꝑtor.

q *Saccularij*.expone vt.ſ.de extraor.cri.l.ſaccularij.in prin.

r *Et directarij*.aliàs diętarij.ad quę fa.ſ.de extraor.cri.l.ſaccularij.

ſ *Effractores*.effrangitur vt ſubripiatur:vt hic, &.j. effringitur vt euadatur:& tunc maiori pœna:vt.ſ.eo.in prin.

t *Effracto*.aliàs effracto,aliàs perforato.

u *Vnde*.ad hoc C.ſi ſeruus expor.ve.l.fi.

x *Suggerit*.ad quod.j.de pœn.l.aut facta.§.qualitate.Accur.

y *In plebeio*.non tamen nocturno effractore.R.vt.j.l.proxi.

z *Relegationis*.ſcilicet pœnam.Accur.

a *Excedat*.niſi in caſu:vt.j.l.proxi.

b I*N effractores. Atrociores*.quàm diurni.Accur.

c *Dari*.ſ.de bo.liber.l.quæro.

DE CRIMINE EXPILATÆ HEREDITATIS.

diurni verò effractores poſt fuſtiū caſtigationem in opus perpetuū vel temporarium dandi ſunt.

EXPILATÆ* HEreditatis.

TITVLVS XIX.

I. MARCIANVS *libro tertio Inſtitutionum.*

SI quis alienā hereditatem expilauerit, extra ordinē ſolet coërceri per accuſationē [a] expilatæ hereditatis: ſicut & oratione diui Marci cauetur. B

II. VLPIANVS *libro nono de Officio Proconſulis.*

SI expilatæ [b] hereditatis crimē intendatur, præſes prouinciæ cognitionē ſuā accōmodare debet. Cū enim furti agi non poteſt, ſolum ſupereſt auxilium præſidis.

Apparet autē expilatę hereditatis crimē eo caſu intēdi poſſe, quo caſu furti agi non poteſt, ſcilicet ante aditā hereditatē: vel poſt aditam antequā res ab herede poſſeſſæ ſunt. [c] nā in hūc caſum furti actionē nō cōpetere [d] palam eſt: [e] quamuis ad exhibendum agi poſſe, ſi qui vindicaturus exhiberi deſideret, palam ſit.

III. MARCIANVS *libro ſecūdo publicorum Iudiciorum.*

C DIuus Seuerus & Antoninus reſcripſerunt, electionē eſſe, vtrū quis velit crimē expilatæ hereditatis extra ordinem apud pręfectum vrbi vel apud præſides agere: [f] an hereditatē à poſſeſſoribus iure ordinario [g] vindicare.

IIII. PAVLVS *libro.3. Reſponſorū.*

REs † hereditarias omniū heredum fuiſſe cōmunes: [h] & ideo eum qui expilatæ hereditatis crimen obiecit, & obtinuit, [i] etiā coheredi profuiſſe videri.

V. HERMOGENIANVS *libro ſecundo Iuris Epitomarum.*

VXor expilatæ hereditatis crimine idcirco nō accuſatur, quia nec furti cum ea [k] agitur.

VI. PAVLVS *libro.1.ad Neratium.*

SI rē hereditariā, ignorās in ea cauſa eſſe, ſubripuiſti: furtū te facere reſpōdit. [l] Paulus: rei hereditariæ furtū nō * fit: ſicut nec ei⁹ quæ ſine domina [m] eſt: & nihil mutat exiſtimatio [n] ſubripientis.

STELLIONATVS.†

TITVLVS XX.

I. PAPINIANVS *libro primo Reſponſorum.*

ACtio [o] ſtellionatus neq; publicis iudiciis, neque priuatis [p] actionibus cōtinetur. [q]

II. VLPIANVS *libro.8.ad Sabinū.*

1 STellionatus [r] iudiciū famoſum quidem nō eſt: ſed coër-

Expilatoribus ſtatim adiūgit ſpeciale crimē expilatæ hereditatis quod iudicio furti ſubditur ſuccidaneū, propterea quod hereditati furtū nō fit. Hereditas enim hic eſt quæ nōdū adita vel poſſeſſa eſt. Nec puto ex hoc crimine aliud eſſe iudicium priuatum vel publicum. Cuiacius.

a SI *quis. Accuſationē.* & eſt pœna: vt.s̃.de effra.l.j.§.j. Et not. ꝙ actio ciuilis ex hoc crimine nō datur: quod non eſt in aliis criminibus. ſed poteſt dici actionē in factū dari ad recuperādū poſſeſſionē. arg.s̃. de præſcri.ver.quotiēs. Itē ex eo probatur quia lex dicit negari hoc iudiciū: quia datur famil. erciſ. qđ nō diceret niſi aliqua ciuilis daretur, qua recuperarētur res: vt C.fa.erciſ.l.aduerſus. ciuilis enim fa.erciſ. per hāc criminalē, vel ecōtra, tolli non poſſet: vt C.quando ciui.act.l.j.

* De crimine expilatæ.

SI *expilatæ.*] CASVS. Cū agitur de crimine expilatæ heredi. pręſes debet cognitionem ſuā interponere. nā cū furti agi non poſſit: hoc ſolū auxiliū ſupereſt. habet ergo hoc crimē locū cū furtū fit ante aditā heredi. vel poſt aditā ante apprehēſa bona ꝑ heredē: & ſic furti actio nō cōpetit. Secūdo dicit: eſt ī electione heredis, vel agere hoc crimine, vel petitione heredi. Tertio dicit: ſi vnus heredū agit hoc crimine cōtra expilatorē hereditatis, & obtinet: prodeſt aliis heredibus. qđ dic vt in gl. Quarto dicit: vxor defuncti ſi ſurripuit de hereditate viri poſt mortem eius: nō tenetur hac act. cū nec furti ipſa poſſet teneri. Quinto dicit: ſurripui rem hereditariam, credēs eam non eſſe hereditariam. dicitur quòd bene teneor hoc crimine: nec prodeſt mihi mea incredulitas. & hoc dicit hæc.l.cum quatuor ſeq. Fran.

Cic. lib. 7. epiſt. ad Trebell. Illuſeras heri, &c.

b *Si expilatæ.* ſcilicet ante aditam hereditatem: vt & C.eo.l.j.in fi. &.s̃.re.amo.l.contra nurum.§.fi. niſi in caſibus: vt.s̃.de fur.l.hereditariæ.&.l.ſeq.&.l.eum.§.ſi res.

c *Poſſeſſæ ſunt.* vel ab alio: quia tunc poſſet agi furti: vt.s̃. de vſucap.l.ſi homo.in fi. Accur.

d *Cōpetere.* nec alia accuſatio ꝓ crimine. ſecus ſi aliqua ciuilis detur ꝓ hoc crimine: vt.d.l.aduerſus. C.famil.erciſ. hæ autē quę ſequūtur, ratione poſſeſſionis dātur, nō delicti: vt hic, &.j̃.l.proxi.

e *Palam eſt.* vt &.s̃.de vſucap.l.ſi homo.& de fur.l.ſi is.§.j.&.l.ſi vendidero.& de acquirē.poſſeſ.l.cū heredes.& ad Trebe.l.facta. D in prin. Sed eſt contra. C.de fur.de his. Sol. vt ibi.

f D*Iuus Seuerus. Agere.* qui de talibus cognoſcunt.

g *Ordinario.* aliàs ordinario, & aliàs hereditario.ſ.per peti. here. ſi poſſideāt ꝓ herede, vel ꝓ poſſeſſore: qđ hic erat. Sed cōtra C.e.l.fi. vbi dicit̃ dari in locū deficiētis actionis hui⁹ criminis accuſatio: hic autē erat alia actio: vt dicit. Sol. vt ibi. Itē cōtra. C. fa. erci.l.aduerſus. vbi dicit̃ ceſſare hāc actionē, ſi habet locum alia. Sol. ibi ceſſabat hæc actio: nō quia alia actio cōpetebat: ſed quia hoc crimē cōmiſſum nō erat: cū coheres magis ſuo iure vti, q̃ criminis cōſiliū videat̃ iniſſe: vt.s̃.pro ſoc.l.merito. vel aliter vt ibi. Itē cōtra.s̃.de mi.in cauſæ. vbi nō habet locū extraordinarium, ſi habet locū ordinariū. at hic dicitur cōtra. Sol hic nō ad idē: cū vnum ciuiliter, aliud criminaliter detur. Itē quæritur: ſi egi criminaliter, an poſſim agere ciuiliter? P. nō: quia intellexit.l.j. C. quādo ciui.act. quādo eſt publica accuſatio, & ciuilis actio: nō quādo priuata ordi. vel extraordi. ꝓ quo.s̃.de fur.interdū. ij.§. qui furē. &.s̃.vi bono.rap.l.ij.§.hoc edicto.& inſti.de iniu.§.in ſumma.& quod hic dicitur. qđ nobis nō placet: vt no.in.d.l.à pleriſq;. [a] alij dicūt idē quod dicit P. ſed alia ratione.ſ.ſpecialitatis: vt & in criminalibus.ſtel. vt C.de cri.ſtel.l.j. vel verius dicas vnā per aliā nōn tolli: A ar.d.l.quando ciui.ac.l.j.& etiam dixi.s̃.e.l.j. Accur.

a] Quæ eſt lex. C.quādo ciuilis ac.

h R*Es hereditarias. Cōmunes.* Videri dicim⁹: vt in fi.l.j. Prima enim facie ſic præſumit̃ nō tamē eſt præſumptio cui omnino ſit ſtādū: vt C.res in.alios act.l.j.&.j̃.de ap.à ſentē. Itē acta inter aliquos adeo nō præiudicāt īter alios, ꝙ nec pręiudicāt inter eos, niſi teſtes præſente aduerſario ſint producti: vt C. de teſti.l. ſiquādo. in fi.

i *Et obtinuit.* probando res fuiſſe hereditarias. amodo enim ſi ali⁹ agat nō habebit neceſſe ꝓbare. Azo. Sed H. cōtra. & facit.j̃. de ap. l. ſi qui ſeparatim.§.fi.&.s̃.fam. erciſ. heredes.§.idē ſcribit.& ſi ſer.vin.l.loci.§. ſi fund⁹. & C. de diuer. re.l.j.&.s̃.de bo. au. iu. poſſ.l.cū vnus.in princ. & de re iudi.l.ſæpe.

† Not. iſtum text. ad hoc quòd probatio nō facit ius vbi ſententia nō facit ius & hoc clarè probat iſte text. iungēdo. gl. ſuā cum eo: aliter non. Bal.

k V*Xor. Cū ea.* Ad hoc s̃. de neg. geſt.l. heres viri.& C.de fur.l. quāuis.&.s̃.re.amo.l.j. & C.e.l.aduerſ⁹. & hoc ſi viri hereditatē dicitur expilaſſe: nō aliā in qua ſunt heredes filij viri: vt C.eo.ſi aui. Accur.

* Quanuis Flo. negatio ſit circūcluſa notis expunctionis, cōſtat tamē expungendā non eſſe.

l S*I rem. Facere reſpōdit.* aliàs reſpondit.ſ. quidā iuriſc. aliàs deeſt; ſed ſubauditur. Paulus, corrigēdo dicit. rei &c. vel lege interrogatiue: & reſpō. Pau. Itē quod ſubiicit furtum non fit: quidā dicūt ꝙ ſic: & bene: vt.s̃.eod.l.ij. aliàs vt Piſa. deeſt non. & tunc lege interrogatiue: & reſpon. non: ſicut &c.

† In indic. ti. De ſtellionatus. In vulg. De crimine ſtellionatus.

m *Sine domina eſt.* nec enim fit, niſi ſit cui fiat: vt.s̃.de fur.l. falſus. §.qui alienum.

n *Exiſtimatio.* qua credebat alicuius, quod eſt nullius adhuc. In alio autem prodeſſe poſt etiā exiſtimatio ſurripiētis. quod dic vt d.§.qui alienum.& in eo.titu.s̃.de fur.l.inter.§.rectè.&.l. vulgaris.§.ſi quis æs.&.l.qui re ſibi. quæ ſunt argu.contra. Item eſt argu.contra.s̃.de adqui.here.l.is qui.

DE CRIMINE STELLIONATVS.

Stellio lacerti genus eſt verſutiſſimū, à quo ſtellionatū dicim⁹ impoſturam & dolum omnē quicūque proprio nomine vacat. & vt cauſæ adquirendi ex morte alterius aliæ nomē habēt propriū, aliæ carēt nomine quæ cōtinētur ſub generali nomine mortis cauſa capionis, itemq́; vt cōtract⁹ alij nomē habēt alij carēt nomine qui ſub actionē vnā veniunt Præſcriptis verbis, ita delicta ſiue crimina alia propriū nomē habēt, alia nomine vacāt, quæ veniūt ſub actionē de dolo priuatā vel ſub extraordinariā & criminalē ſtellionatus perſecutionem. At poteſt hoc crimē eſſe cōmune etiā cū alia actione, vt cū pigneratitia, ſi quis rē, vni obligatā ſciēs alij obligauerit. Hūc enim dolū vīdicat ciuiliter actio pigneraticia, quia bonæ fidei eſt & cuilibet actioni bonæ fidei ineſt actio de dolo. Cuiacius.

A*Ctio.*] CASVS. Accuſatio ſtellionatus nō cōnumeratur inter publica iudicia, nec inter priuata. Itē hoc crimē nō infamat: & extraordinariā pœnā imponit, & præſes de hoc debet cognoſcere. & qui dolū in aliquo cōmiſerūt, nec ſit crimē propriū: poſſunt de hoc accuſari. quod enim actio de dolo operatur in priuatis iudiciis: hoc in publicis ſtel. Et poſtea dat exēpla in quibus hoc crimen habet locum. poſtea dicit quæ pœna imponatur ex hoc crimine. Vltimo dicit, obligaui tibi rem, & eā ſurripui. teneor hoc crimine. &.h.d. hæc.l.& duæ ſeq. Fran.

o *Actio.* id eſt accuſatio.

p *Neque priuatis.* i. pecuniariis, vel criminalibus ſpecialibus.

q *Continetur.* i. cōnumeratur. ad quod.s̃.de extraordi.cri.l.ſtellionatus.& C.eo.l.ſtellionatus.&.j̃.l.proxi.&.l.fi.

r S*Tellionatus.* dicitur ſic à quodā animali qđ ſtellio vocat̃: & eſt varij & diuerſi coloris: vt cœlū ſtellis apparet oculis tinctū: cuius

cuius varietatē imitatur deceptores: q̄a varia agūt, & aliud ſimulant, & aliud dicūt. Itē cōtra. ſ. de inſa. l. quid ergo. §. ſi. Sol. vt ibi.

a *Stellionatus. Præſidis.* q eſt clariſſim⁹: & ſic habet merū īperiū: vt. ſ. de of. præſi. l. illicitas. §. q vniuerſas. quod eſt hic neceſſe.

b *De dolo actio.* quæ datur in ſubſidium ciuilis actionis dolo cōmiſſo. vt. ſ. de dolo. l. j. ſic & hic in ſubſidiū accuſationis criminalis: vt hic. Itē vbicunq; poteſt agi de dolo ciuiliter, ibidē poteſt agi hoc crimine criminaliter: vt ſ. de dolo. l. ſi legatari⁹.

c *Deficit.* & certum eſt crimen commiſſum.

d *Vel permutauerit.* aliud ſi diuerſis vēdidit. tūc enim pœna legitima eſt: vt. ſ. de fal. qui duobus. ſecundū Azo. Item idē quod hic, ſi alij obligauit, & nō ſufficit vtriq; debito: vt. ſ. de pigno. act. l. ſi quis. in prin.

e *Suppoſuerit.* in locum earum quas obligaturum ſe dixerat, & oſtēdat creditori futuro: & ſic malas in locum bonarum poſuit.

f *Auerterit.* vt quia iā obligauerat bonas, ſed non tradiderat: poſtea autē tradidit malas: dicēs eas eſſe quas obligauerat. & facit ad hoc & ſuperius. ſ. de pig. ac. l. j. & l. tutor. §. j. & l. ſi q̄s in pignore. & ſ. de ſtatulib. l. ſtatuliberū. §. j. & alij dicūt, auerterit: vt quia ſubtraxit mihi, & alij non obligauit.

g *Corruperit.* antequā tradātur: ar. ſ. de dolo. l. & elegāter. §. non ſolum. ſi autem poſt traditionem, tunc habet locū vtilis Aquilia: vt ſ. de pigno. ſeruum.

Impoſturā quid ſit.

h *Impoſturā.* i. bonis viris mēdacia impoſuit.

i *Legitima.* id eſt ordinaria per legem.

Duar. 1. diſp. c. 37.

k *Nec legitimum.* id eſt pœna criminis non eſt ordi. nam nullū crimen legitimū eſt. vel dic legitimum, id eſt publicum. & facit. ſ. eo. l. j.

* Hac de te Plato. 8. legū Numa rex ſtatuerat, vt qui terminū exaraſſet, & ipſe & boues ſacri eſſent. Feſt li. 8. Dion. Halicarn. lib. 2.

l *Remittenda.* id eſt mitiganda.

m *Qui merces.* obligatas: vt cum in furti vitium non incidit: alioquin ceſſat hoc crimē.

citionem extraordinariam habet.

III. IDEM *libro octauo de Officio Proconſulis.*

2 Stellionatus accuſatio ad præſidis [a] cognitionē ſpectat. Stellionatū autē obiici poſſe his qui dolo quid fecerūt, ſciendū eſt, ſcilicet ſi aliud crimen non ſit quod obiiciat. Quod enim in priuatis iudiciis eſt de dolo actio, [b] hoc in criminib⁹ ſtellionatus perſecutio. Vbicunque igitur titulus criminis deficit, [c] illic ſtellionatus obiiciemus. Maximè autē in his locum habet, ſi quis fortè rem alij obligatā diſſimulata obligatione per calliditatē alij diſtraxerit, vel permutauerit, [d] vel in ſolutū dederit. nam hæ omnes ſpecies ſtellionatum continent. Sed & ſi quis merces ſuppoſuerit, [e] vel obligatas auerterit, [f] vel ſi corruperit, [g] æquè ſtellionatus reus erit. Itē ſi quis impoſturā [h] fecerit, vel colluſionē in necē alterius: ſtellionatus poterit poſtulari. Et vt generaliter dixerim: deficiēte titulo criminis, hoc crimen locum habet: nec eſt opus ſpecies enumerare. Pœna autē ſtellionatus nulla legitima [i] eſt, cum nec legitimū [k] crimē ſit. Solēt autē ex hoc extra ordinem plecti: dummodo nō debeat opus metalli hęc pœna in plebeis egredi. in his autē q̄ ſunt in aliquo honore poſiti: ad tēpus relegatio vel ab ordine motio remittēda [l] eſt. Qui merces [m] ſuppreſſit, ſpecialiter hoc crimine poſtulari poteſt.

IIII. MODESTINVS *libro tertio de Pœnis.*

De periurio, ſi ſua pignora eſſe quis in inſtrumento iurauit, crimen ſtellionatus [n] fit: & ideo [o] ad tempus exulat.

DE TERMINO moto. *

TITVLVS XXI.

I. MODESTINVS *libro octauo Regularum.*

D *E periurio.*] CASVS. Obligaui tibi rem quam iuraui meam, cum non eſſet mea: teneor hoc crimine. Franc.

n *Stellionatus.* nec ergo eſt infamis: vt ſupra eo. l. ij. Sed contra. C. de tranſac. ſi quis maior. Sol. vt ibi.

o *Et ideo.* nō quia peierauit: ſed quia crimē ſtellionatus cōmiſit. & ſic nō ob. C. de re. cre. l. ij. Vel ſol. vt ibi. An autē quilibet periurus teneatur hoc crimine? qđ ſatis videtur, cū crimē ſit, & deficiat titulus criminis: vt. ſ. l. proxi. §. itē ſi quis hoc. nec ob. d. l. de rebus cre. quia non periurat, ſed quia periurādo incidit, punitur: vt dixi.

DE TERMINO MOTO.

Sequitur terminorum qui finium cauſa poſiti ſunt auulſorum crimen extraordinarium, inuaſioni aut furto proximum, cum quo concurrit etiam popularis actio ex lege Iulia ſi dolo malo motus terminus ſit extra ſuum gradum, id eſt extra quinque pedes lege Manilia definitos. Cuiac.

T *Erminorum.*] CASVS. Qui terminū de loco alieno auellit, nō tenetur ad pecuniā: ſed corporaliter punitur pro cōditione perſonæ delinquētis. & iſtud delictū peſſimū eſt. & ſi eſt nobilis, mitius punitur quàm plebeius. quod declarat in litera. ſi autē quis amouit fines per ignorantiā, ignorans eos fines, verberatur. & hoc dicit hæc. l. ſeq. Franc.

Terminorum auulſorū nō multa pecuniaria [p] eſt, ſed pro cōditione admittentiū coërcitione [q] trāſigendū. [r]

II. CALLISTRATVS *libro tertio de Cognitionibus.*

Diuus Hadrianus in hæc verba reſcripſit: Quin peſſimū factū ſit eorū qui terminos finium cauſa poſitos propulerunt, dubitari nō poteſt. de pœna tamē modus ex cōditione perſonę, & mente faciētis magis ſtatui poteſt. Nā B ſi ſplēdidiores perſonæ ſunt quæ conuincuntur: non dubiè occupandorum alienorū finium cauſa id admiſerunt, & poſſunt in tempus, vt cuiuſque patiatur ætas, relegari, id eſt ſi iuuenior, in longius: ſi ſenior, receſſius. [ſ] ſi verò alij negotium geſſerunt, & miniſterio functi ſunt, caſtigari, & ad opus biennio dari. Quòd ſi per ignorantiam, aut fortuitò [t] lapides furati ſunt, ſufficiet eos verberibus decidere. *

III. IDEM *libro quinto de Cognitionibus.*

Lege agraria † quam Caius Cæſar tulit aduerſus eos qui C terminos ſtatutos extra ſuum gradum * finēſve mouerint dolo malo, pecuniaria pœna cōſtituta eſt. nā in terminos ſingulos quos eiecerint, locóve mouerint, quinquaginta aureos in publico dari iubet: & eius actionē, petitionē, ei qui volet, [u] eſſe iubet. Alia quoque lege Agraria quā diuus Nerua tulit, cauetur, vt ſi ſeruus ſeruáve inſciēte domino dolo malo fecerit, ei capital † eſſe: niſi dominus domináve multam [x] ſufferre maluerit. Hi quoq; qui finalium quęſtionū obſcurandarū cauſa faciem locorū conuertunt, vt ex arbore arbuſtū, aut ex ſilua [y] nouale, D aut aliquid eiuſmodi faciunt: pœna plectendi ſunt pro perſona, & cōditione, & factorum [z] violētia.

p *Pecuniaria.* cōtra. ĵ. e. l. iij. in prin. Sol. vt ibi.

q *Coercitione.* perſonali: vt. ĵ. l. proxi.

r *Tranſigendum.* i. puniendū: vt. C. de ac. l. j.

ſ D *iuus. In receſſius.* i. breuius tēpus. & fac. ĵ. de iure immu. l. ſemp. & facit. ĵ. ad. l. Iul. pecul. & de ſacrile. l. ſacrilegij. in princ. & ibi not. glo. l. j. in prin. & ſ. l. j. & C. de accu. l. j.

t *Aut fortuito.* quia cū alios lapides furarētur, fortuitu lapis q erat terminus, inter eos ſublatus eſt, & ſic per ignorātiā: & leges aut pro. &. ſic eſt. ĵ. de pœ. abſentē. §. ſi. vel dic ignorantia, negligētia tamen: vt. ſ. de incen. rui. nau. l. qui ędes. & hoc ne ſit cōtra ſ. de iuriſd. om. iud. l. ſi quis id. §. doli. & ſic furari impropriè dicitur.

L *Ege agraria.*] CASVS. Ponit pœnā l. aureorum in eum qui amouet terminū: & ꝓ quolibet termino amoto hæc pœna imponitur: & hoc ſi eſt liber. ſi autē ſeruus eſt, qui neſciente dño eius terminum alicuius amouit, decapitat, niſi dñs eius velit ſoluere. l. libras ꝓ eo. Vltimo dicit: qui cauſa obſcurandi fines, faciē agri mutauit, vel vineā extirpauit, vel ſiluā terrā aratoriā fecit: punitur pro qualitate ſuę perſonę, & inſpecta qualitate delicti. Fran.

u *Et qui volet.* i. cuilibet de populo. nec. n. fiſco datur iudicium in eū: licet obuiare videatur. ſ. ad Sila. propter hoc. & erit actio de qua hic ſubiicit, cōdic. ex. l. Agraria. vel dicas fiſco dari: & dic actionē: i. accuſationē: nam criminis eſt accuſatio: vt. ſ. fin. re. l. iiij. §. ſi dicantur. alij dant cōdict. ex. l. nomine fiſci. itē dicunt quidā medietatē nomine præmij ei dari, cuius opera conuictus fuerit quis: vt arg. ſ. ad Sil. l. lege. §. fi. ſed in eo ꝙ pecuniaria pœna hic imponitur, eſt cōtra. ſ. eo. l. j. Sol. diſtingue tempora: & omnia concordabuntur. à principio enim non fuerat ſtatuta: ſed poſtea per Cæſarē ſtatuta eſt. vel hic pro ſuo commodo amouit: quia prædiū cōfine erat ſuū: ibi nō. prima placet. itē per Lombar. qui amouit de loco, in. l. ſolidis. qui remouit, & in alio loco poſuit, tunc in. xl. vt in Lombar. de termi. l. ſi quis pro. & l. ſi ſeruus.

x *Multam.* prædictam quinquaginta aureorum. ad quod ſupra de iuriſd. om. iud. ſi quis id. §. in ſeruos.

y *Ex ſilua.* facit. ĵ. de verbo. ſigni. l. ſilua.

z *Factorum.* aut igitur mouit vt lapides ſibi furaretur: & tunc de furto: vt aliàs. aut cauſa occupandorum finium: & habetur ætatis

* cædere.

† Agraria lege.

* i. quinque pedes. nam gradus geometricus habet. 5. vel. 6. pedes. vide authores de limit. agrorum.

† Capital eſt, vt Nonius Marcellus ſcribit, capitis periculū, aut crimē capite vindicandum. Aug li. 3. c. 9. ſic in. l. omne. §. ſi quis. ĵ. de re milit.

diſcretiō:vt.ſ.l.proxi.aut cauſa ſeminandarū litiū:& tunc pro factorum varietate: vt hic.& fa.inſtit.de offi.iud.§.eo quoque.vbi etiā dicitur agi fin.re.pro hoc crimine,ſi habeamus agros cōfines.

DE COLLEGIIS.

Quæ ſic dicta ſunt, quia ſimul colliguntur.

Eſt etiā crimen extraordinariū in eos qui illicitum collegiū vel quodcunq; tale corpus celebrant, id eſt ſine auctoritate Senat⁹ vel principis: & collegiū diſſoluitur ex S.C.mandatiſq; principum. l.3. Tertullianus de ieiunio. In S.C. & principū mandata coitionibus oppoſita deliquimus. Non puto ex hoc crimine aliud eſſe priuatum publicúmve iudicium. Cuiacius.

† In ind. ti. De collegiis illicitis & corporib. In vulg. De colleg.& illicit. corporibus.ſeu corpor. illicitis. Plutarch.in Numa. vide copioſe apud Laziū lib.12.cap.4.

DE COLLEGIIS [a] † & corporibus. [b]

TITVLVS XXII.

I. MARCIANVS *libro tertio Inſtitutionum.*

MAndatis principalibus præcipitur præſidibus prouinciarū, ne patiātur eſſe collegia ſodalicia, [c] néve milites [d] collegia in caſtris [e] habeāt. ſed permittitur tenuioribus [f] ſtipem menſtruā cōferre, dum tamē ſemel in mēſe coëant: ne ſub prætextu huiuſmodi illicitū collegiū coëat. quod nō tantùm in vrbe, [g] ſed & in Italia & in prouinciis locum habere diuus quoque Seuerus reſcripſit. Sed religionis cauſa coire nō prohibentur: dum tamē per hoc non fiat cōtra ſenatuſcōſultum quo illicita collegia [h] arcentur. * Non licet [i] autē amplius quàm vnū collegiū licitum habere, vt eſt conſtitutū & à diuis fratribus: & ſi quis in duobus fuerit, reſcriptū eſt, eligere eum oportere, in quo magis eſſe velit, [k] accepturum ex eo collegio à quo recedit, id quod ei competit [l] ex ratione quæ communis fuit.

B

* Eius meminit Tacit. lib.13.

II. VLPIANVS *libro ſexto de officio Proconſulis.*

QVisquis illicitum collegium vſurpauerit: ea pœna tenetur, [m] qua tenentur qui hominibus armatis loca publica vel templa occupaſſe iudicati ſunt.

C

a *Collegiis*. cum ſimul cohabitant: aliàs non.

b *Corporibus*. tres cōſtituunt collegiū: vt. j. de verb. ſigni. l. Neratius.

MAndatis.] CASVS. Prohibet fieri collegia ſodalicia: de quib⁹ dic: vt j.l.fin. Item omnia collegia prohibet. permittit tamē vilioribus hominibus fieri collegia cauſa adiuuandi aliquē pauperē: non tamen in menſe vltra ſemel conueniāt. & hoc habet locum in Italia & in prouinciis, non in Roma. Itē cauſa religionis permittit fieri collegia, vt fratrum. Item in pluribus collegiis licitis nō poteſt quis eſſe, ſed in vno tantū: & ſi in pluribus fuerit, eligat in quo vult eſſe: & partē rerum cōmunium quæ erant in alio collegio, repetat. Item qui illicitum collegium fecit, tenetur ea pœna qua tenetur qui hominibus armatis intrauit loca publica vel templa per vim: & eſt capitalis. & hoc dicit. hæc lex, & ſeq. Franc.

c *Sodalicia*. ſodales ſunt, &c. vt infra. l. fin.

d *Milites*. nedum priuati.

e *In caſtris*. vel propriè. vel dic, in exercitu: & hoc niſi permiſſu ducis belli: vt legio, cuneus, ala.

f *Tenuioribus*. id eſt vilioribus. & dic quid ſit ſtips, vt. j. de verbo. ſignifi. l. ager. §. j. & dic conferre ad ſui ſuſtentationem, vel alicuius qui incidiſſet in paupertatem. & quod dicit ſemel. ſ. ad plus: ne ſub prætextu, &c. ſi ſæpius coirent. & no. quòd magis pauperi quàm diuiti ſubuenitur: [a] vt. ſ. de tranſ. cum hi. §. ſi in annos.

D

g *In vrbe*. Roma, per excellentiam: vt inſtit. de iur. nat. §. ſed ius.

h *Illicita collegia*. Collegia ergo omnia illicita ſunt, niſi licita probentur: vt. j. l. iij. §. in ſumma. permittuntur autem cauſa religionis: vt hic, & alibi: vt. ſ. quod cuiuſque vniuer. no. l. j. niſi fiat fraus, quia fingant religionem, ſed non eſt: vt hic, &. ſ. de extraor. cri. l. ij. &. C. de ſacroſan. eccle. l. qui ſub prætextu.

a Addo ꝙ poteſt quis inuitus cogi facere eleemoſinā pauperi, & ſic ei ſubuenire: vt per glo. in. c. ſicut. 47. di. no. Panor. in. c. cū gratiam. nu. 8. & ibi poſui in apoſt. ad eum. in ver. eleemoſinā. extra de electio.

i *Non licet*. alicui. & ad hoc infra ad munici. l. libertus. §. iij. & C. qui mili. non poſ. l. his quidem. in prin. &. C. de adſer. tol. l. fin. in princ. & quod ibi not.

k *Eſſe velit*. Non poteſt eſſe in diuerſis collegiis, & ſic non valet de iure, ſed tamen poſtea permittitur ei eligere: vt hic, & infra de adulte. l. ſi maritus. §. fin.

l *Competit*. quod ergo erat collegij, erat ſingulorū: vt. j. eo. l. collegia. in prin. & in auth. de ſan. epiſco. §. ſi quis autē ad monaſticā. verſi. vbi autē. ibi, ſi vero plura. col. ix. & ar. j. de verb. ſign. l. recte. & de leg. j. l. ſerui electione. §. fi. Sed cōtra. ſ. de re. di. l. intantū. §. vniuerſitatis. & de in ius vocan. l. ſed ſi hac. §. qui manumittitur. Solu. quidā dicunt ꝙ quæ collegij ſunt, vel populi, vel pluriū, ſingulorū ſunt: vnde & facta demonſtratione ciuiū concedunt, iſti ſunt populus Roñ. & iſti ſunt domini huius prædij. non tamē cōcedunt, ſi iſti moriuntur, ergo populus moritur: quia alij ſubſtituti funguntur vice illorū. & idē fallit in voce emiſſa quæ periit: non tamen extincta eſt vox tua. quod autē dicitur in contrariis, non eſt ſingulorum, eſt verū, vt poſtulare poſſit ius pa. vel ſeruū non torqueri: & ad ſimilia: ſed cum recedit ex collegio vel ciuitate, partē ſuam vt in proprio obtinebit. & forte illud eſt ſtatutū de liberto, ne alioquin nimiū eſſet impedimentum aliquē ciuē conueniri dum eſt in ciuitate. ſed ſi eſſet extra debitor liberti, iā habebit cauſam cū eo cui non debet reuerentiam: & ſic tūc nullum eſſet dubiū. Itē in ſeruo magnū eſt impedimentum veritatis inquirēdæ, ſi non torqueatur. Vel dic quòd collegia & vniuerſitates aliquid habent propriū, & ſingulorū eſt: & quicunq; recedit, partē ſuam petit. ſ. cum ex collatione ſingulorum habēt aliquid cōmune: vt. ſ. ne quid in lo. pu. l. ij. §. viarū. ſed vbi collegio vel ciuitati legatur, non legatur niſi his qui ſunt in collegio: & qui de collegio ſunt, habent partē. ergo cū quis recedit, nihil vindicabit, quia nō eſt ſingulorū, ſed ciuiū vel collegiatorū. & fa. ad hoc. ſ. qđ cuiuſq; vniuer. l. ſicut. §. ſi quid. & ad Trebel. l. j. §. ſi autem collegiū. &. j. de quæſti. l. j. §. ſeruum. &. ſ. de acquir. re. domi. l. ſtatuas.

A

III. MARCIANVS *libro ſecundo iudiciorum publicorum.*

COllegia ſiqua fuerint illicita, [n] mādatis & cōſtitutionibus & ſenatuſcōſultis diſſoluūtur: ſed permittitur eis cū diſſoluūtur, pecunias cōmunes, ſi quas habēt, diuidere, [o] pecuniámque inter ſe partiri. In ſumma autem, niſi ex ſenatuſcōſulti auctoritate vel Cęſaris, collegiū vel quodcunq; tale corpus coierit, cōtra ſenatuſconſultū & mandata & cōſtitutiones collegiū celebrat. [p] Seruos quoque [q] licet in collegio tenuiorū [r] recipi volētibus dominis: vt curatores horum corporum ſciāt, [ſ] ne inuito aut ignorante domino in collegium tenuiorū reciperent: & in futurum pœna teneātur in ſingulos homines [t] aureorū cētum.

Primò ponit qualiter vocētur q ſunt de vno collegio. Secūdò dicit quid poſſunt facere inuicē collegiati. Tertiò dicit vnde prædicti habuerūt originē. ſ. à lege Solonis Græca. Quartò ponitur interpretatio illius legis Græcæ. Secunda ibi, his autem. Tertia ibi, ſed hæc. Quarta ibi, ſi autem plebs. Bart.

IIII. GAIVS *libro quarto ad legem. xij. tabularum.*

SOdales * ſunt, qui eiuſdē collegij ſunt: quā Græci ἑταιρείαν vocant. [u] His autē poteſtatē facit lex, pactionē quam velint ſibi ferre: [x] dū ne quid ex publica lege [y]

* Alc. li. 2. diſpū c. 14. & 2 prætermiſ. Au. lib. 1. emen ca. 8.

m QVi illicitum. Tenetur. vt maieſtatis: vt infra ad leg. Iuliama. l. j. ibi, quóve cœtus, &c. vel alio capite: vt. C. de his qui ad eccle. confu. l. denunciamus.

COllegia.] CASVS. Collegia illicita debēt diſſolui: & res communes quæ ibi ſunt, debēt diuidi. Secundo dicit, omne collegium eſt illicitum, niſi ſit permiſſum ab aliquo ſenatuſcon. vel à principe. Tertio dicit, in collegium tenuiorum poſſunt recipi ſerui voluntate dominorum, non aliàs: imò puniuntur qui aliter recipiunt. Sequens lex eſt plana cum toto tit. ſeq. Fran. Accur.

n *Illicita*. qualia ſunt omnia, niſi probent licita: vt. j. §. in ſumma. &. ſ. quod cuiuſq; vniuer. l. j. in prin. &. C. de here. inſti. l. collegiū.

o *Diuidere*. de hoc dic vt. ſ. eo. l. j. in fin.

p *Celebrat*. ar. cōtra. ſ. de procu. mutus. §. cū quæritur. hoc tamen varie: quia hoc tanquā illicitū generaliter prohibetur, illud tanquam licitū cōceditur: vt. ſ. de iniu. ſed ſi. §. idē ait. in fin. &. ſ. eo. l. j. in prin. & facit. j. de iur. immu. ſemper. §. quibuſdā. Itē eodē modo ſoluitur arg. contra. ſ. ex quib. cau. maio. necnon. §. quod eis.

q *Seruos quoque licet*. id eſt licitum eſt.

r *Tenuiorum*. hoc expone vt. ſ. l. j. in princ.

ſ *Sciant*. vel ſuperiora determinat verbum ſciant: & tunc exponitur, ſcilicet quòd ſerui ſint, & quòd domini voluntate. vel inferiora: & tunc nil ſubaudiendum eſt.

t *In ſingulos homines*. ſ. ſeruos receptos dño inuito vel ignorante. quæ ignorātia ſemper præſumit: vt ar. C. q mi. nō poſ. ſup ſeruis.

u SOdales. Hæteriam vocant. id eſt ſocietatem.

x *Velint ſibi ferre*. i. ſibi inuicē facere: & dic ꝙ tenet hoc caſu ſocietas: aliàs nec pactū teneret: & hoc ſubiicit: dum ne quid, &c.

y *Ex lege*. quod eſt ſi pactum illicitū eſt: licet ſocietas licita ſit, ſiue pactū eſt etiā licitū: dūmodo ſocietas illicita. cum ergo principale non

UNED

pale non tenet,nec acceſſorium:vt.j.de reg.iur. cùm principalis. a *Nã illic citata eſt eadẽ*.al.licita eſt eadẽ.ſ.talis lex vel talis ſocietas, ſ.ſodalicia.al.illicitã eſſe.ſ.talẽ ſocietatẽ vel legẽ. al.illic ita eſt. & tũc habeas verba quædam quæ interpretantur dicta.l.Solonis de Græco in Latinũ:& dic illic.i.in lege Solonis ita cõtinetur: & incipit, nã illic ita eſt &c.

corrũpãt. Sed hæc lex videtur ex lege Solonis trãſlata eſſe.nã illic † ita eſt: a Ἐὰν δὲ δῆμος, ἢ φράτορες, ἢ ἱερεῖς* ὀργίων, ἢ ναῦται, ἢ σύνσιτοι, ἢ ὁμόταφοι, ἢ θιασῶται, ἢ ἐπὶ λίαν οἰχόμενοι, ἢ εἰς ἐμποϱείαν, ὅ,τι ἂν τούτων διαθῶνται πρὸς ἀλλήλους, κύριον εἶναι, ἐὰν μὴ ἀπαγορεύσῃ δημόσια γράμματα. † [.i.Si autẽ plebs, vel fratres, b vel ſacrorũ ſacramẽtales, c vel nautæ, vel cõfrumẽtales, d vel qui in eodẽ ſepulchro ſepeliũtur, vel ſodales qui & multũ ſimul habitãtes ſũt, enimuero ad negotiationẽ,aut quid aliud:quicquid hi e diſponẽt adinuicem, firmũ ſit, niſi hoc publicæ leges prohibuerint.] B

† Flo. iNluc ita eſt.

* Flo. ἱερῶν.

† i. Quòd ſi populus, vel eiuſdem religionis cultores vel orgiorũ ſacrificuli, vel nautę, vel ſodales, vel cõmune ſepulchrum habẽtes, vel publicani, vel in ſocietatẽ coemẽdorũ pecorũ, aut negotiationis, vel cuiuſcũque alterius rei coeuntes, paciſcãtur inter ſe, ratum eſto, quatenus publica id monumẽta non prohibent.

* Flo. Eam popularem.

DE POPVLARIBVS actionibus.

TITVLVS XXIII.

I. Pavlvs *lib. octauo ad Edictum.*

POpularẽ* actionẽ f eam dicimus, quæ ſuum ius populi tuetur.

II. Idem *libro primo ad Edictum.*

SI plures ſimul agãt populari actiõe: prętor eligat idoneiorẽ g

III. Vlpianvs *lib.1.ad Edictum.*

SEd ſi ex eadem cauſa ſæpius agatur, cùm idem factum ſit: exceptio vulgaris rei iudicatæ opponitur. h In popularibus actionibus is cuius intereſt, præfertur. i C

IIII. Pavlvs *lib. tertio ad Edictum.*

POpularis actio integræ k perſonæ permittitur: hoc eſt, cui per edictum l poſtulare licet.

V. Idem *libro octauo ad Edictum.*

QVi populari actione conuenietur ad defendẽdum procuratorem dare m poteſt. Is autem qui eam mouet, procuratorẽ dare non poteſt. n

VI. Vlpian. *lib.25. ad Edictum.*

MVlieri & pupillo populares actiones non dantur, niſi cùm ad eos res pertineat. o

VII. Pavlvs *lib.41. ad Edictum.*

POpulares actiones nõ trãſeũt ad eũ cui p reſtituta eſt hereditas ex Trebelliano ſenatuſcõſulto. Item qui habet has actiones, nõ intellegitur eſſe locupletior. q

VIII. Vlpianvs *lib.1. ad Edictum.*

OMnes populares actiones neq; in heredes dãtur, r neque ſupra annum ſ extenduntur.

Digeſtorum

ſeu Pandectarum Liber quadrageſimus octauus.

DE PVBLICIS iudiciis. t

TITVLVS I.

Hæc lex diuiditur in duas partes. primò ponit regulã, ſiue quædã verba ex quibus colligitur regula. Secũdo ponit exceptionem à regula, & breuiter hoc intendit: Omnia delicta priuata ſunt, exceptis quibuſdã hic enumeratis. Bar.

I. Macer *lib.1. de publicis iudiciis.*

NOn omnia iudicia in quibus crimen vertitur, & publica ſunt: ſed ea tantùm, quæ ex legibus iudiciorum publicorũ u veniunt:

b *Vel fratres*.alicui⁹ corporis, vel collegij. Acc.

c *Sacramẽtales*.i.cuſtodes ſacrorum vaſorũ.

d *Cõfrumẽtales*.i.qui ſimul vẽdunt frumentũ.

e *Quidquid hi*.i.hi quib. permiſſũ eſt habere collegiũ: nõ dico collegiũ approbari eo ipſo ꝙ nõ reprobat: imò econtra: vt.s̃.l.ꝓx.ĩ ſũma.& no. ꝙ ĩ quibuſdã libr. deeſt hęc ĩterpretatio Gręca.

DE POPVLARIbus actionibus.

Not. ſuper hoc tit. regulariter quòd hæ actiones de quib. hic tractatur, nõ ſunt rei familiaris perſecutoriæ: ſed ex æquo & bono extrinſecus ad vindictã propoſitæ ſunt: qualis eſt actio ſepulc. vio. vt.s̃.de ſepul. vio.l.ij. §.fin.& l.ſepulchri. & l. pe. Item actio liberi hominis occiſi, vel vulnerati: vt.s̃. de his qui deie. vel eff. ſi verò.§.hæc autẽ actio. itẽ pro eo quod eſt poſitum in ſuggrũda, vel protecto, vel mæniano, vel pergula: vt.d.l.ſi verò.§.prætor.& omnes omnino actiones in factũ quæ reddũtur hodie loco interdictorũ prædictorũ de reb. publicis, populares dicũtur: vt s̃.ne quid in lo.pu.fiat.l.ij. §. hoc interdictũ perpetuũ. & ideo cuilibet de populo cõcedũtur, cũ prætoris tamẽ indagine: vt.j.l.ij. Sanè actiones repetũdarũ & peculatus quia rẽ perſequũtur, ĩ heredes dãtur etiã ante lit. cõteſt. ſed intra annũ: vt.j. ad.l.Iul.repet.l.ij. ſanè ſecũdum R. popularis actio dicitur quæ cuiuis ex populo datur. cum vero priuatum ſit crimen quod obiicitur, ei dumtaxat intendere licet, cuius intereſt, non propter pecuniam exigendam, ſed propter pœnam corporalem infligendam. Pecuniaria verò petitio ſi competat, cuilibet de populo datur, inſpecta perſona quæ ad agendũ admittitur, cuius opinionis, & an ſit idoneior, vel cuius interſit principaliter quæ ipſe fieri deſiderat.

Poſt priuata iudicia & extraordinaria quæ ex delictis naſcuntur, ſubiicit popularia. cuius generis vnum habuimus tit.xij. & alterũ tit.xxj. & aliud de albo corrupto lib.ij.tit.j. & alia lib.ix.tit.ij. & lib.lxxix.tit.v. & pleraque interdicta popularia lib.xliij. Iudicia hæc ſunt forenſia nõ criminalia, & ex his cauſis quæ publicã tutelam merentur. cuilibet agere volenti cõpetũt. In his pleraque ſingularia ſunt, Vt pro populari actione fideiuſſor non detur. l. ſi quis pro eo.§.vlt. De fideiuſ. vt in populari actione non cõpellatur arbiter ſententiã dicere.l.nõ diſtinguem⁹.§.de liberali De recep. qui arb. rec. Vt nõ intẽdatur per procuratorẽ, Vt mulieri vel pupillo nõ dentur, quæ oĩa obtinẽt etiã ĩ publicis iudiciis de quib. agitur tit. ſeq. et vbiq; ita procedũt niſi is agat ad quẽ ea res pertinet quæ cõmiſſa eſt. hoc enĩ caſu iudiciũ ſiue publicũ ſiue populare, pro priuato habetur.l.licet in pr. & §.1.l.nõ cogẽdũ.§.qui ita. De proc. Cuia.

f POpularem actionem.da exemplum in albo corrup. vt.s̃.de iuriſd.om.iud.l.ſi quis id.& in actione in factum de deie.& eff.vt.s̃.de his qui deie.vel effu.l.ſi verò.§.hæc autem. Item dic ſuum, id eſt proprium.

g SI plures. Idoneiorẽ.quis ſit idoneior, dic vt.s̃.de lib.ho.exhi.l.iij. §.ſi tamẽ plures.&.j.ti.ij.l.ſi plures.& fa.s̃.de fid.inſtr.l.ſi.& de his qui deie.l.ſi vero.§.hæc aũt.& de ſep.vio.l.ꝑtor.§.ſi plures.

h SEd ſi. Opponitur.vt &.s̃.de proc.l.nõ cogendũ.§.qui ita.tamen datur replicatio ſi de pręuaricatione primi doceatur: vt.s̃.de lib.ho.exhi.l.iij.§.ſi tamẽ plures.verſi.ſi tamẽ poſtea.& de iureiu. l.eũ qui.§.in popularibus.in fin. Itẽ ad hoc eſt cõtra ille.§. ſed ibi A ſpeciale. Itẽ no.ꝙ exceptio obiicitur: ſecus in trãſactione: vt no.s̃. de pac.iuriſg.§.ſi paciſcar.& ſic habet in hoc res iud. maiorem auctoritatẽ quàm tranſactio. ad hoc eſt.j.ad.l.Iul.de vi pu.l.qui cœtu.§.fina.&.s̃.de tut.& ra.diſt.l.ſi ex duobus.

i *Præfertur.* vt &.s̃. de ſepulc.viol.l.ſepulchri. & de libe.ho.exhi.l.iij. §.hoc interdictum.

k POpularis. Integræ.i. qui nõ ſit infamis.

l *Edictũ*.de poſtulãdo.

m QVi populari. Dare. etiã ante lit.cõt.

n *Non poteſt*.vt.s̃.de ꝓcur.l.licet.in princi. niſi ſuum priuatũ commodũ perſequatur, vt ibidẽ.&.l. non cogẽdũ. §. qui ita. &.s̃. ne quid in lo.pub.l.pe. & ſic videtur ꝙ quandocũq; quis agat populari actione, quia ſua interſit, ꝙ poteſt dare proc. vt. d. ll. & fa.s̃.de procu.l. mutus.§.in popularibus.

o MVlieri. Pertineat.i. eorum interſit. ad qđ eſt.C.qui acc.nõ poſſ.l.de crimine. &.j. de ac.l.hi tamẽ. &.s̃.de op.no.nũt.l.de pupillo.

p POpulares. Ad eũ cui. quia nec etiam ad heredẽ, ſed aget heres vt quilibet de populo. vel forte eſt verum etiã lit.cõte.ſic.s̃.ad Treb.l. quia perĩde.§.reſtituta.

In indic. tit. ſic inuerſis verbis legitur, De indiciis publicis. vide Plat. li. 12. leg.

q *Locupletior*. Niſi poſt litem conteſta. vt.j. de verb.ſigni.l.ſi cui.

r OMnes populares. Dãtur.niſi lit.cõteſta. vt ar.j.de verb.ſign.l.ſi cui. Itẽ nec heredibus: vt.s̃.de his qui deie.vel effu.l.ſi verò.§.hęc autẽ actio.in fi.&.§.fin.Acc.

ſ *Supra annum*.ex ordine.R. nã fallit quãdoq; vt.s̃. ne quid in lo.pu.l.ij.§.fi.&.§.hoc interdictũ perpe.& in col. det.vt.s̃.de col.de.l.ij.& de lib.ho.exhi.l.iij.in fin.quę ſunt cõtra.

DE PVBLICIS IVDICIIS.

Dictum eſt de accuſationibus quæ pecuniariter mouentur. Item de priuatis criminibus: vt furto, iniuria, rapina. verũ quia quandoque fiunt de criminib. accuſationes & inſcriptiones: ponit de criminibus publicis, & quæ ſint: & potes exponere de publicis iudiciis.i.legibus publicorum iudi. vel publi.iudi.i. accuſationibus publi.iudi. quorum accuſatio eſt terribilis ad vindictam, & D *publica, id eſt populica, quamuis quandoque idoneior admittatur.*

Populares actiones, & publica iudicia ſunt.l.eũ qui.§.in popularibus De iureiu. & retro publica, etiã popularia ſunt. Sed in vſu popularia plerumque dicimus ciuilia ſiue forenſia, publica criminalia, quæ ex populo quilibet ſubſcribẽs in crimẽ iure ordinario intendere poteſt in pœnã certã & legitimã. ſed hæc quoque hodie extra ordinẽ coercẽtur. imò & actiones omnes quæ ex aliis cauſis quã ex delictis naſcũtur vel quaſi delictis, & interdicta omnia nec tamen ideo de eorũ ordine inanis vbiq; tractatio. nec enim prohibemur etiã ex hiſdẽ cauſis hodie ſi velim⁹ experiri ordinario iure. Proponũtur hoc ti. enumeratio & diuiſio iudiciorũ publicorũ & regulæ generales de his quædã. Cuia.

t *Iudiciis*.terribilis eſt hic liber: vt.C.de veteri iure enuc.l.ij. §.ſeptimus. Et dicuntur publica, quia cuilibet de populo &c. vt inſti. de publi.iudiciis.in prin.

NOn omnia.] Cas. Dicit ꝙ nõ omnia iudicia quib. puniũtur crimina, ſunt publica: ſed quædã tãtũ ſunt publica: & ea enumerat. Secundò dicit quòd publicorum iudiciorum quędam ſunt capitalia, quædam non: & dat exempla de his. Tertio dicit, accuſatio publica perimitur mortuo accuſante, vel accuſato. & hoc dicit hæc lex, & duæ ſequen. Franciſcus.

u *Publicorum*.vt.s̃.de præuari.l.præuaricationis.§.fina.

vt Iulia maieſtatis,[a] Iulia de adulteriis, Cornelia de ſicariis & veneficiis,* Pompeia parricidij, Iulia peculatus, Cornelia de teſtamentis,[b] Iulia de vi priuata, Iulia de vi publica, Iulia ambitus, Iulia repetundarum,[c] Iulia de annona.[d]

Iſta ſũt iudicia capitalia, ex quibus perditur libertas, vita, vel ciuitas: alia non. h.d. & diuiditur in tres partes: Primò ponit diuiſionẽ bimembrẽ. Secundò proſequitur primum membrum. Tertiò proſequitur ſecũdũ. Secũda ibi, capitalia. Tertia ibi: nõ capitalia. Bart.

II. PAVLVS *libro quintodecimo ad Edictum prætoris.*

PVblicorum iudiciorum quædam capitalia ſunt, quædã nõ capitalia. Capitalia ſunt, ex quib. pœna mors[e] aut exilium eſt: hoc eſt aquæ & ignis interdictio. Per has enim pœnas eximitur caput de ciuitate. nam cætera,[f] nõ exilia, ſed relegationes propriè dicũtur. tunc enim ciuitas retinetur. Non capitalia ſunt, ex quibus pecuniaria, aut in corpus aliqua coërcitio[g] pœna eſt.

Quidã habent in litera perimitur. Alij habent permittitur. ſecũdum primã lecturã dicitur, quòd mortuo accuſato vel accuſata, accuſatio extinguitur. Secundũ aliã literam dicitur, quòd reo ſeu accuſato vel rea defunctis, accuſatio non perimitur: & ſic durat, & ſic iſtæ literæ ſunt cõntrariæ. Bartol.

III. VLPIANVS *libro trigenſimoquinto ad Sabinum.*

a *Iulia maieſtatis.* ſub. lex, & ſic in ſequentibus. & ſubaudi hic ſecundum P. comprehendere ſacrilegia & reſidua.

b *De teſtamentis.* falſis, vt inſti. eo. § item lex Corne. Sed quid ſi aliquod inſtrumentum dicitur falſum: an erit publica accuſatio? Reſpon. P. non: vt hic, &. j̃. de fal. l. Paulus. j. reſpon. &. j̃. tit. j. l. ij. §. j. Sed Azo quòd ſic. & pro eo inſtit. de pub. iudi. §. item lex Cor. ex eo ꝙ ibi dicit, item &c. quaſi coniungat præcedentibus quæ cõſtat eſſe publica. item pro eo s̃. de cõcuſ. l. ij. nec ob. hic: quia ſuppletur vel aliis inſtrumentis. item nec illa, Paul⁹. quia per ſubreptionẽ ſolã nõ eſt pub. accuſatio falſi, niſi in teſtamẽto, ſed pro alio falſo ſic, quæ multa ſunt: vt ea. l. &. j̃. de fal. l. j. itẽ ad hoc quod no. C. de fal. l. eum qui.

* veneficis.

c *Repetundarum.* ſuperiora publica & ordinaria, hæc duo publica, ſed extraordinaria. M.

d *De annona.* quid dicem⁹ de Flauia, & Viſcel. & Turpil. & de cri. ſuſpec. tut? de Flauia dicit P. quòd eſt priuata: cũ nõ dicatur hic ꝙ ſit publica: & hoc niſi quando liber homo qui non ſit in alicuius poteſtate, abduceretur: vt. C. ad. l. Fla. de pla. l. plagij. ſed Azo dixit ſẽper publicam per. l. illã. C. In ſecunda verò videtur pu. quia in. C. ponit̃ inter pu. ecõtra quòd non: quia hic nõ dicit de ea. In tertia videtur pu. ad inſtar præuaricationis: vt &. s̃. de præua. l. iij. in princi. cũ in pu. crimine tantũ cõmittatur Turpil. vt. C. ad Turpil. l. j. ſed tutius eſt ꝙ non: vt s̃. de præua. l. iij. in fi. & quia nõ inuenitur hic. De quarta dic vt iuſtit. de ſuſpe. tu. §. conſequens. Item fa. ad hanc l. inſti. eo. §. j. vſque ad fin. titu. Accurſius.

Cõc. l. 4. s̃. ſi quis cau. Ant. Aug. lib 3. ca. 6.

e *Publicorum. Mors.* naturalis, vel etiam ciuilis: quia ſeruus pœnę. Item exilium, quia perdit ciuitatem. tria enim ſunt quæ habemus &c. vt. s̃. de capi. demi. l. fi.

f *Nam cætera.* ſ. quando non eximitur caput de ciuitate: non ſunt exilia propriè, vt dicit, ſed impropriè. quandoque enim illa dicũtur exilia: vt. C. de epiſ. audi. l. nemo. in fi. &. j̃. de inter. & rele. l. exilium. &. s̃. ſi quis cau. l. ſed & ſi quis rei cap. ibi, aut ſi forte &c. & fa. inſti. eo. §. publicorum. Item fa. s̃. de bo. poſ. edicto. §. rei. &. s̃. ſi quis cau. l. iiij. §. rei. &. j̃. de pœ. l. ij. & l. capitalium. in prin. &. j̃. de verbo. ſigni. l. licet capitalis.

g *Aliqua coercitio.* ſcilicet modica: ne alioquin neceſſe habeas dicere quòd etiam vbi mors infertur, nõ ſit capitale: quod eſſet falſum: vt. s̃. proxi.

h *Publica. Reo.* id eſt accuſato.

i *Rea.* id eſt accuſata. Accurſius.

k *Permittitur.* aliàs perimitur: & tunc dic quòd ſiue ante litem conteſta. ſiue etiam poſt, perimitur: & heredes accuſatoris vel accuſati non habent neceſſe crimen exequi, niſi in caſibus: vt hic, & infra eo. l. defuncto. &. j̃. de fal. l. cũ falſi. &. C. ſi reus vel ac. mor. fue. l. ij. &. iij. &. j̃. de accu. l. ex iudiciorum. Item nunquid hoc dices etiam poſt latam ſententiam ap. ſuſpenſam? Reſpõ. ſic in perſona accuſatoris. In reo autem diſtingues qualis ſententia fuit: vt C. ſi pen. ap. l. ij. &. C. ſi reus vel accu. mor. fue. l. fi. aliàs eſt in litera permittitur: & tunc ſubaudi, ſcilicet caſualiter: vt. d. l. ex iudiciorum. Accurſius.

A PVblica accuſatio reo[h] vel rea[i] antè defunctis permittitur.[k] *

Pendente iudicio ſuper actione ciuili, non poteſt proponi accuſatio criminalis ſuper eodem crimine. Bartolus.

IIII. PAVLVS *libro trigenſimoſeptimo ad Edictum.*

INterdum euenit[l] vt præiudicium iudicio publico fiat: ſicut in actione legis Aquiliæ,[m] & furti, & vi bonorum raptorum, & interdicto vnde vi, & de tabulis teſtamenti exhibendis. nam in his[n] de re familiari agitur.

B Diuiditur in duas partes. Primò loquitur vtrũ accuſatus poſſit accuſare ſuum accuſatorẽ pendente iudicio. Secũdò, vtrũ poſſit accuſare poſt ſententiã. Secunda ibi, illud. Itẽ ſecunda ſubdiuiditur in alias duas partes: quia prima loquitur vtrum poſt condemnationem poſſit reaccuſare de nouo. Secundò, an poſſit proſequi accuſationẽ iam inchoatã. Secũda ibi, inchoatas planè. & breuiter hoc intẽdit: Receptus inter reos nõ poteſt ſuũ accuſatorẽ reaccuſare. ſi fuerit cõdẽnatus pœna quę aufert ciuitatẽ vel libertatẽ: poterit tamen accuſationes inchoatas perficere. Bar.

V. VLPIANVS *libro octauo Diſputationum.*

C IS qui †reus[o] factus eſt, purgare ſe debet: nec antè poteſt accuſare,[p] quã fuerit excuſatus. Cõſtitutionib. enim obſeruatur, vt nõ relatione criminũ,* ſed innocẽtia reus purgetur.[q] Illud incertũ eſt,

A *Interdum.*] CASVS. Qui agit Aquil. pro morte ſerui: nõ poteſt interim agere iudicio publico pro eodẽ delicto, vt lege Cornelia. Idem ſi agit act. furti ciuiliter, interim non poteſt accuſare de eodem furto. Idem in ſimilibus delictis. & da exemplum vt in glo. ſed finita via ciuili, cùm de re familiari ſit actum, intentabitur criminalis. Franciſcus.

* Rectè ſic Flor. i. remittitur, quãuis aliter ſẽtiat. Ant. Aug. li. 1. c. 2.

l *Interdum euenit.* ſ. vt interim dum agitur ciuiliter, non poſſit accuſari criminaliter, & ecõtra. ſic non ob. s̃. vi bo. rap. l. ij. §. hoc edicto. & s̃. ad. l. Aquil. l. inde Neratius. §. ſi dolo. & Cod. quando ciui. act. præiu. cri. l. j. &. s̃. de iniur. l. prętor. §. j. &. C. ad. l. Aquil. l. ex morte. &. s̃. de tabu. exhi. l. locum. §. ſi quis. quæ ſunt contra. & hoc not. ſupra vi bo. rap. l. ij. §. hoc edicto. Item videtur cõtra. C. de ordi. iu. l. fin. ſed hic vtraque quæſtio ab eodem intenditur, vbi poteſt eligere vtrum primo ciuilẽ vel criminalem voluerit intẽdere: ibi quando ex diuerſis partibus, puta ego aduerſus te ciuiliter, tu econtra vis me criminaliter accuſare: vt tua quæſtio tãquam maior præiudicet meę tanquã minori.

m *Aquiliæ.* pro damno ſcilicet pro morte ſerui agitur ciuiliter & criminaliter: vt. s̃. ad. l. Aquil. l. inde Neratius. §. ſi dolo. Item pro furto: vt. s̃. de priua. deli. l. fin. Item melius in plagio: vt Cod. ad. l. Fla. de plagi. ſi quis ſeruũ. Itẽ pro rapina: vt. C. vi bo. rap. l. j. Item pro inuaſione: vt. C. quando ciui. actio. l. j. Itẽ pro teſtamento celato: vt ſupra de tab. exhi. l. iij. §. ſi quis dolo. Accurſius.

† Si qui.

* Cic. lib. 1. de inuẽtione, Relatio criminis eſt, cũ ideo iure factũ dicit, quòd alius antè iniuria laceſſierit.

n *Nam in his.* ideo interim tantum fit præiudicium. nam &c. ſi enim de re familiari, perpetuo fieret pręiudicium: vt. s̃. vi bo. rap. l. prætor. §. j. & de iniur. l. prætor. §. j.

IS qui reus.] CASVS. Accuſatus non poteſt accuſatorem ſuũ accuſare, niſi primo expediat ſe de prima accu. facta contra eum. Secundò dicit qualiter debet ſe expedire, vt poſſit reaccuſare. certe ſi eſt abſolutus, planũ eſt quòd poteſt reaccuſare. ſed ſi eſt con- D demnatus, an poſſit reaccuſare, dubium eſt: & in quadam conſtit. videtur dici quòd nõ poſſit reaccuſare damnatus. quod eſt intelligendum ſi ciuitatem vel libert. amiſit, vt non poſſit reaccuſare: proſequi tamen poteſt accuſationem quam prius fecerat. Fr.

o *Is qui reus.* id eſt is qui habitus eſt inter reos: ſecundum Ioã. ſic ponitur. j̃. de adul. l. j. §. extraneus.

p *Accuſare.* ſ. accuſatorem ſuum de pari vel minori crimine: niſi proſequatur ſuam vel ſuorum iniuriam: vt. C. qui accu. non poſſ. l. neganda. quod accipe niſi accuſator ſuam vel ſuorum iniuriam proſequatur: alioquin quod ſecũdo daretur, priori denegaretur: quod eſſe non debet: vt. C. qui poti. in pign. ha. l. aſſiduis. de maiori autem poteſt: vt. C. qui accuſa. non poſ. l. j. quę eſt contra maius enim minori præfertur, vt. C. de adulte. l. in adulterij. ſed hoc habet locum quando non eſt receptus inter reos, alioquin non poteſt etiam de maiori: vt. j̃. de adulte. l. j. §. extraneus. & l. ſi maritus. §. præſcriptiones. Item & de minori poteſt interim deponere inſcriptionem: vt. d. l. neganda.

q *Reus purgetur.* Not. ſecundũ. l. de purgatione. ad quod eſt. C. de ſic. l. ſi quis reum. &. C. de fal. vbi falſi. in prin. & l. maiorem. e. tit. &. C. de

&.C.de his qui ad ec.cõfu.l.fin.§.ſane.ver.ſicubi.&C. de requi. reis.l.j.&.ij.Itẽ no.ꝗ nõ debet quis aliũ inculpare priuſquã ſe lauet:vt &.C.de ꝓcu.l.reũ.& de accu.l.fi.§.nemo.ibi, obiectu cuiuſlibet cri.&c.&.ſ.in princ.l.&.j.de adul.ſi vxor.§.iudex.Acc.

a *Inchoare*.niſi vt.j.tit.j.l.qui iudicio.

b *Amiſerunt*. ſi eũ qui ſe accuſauit,velit accuſare, nõ poteſt, ſi libertatem vel ciuitatẽ amiſerit:vt hic. nã ſi aliũ.ſ. velit accuſare : qualiter publico iudicio dãnat⁹ poterit accuſare ? & ſi non talem pœnam.ſ.libertatis , vel ciuitatis, vel nullã fuerit paſſus cũ eſt infamis: vt.j.ti.j. l.iiij.&.ſ.de iniuſt.rup. teſt.ſi quis filio exheredato.§.irritũ. certe non poterit:vt.j.ti.j.qui accuſare.& l. qui iudicio. Sic ergo quod hic dicit, intellige ſi velit accuſare accuſatorẽ ſuũ:& ſic ſequitur: ergo ſi amiſit ciuitatẽ vel libertatem, vt quia ſit relegatus:poterit illum accuſare:nec poterit illud ei dici, quòd ſit infamis,& ſic non poſſit accuſare niſi ſuam vel ſuorũ, &c.vt.j.titu.j.l.qui accuſare.&.l.hi.quia licitum eſt huic quoquo modo ſe vlciſci:vt arg.j.de bo.eorum.l.j.& de bo.lib. l. qui cùm maior.§.ſi libertus.& de iur.fiſc.l.ij.in prin.Item nec poterit dici quòd iſte videatur calumniator : licet in prima cauſa appareat ꝗ calumnioſe reſiſtebat:quia aliud eſt ſi reſiſtendo,& aliud eſt ſi accuſando commiſit calumniam:vt.j.titu.j.l.ſi cui.§.hiſdem. At alium extraneum accuſare non poſſet , obſtante eo quòd eſt infamis,niſi proſequatur ſuam vel ſuorum iniuriam.& facit.j.de iure fiſ.l.deferre.§.j.&.ij.

A vtrum ita demũ accuſare poteſt, ſi fuerit liberatus , an & ſi pœnam ſubierit. Eſt enim conſtitutum ab imperatore noſtro , & diuo patre eius , poſt damnationem accuſationem quem inchoare[a] nõ poſſe.ſed hoc puto ad eos demũ pertinere,qui vel ciuitatem vel libertatem amiſerũt.[b] Inchoatas planè[c] delationes ante dãnationem, implere eis & poſt damnationem permiſſum eſt.[d]

VI. MARCIANVS *libro quartodecimo Inſtitutionum.*

DEfuncto eo qui reus fuit criminis,& pœna[e] extincta, in quacunque cauſa criminis extincti debet is cognoſcere,[f] cuius de pecuniaria re cognitio eſt.

Damnatus publico iudicio, eſt infamis: ſecus ſi priuato: niſi ſit tale crimen, cuius ciuilis actio infamaret. Barto.

VII. MACER *libro ſecundo iudiciorum publicorum.*

INfamem non ex omni[g] crimine ſententia facit, ſed ex eo quod iudicij publici cauſam habuit. Itaque ex eo crimine quod iudicij publici non fuit, damnatum[h] infamia non ſequetur : niB ſi id crimen[i] ex ea actione fuit, quæ etiam in priuato iudicio[k] infamiam condemnato importat,[l]

c *Inchoatas plane*.ſ.aduerſus extraneos,ſecundũ quoſdam : vt differat à præcedentib.vel ſecundum Azo. & aduerſus quẽcũq;. & contrarium.C.ſtatim ſolues.& ſecũdum hoc generalius hic dicit quàm.ſ.proxi.reſpõ.& hoc verũ,quando libertatẽ vel ciuitatem, non verò vitã naturalem debeat perdere.nã tunc quomodo moriens accuſaret?caute ergo dixit,ciuitatem vel libertatem.Ad plus adde hic diſtinctionẽ R.quæ ſic dicit:ſi accuſatus fueris ſic vt nomen tuum iã ſit inter reos receptũ:eum qui te accuſauit,de nullo crimine poteris accuſare.ſi abſolutus fueris, eum de quolibet accuſabis:niſi ob aliud impediaris.ſi condemnatus fueris , ſubdiuiditur.nã ſi nec ciuitatẽ nec libertatẽ amiſeris,idẽ erit.Idem ſi amiſeris libertatẽ,vel ciuitatẽ,diſtingue. nã ſi ante cõdẽnationẽ eum accuſatorem detuleris:ſiue antequã te accuſaſſet,ſiue poſt:nõ diſtinguo:adhuc ſimiliter eum accuſabis. ſi verò non ante eũ detuleris,non audieris:vt hic.nec ob.primo dicto diſtinctionis quod dicitur.C.de calum.l.j.vbi dicit calũniã eo tẽpore coercendã quo iudicatur de cauſa: per quod videtur ꝗ etiam lite cõteſt. accuſet: ſed coercet eũ iudex,& nemine accuſante vel deſiderante, itẽ reo deſiderãte,nõ accuſante:vt ibi dicitur,&.ſ.de bo.liber.l.qui cùm maior.§.ſi libertus.Porro ſi alium de maiori crimine tũc accuſare velis,audieris:ſi de pari vel minori,non,niſi tuã vel tuorũ iniuriã proſequaris:vt.C.qui accu.non poſ.l.negãda.inſcribes tamen & tunc.ſ.quãdo es receptus inter reos de maiori cõtra alium . nã de maiori contra aliũ non eſt poteſtas denegãda tibi:& proſequeris ſiue abſolutus fueris,ſiue condemnatus,ſed nõ infamatus , niſi in cauſa tua tuorúmve:vt.j.tit.j.l.iiij.ſi tamẽ fueris delat⁹ ab aliquo, ſed nondum inter reos receptus:alium certe deferes:ſed,vt puto, non accuſas etiam alterum,niſi de maiori crimine:vt.C.qui accuſare non poſ.l.j. Sed & pro crimine quandoque obiicies excipiẽdo:vt delatus de adulterio,obiicias de lenocinio:vt.j.de adult. l. ij.§.lenocinium.hoc tamen non eſt accuſare:ſed tamen aduerſus alium rectiſſimè inſcribes etiam de minori,ſecundum Azo.

d *Permiſſum eſt*.imò videtur ex euẽtu iudicij nõ permitti:vt.C.qui accu.nõ poſ.l.j.&.l.negãda.quæ ſunt cõtra. Sol. hic cõtra extraneũ cõtra quẽ nullã calumniã cõmiſit,permittit:ibi cõtra accuſatorẽ,cõtra quẽ cõmiſit calũniã,nõ permittit:ar.j.titu.j.l.ſi cui.§. hiſdẽ.ſecundũ quoſdã.vel dic ꝗ ibi erat accuſatio talis quæ perimebatur per aliã:vt quia te accuſabã de furto ſerui mei facto tali die:tu autẽ me accuſabas ꝗ in præcedẽti die eũ interfeci . hic vna per aliã non tollitur,ſecundũ Azo.ſed ſecundũ H. nõne eſt dãnatus infamis?Reſp.ſic:vt.j.e.infamẽ.ergo nõ accuſat:vt.j.tit.j.qui accuſare?Reſp.hic in inchoatis ante infamiã.Alij ꝗ hic ꝓſequeba-

tur ſuã vel ſuorũ iniuriã:vt.j.tit.j.l.qui iudicio.&.l.hi tamen. ſed an ſit differenda pœna ciuitatis,vel libertatis,vel etiã mortis, donec impleuerit accuſationem antea inchoatã?quod videtur,quia ex diſpenſatione quadã permittitur infami in accuſatione prima perſiſtere:ergo largiſſime:vt.ſ.de cõſti.prin.l.fi.Itẽ vt veritas delicti inueniatur:vt.j.de pœ.l. qui vltimo. Item non fuit negligens : vt C.de inoffi.teſta.l.contra maiores.itẽ non potuit : vt.C.de anna. excep.l.j.in fi.itẽ auctoritate legis diſtulit : vt.ſ. de iud.l.in omnibus.itẽ nõ permittitur deſiſtere:vt.ſ.de act.l.fi. item propter partũ aliàs differt:vt.j. de pœ.l.prægnãtis.ecõtra quòd nõ agit:vt.C.de pœ.l. cum reis. &.l.ſi vindicari. & de cuſt.reo.l.ij. &.j. de pœn.l.ſi quis forte.Sol. in libertate & ciuitate promptũ eſt dicere vt ſeruus accuſet, vel non ciuis, per.l.iſtã. ſ. in inchoatis:ſed in morte nõ puto differri per leges prędictas.nec obſtant prima arg. vt in ſingulis eis poteſt de facili reſponderi. Sed quomodo non ciuis ſtabit in ciuitate ? dic quòd interim permittitur ei ſtare in ciuitate,argu.huius legis.vel dic:ſi præſes iuerit in terram vbi erat in deportatione:vt.ſ.de mino.l.Papi.ſi autem eſſet crimen quod imponeret pœnam minorem , faceret procuratorem:vt infra an per alium cau.app l.j.& in.d.l.Papi.

DEfuncto.]CAS. Aliquo dãnato pœna corporali, eo decedẽte finitur pœna.Secũdo dicit:accuſatus de falſo deceſſit. poterit agi cõtra heredẽ eius ad id qđ ꝑuenit ad eũ de falſitate defũcti: & de hoc cognoſcet iudex qui de pecuniariis cauſis cognoſcit.F.

e *Pœna*.ſ.corporalis.nã ſi in pecunia cõdẽnat⁹ eſt,heres eius tenetur.In iudicio autẽ repetũdarum,& maieſtatis , & quibuſdã aliis, etiã lite nõ cõteſt.tenetur heres:vt.j.ti.j.ex iudiciorũ.& fa.ſ.eo.l. C iij.&.j.ad Turpil.l.in ſenat⁹.§.ſi propter.&.C.ſi reus vel acc.mor. fue.l.ij.&.l.fi.in prin.Itẽ hoc ſi caſu moritur:ſecus ſi mortem ſibi conſciuerit poſt lit.cõteſt. vel poſtquam fuerit in crimine deprehenſus:vt.C.ſi reus vel accu.l.defunctis.&.j.de bo.eorum. l. fin.

f *Is cognoſcere*.ſ.vbi aliquid ad heredẽ peruenit:vt.j.de fal.l. cùm falſi.&.ſ.de calum.l.in herede. & argu.C.ſi reus vel accu.l. iij. & hoc ſiue ante illatũ crimẽ ſiue poſt deceſſerit.cognoſcet ergo etiã qui merum imperium nõ habet:& agetur actione in factũ: vt ar. j.de fal.l.qui nomine.ſed ſi in parte bonorum certa debeat condemnari.& etiam corpore puniri:licet mortuo criminis reo poſt litem cõteſtatam pœna extinguatur corporalis, de pecuniaria tamen agitur.ſecundum Hu.ad inſtar priuatorum: vt furti ad duplum, quibus agitur tunc lite conteſtata cõtra defunctum, etiam ſi nil peruenerit:vt.j.titu.j.l.ex iudiciorũ.§.fi.nam & hic in cauſa appel.hoc ſeruaretur:vt.C.ſi pendẽ.appel.l.ij.&.C.ſi reus vel accu.l.fin.§.fin.Alij vt Ir.dicunt quòd non,niſi condemnatio ſit ſecuta:vt dicta.l.ex iudiciorum.in princip.

INfamem.]CASVS. Nõ ex omni crimine damnatus ſit infamis, ſed cũ dãnatur ex publico crimine,ſit infamis.ſi autẽ quis dãD netur de crimine priuato,vtputa debitor qui rẽ alienã obligauit: & ſic tenetur crimine ſtellionatus,& ex eo damnatur , non fit infamis:ſecus ſi dãnetur ex crimine furti, vel iniuriarum, vel ſimili: quia tunc fit infamis,cùm ex priuatis act.talium criminum damnatus fiat infamis:vt actione furti dãnatus.& idẽ in ſimilib.Fran.

g *Nõ ex omni*.i.nõ ex publico vel priuato: ſed publico tantũ : vt ſubiicit.&.ſ.de rit.nu.l.palã.§.quæ in adulterio.licet ſit ar. cõtra. in.§.ſi qua.in ea.l.palã.ſed dic vt ibi : & hoc ſiue ciuiliter ſiue criminaliter agitur de pub.cũ hic nõ diſtinguit niſi in caſu: vt.j.l.fi.

h *Damnatum*.vt eſt ex priuato delicto, quãdo criminaliter de eo agitur:vt.ſ.de priua.deli.l.fi.Et not.damnatum,non punitũ:quia tunc ſecus eſt.ſunt enim quædam quæ infamant executione pœnæ:vt no.ſ.de his qui no.infa.l.ictus.ſic poteſt dici in omnib. his priuatis,ſecundum H.

i *Niſi id crimen*.i.econtra actio ex crimine . vel dic crimen. i. criminalis accuſatio venerit ex actione , id eſt crimine quod parit actionem talem,quæ &c.

k *In priuato iudicio*.id eſt ſi ciuiliter agetur.

l *Importat*.Si quęritur an damnatus criminaliter de crimine priuato,ſit infamis?diſtinguitur,quia aut ciuilis actio,quæ ex eo cri-

veluti [a] furti, vi bonorum raptorum, iniuriarum.

VIII. PAVLVS *libro ſingulari de iudiciis publicis.*

ORdo [b] exercendorum publicorū capitaliū in vſu eſſe deſiit, durãte tamen pœna legū, cùm extra ordinē [c] crimina probãtur.

Seruus de capitali crimine condemnatus, ſi tamen non efficitur ſeruus pœnæ, remanet ſui domini. Angelus.

IX. MARCIANVS *libro primo de iudiciis publicis.*

B

SCiēdum eſt, ſi in capitali cauſa ſuum ſeruum reum crimine factum quis non defenderit, [d] nō eum pro derelicto haberi: & ideo ſi abſolutus [e] fuerit, non liberum fieri, ſed manere domini. [f]

Hæc.l.habet duas lect. ſecūdum primam diuiditur in duas partes. Primò ponit vnū dictū. Secundò ponit aliud dictum diſtinctum ſeparatum à primo. Secundū aliam lectu. etiam diuiditur in duas partes. Primò ponit vnum dictū. Secundò ponit effectum illius dicti: & ſecundum hoc debet habere litera, ne per triduum. & ibi eſt ſecunda pars. Bart.

X. PAPINIANVS *libro ſecundo definitionum.*

C

INter accuſatorem & reum cognitione ſuſcepta, [g] excuſatio pro abſente [h] iuſtis rationibus admittitur: nec per triduū [i] per ſingulos dies ter citat⁹ reus dãnetur, vel de accuſatoris [k] abſentis præſente reo calũnia [l] pronuntietur.

XI. MÆCIANVS *libro decimo de iudiciis publicis.*

SEruus [m] etiam per procuratorem domini æquè ac per dominum defendi poteſt. [n]

Diuiditur hæc lex in duas partes. Primò loquitur qui debēt adeſſe examinationi reorum. Secūdò loquitur quo tempore debet fieri examinatio reorum. ſecunda ibi, & feriatis. Bart.

XII. MODESTINVS *libro tertio de pœnis.*

CVſtodias [o] auditurū, tam clàriſſimos viros, [p] quàm patronos cauſarum, ſi omnes in ciuitate prouinciæ quam regit, agūt, adhibere debere: & feriatis [q] diebus cuſtodias audiri [r] poſſe, reſcriptū eſt: ita vt innoxios [ſ] dimittat: & nocentes, qui duriorem animaduerſionem † indigent, differat. [t]

† duriore animaduerſione.

Hic habentur tres lecturæ. vna habet, iudicãte: alia habet, inchoata: alia, iudicata. ſecundum duas primas lecturas hoc intendit: Accuſatore defuncto, iudex poteſt proceſſum proſequi, & ipſum finire & terminare. ſecūdū tertiam lecturã dicit, quòd res iudicata ab alio, poteſt executioni mãdari per præſidem etiã accuſatore defuncto, & non petente. Bart.

mine deſcendit, infamat: vt furti ciuilis, & vi bo.rap. & de dolo, quæ infamant: vt inſtit. de pœna teme. lit. §. ex quibuſdam. hic ſi criminaliter agitur, infamatur condemnatus: vt hic. ſi autem ciuilis non infamat, vt contraria pignoratitia (nam nulla contraria infamat: vt. s̄. de infa. l. furti. §. contrario) tunc nec ſtellionatus crimen. quod ex eo deſcēdit, infamat: vt. s̄. de pigno. act. l. tutor. §. contrariam. & de crim. ſtellio. l. ij. ſecus ſi ſtellionatus deſcēderet ex dolo, pro quo ciuiliter agitur de dolo: quia & tūc infamat, cùm & ciuilis infamet: vt hic, & s̄. de infa. l. quid ergo. §. fin. Item de crimine cōcuſſionis poteſt dari exemplum vt non infamet: quia nec ciuilis infamat. ſ. in factum: vt. s̄. de concuſ. l. j.

a *Veluti.* exemplificat quorum criminum priuatorū actio ciuilis ſit famoſa. Sed & quomodo vi bonorum rap. crimen, de quo hic dicit, numeratur inter priuata iudicia, cùm ſemper vim publicam vel priuatam contineat: ergo eſt publica: vt. s̄. eo. l. j. Reſpon. hoc poſuit gratia exempli, non quòd ſit priuatum. vel dic ꝙ in caſu eſt priuatum: vt s̄. de furt. l. ſi quis ex domo. & ex eo caſu hic dicit. item eſt exemplum crimen expi. here. quia ex furto deſcēdit: vt. C. ex quib. cau. infa. irro. l. ſi te.

ORdo.] CASVS. Ordo. i. ſolēnitas qua proponebãtur olim accuſationes, deſiit eſſe in vſu: pœnæ tamē criminū durant: vnde extra illã ſolennitatē omnes accuſationes hodie proponuntur. Fr. Acc.

b *Ordo.* i. ſolennitas, quia formabatur accuſatio à pontifice. vt & actio: vt. s̄. de orig iur. l. ij. §. omnium. ſolenniter autem hodie fieri debet libellus: vt. j̄. titu. j. l. libellorum. quia ſic fit in ciuili: vt in auth. offeratur. C. de lit. conteſt. & no. C. de eden. l. edita. Accur.

c *Extra ordinem.* i. ſine ſolēnitate. omnia etiã iudicia ſunt extraor. vt inſtit. de interdi. §. fin. & C. de formu. l. j. & . ij. & ideo extraordinariè probari dicūtur, quia in iudiciis quæ extraordinaria ſunt, probãntur. & facit. C. ex quib. cau. infa. irro. l. decreto.

SCiendum eſt.] CASVS. Dominus ſeruum ſuum accuſatum de aliquo delicto non defendit. non propter hoc amittit dominium ſerui. Fran. Accurſius.

d *Non defenderit.* quod poteſt: vt dices. j̄. l. ſeruus.

e *Abſolutus fuerit.* idem ſi condemnatus: niſi ſeruus pœnæ fuerit factus: vt. j̄. de pœnis. l. aut damnum. §. fin. & . C. de pœnis. l. ſeruo. & . j̄. de quæſtio. l. j. §. fi. Accurſius.

f *Domini.* vt. s̄. qui & à qui. l. ille. Sed ar. contra. C. de lati. lib. tol. §. ſancimus. Accurſius.

INter accuſatorem.] CASVS. Accuſatione cœpta reus cœpit ſe abſentare. venit nunc aliquis, & allegat cauſas abſentiæ. interim licet citetur reus, non debet damnari. idem contra. Fr. Accurſius.

g *Suſcepta.* ſcilicet lite conteſtata.

h *Pro abſente.* i. eius abſentiæ: vt & . j̄. eo. l. pe. §. ad crimen. in fin. & C. de accuſa. l. reos. & . s̄. de procu. l. ſeruum. §. publicè. & . j̄. l. prox. non autem in cauſa principali: vt. d. §. ad crimen.

i *Nec per triduum.* aliàs nec: & aliàs ne, pro nec. & ſemper ſubaudi etiam, ſecundum Io. vt ſit ſenſus quòd ſit citatus: vt hic dicit. nec damnatur etiam pecuniaria pœna, vel vſque ad relegationē, quæ in abſentes conſueuit ferri: vt. j̄. de pœnis. l. abſentem. §. j. ſiue interuenerit prædicta excuſatio, ſiue non. alij propriè ponunt ne, vt

A

ſic dicta excuſatio faciat vt nō condēnetur, qui condēnaretur ſecundū eos, ſi dicta excuſatio nō eſſet in pœna. ſ. pecuniaria. Item quod dicit triduū, dic ꝙ imò triduo citetur. ix. vicibus. i qualibet die ter. vel dic quod intra. ix. dies citetur ter. ſ. omni die ſemel: hoc modo, ne per triduū. ſ. quilibet citatus ter. ſ. per ſingulos dies ſemel. Item an hodie ſint ſic citandi accuſati? Reſpon. non: imò per interualla. xxx. dierū ter: vt in ciuilibus: vt. C. de iudi properandū. §. j. & C. quomodo & quãdo iud. auth. qui ſemel. nec obſt. quod hic dicit. nō enim ponit hic faciendū, ſed quòd ſic fuerit factum, ſecundum Io. imò innuit non faciendum: vt modo not. nec enim poteſt ferri ſentētia: vt. j̄. de pœ. l. abſentē. §. fi. in prin. ſed annotãtur bona: vt. C. de requiren. reis. l. j. Alij dicunt fieri condēnationē, vt hic: & ne propriè ponūt. & ſic intelligūt C. de accuſa. ſi accuſatorib. & facit pro eis. C. quomodo & quãdo iudex. l. tres. & aliud dicūt ī ciuili accuſatore: quo nō veniente, prædicto modo fiat citatio: vt in ciuili: vt. d. auth. qui ſemel. ſed etiã imponi poteſt pœna: vt. C. qui accuſ. nō poſ. l. qui crimē. & . C. vt intra certū tēpus cri. quæſtio. l. ij. & ad Turp. l. ij. Azo.

k *Accuſatoris.* cōuertit caſum quando accuſator eſt abſens.

l *Calumnia.* Not. calūniari &c. vt & nota. C. de aduo. diuer. iudi. l. j. & fa. C. de calūnia. l. j.

m SEruus. ſcilicet accuſat⁹: de quo poteſt. quod dic vt infra titu. j. l. hos. §. omnibus.

n *Poteſt.* cōtra. j̄. l. accuſatore §. ad crimen. ſol. vt. C. de accuſa. l. ſi cuiuſdam. & facit. j̄. de appel. l. Lucius. & infra tit. j. l. ſi ſeruum. & s̄. eo. l. ſciendum.

CVſtodias.] CASVS. Poteſtas cùm vult audire cauſas captorū, & qui ſunt in turri communis Bonoñ. debet habere conſilium ſuper his à doctoribus legum, qui ſunt in hac terra. Item ab aliis ſapientibus viris, vt ab aduocatis bonis: (vt eſt Palmerius de terra Focolis) & Gulielmo Pancone, & aliis. & etiam feriatis diebus de his debet cognoſcere: ita vt innocētes ipſe liberet. eos autem qui videntur culpabiles, & qui indigent maiori animaduer-

D

ſione, conſeruet & differat. Franciſcus.

o *Cuſtodias.* i. cuſtoditas perſonas. vel etiam propriè: vt. s̄. de offi. procon. l. ſolent. in prin. Accurſius.

p *Viros.* qui ſunt prudentes iuris, nō tamen aduocatos eius cauſæ. item patronos, ſcilicet qui aduocant aliàs. de quibus omnibus habes. C. de poſtu. l. quiſquis. hoc autem ideo, vt veritas melius inquiratur. & ſic obſeruat poteſtas Bonon. in captiuis de carcere. & hoc eſt denuntiãdum ante, vt poſſit deliberari ſuper defenſione: vt. j̄. de quæſtio. l. vnius §. pen.

q *Et feriatis.* meſſium, vel vindemiarum, non feſtorum. Azo. vel dic etiam feſtorū: vt. C. de feriis. l. prouinciarum. & facit. s̄. de feriis. l. diuus. in fin. & . j̄. de quæſti. l. vnius. §. fi.

r *Audiri.* volente reo.

ſ *Innoxios.* id eſt innocentes.

t *Differat.* ſic. C. de pœ. l. ſi vindicari.

ACcuſatore] CASVS. Accuſatore defuncto cauſa poteſt peragi per alium. Secundo dicit quod in cauſa publici criminis non poteſt interuenire procurator ex parte accuſatoris, vel defenſor ex parte rei, niſi ad allegãdum cauſas abſentiæ: & ſi iuſtę videbuntur,

XIII. PAPINIANVS *libro quintodecimo Reſponſorum.*

ACcuſatore defuncto, res *ab alio, iudicante [a] pręſide prouinciæ, peragi poteſt.

Hic.§.diuiditur in duas partes. Prima loquitur de eo qui venit ad proſequendū crimen publicū. Secunda loquitur de eo qui venit ad allegādū cauſas abſentiæ. Secūda ibi, ſed excuſationes. Itē ſecunda ſubdiuiditur ī duas partes. Primò ponit dictū. Secundò effectū illius dicti. ſecunda ibi, Et ſi iuſtā. Item prima principalis ſubdiuiditur in duas partes. Prima loquitur de ꝓcuratore ex parte actoris. ſecunda de procuratore ex parte rei. ſecūda ibi, Multóq; magis. & breuiter hoc intēdit. In crimine publici iudicij nō poteſt interuenire procurator ad allegādum cauſas cauſæ: ſed ad allegādum cauſas abſentiæ admittitur. Bart.

Ad crimē iudicij publici [b] perſequēdū fruſtra † procurator [c] interuenit: multóque magis [d] ad defendendum: ſed excuſationes abſentiū ex ſenatuſcōſulto [e] iudicibus allegantur: & ſi iuſtam rationem [f] habeāt, ſentētia differtur. [g]

Sētētia iniuſta patrē proſequētē necem filij, non infamat. Bart.

videbuntur, differtur interim ſententia. Franciſcus.

a *Iudicante.* aliàs iudicāte præſide: aliàs inchoata per præſidem: & dic quòd poteſt agi intra. xxx. dies: vt. ȷ̄. tit. j. l. libellorum. §. fi. alij habent, ab alio iudicata. & tunc dic, ante mortem accuſatoris.

b *Iudicij publici.* ſecus ſi priuati. ſecundū quoſdā. ſed tu dic, vel priuati: quod ſic ꝓbo. cōſtat ꝙ accuſatio iniurię eſt priuata: vt. C. de iniur. l. iniuriarū. ij. ſed in illa prohibetur ꝓcura. nisi ꝓ illuſtri: vt in eo. ti. C. de iniur. l. fi. §. licere. & §. ita tamē. ſic ergo in aliis. itē alia ratione: quia regulariter ꝓhibetur in quolibet crimine ī quo imponitur pœna maior relegatione: vt. ȷ̄. an per aliū cau. ap. l. j. nec diſtinguit publicas à priuatis. Itē ita in priuatis vt ī publicis imponitur pœna talionis accuſanti: vt. ȷ̄. ad Turpil. & ī priuatis hoc tamē ita, ſi petat̃ pœna corporalis per accuſationē. ſec⁹ ſi pecunia vel aliud qđ eſt. ȷ̄. relegationē: quia tunc poteſt eſſe ꝓcurator: vt. ſ̄. de ꝓcur. l. ſed & hæ. §. j. & l. nō ſolū. §. fi. & ȷ̄. an ꝑ alium cauſa app. l. j. §. j.

reus

c *Procurator.* ex parte accuſatoris, vel etiā rei: vt ſubiicit, Itē etiam cū mādato, qui propriè dicitur procurator: vt. ſ̄. de procu. l. j. de non habente autē mandatum, planū eſt in ciuili ꝙ nō admittatur ex parte actoris. & facit. C. de fal. l. de fide. & ȷ̄. an ꝑ aliū. l. j. & C. qui accu. non poſ. l. ij. ſed cōtra. C. de accuſa. & inſcrip. l. iij. Sol. vt ibi. Itē contra ſ̄. de procur. l. ſeruum. §. publicè. Sol. cauſam abſentię poteſt allegare, vt ibi: nō in facto principali defendere: vt hic. ad quod. ſ̄. de neg. geſt. l. liberto. §. fi. de procura. abſens. & ȷ̄. proxi. & plene dic vt. d. §. publicè. Item eodē modo ſol. ſ̄. e. l. inter. quæ eſt cōtra. Itē an ad teſtes producendos tantum vel alium articulum, cùm non ſit tunc damnandus? ſed dic vt not. C. de accu. l. ſi cuiuſdam. Item contra. C. de fideiuſ. l. ſancimus. Sol. ibi in ciuili: vel ſi in criminali, de ea dices quæ imponat pœnam, id eſt relegationem.

† Limitabis hoc dictum quo dicitur quòd in iudiciis publicis perſequēdis non admittitur procurator. cui concor. c. veniens. extra de accuſat. niſi poſt concluſū in cauſa. per tex. ſing. in. l. quanuis indubitati. C. ad. l. Iul. de adul. quē ad hoc refert domi. And. barb. in repeti. c. paſtoralis. extra de cauſa poſ. & ꝓprie. & Ant. Corſetus in ſingu. ſuis in verſ. procurator. 2. inci. licet quis in cauſa criminali.

d *Multo magis.* Cur magis, cū ecōtra magis licere reo q̄ accuſatori videatur? Reſp. quia cū per procuratorē litigatur, procurator ipſe damnatur vel abſoluitur: quod non poſſet in criminalibus fieri.

e *Ex ſenatuſconſulto.* Turpil. vel cuius nomen non habemus. aliàs eſt decreto. Accurſius.

f *Et ſi iuſtam rationem.* Quid ſi nō fuerit ratio iuſta, vel quia voluptatis cauſa abeſt? Reſp. cōdēnabit̃: vt dixi. ſ̄. e. l. inter. & de ꝓcur. ſeruū. §. publicè. & ȷ̄. an ꝑ aliū cauſa app. l. j. & de pœ. l. abſētē. §. j.

g *Differtur.* ſic. C. de procur. l. exigendi. in fi.

G*Eneri.*] CASVS. Socer accuſauit ſeruos generi de morte filię, & nō probauit. iudex in ſententia qua abſoluit ſeruos, dixit accuſantē calumniā cōmiſiſſe. dicitur ꝙ propter hoc non eſt infamis. Idem ſi libertos homines accuſauit de morte filiæ. Franc.

h *Pronuntiauerat.* vt in ipſa ſententia abſolutionis: vt & C. de calum. l. j. & dic non iure, vt ſtatim dices.

i *Inter liberos.* i. liberas perſonas, cùm hic accuſatus eſſet ſeruus.

k *Vindicaretur.* per iudicem, patre accuſante, & hoc ratione proximitatis: vt & C. de calum. l. mater. & l. calūniæ. Et not. quòd M. hanc legem inducit pro ſe in quæſtione qua dicitur: ſi aliquis dānetur in delicto famoſo, vt furti & ſimili, & in veritate non deliquerat, an ſit infamis? Et dixit quòd non. nā licet quo ad alia præiudicet, non tamen quo ad famā: arg. huius. l. & C. de his qui not. infa. l. ſi furti. Sed tu dic contra: vt. ſ̄. de fur. l. nō poterit. nec obſt. hæc lex, imò prodeſt. nam hic eſt ſpeciale in patre: ergo patet ꝙ ſecus eſt in alio: arg. ȷ̄. ad munici. l. j. in fin. & ſic contra M. & dicas

ff. Nonum.

XIIII. IDEM *libro 16. Reſponſorum.*

GEneri ſeruis à ſocero veneficij accuſatis, præſes prouinciæ patrē calumniā intuliſſe pronuntiauerat. [h] Inter infames patrem defunctæ non habendū reſpōdi: quoniam etſi publicum iudicium inter liberos [i] de morte filiæ conſtitiſſet, citra periculum pater vindicaretur. [k]

DE ACCVSATIONIB.* & inſcriptionibus.

TITVLVS. II.

I. POMPONIVS *libro primo ad Sabinum.*

NOn eſt permiſſū mulieri publico iudicio quēquā reum facere: niſi ſcilicet parentum, liberorúmque, & patroni, & patronæ, & eorū filiæ, nepotis, neptis [l] mortē exequatur.

II. PAPINIANVS *libro primo de Adulteriis.*

CErtis ex cauſis conceſſa eſt mulierib⁹ publica accuſatio: veluti ſi mortem exequātur eorū earúmq;, in quos ex lege teſtimonium publicorum [m] inuitæ non dicunt. Idem & in lege Cornelia teſtamētaria [n] ſenatus ſtatuit. Sed & de teſtamento paterni liberti [o] vel materni mulieribus publico iudicio dicere permiſſum eſt.

Pupillis [p] ex conſilio tutorum

iudicem non iure iudicaſſe. cùm ſit in eo ſpeciale, vt citra metum calumniæ liberum & ſeruum poſſit accuſare de morte filię. Item non ob. l. ſi furti. vt ibi not. Item not. plus coniuncto quàm non coniuncto ſubueniri. ſic. ſ̄. de recepta. l. eos. & de iniur. l. veſtē. & ȷ̄. titu. j. l. j. & ij. & ſ̄. vt in poſſeſſ. leg. l. quæ legatorum. & infra de adul. l. patri. Sed contra ȷ̄. de adulter. pater ſine. Solu. vt ibi.

DE ACCVSATIONIBVS & inſcriptionib.

Supra dictum eſt de publicis iudiciis: verùm quia publica iudicia exercentur per accuſationes: ideo ponitur rubrica de accuſationibus. Item quia in accuſationib. ponitur inſcriptio: ideo in rubrica ſequitur de inſcriptionibus: de quibus inſcriptionibus habetis infra eo. l. libellorum. & l. ſi cui. in princi. Bart.

Accuſatio eſt criminalis iudicij perſecutio, ſiue publici ſiue extraordinarij. Vel, delatio criminis publici aut extraordinarij. Inſcriptio vel ſubſcriptio eſt accuſatoris libellus quo profitetur ſe reum deferre lege Iulia de vi vel qua alia, eumq́ reum à ſe peractum iri. nā hoc ordine res agitur, Ducit accuſator reum in ius ad pratorē qui lege Iulia de vi quærit, poſtulat vt prætor nomē eius recipiat lege Iulia, & edit inſcriptionem ſua manu ſubſcriptam, cuius formula quædam eſt in. l. iij. Iudicia ciuilia eduntur ſine inſcriptione. In criminalib. exigitur inſcriptio quæ vinciat accuſatorē falſum & temerariū. nam fere cui inſcribere neceſſe eſt ſiue profiteri ex ſcripto quod crimen intendat, nō ignarus ex eo quæ eum maneat pœna ſi fortè calumniator apparuerit, vel in probatione defecerit, nec temere nec indifferenter inſcribit in crimen. Qui autem accuſare & accuſari poſſunt vel non, hoc titulo potiſſimum declaratur. Cuiat.

* Sequentia verba clauduntur aſteriſcis in indice titulorū.

N*on eſt permiſſum*] CASVS. Fœmina non poteſt aliquem de publico crimine accuſare. niſi accuſet occiſores patris. & ſimilium qui in litera enumerantur hac lege & ſequen. Item pupillus poteſt accuſare tutore auctore, in caſibus qui in litera enumerantur. & hoc dicit hæc lex & ſequens. Franciſcus.

l *Neptis.* item aliorum: vt. C. qui accu. non poſſ. l. ſenatus. & l. vxor. Item facit. l. de crimine. eod. titu. C. qui accu. non poſ. & ȷ̄. l. proxi. & ſ̄. titu. ij. l. mulieri. & de lib. ho. exhi. l. quod & lex. §. hoc interdictum. ſed an incidat in Turpil. ſi deſiſtat? dic vt no. C. qui accuſa. non poſ. l. ſi ea. Item excipe vt dices. ȷ̄. l. proxi.

m C*Ertis. Publicorum.* ſ. iudiciorum, & determinat dictionem teſtimonium: vel dic procedens ex. l. & c.

n *Teſtamentaria.* vt quia accuſet mulier aliquem leg. Corn. de fal. qui commiſerat falſum circa teſtamentū, licet ad eam vel ad alios ſuos non pertineat: & ſit ſpeciale propter immanitatem criminis. ſic in crimine maie. vt. ȷ̄. ad legem Iul. maie. l. in quæſtionibus. & in. l. Iul. de anno. vt infra ad leg. Iul. de anno. l. j. Item in crimine ſuſpecti tutoris: vt. ſ̄. de ſuſpec. tut. l. j. §. conſequens. ſed in falſo non: vt. C. de fal. l. & ſi ad te. & ſic facit hoc pro eo quod no. ſ̄. tit. j. l. j. In caſu autem ſequenti intererat mulieris, ſed alia ratio videbatur eam repellere: vt ibi dices.

o *Paterni liberti.* quos mulieris pater vel mater manumiſit: quos ſuos dicere poteſt etiam viuente patre vel matre: vt. ȷ̄. de verb. ſigni. l. licet. §. paternos. & ſ̄. de excu. tuto. l. libertum. iſtius ergo liberti poteſt dicere falſum. Sed quid miri? quia cuiuſlibet poteſt: vt. ſ̄. proxi. reſpon. ſed dic, hic videbatur repelli eo quòd inuita in eum ferre teſtimonium non cogitur: vt. ſ̄. de teſti. l. iiij. in fi. nihilominus accuſat, quia ſponte facit.

p *Pupillis.* non quòd pupillus accuſet, ſed tutor: vt. C. qui accu.

non poſ.l.iij.vel dic accuſat pupillus,cum tutor accuſat.vel ſi fari poteſt,tunc pupillus tutoris auctoritate:vt hic . aliàs tutor : vt in ciuilibus:vt.ſ.de admi.tut.l.j.§.ſufficit. ſecundum Ir. hæc vltima placet.Et no.quòd pupillus regulariter prohibetur:vt.ſ. titu.ij.l. mulieri.&.j.eo.l.qui accuſare.ſed fallit in caſibus iſtis : in adulto autem patet quòd poteſt auctore curatore, ex eo quòd in pupillo tantùm prohibetur.Itẽ patet.C.de auct.pręſtã. l.clarũ.niſi in accuſatione adulterij , quando quęritur de alieno,non de ſuo matrimo. vt. j. de adul. l. ſi maritus ſit in magiſtratu.§. lex. itẽ ſecus in teſtimonio minoris : vt.ſ.de teſti.l. in teſtimonium. ſecũdum Azo.ſed H.non admittit minorem.xx.ann.ſicut nec teſtẽ: argu.ſ.de bo.lib.l. qui cũ maior. §.ſed ſi nõ accuſauerit. Item quòd ſubiicit,patris:ſubaudi,vel aui.Itẽ quod dicit, aui: ſubaudi,vel patris multo magis. Item & quod dicit, teſtamẽtaria : dic quòd lex Corne. teſtamentaria licet de falſo principaliter tractaret,vel forte ſpecialia aliqua circa id diceret , in perſona pupilli forte:vt.j.prox. §. adiecit & incidenter hoc ſpeciale in pupillo circa legem Cornel. de fal. & hoc probat,nam de patris quidem &c. & dic,teſtamento,ſcilicet celato vel ſuppreſſo,pro quo agitur ciuiliter interdicto de tab. exhiben. vt ſubiicit . & ſupra de tabu. exhib. l. locum. §. ſi quis dolo. & adde quòd de fal. agitur quatuor modis : vt nota.C.de tranſa.l.ſi ex falſis.

* ſed & ſi non

patris mortem , item pupillæ aui ſui mortem exequi cõceſſum eſt: lege autem teſtamentaria.nam de patris quidem teſtamento pupillis agere diuus Veſpaſianus permiſit:ſed quaſi * non exhibeantur tabulæ,per interdictum [a] poſſunt experiri.

III. Pavlvs *libro tertio de adulteriis.*

Libellorum inſcriptionis conceptio talis eſt: Conſul [b] & dies: [c] Apud illum prætorem vel proconſulem Lucius Titius [d] profeſſus eſt ſe Mæuiam lege Iulia de adulteriis ream deferre , quòd dicat eam cum Gaio Seio in ciuitate illa , domo illius , menſe illo, conſulibus illis, adulterium commiſiſſe. Vtique enim & locus deſignandus eſt in quo adulterium commiſſum eſt, & perſona [e] cum qua admiſſum dicitur , & menſis. Hoc enim lege Iulia publicorum cauetur:& generaliter præcipitur omnibus qui reum aliquem deferunt. Neque autem diem [f] neque horam [g] inuitus comprehendet.

Quòd ſi libelli inſcriptionum legitimè ordinati non fuerint, [h] rei nomen aboletur, [i] & ex integro repetendi [k] reũ poteſtas fiet.

Item ſubſcribere [l] debebit is qui dat libellos , ſe profeſſum eſſe: vel alius [m] pro eo, ſi literas neſciat.

Iſte.§.legitur duobus modis.ſecundum vnam lectionem hoc intendit. Eodem modo debet formari libellus in aliis criminibus ſimilibus,ſicut in adulteriis. ſecũdum aliam lectionem hoc dicit. Non ſolùm de crimine adulterij, ſed & de pluribus aliis ſimilibus poterit quis accuſari.Barto.

Sed & ſi aliud crimen obiiciat, veluti quòd domum [n] ſuam præbuit vt ſtuprum materfamilias pateretur : quòd adulterum deprehenſum dimiſerit : [o] quòd pretiũ pro comperto [p] ſtupro acceperit: & ſi quid ſimile: [q] id ipſum libellis comprehendendum erit.

Accuſatore defuncto,vel aliter impedito,rei nomen aboletur , & intra triginta dies repetitio conceditur.Bart.

Si accuſator deceſſerit, aliáve quæ cauſa [r] ei * impedierit quo minus accuſare poſſit , & ſi quid ſimile , [ſ] nomen rei aboletur , [t] poſtulante reo: ídque & lege Iulia de vi , & ſenatuſconſulto cautum eſt:ita vt liceat alij [u] ex integro repetere reum.ſed intra quod tempus, [x] videbimus. Et vtique triginta dies vtiles † obſeruandi ſunt.

* eum

† Hos dies obſeruauit Auguſtus. Sueto.in Aug.c.32.

IIII. Vlpianvs *libro ſecundo de adulteriis.*

Is qui * iudicio publico dẽnatus eſt,ius accuſandi non habet, [y] niſi liberorũ vel patronorum ſuorum mortem [z] eo iudicio,vel rem ſuã exſequatur . Sed & calumnia

* Qui iudicio

a *Per interdictum*.de tabu.exhiben.

Libellorum.] casvs. Nunc dicit quæ debet continere libellos accuſationis. Secundo dicit:mortuo accuſatore aboletur accuſatio poſtulante hoc reo : poterit tamen accuſari ab alio intra triginta dies.Franciſcus.

b *Conſul*.Item nomen imperatoris ſcribi debet:vt argu.in auth. vt præpo.nomen imperatoris . ſic ergo conſul & dies ponitur in initio libelli,ſecundum R.& dic,conſul apud quem fit accuſatio: vel id eſt imperator,qui quandoque in ſignum humanitatis vtebatur veſte conſulari,& ſecundum hoc fit in inſtrumentis:& deinde ſequitur narratio libelli,apud illum &c. Sed quidam dicunt annos domini vel nomen imperatoris non apponi in his libellis accuſatoriis,ſed tantùm in inſtrumẽtis in quibus habetur memoria temporis.vel dic tertio,conſul iſtius anni.Accurſius.

c *Et dies*.quo datur,nõ quo ſcribitur libellus:vt in auth. de exhi. & introdu.§.ſuſcepto.colla.v.& idẽ in ciuili,ſed à reo , non ab actore:vt.d.auth. Alij hic exponunt dies ſcripti libelli, quod nihil eſt,niſi dixerint & dati,quando eodẽ tẽpore ſcriberetur & daret.

d *Titius*.loquitur in tertia perſona.idem ſi in prima.

e *Et perſona*.vtraque.ſ.ſic.ſ. de dolo.l.ſed ſi ex dolo.§.fi.arg.j.de appel.l.j.in fi.&.l.ſcio.j.reſpon.

f *Neque autẽ diem*. commiſſi criminis ſcilicet , ſed dati libelli ſic. Item eſt contra.ſ.quod vi aut clam.l.aut.§.j.

g *Neque horam*.admiſſi criminis.& hoc ne quid &c.argu.ſ. de eden.l.j.§.editiones.

h *Non fuerint*.ſ.vt hic dictum eſt:vt no.C.eo.in cauſis.

i *Aboletur*.id eſt cancellatur accuſatio poſtulante reo : vt infra. §.ſi accuſator.

k *Repetendi*. ſolenniter & legitimè , ſi tempora accuſationis largiantur:vt.j.de adul.l.accuſaturus & dices.j.proxi.§.

l *Subſcribere*.dicendo,huic meæ accuſationi ſubſcribo,& vſq; ad finem vel ſententiã perſeueraturũ promitto . ſuper hoc etiã fideiuſſorẽ dabit:vt.C.ad Turpil.l.j.&.j.eo.l.ſi cui.Vel dic ſubſcribit dicens: & profiteor me dediſſe talem libellum. per quẽ ſtatim intelligitur eſſe ligatus ad talionẽ: vt hic, &. d.l. ſi cui. Tertij dicunt quòd exprimat:vt ſcribo me paratum ſubire eãdẽ pœnam:vt dices in.l.ſi cui. & fit hæc ſubſcriptio ante lit.conteſt. vt.j.ad Turpil.l.in ſenatuſconſultum.§.qui poſt.

Subſcriptio accuſatoris in libello per quæ verba fiat , & quid contineat.

m *Vel alius*. ad quod C.de teſta.l. hac cõſultiſſima.in prin.

n *Quòd domum*.j.de adul.l.qui domum.

o *Dimiſerit*. j. de adul. l.mariti.in prin.

p *Comperto*. vt.d.titu.l. mariti.§.plectitur.

q *Simile*.vt.ſ.de minorib.l.auxiliũ.§.j.& not. quòd hic dicit Azo ex hoc.§.ꝙ vnus accuſat vnum ſimul de diuerſis delictis : licet ſec° ſit.de vno:vt.C.eo.l.j.&.l.de crimine. ſed poteſt dici ꝙ alius ſit hic ſenſus. ſ. ſi libellus adulterij male ſtet : poteſt & de his dicere nõ ſimul,ſed primo de vno,& ſic alternatiuè. vel dic , ſicut in accuſatiõe adulterij ponũtur plura in libello: vt. ſ. ſic & in his criminibus.vel dic,finita prima accuſatione, ſed nõ interim.& ſic poteſt intelligi quod Azo dixit: arg.ſ.tit.j.l.interdum.

r *Quæ cauſa*. ſic & illa comprehenditur quam dixit in ſuperiori.§. puta ſi male conceperat libellos : de qua loquitur.j.de adul.l.accuſaturus.vel intellige hunc.§.lit.conteſt.quãdo alia de cauſa, puta morbo,vel ſimili quis impeditur . ſed ſi impediatur mala conceptione libelli,poterit iterum accuſare intra viginti an. tãto enim tollitur tempore criminalis accuſatio:vt.C.de fal.querela.H.niſi & prima minori tempore tollebatur,vt adulteriũ per quinquennium:de quo loquitur ſuperius reſponſum.

ſ *Simile*.vt feriæ repentinæ.aliàs videtur abundare.H.

t *Aboletur*. i.cãcellatur:& ita à iudicij obſeruatione abſoluitur.

t *Aboletur*.nomen rei:non quidem abſolutè,ſed ita &c.

u *Alij*.ſupple etiam.nam idem poteſt.ſ.ſi viuit , & ceſſet impedimentũ intra idem tempus.xxx.dierum:vt hic, &.ſ.proxi.reſpõ. &.j.ad Turpil.l.aut priuatim.in prin.&.§.xxx.&.l. in ſenatuſc. §. fin.&.C.de generali abo.l.j.&.j.eo.l.hi tamen.§.fi. niſi ſit priuata abolitio:quo caſu non poteſt,niſi de hoc ſupplicet principi: vt C.de aboli.l.j.& facit.C.ſi reus vel accuſ.l.fi.§.j.

x *Quod tempus*.ſ.alius accuſare poterit:& certe vſque ad.xxx.dies: vt hic,&.j.eo.hi tamen.in fi.

Qui iudicio.] casvs. Hæc lex enumerat quoſdam qui accuſare non poſſunt,quos videas in litera.Franciſ.

y *Non habet*.quia infamis eſt: vt.ſ.tit.j.l.infamem . & hoc ſi extraneum de nouo vult accuſare:ſecus ſi non de nouo. Item ſecus ſi ſuum accuſatorem etiam de nouo,niſi ciuitatem vel libertatem amiſerit per damnationem:vt.ſ.tit.j.l.is qui.

z *Mortem*.ſi ergo non ſic exequatur ſuam vel ſuorum iniuriam, non admittitur : licet alij infames quandoque admittantur , qui non ſunt iure publico damnati:vt.j.tit.ij.l.famoſi. &.j.eo.l.mulierem.vbi in accuſatione annonæ infamis recipitur.

Notatis.

a *Notatis*.id eſt qui per calumniam aliquem accuſauerunt . nam ſunt infames,ſicut & inferiores:vt.ſ.de infa.l.j.& facit.ſ.de præuari.l.accuſator.Accurſius. A

b *Item his*.ſcilicet ius accuſandi ademptum eſt,qui &c.& dic,intromiſſi.ſ.per ſententiam damnationis:vnde efficiũtur ſerui pœnæ:vt infra de pœ.l.qui vltimo.Item ſi ſua ſpõte pro mercede.ſecus ſi gratia virtutis : vt. ſ. de poſtu.l.j.§.beſtias.

notatis [a] ius accuſandi ademptũ eſt:item his [b] qui cum beſtiis depugnandi cauſa in arenam intromiſſi ſunt : quíve artem ludicram vel lenocinium [c] fecerint : quíve præuaricationis calumnięve cauſa quid feciſſe iudicio publico ꝓnuntiatus erit : quíve ob accuſandum, negotiúmve [d] cui faceſſendum pecuniam accepiſſe iudicatus [e] erit.

V. IDEM *libro tertio de Adulteriis.*

SEruos quoque adulterij poſſe accuſari, nulla dubitatio [f] eſt. B Sed qui prohibentur adulterij liberos homines accuſare, [g] iidem ſeruos quoque prohibebũtur.Sed ex reſcripto diui Marci etiam aduerſus proprium ſeruum [h] accuſationem inſtituere dominus poteſt. Poſt hoc igitur reſcriptum accuſandi neceſſitas [i] incumbet domino ſeruum ſuum. Cæterum iuſtè mulier nupta [k] præſcriptione [l] vtetur.

VI. IDEM *libro ſecundo de Officio Proconſulis.*

LEuia [m] crimina audire & diſcutere de plano [n] proconſulem oportet, & vel liberare eos C quibus obiiciuntur, vel fuſtibus caſtigare, vel flagellis ſeruos [o] verberare.

c *Lenocinium*.De eo dicit quod eſt.ſ.de infa.l. athletas. §. ait prætor. qđ ipſo iure infamat. ſed & de illo de quo dicitur.j.de adulte. l.ij. §.ij.loqui poteſt : vt licet ante ſententiam nõ ſit infamis, tamẽ repellatur ab accuſatione adulterij ſi obiiciatᵉ ante lit. conteſta. vt.C.de adulter.l.ita nobis cordi pudor.&.l.quoniã non poteſt. &.j.de adult. l. ij.§.qui hoc dicit. &. §. ſi publico.

Non econtra. Dion.in Coccelo.

d *Negotiúmve*. vt calũnioſum.

e *Iudicatus*. vel conuictus,ſecundum Alb.ar. ſ. de teſti. l. teſtium. §. penul. licet ibi propter teſtimonium, hic propter accuſationẽ faciẽdam vel non faciẽdam pecuniam accepit, tamẽ eadem æquitas eſt, licet quidam contra. & tenetur lege Iulia repe. vt.j.ad leg.Iul. repet. l. eadem. §. j. & ſic infamat, cùm ſit publicum iudicium:vt.ſ.titu.j.l.j. &.l.infamem.

SEruos.] CASVS. Serui etiam poſſunt de adulterio accuſari, qui tamen non poſſunt accuſare liberum hominem:vt de his habuiſti.ſ.l.proxi. ille. nec etiã ſeruum poſſunt accuſare.Vltimo dicit : Dominus poteſt ſeruum ſuum de adulterio accuſare:& ſi non accuſat,& nupta cum qua commiſit ſeruus adulterium,ſeparet ſe à viro,& nubat alij:amodo ipſa non poterit accuſari,niſi prius adulter accuſetur.Fran.

f *Dubitatio eſt*.vt.j.eo.l.hos.§.omnibus.

g *Accuſare*. quod euenit in caſibus ſuperioris.l.&.j.eo.l.qui accuſare.& facit.l.hos.§.ſi ſeruus.

h *Aduerſus proprium ſeruum*.q.d.nõ ſolum aduerſus alienum,vel dic non ſolum aduerſus liberum.Accurſius.

i *Neceßitas*.non præciſè,ſed dic ſolenniter:vel dic, ſi vult eũ pœnam ſubire legitimam:vel imò ſi vult accuſare adulteram iam alij nuptam:vt ſubiicit.

k *Nupta*.à qua diuerterat prior vir propter adulterium commiſſum antequam accuſaretur de adulterio ſeruus, & antequam denuntietur ne nubat:vt infra de adulte.l.ij.in prin.&.l. denuntiaſſe.Accurſius.

l *Præſcriptione vtetur*.vt ab adultero incipiat:vt.d.l.denuntiaſſe.& l.ij.in prin.&.l.nuptam.&.l.qui vxori.&.l.vim paſſam.§.nupta.

LEuia.] CASVS. Leuia crimina poteſt proconſul de plano.i. licet non ſedeat pro tribunali,cognoſcere. & quæ ſint leuia, dic vt in gloſſis hic poſitis.Fr.Accurſius.

m *Leuia*.vt.l.Iulia de anno.vel leuia,id eſt priuata crimina,ſecũdũ Alb.& crimen de nauibus ſubmerſis:vt.C.de naufra.l.de ſubmerſis.lib.xj.& crimen abigeatus:vt.C.de abige.ſecũdum H. vel cognitio cuſtodum:vt.j.de quæſtionibus.l.vnius.§.fin.

n *De plano*.[a] id eſt ſine libello:vt.d.l.de ſubmerſis. &. ſ. de offic. procon.l.nec quicquam.§.de plano.ſecundum Al. vel ſecundum alios ſine inſcriptione,cum libelli tamen oblatione. nam dicunt in iſtis non eſſe neceſſariam inſcriptionem: vt.C.eod.l. ſi quis ſe. Sed certè imò in omnibus tam publicis quàm priuatis dico neceſſariam inſcriptionem:vt.ſ.de priua.deli.l.fina.& de fur.l. fina. &.C.de iniur.l.fin.niſi in crimine abigeatus: vt.C.de abigeis. vel etiam in aliis ſpecialibus quæ not.C. qui accu.non poſ.l. qui crimen.Sed tamen bene appello leuia quæ dixi,& alia quæ nõ ſunt ita magna,vt crimen lenocinij,& ſimilia:& alia de quibus fit mẽtio.ſ.de offi.procon.l.nec quicquam.§.de plano. & quod hic dicit de plano, licet non ſedeat ꝓ tribunali, poterit diſcutere iudex: vt j. de quæſtio. vnius. §. fin.& de adult.miles.§. ſexaginta.& facit in authen.de manda.prin. §. ſi tibi.col.iij.

a] Quid importat iſta clauſula, de plano,in reſcriptis: & p quem poſſit cõcedi: vide gl.in extrauag.ad reprimendum in ver. de plano.glo.in.c. fi.in ver.figura. extra de hæret.li 6.& in cle. ſæpe. ſub eod.ver. & ibi nota. in apoſtil.ad Lanfran. de oria.ſub eo. etiã verbo, de verb ſig.

VII. IDEM *libro ſeptimo de Officio Proconſulis.*

SI cui crimen obiiciatur, præcedere debet in crimen ſubſcriptio.[p] quæ res ad id inuenta eſt, ne facilè quis proſiliat ad accuſationem:cùm ſciat inultam ſibi accuſationem nõ futuram.Caueant itaque ſinguli quod crimen obiiciant, & præterea perſeueraturos [q] ſe in crimine vſque ad ſententiam.

Abſolutus nõ poteſt de eodem B crimine accuſari ab eodem vel ab alio, niſi fuerit ignorans, & ſuam iniuriam proſequatur. Item idem accuſator non poteſt eundẽ de alio crimine accuſare: niſi ſuã proſequatur iniuriam.ſecus in filio eius.Bartolus.

Hiſdem † criminibus quibus quis liberatus eſt, non debet præſes pati eundem accuſari. [r] Et ita diuus Pius Saluio Valenti reſcripſit. Sed hoc vtrum ab eodem, an nec ab alio accuſari poſſit, videndum eſt. Et putem, quoniam res inter alios iudicatæ, alij non præiudicant: [ſ] ſi C is qui nunc accuſator extitit, ſuũ dolorem perſequatur, doceátq; [t] ignoraſſe ſe accuſationem ab alio inſtitutam : magna ex cauſa [u]

o *Seruos*.aliàs cæſos.aliàs nõ:& facit.ſ.de incẽ.rui.nau.l.Pedius.§.j.

SI cui.] CASVS. Qui accuſat, debet ſubſcribere ſe ad talionem ſi non probauerit : debet etiam dicere ſe perſeueraturum in accuſatione . Secundo dicit: de quo crimine quis eſt abſolutus , non poteſt iterum accuſari ab eodem . ſed ab alio ſic, ſi ſua interſit,& probet ſe ignoraſſe de accuſatione prima. Item probet primũ accuſantẽ fuiſſe præuaricatum . Tertio dicit : qui accuſauit calumnioſè,& ſuccubuit: non poteſt eundem de alio crimine accuſare, filius tamen eius poſſet accuſare non obſtante calumnia patris.Quarto dicit: ſeruus in ea ciuitate in qua deliquit, puniendus eſt:& dominus ſerui in eo loco in quo ſeruus deliquit, debet eum defendere. Vltimo dicit:ſacrilegiũ commiſit Titius in ciuitate Mutinę.Item aliud delictum minus primo commiſit idem Titius in hac ciuitate Bono. cùm hic ſit,debet de primo delicto hic facto cognoſci:poſtea remittitur ad ciuitatem Muti.Fr.

† Hũc locũ diffuſe explicat M. Cice. act.4.in Verrem.

p *Subſcriptio*.nedum inſcriptio.primo enim fit inſcriptio , poſtea ſubſcriptio.

q *Perſeueraturos*.ſcilicet adiicere debet ſe perſeueraturum . & hic forte ſumitur ſubſcriptionis forma, ſecũdum R.debet enim ſcribere ſe perſeueraturum vſque ad finẽ:& ſuper hoc paratum fideiuſſorem dare.vel ſi tabellio ſcripſit accuſationem , ſatis eſt ſi hic (vel alius pro eo ſi neſcit ſcribere) ſubſcribat ſe ita profeſſum : vt ſ. l. libellorum. Sed & ſi ipſe accuſator ſcripſit libellum, dicens, profiteor me accuſare illum : bene fiet ſi ſubſcribat, & profiteor me ita profeſſum eſſe. Quidam tamen dixerunt quòd ſubſcribere debet ſe velle pati eandem pœnam,ſi non probauerit de crimi- D ne,quam paſſurus erat reus ſi probauerit.vel ſubſcribere debet ſe ita profeſſum eſſe.ſ.velle pati. & de hoc dicit hic loqui. ad quod vltimum eſt.C.de arbi.l.ne in arbitris.& pro eis.C.de fid.inſtru.l. ij.& fi.&.C.de adul.l.ita nobis cordi pudor.&.l.fi. Item facit. C. eo.l.penul.& fi.& qui accuſa.non poſ.l.iij.

Accuſans de crimine qualiter debet libellum formare.

r *Accuſari*.ab eodem,vel ab alio. Sed quid ſi tranſegerit accuſatus?Reſpon.vt not.C. de tranſac.l. tranſigere. ſiue in crimine de quo poteſt tranſigi,ſiue non : & ſiue de publico,ſiue de priuato: vt in diuerſis gloſ.ibi dixi.Item quid ſi delato ſacramento ſe purgauit?[b] Reſpon.prodeſſe:vt ar.ſ.de iureiu.l.eum qui.§. in popularibus.nec ob.ſ.de iure patro.l.ſi iurauero. quia fauor ingenuitatis ibi eſt.Item facit.C.de fi.inſtru.l.iij.

ſ *Non præiudicant*.regulariter,ſed fallit hic:vt & aliàs : vt not. C. qui.res iudi.non nocet.l.j.

t *Doceátque*.quod eſt eoipſo quòd contrarium non probatur.ſic C.qui mili.non poſſ.ſuper ſeruis.nam quilibet ignorare pręſumitur:vt.ſ.de proba.l.verius.vel dic doceat ſuo ſacramento : arg.j. de re milita.l.non omnes.§.à barbaris.

u *Magna ex cauſa*.ſcilicet ſi doceat de pręuaricatione prioris accu-

b Bal. in. l. 2.§. fin .ſ. ſi quis cautio. & ſcriben. vbique iſtã glo. reputãt ſing. ad hoc quod ſi quis petit ſibi dari nouã dilationem,eo quia dicit ignoraſſe primam , quia forte nõ fuit ſibi perſonaliter data ſeu notificata ſed ad domũ tantum: & ita iurat: ſufficit tale iuramentũ. Bolog.

UNED

admitti eum ad accuſationē debere. Si tamen alio crimine poſtuletur ab eodem qui in alio crimine eum calumniatus eſt, puto non facilè admittendum [a] eum qui ſemel calumniatus ſit: quanuis filium accuſatoris admitti oportere aliam accuſationem inſtituentem aduerſus eum quem pater accuſauerat, [b] diuus Pius Iulio Candido reſcripſit.

Ibi debet quis puniri vbi deliquit. Barto.

B Idem imperator reſcripſit, ſeruos ibi puniendos, vbi deliquiſſe arguantur: dominúmque eorum, ſi velit eos defendere, non poſſe reuocare in prouinciam ſuam: ſed ibi oportere defendere, vbi deliquerint. [c]

Quis debet ſuū proceſſum expedire antequam reum etiam pro maiori crimine ad iudicem alterum remittat. Bart.

Cum ſacrilegium admiſſum eſſet in aliqua prouincia, deinde in alia minus crimen: diuus Pius Pōtio Proculo reſcripſit, poſtquam cognouerit de crimine in ſua prouincia admiſſo, vt reum in eā prouinciam remitteret, [d] vbi ſacrilegium admiſit.

Cognito vno de contrariis, cognoſcitur aliud: & contrariorum eadem eſt diſciplina. vel aliter: Omnes regulariter poſſunt accuſare, niſi perſonæ prohibitæ. Bart.

VIII. MACER *libro ſecundo de publicis iudiciis.*

ſatoris: non alter, ſecundum Io. vt. ſ. de præua. l. præuaricationis. Azo. ſed ſecundum alios ſubaudi, maxime ſi doceat. Idem tamen & ſi non doceat ſecundum eos: & ſic dicūt alterum horum ſufficere: ſed tu dic vtrunque neceſſe, ſi à primo incipias: ſecus forte ſi à ſecundo. ſic. C. de iure delibe. potuit. & facit ad hoc. ſ. de li. ho. exhib. l. iij. §. ſi tamē. & C. eod. l. ſi quis homicidij. & ſupra de præuari. l. iij. in principio. & infra de adult. l. iij. in fi.

a *Admittendum eum.* no. qui ſemel malus eſt, & poſtea præſumitur: vt hic, & ſupra de ſuſpe. tu. l. iij. §. idem erit. verſi. ſi autem. & §. ſi curator. & infra eo. l. alij. & ſupra de teſti. l. produci. & ſ. de publica. l. locatio. §. licitatores [a] vectigalium ad iterādam. & ecōtra qui ſemel bonus &c. vt & ſupra de re mili. l. non omnes. §. à barbaris. & ſic de preterito ad præſens &c. ſic ſupra quib. mo. pig. vel hypo. ſolu. l. ſicut. §. ſuperuacuum. arg. contra. C. de probat. l. cum te. Itē qui ſemel diues, & hodie: vt. C. de probat. ex perſona. qui ſemel pauper, & modo: vt ſupra de proba. non eſt. qui ſemel dominus: & nunc. ſed in poſſeſſ. dicit Io. ſecus: vt no. C. de pba. ſiue poſſideris.

a) reliquato-ies.

b *Pater accuſauerat.* calumnioſè: vt ex poſtfacto apparuit. & ſic not. quòd delictū patris nō nocet filio: vt. j. de pœnis. l. crimen. ſed argu. contra. C. ad. l. Iul. maie. l. quiſquis.

Patris delictum filio non nocet.

c *Deliquerint.* vt. ſ. de noxa. l. fin. & C. vbi de crimi. agi oportet. l. j. & auth. qua in prouincia. & ſ. de iudi. l. venditor. & in eodem titu. l. ij.

d *Remitteret.* hoc ſi latitabat, vt in authen. vt nulli iudi. §. ſi verò quis. col. ix. vel hoc ſpeciale: vt in naufragio: & ſ. de incē. rui. nau. l. ne quid. vel hoc facere debet ex vrbanitate. & facit infra eod. l. fin. & ſ. proxi. §.

Q*Vi accuſare.*] CASVS. Viſo qui non poſſunt accuſare, per cōſequens ſciemus qui poſſunt accuſare. & enumerat quaſdā perſonas quæ non poſſunt accuſare: & in caſu iſtis perſonis permittitur accuſare, vt ſi ſuam iniuriam exequantur. Item liberi & liberti in caſu poſſunt conqueri de patre & de patrono. Item & filius de facto matris poteſt conqueri in caſu quem ponit in litera. Vltimo dicit: Accuſatum ab alio accuſare non poſſum: & hoc intelligas pendente accuſat. prima. ſi autem primus accuſans deſiſtat, abolit. petita vel non, bene poſſum accuſare eūdem. & h. d. hæc. l. cum tribus ſeq. Fran.

e *Non poſſunt.* nam quilibet poteſt qui non prohibetur: vt. ſ. quibus ex cau. maio. l. necnon. §. quod eis. & not. quòd hæc & ſeq. ll. ſunt. ij. q. j. c. prohibetur. Accurſius.

f *Vt mulier.* mulier non proſequendo ſuam iniuriam, repellitur: vt hic, &: C. qui accuſare nō poſſ. l. de crimine. ſed fallit in crimine maie. vt infra ad. l. Iul. maie. l. in quæſtionibus. & annonæ: vt. j. ad leg. Iul. de anno. l. fi. §. fi. & leg. Corne. teſtamentaria: vt. ſ. eo. l. ij. §. idem. & ibi glo. nota. Item in crimine ſuſpe. tu. vt inſti. de ſuſpec. tu. §. cōſequens. Item in pupillo dic ſecus, ſi eſt adultus maior. xx. an. ad inſtar teſtis: non autem minor: argu. contra. ſ. de bo. li. l. qui cū maior. §. ſed ſi non. & de his qui. vt indig. l. poſt legatū. §. his vero. vel dic ſecundum Azo. & minor: vt not. ſ. eo. l. ij. §. pupillus. & dic quòd etiam pupillus in caſibus admittitur: vt ibi no.

Accuſare plures prohibentur.

QVi accuſare poſſunt † intellegemus, ſi ſcierimus qui nō poſſunt. [e] Itaque prohibentur accuſare alij propter ſexum, vel ætatem: vt mulier, [f] vt pupillus. Alij propter ſacramentum, vt qui ſtipendium merēt. Alij propter magiſtratum poteſtatémve in qua agentes ſine fraude in ius euocari non poſſunt. Alij propter delictū proprium, vt infames. Alij propter turpem quæſtum, vt qui duo iudicia aduerſus duos reos ſubſcripta habent, nūmóſve ob accuſandum vel non accuſandum acceperint. Alij propter conditionem ſuam, vt [g] libertini cōtra patronos.

† Qui accuſare poſsūt, eleganter à M. Cicerone deſcribūtur act. 5 in Verrem.

IX. PAVLVS *libro quinto Sententiarum.*

ALij propter ſuſpicionem calumniæ: vt illi qui falſum teſtimonium ſubornati dixerunt.

X. HERMOGENIANVS *libro ſexto iuris epitomarum.*

NOnnulli propter paupertatem, vt ſunt qui minus quàm quinquaginta aureos [h] habent.

XI. MACER *libro ſecundo de publicis iudiciis.*

C HI tamen omnes ſi ſuam iniuriam exequātur, mortémve propinquorum defendant: ab accuſatione non excluduntur. [i]

Liberi libertíque non ſunt prohibendi ſuarum rerum defendendarum gratia de facto parentium patronorúmve queri: veluti ſi dicant vi ſe à poſſeſſione ab

A Item per ſacramentum, ſcilicet in quo iurant nō euitare mortem cauſa reip. vt ſubiicit: vt & C. de his qui accu. non poſ. l. ſi crimen. & l. non prohibentur. niſi vt infra titu. ij. l. famoſi. Item qui habet magiſtratum, id eſt merum imperium, quod dicitur poteſtas: vt ſ. de iuriſd. om. iudi. l. imperium. non poteſt accuſare dum durat magiſtratus: vt hic, & ſ. de iniur. l. nec magiſtratus. & infra de adul. l. ſi maritus ſit in magiſtratu. quia nec accuſari: vt ſubiicit hic: & ſ. de in ius vo. l. ij. & dic ſine fraude, id eſt ſine pœna. ſic. ſ. de ædil. edi. l. cum autem. §. excipitur. vel fraus fieret reipub. ſi ab eius cura euocaretur qui pro eius vtilitate quotidie debet eſſe ſolicitus. Ideo enim magiſtratus dicitur, quia magis inſtat vtilitati publi. ad quod. j. de verb. ſigni. l. quibus. & facit ſ. de iudic. l. pars. & ad Treb. l. ille à quo. §. tēpeſtiuum. Item infamis nō accuſat: vt. C. de his qui accu. non poſ. l. criminis. & ſ. de popu. ac. l. popularis. niſi vt. j. tit. ij. l. famoſi. & j. e. l. mulierem. & niſi vt. j. l. hi tamen. nam & in pecuniaria cauſa poteſt agere pro ſe: vt. ſ. ad Tertul. l. ij. §. ſi mulier ſit famoſa. Item qui accuſauit duos: quod poteſt: vt dices. j. eod. l. hos accuſare. §. lege Iul. nec poteſt tertium accuſare: vt hic, & C. eod. qui accu. non poſ. l. cum rationibus. & hoc ꝓpter quæſtum turpem vitādum: ſed ſicut qui aliàs non poteſt, admittitur tamen ſi ſuam vel ſuorum iniuriā proſequatur: ſic poteſt hic tertiū accuſare: vt hic. & d. l. cum rationibus. Itē qui accepit nummos ob accuſandum, vel non: quia incidit in. l. Iul. repe. vt. j. ad. l. Iul. repe. l. eadem. §. j. & ij. & facit. ſ. eo. l. qui iudicio. in fine. Item liberti patronos non accuſant, vt ſubiicit: imò pœna imponitur: vt. C. eod. l. fina. & ſic eſt in ſeruis & familiaribus, cum non poſſint, & puniantur ſi contra fecerint. C. qui accu. non poſſ. l. iniquum. & l. ſi quis ex fami. & facit. C. de teſti. l. libertorum. & de fal. l. falſi. Item propter ſuſpicionem calumniæ, D vt quia falſum teſtimonium ſubornati dixerint: per quod & aliàs præſumuntur malefactores: vt ſupra eod. l. ſi cui. §. hiſdem. verſi. ſi tamen. in fin. §. & ſ. de teſti. produci. & in authenti. quomodo opor. epi. §. quarta. col. j. & ſ. de pe. here. l. poſtquam. in fi. & ar. ſ. de offi. præſi. l. illicitas. §. ne potētiores. Item ſocij criminis: vt. C. de libe. cau. l. ſi filium. Item qui cōmiſit ſimile crimen: vt vir propter lenocinium: vt. j. de adult. l. ij. §. lenocinij. Item qui deſtitit: vt. j. ad Turpil. l. ij. Item iure canonum repelluntur alij quia ſunt cōſpiratores: alij quia anathematizati: alij quia ſacrilegi: vt. vj. q. iiij. conſpiratores. & c. eos. & c. nulli. Item inimici: vt. iij. q. v. quia ſuſpecti. & c. canonica. & c. omnes.

g *Vt libertini.* vulg. habetur, vt filij contra parentes, & libert. alij non habent in litera, vt filij.

h N*onnulli. Aureos.* ſi tamen diligens ſit & fidelis, admittitur, ſicut ad tutelam: vt argu. inſti. de ſuſpec. tuto. in fin. titu. & in auth. de teſti. §. j. col. vij. & ſ. de adop. l. nec ei. §. j.

i H*I tamen. Non excluduntur.* ad quod eſt. ſ. eod. l. qui iudicio. & Cod. in qui. cau. co. vel cen. do. accu. poſ. l. ij. in fin. lib. xj. ſed hoc fallit in liberis & libertis: quia etiam ſuam iniuriam proſequendo non poſſunt accuſare, ſed ciuiliter agere: vt. j. proxi. §.

ſed

ſed aliàs prohibitus etiā graue delictum poteſt proſequi proſequendo ſuam iniuriam: vt. C. eo. l. propter.

a *Non vt crimen*. contra. ſ̃. proxi. reſpon. Sol. hic ſpeciale in libertis & libertis: vt ibi dixi. alij concedunt in graui etiam liberis & libertis: vt. C. eo. l. ꝓpter. quod nō placet, niſi in exceptis criminibus: vt læſæ maieſtatis, & adulterij: vt. j̃. de adult. l. ſi adulteriū. §. liberto. nec ob. ſ̃. de iniur. prætor. §. præterea. quia ibi ciuiliter. Item facit. C. qui accu. non poſ. l. fina. A

b *Recipiant*. per interdictum vnde vi, ſi vis fuerit armata: aliàs agitur actione in factum: vt. ſ̃. de vi & vi arma. l. j. §. interdictū hoc quia atrocitatem facinoris. & de obſeq. l. qui honori Accurſius.

c *Queri*. per actionem in factum: ar. j̃. de fal. l. qui nomine. l. ad intereſſe, vel excipiendo.

d *Non eſt*. propter reuerentiam: quod aliàs liceret ei cuius intereſt: vt. j̃. de fal. l. j. §. j. Acc.

e *Ab alio delatum*. id eſt accuſatum: & dic, pendente accuſatione prima: & plenius dic vt. C. eo. l. qui de crimine. in prin. Item cōtra. j̃. de adul. l. ij. in fin. Solu. ibi ſpeciale: & eſt ſic. ſ̃. de in ius vocan. l. iij. in princi.

f *Vel priuata*. quæ iſta ſint, dic vt. j̃. ad Turpil. l. abolitio. & l. ſequen. in fin. & ſic quod ſubiicit de deſiſtente, dic ꝙ quandoque impune petetur: quandoque non: vt. C. de aboli. l. abolitio. & ſupra eodem. l. libellorum. in fine.

his expulſos: ſcilicet non vt crimen [a]vis eis intendant, ſed vt poſſeſſionem recipiant. [b]Nam & filius non quidem prohibitus eſt de facto matris queri, [c]ſi dicat ſuppoſitum ab ea partum, quò magis coheredem haberet: ſed ream eam lege Cornelia facere permiſſum ei non eſt. [d]Ab alio delatum [e]alius deferre non poteſt: ſed eum qui abolitione publica vel priuata [f] interueniente, aut deſiſtente accuſatore, de reis exemptus eſt, alius deferre non prohibetur. [g] B

Viſum eſt qualiter accuſatio debet formari. Itē quæ perſonę poſſunt accuſare, & quæ non. hic autem incipit dicere quæ perſonæ poſſunt accuſari, & quę non. Bar.

XII. VENVLEIVS SATVRNINVS *libro ſecundo de iudiciis publicis.*

HOs [h]accuſare nō licet: legatū imperatoris, id eſt præſidē [i] prouinciæ, ex ſētētia Lētuli dicta Sula & Trione cōſulibꝰ. Itē legatū prouincialē, eiꝰ dūtaxat criminis quod ante cōmiſerit [k]quàm in legationē venerit. Itē magiſtratū populi [l]Romani, eúmve qui reipublicæ cauſa abfuerit, dū non retractandæ †legis [m]cauſa abeſt, Hoc beneficio [n] etiā in reos recepti [o]vti poſſunt, ſi abolitione interueniēte repeti [p]ſe nō debere cōtēdāt, [q]ſecundū epiſtulā diui Hadriani ad Glabrionē conſulē ſcriptā. Lege Iulia iudiciorū publicorū cauetur, ne eodē tēpore de duobus reis [r]quis quereretur, niſi ſuarū iniuriarū cauſa. Si ſeruus reus poſtulabit[s] eadē obſeruāda ſūt quæ ſi liber [t]eſſet, ex ſenatuſconſulto Cotta & Meſſala conſulibus.

†al. detractandæ.

Iſte. §. diuiditur ī tres partes. Primò ponit quādo pœna non cadit ī ſeruū, ideo quia nō poteſt priuari bonis quæ nō habet: quādo pœna nō cadit in ſeruū, quia non poteſt priuari ſtatu quē nō habet: quādo pœna non cadit in ſeruū, quia in eū verba legis nō cadūt. iſtis tribus caſibus loquitur. l. iſta. ſecū da ibi, idémque dicēdū. tertia ibi, itē nec lex pompeia. Quarto redit ad primū: ibi item Cornelia. Quintò conſulit in omnibꝰ prædictis: ibi, ſed durior. & ſic quinque particulas habet. Bartolus.

Omnibus autem legibus [u]ſerui rei fiunt, [x]excepta lege Iulia de vi priuata: [y]quia ea lege [z]damnati, partis tertiæ bonorum publicatione [a] puniuntur: quæ pœna [b]in ſeruum non cadit. [c]Idémque dicendum eſt in cæteris legibus quibus [d] pecuniaria pœna irrogatur, vel etiā capitis, [e]quæ [f] C

g *Non prohibetur*. intra triginta dies: vt. ſ̃. eo. l. libellorum. §. fi. & ſ̃. tit. ij. l. penult. in prin. ſed an eſt opus docere de pręuaricatione primi? dic non: vt hic. ſed alij dicunt in publica ſic: ſed in priuata abolitione non: vt argu. ſupra de præuari. l. iij.

HOs accuſare] CASVS. Numerat quaſdam perſonas quæ nō poſſunt accuſari: aliqui propter dignitatem: alij quia legati: alij propter alias cauſas ſimiles. Item ſi accuſatus ſit abſolutus, & nunc cæpit habere aliquam de dignitatibus ſuperioribus, & velit de eodem crimine iterum accuſare intra. xxx. dies: repellendus eſt accuſans. Tertio dicit. non poſſum duos in eodem libello accuſare: niſi pro iniuria mea. Quarto dicit, cū ſeruus accuſatur eadem ſunt ſeruanda quæ ſeruarentur ſi liber accuſaretur: vt & de hoc habuiſti. ſ̃. eo. l. ſeruos. Quinto dicit, ſeruus de qualibet lege poteſt accuſari, excepta. l. Iulia de vi priuata: cum ea. l. imponatur pœna tertiæ partis bonorum, quæ pœna in ſeruum non poteſt cadere. idem in cæteris legibus in quibus imponitur pœna bonorum vel capitis, quæ in ſeruum non cadit: ſicut nec relegatio. lege autem pompeia parricidij poteſt ſeruus accuſari. Item Cornelia iniuriarum ſeruus non poteſt accuſari: ſed extra ordinem punitur. Fran. D

h *Hos*. aliàs hos. aliàs eos.

i *præſidem*. ſi habes. i. præſidē, bene eſt: vt. ſ̃. de offi. præſi. l. pen. nam quandoque vicē præſidis gerebat: vt. C. de peda. iu. l. j. aliàs eſt; item præſidem. & facit. j̃. de adul. l. ſi maritus. ij. in prin.

k *Ante commiſerit*. vt. ſ̃. de iudi. l. ij. §. legatis.

l *Magiſtratum populi*. vt & ſupra de in ius voc. l. ij. ſed licet non accuſetur, verum eſt vt procedatur: ſatiſdatur tamen iudicio ſiſti poſt honorem depoſitum: vt infra de adul. l. ſi adulterium. §. fina. Accurſius.

m *Legis*. ex qua ſperatur accuſatio. ad quod. j̃. de adul. l. ſi maritus. ij. §. j. & ſ̃. de teſti. l. inuiti.

n *Hoc beneficio*. quod dictum eſt in prin. huius. l. vt quis præſcribat propter dignitatem ſuam.

o *Recepti*. dicitur receptum poſt lit. conteſt. j̃. de adul. l. ſi maritꝰ. §. præſcriptiones.

p *Repeti*. poſt. xxx. dies ſecūdum quoſdam: immo nec intra. xxx. dies alioquin nullum eſſet beneficium, ſecundum Al. & probatur. ſ̃. eo. l. libellorū. §. fin. H.

q *Contendant*. vt quia abolitione habita accuſatus in aliqua dignitate prædictorum fuerit electus. ſed an alio accuſante: an vero ipſo eodem? H. d. alio accuſante, non primo. nam primo non poteſt obiici: vt infra ad Turpil. ſi quis repetere. Vel dic, quando ſuperuenit dignitas etiam primò. ſed quando primò nō habuerat dignitatem cū primò accuſabatur, tūc primo non obeſt: ſed alij: vt. d. l. ſi quis repetere. ar. C. de conſor. l. ij. & ſ̃. de procur. l. Pōponius. §. ratihabitionis. Item eodem modo reſpō. ad. l. j̃. de adult. l. ſi maritus. §. ꝑſcriptione. vel ſubaudi ibi, niſi abolitione habita de nouo redincipiant: vt hic dicit.

Sub Tib. anno vrb. 773.

r *De duobus reis*. ſcilicet in vno libello: ſed vnū prius in vno libello, alium alio bene poteſt: vt in cōtrario. ſ̃. e. l. qui accuſare. & C. eo. qui accu. nō poſ. l. cum rationibus. ſecundum Al. & nos. Alij dicunt quòd nec etiā duos, & etiā diuerſis libellis. & quod in illis. ll. dicitur, dicunt fuiſſe admiſſum, ſed non admittēdū. prima placet. Alij hic de diuerſis criminibus: ibi ex vno. ſed videtur ꝙ etiā vno libello duos poſſit: vt. j̃. de adul. l. qui pupillam. §. fina. & l. vim paſſam. §. inceſti. ſed dic vt. d. l. qui pupillam. Item adde quod no. C. qui accu. non poſ. l. cum rationibus. Acc.

ſ *Poſtulabitur* in caſibus illis quibus poteſt: vt. j̃. proxi. §.

t *Liber*. vt ſupra. e. l. ſeruos. ſed hoc fallit. j̃. ad Turpil. l. Domitianus. Item in eo quòd ſeruus non excipit de lenocinio, ſed liber ſic: vt. C. de adul. l. quoniā Alexandrum. Item in eo quòd poteſt defendi per dominum vel procuratorem domini: quod non eſt in libero homine: vt. ſ̃. tit. j. l. ſeruus. Accurſius.

u *Legibus*. publicorum iudiciorum.

x *Rei fiunt*. i. accuſari poſſunt. Sed econtra non accuſant niſi in caſibus: vt. C. de preci. impe. offe. l. j. & j̃. ad. l. Iuliā ma. l. famoſi. & j̃. eo. l. mulierem. in fi. & ſ̃. de po. act. l. popularis actio. & C. de adul. quoniam Alexandrum. & ſ̃. de iudi. l. vix.

y *Vi priuata*. id eſt quando ſine armis.

z *Quia ea lege*. ſcilicet vis priuatæ: vt inſti. de pub. iudi. §. item lex Iulia. ſed videtur hac lege ſeruū accuſari: vt. C. ad. l. Iuliā de vi. l. ſi criminis. ſed dic quòd ibi corporaliter punitur: vt infra eo. titu. l. ſeruos. non pecuniariter: vt ibi dixi, & hic dicitur. Item quid de publica, ſtatim dices.

a *Publicatione*. & relegatione: vt inſti. de publi. iudi. §. item lex.

b *Pœna*. tertiæ partis bonorum.

c *Non cadit*. cū nihil habet: vt inſti. per quas perſo. no. adqui. §. item quod ſerui. nam delinquendo nō aufert peculiū ſeruus domino, vel filius patri: vt. C. de bo. proſcri. l. j. & l. ſi filius. Acc.

d *Quibus*. vt. l. Iulia de ambitu: vt. j̃. ad. l. Iuliam de ambi, l. j. item de annona: vt. j̃. ad. l. Iul. de anno. ſecundum Al.

e *Capitis*. hæc eſt in tribꝰ: vt. j̃. de pœ. l. ij. in prī. ſed hic nō cōprehēdit ciuitatis amiſſionem: quia ſeruꝰ nō eſt ciuis, ſecūdū Az.

f *Quæ*. ſcilicet capitis: nō conuenit &c. & dic ꝙ quidam habēt,

non conueuit:& tunc contradicit principio huius.§.&.C. de bo. proſcri.l.j.ſed dices quantum ad bona, vt quia crimẽ perſonæ & bonorũ pœnam inferebat. quo ad perſonã enim conuenit: quo ad bona non conuenit ſeruo. & differt à proxi. ſuperiori reſpon. quia ibi pecuniaria tãtum pœna inferebatur ex crimine. alij habent ſine nõ: & dic cõuenit quo ad corporalem: nõ tamen quo ad pecuniariã.& erit idem exemplum quãdo pro eodẽ delicto pecuniaria & corporalis pœna imponitur: vt eſt in omni crimine quod imponit pœnam mortis naturalis vel etiam ciuilis vt ſeruis pœnæ: vt. C. de bo. proſcri. l. in metalum. quæ pœnæ indubitanter cõueniunt ſeruis quo ad corpꝰ: vt j̃.de pœ. aut damnũ. §. fi. Eſt & tertium genus criminum vbi etiã bona tacite auferuntur: vt quia ciuitatẽ quis perdit, puta quia deportatur: vt.C.de bo. proſcr. l. deportati. non dico relegati: quia eis vel aliis quibus alia pœna quàm vna de prædictis imponitur, nõ auferuntur bona: vt.C.de pœ.l. deportatorũ. quæ relegatio an ſeruo conueniat, ſtatim dices. Item quod ſubiicit, ſicut relegatio: dicunt ſcilicet non conuenit. prout.s̃. habuiſti non conuenit. & tunc eſt contra.C.de ſepul.vio. l.ij. &. s̃. qui & à quibus. l.ij. quibus dicitur ſeruum relegari. Sol. non poteſt, ſic ſcilicet vt bona aliqua perdat: quod euenire poteſt in relegato in perpetuum: vt. j̃. de inter. & rele. l. iiij. in fi. vel ſecundum Azo. verius, nõ poteſt vt ſimpliciter illa pœna imponatur: ſed grauior imponitur etiã vbi relegatio tãtum libero eſſet imponẽda: vt.C.ad le.Iuliã de vi.l.ſeruos.&. j̃. e. l. fi. ſed & hoc eſt in omni crimine ex quo etiã ſeruus nõ poteſt accuſari: vt ſcilicet recipiatur accuſatio: ſed durior ei pœna imponitur quàm libero ſecundum Azo. Alij, vt Io. vt dicta cõtraria nõ ob. dicunt: ſicut relegatio, ſcilicet conuenit: & ſic dicunt ſeruum poſſe relegari, vt in cõtrariis, & hic: vt tamen ei durior quàm libero imponatur pœna.& caue: quia cum diximus hic de pœnis capitalibus oportet exponi relegatio, id eſt deportatio. nã relegatio nõ imponit pœnam capitalem cum ciuitatẽ & bona retineat relegatus: vt. j̃.de interdi.& releg.l.relegatorũ.§.ſiue. &. §. ad tempus.ſed in ſimplici relegatione dic quòd ſeruo non cõuenit, niſi vt grauior pœna ei imponatur. Tertij, vt Al. referũt hãc literam ſicuti relegatio, ad id quod.s̃.dicitur, quibus pecuniaria &c. ſicut relegatio quæ imponit pœnã pecuniariã quando fit in perpetuũ: vt. d.l.de inter.& releg.l.iiij.in fi. In opus autẽ publicũ non datur ſeruus: vt. j̃.de pœ.l.ſeruus.

ſeruorum pœnis non conuenit,[a] ſicuti relegatio. Itẽ nec lex Pompeia parricidij:[b] quoniam caput primũ eos adprehẽdit qui parẽtes cognatóſve aut patronos occiderint:[c] quæ in ſeruos, quantum ad verba pertinet, non cadũt.[d] Sed cũ natura eſt communis,[e] ſimiliter[f] & in eos animaduertetur. Itẽ Cornelia[g] iniuriarum ſeruum nõ debere recipi reũ: Cornelius Sulla auctor fuit: ſed durior ei pœna extra ordinem imminebit.[h]

Qui hac. l. enumerantur, licet prohibeantur de aliis criminibus accuſare: tamen permittuntur accuſare lege Iul. de annona.

XIII. MARCIANVS *libro primo de publicis iudiciis.*

MVlierem propter publicam vtilitatem ad annonã pertinentẽ audiri à præfecto annonæ deferẽtem, diuus Seuerus & Antoninus reſcripſerũt.[i] Famoſi[k] quoque acuſantes ſine vlla dubitatione admittũtᷣ.[l] Milites quoq; qui cauſas alienas deferre non poſſunt, qui pro pace[m] excubãt,[n] vel[o] magis ad hanc accuſationẽ admittendi ſunt. ſerui quoque deferentes[p] audiuntur.[q]

XIIII. PAVLVS *libro ſecundo de Officio Proconſulis.*

SEnatus[r] cenſuit, ne quis ob idem crimen pluribus legibus reus fieret.[ſ]

Non cogitur quis omittere actionem ciuilem, & proponere criminalem deſcendẽtem ex eodem facto Bartolus.

XV. VLPIANVS *libro quinquageſimoſexto ad Edictum.*

IN eum[t] cuius dolo malo hominibus coactis damni quid datum eſſe dicatur, non debet cogi actor omiſſa actione ciuili[u] crimen intendere.

Ex pluribus accuſantibus iudex debet idoneiorem eligere ex cauſis hac.l.enumeratis. hoc dicit.

XVI. IDEM *libro ſecundo de Officio Conſulis.*

SI plures exiſtant qui eum in publicis iudiciis accuſare volunt,[x] iudex eligere debet eum qui accuſet, cauſa ſcilicet cognita, æſtimatis accuſatorũ perſonis vel de dignitate, vel ex eo quod intereſt,[y] vel ætate, vel moribus, val alia iuſta de cauſa.[z]

XVII. MODESTINVS *libro ſexto Differentiarum.*

SI ſeruum dominus in crimine capitali defendat, ſiſtendum

a *Non conuenit.* quia non eſt ciuis.

b *Parricidij.* ſ. conuenit pœnis ſeruorum.

c *Occiderint.* vt. j̃.ad.l.Pompe.de parri.l.j.

d *Non cadunt.* quia nullã cognationem habẽt: vt inſtit.de ſerui. cog.in prin.&. j̃.de reg.iur.l.qđ attinet. niſi quo ad matrimoniũ impediendum: vt inſti.de nup.§.illud certum eſt &c. Accur.

e *Eſt communis.* tam liberorum. quàm ſeruorum, quantum ad moriendum.

f *Similiter.* ſ. vt in liberos: & quæ ſit eius.l.pœna, habes in.d.l.j. j̃. ad.l.Pompe.de parricidiis.

g *Cornelia.* ſed econtra denuntiat quandoque alterius iniuriam: vt in arg.contra. s̃. de iniur. l. lex Cornelia. §. fi. & hæc eſt ratio: quia plerumque pecuniaria pœna ponitur pro iniuria vel amiſſione ciuitatis: quæ non conuenit ſeruis.

h *Imminebit.* arbitrio iudicantis.

i MVlierem. *Reſcripſerunt.* vt. j̃. ad. l. Iul. de anno.l.fi.in fin. nec ob.C.eo.de his qui accu.non poſ.l.de crimine.quia ſpecialia ſunt quæ hac.l.dicuntur.

k *Famoſi.* id eſt infames.

l *Admittuntur.* facit infra ad. le.Iul.maie.l.famoſi.Sed cõtra. s̃. eo.l.qui accuſaSre. hic ſpeciale.

m *Pro pace.* ſcilicet aliorum: vt. s̃. de teſta. mil.l.j.

n *Excubant.* id eſt vigilant.

o *Vel.* pro etiam. Sed ar.contra. C. qui accu. non poſ.l. nõ prohibẽtur.Sol.hic ſpeciale.

p *Deferentes.* id eſt accuſantes de annona fraudata.

q *Audiuntur.* vt. j̃.ad.l. Iul.de anno.l,j.etiã cõtra dominũ: vt. s̃.de iudi.l.vix.

r SEnatus. cuius nomẽ nõ habemus. & da exemplum de eo qui filium occidit: qui veteri Cor. de ſica. & noua. l. de parricidiis tenetur. nõ autem vetus per nouam tollitur: vt. s̃. de actio.& obli.l.quotiens. Tacit. li. 18. Vel dic de eo qui fecit ſocietatem contra innocentem. qui.l.Iul. de vi priua.tenetᷣ: vt. j̃. ad leg.Iul.de vi pri. l. ij. & iij. &. iiij. &. l. Cor. de fal. vt. j̃. de fal. l. j. § j. quod nõ placet: ſed tãtum ex vi priua. per ſenatuſc. Voluſianum: vt j̃.ad leg.Iul. de vi pri. l. ex ſenatuſcon. &. s̃. de concuſ.l. ij. Vel dic tertio de eo qui accipit pecuniam ob negotium faciendum vel non faciendum: qui tenetur.l.Iul.repe.vt. s̃.de calum.l.j.§.j.&.l.Corne.de fal. vt infra de fal. l. j. §. j. Item dic quòd nec accuſatio admittatur, ex quo iã eſt factus reus, id eſt accuſatus alia lege: nec ab eodem, vt hic: nec ab alio: vt.C.eo.l.qui de crimine. j. reſpon. vel ſecundum alios poteſt accuſari ab eodem diuerſis legibꝰ: ſed ſecuta condemnatione ex vno non ſequetur ex alio. idem ſi fiat abſolutio. Tertij dicunt ꝙ non poteſt, ſcilicet in eo quòd pœna cõcurrit: ſed in eo ꝙ maior eſſet pœna: in altero ſecus dicunt, ad inſtar ciuilium: vt. s̃. vi bo.rap.l.j.& facit. s̃. de act. & oblig. l. pe. &. s̃.nau.cau.ſtabu.l.idem [a]. §. penul. Sed contra. s̃. de act.& a] & ita.
oblig. l. cum ex vno. ſed ibi cum agitur ciuiliter per prædi.l. vi bo.rapto. Item contra.C. de accu. l. qui de crimine.ij.rñ.Sol.ibi diuerſis perſonis permittit, hic in vna prohibet, ſecũdũ quoſdam. vel ibi erãt diuerſa delicta: hic vnum: vt ibi plene no. Itẽ contra C.quando ci. ac. l. j. Sol. ibi altera ciuilis, altera criminalis: hic vtraque criminalis. Itẽ cõtra.C.ad leg.Fla.de pla.l.j. ſed & ibi diuerſa erant crimina: ſcilicet violentia & plagium &c. Acc.

ſ *Fieret.* & eſt ratio: quia de commiſſo eiuſdem hominis nõ debet amplius quæri: vt. s̃.nau.ſta.l.licet.

IN eum.] CASVS. Hominibus coactis, id eſt coadunatis dediſti mihi damnum, res meas rapiendo. volo agere contra te act. vi bo.rap. bene poſſum. nec cogor ad accuſationẽ venire omiſſa via ciuili. Franc. Accur.

t *In eum.* id eſt contra eum.

u *Ciuili.* vt. s̃. vi bo.rap.l.ij.in prin.& facit in ea.l.§.j. &. C. quãdo ciuilis actio.l.j.& de fal.l.damus.&.l.præbemus.

SI plures.] CASVS. Plures volunt quendam accuſare de eodẽ delicto. iudex debet vnum ex his eligere cauſa cognita, quæ ſpecificatur in litera. Franc. Accur.

x *Volunt.* & ſimul omnes concurrant.

y *Intereſt.* quia ſuã vel ſuorũ iniuriã ꝓſequatᷣ: vt. s̃.e.l. ſi cui.§.j.

z *De cauſa.* affinitatis vel cognationis.ar. s̃.de iis'q deie.l.ſi vero §. quæ autme. & ad hoc. s̃.de fide inſtru.l.fi.in fi.& de col.deteg. l.fi.& infra de adult.l.ij. §. ſi ſimul. & ſupra de lib. ho. exhi. l. iij.

§.hoc

§.hoc interdictum.& de ſepul.vio.l.ſepulchri.& de popula. act. l.ij.&.ſ.de libe.cau.intereſt.& de excu.tu.l.ſi duas.& de dam.infect.in reficiendo.

S *I ſeruũ*] CASVS. Dominus qui vult ſeruum defendere de crimine capitali:debet ſatiſdare iudicio eum ſiſti.Fran.Accur.

ſatiſdato promittere iubetur.[a]

Hæc lex ponit caſum longum in terminis.

XVIII. IDEM *libro ſeptimodecimo Reſponſorum.*

CVm Titia* teſtamentũ Gaij fratris ſui falſum arguere minaretur,[b] & ſolennia accuſationis nõ impleuit[c] intra tempus à præſide præfinitum:[d] præſes prouinciæ iterum[e] pronuntiauit, non poſſe illã amplius de falſo teſtamento dicere. aduerſus quas ſententias Titia non prouocauit, ſed dixit[f] ſe poſt finitum tempus de irrito teſtamẽto dicere.Quero, an Titia quæ non appellauit aduerſus ſententiam præſidis, poſſit ad falſi accuſationem poſtea reuerti.Reſpondit,nihil apertè proponi propter quod aduerſus ſententiæ auctoritatem de falſo agẽs audienda ſit.[g]

* Titia cũ.

XIX. CALISTRATVS *libro quinto de Cognitionibus.*

DIui fratres reſcripſerunt,non debere cogi heredes accuſatorum[h] exequi crimina.[i] Item non oportere compelli accuſatorem plures reos[k] facere,[l] diuus Hadrianus reſcripſit.

Diuiditur hæc lex in quatuor partes.Primò ponit vnã regulam in accuſationibus. Secundò ponit exceptionem. Tertiò ponit vnam determinationem dubij procedẽtis ex prædictis.Quartò & vltimò ponit vnam regulam in ciuilibus. ſecunda ibi, excepto. tertia ibi, adeò.quarta ibi,ex cæteris.Bar.

a *Iubetur.* vt.j. ti.j.l. ij. & facit.ſ.e.l. hos accuſare.§.ſi ſeruus.&. C.de accuſa. & inſcript. l. ij. &.ſ.tit.j.l.ſeruus.

C *Vm titia.*] CASVS. titia propoſuit libellum quo accuſabat teſtamentum fratris ſui de falſo:& quia libellũ ineptè cõpoſuerat, iudex interloquendo dixit: ô fœmina vade & libellum recti⁹ ordina intra tale tempus, puta intra paſcha. illa intra tempus ſtatutũ nõ venit:& ſic iudex tulit definitiuam, in qua dixit fœminam iſtam nõ admitti amodo ad accu. falſi.& iſta nõ appellauit. dicitur quòd iſta ſi vult amodo accuſare de falſo, repellitur. Fr. Accur.

b *Minaretur.*dato libello accuſationis minabatur ſe falſum &c.

c *Non impleuit.* & non probauit teſtamentum factum falſum.

d *Præfinitũ.* hic not. ꝙ iudex tam actori quàm reo dat tempus ad except. proponendas.

e *Iterum.* apparet ergo ꝙ pri⁹ pronuntiauerat eam non poſſe de falſo agere, & dicũt quidam vtranque definitiuam: & ex eo ꝙ ineptè erat libellus factus:& habẽt j. aduerſus quas ſentẽtias &c .Sed ſecundum hoc quis bis iudicat? Reſpon.quia prima cum ſecunda concordat:vt no.C.ſen. reſcin. non poſſe. l.ij. vel quia prima fuit adiecta cauſa libelli male concepti: vt. ſ. ſi menſor.l. j.§.j. Alij, vt Al.dicunt primam interlocutoriã: & dicũt ab ea appellari: quia effectũ habet definitiuæ: nam cum dicitur iſtã agere non poſſe, per conſequens videtur abſolui accuſatus. & habẽt. j.quas ſententias.Tu dic primam interlocutoriam: & ab ea non potuiſſe appellari:vt.j.de ap.l. j. §. quæſitum. &. C. quo. ap.non reci.l.ante. & ideo de nouo redincipit cauſam. & ſic habeas.j.quam ſententiam.Et ſecundum omnes dic, ꝙ poſt primã iudex ſtatuit certum tempus intra quod bene libellũ formaret, & cauſam ad finem parduceret:quod poteſt fieri: vt. C.qui accu. non poſ.ſi ea. Item no.in hac.l. ab interlocutoria appellari[a] ſecũdum.Al.Item quid ſi definitum de falſo fuit ex cauſa male cũcepti libelli? Reſpon. poſſe iterum accuſationem fieri: ſed in ſecunda ſententia non fuit adiecta cauſa: ad quod eſt.ſ. de euic.l. minor.§.j.&.ſ.de excep.rei iudi.l.ſi mater.§.j.

a] Appellare ab interlocutoria quãdoque licet. de quo dic vt notaui in appoſtil. ad Lanfrã. de Oria in cap. quoniam cõtra falſam. §. interlocutoriæ & appellationes.nu. 50. ver. ꝑdicti omnes. & nu 60. ve. ex his omnibus. extra de probatio.

f *Sed dixit*. per quod magis confirmare quàm infirmare ſentẽtiam de falſo videtur.

g *Audienda.ſit.*ſed de irrito ſic:vt.C.de inoffi.teſta.l.eum.

D *Iui fratres.*] CASVS. Heres accuſatoris non tenetur exequi crimina à defuncto inchoata.Item non cõpellitur quis plures accuſare.quod expone vt in glo.Fran. Accur.

h *Accuſatorum.*id eſt eorum qui accuſabant.& eſt tunc arg.cõtra.ſ.ꝓ ſocio.l.heres ſocij.&.ſ.de fideiuſ.tuto. l. j. vel, id eſt eorum qui accuſabantur: & tunc adhibe diſtinctionem quam habes.j.ſi pen.appel.l.j.& C. ſi reus vel accuſa.l.fi.

i *Crimina.*ſed ab alio poterunt accuſari: vt. ſ. eo. l.libellorũ.

i *Crimina.*quia crimina prodita ſunt ad vindictam.

k *Reos.* quia & ſi vellet, non poteſt, niſi cum determinatione: vt.ſ.e.hos.§.lege.& facit.C.vt nemo inuitus age.vel ac.

l *Facere.*ſcilicet eodem crimine.

A

E *X iudiciorum.*] CASVS. Pœna bonorum ademptionis deſcendens ex crimine publico, non tranſit in heredẽ delinquẽtis niſi ſententia fuerit latã ante mortẽ accuſati. falit in quibuſdam criminibus in litera poſitis.de crimine autẽ priuato pœna tranſit in heredes ſi lis fuerit cõteſtata cũ delinquente ante eius mortẽ:licet nõ ſit adhuc ſecuta cõdemnatio.Franciſcus.

XX. MODESTINVS *libro ſecundo de Pœnis.*

EX iudiciorum publicorũ admiſſis[m] non aliàs tranſeunt aduerſus heredes[n] pœnæ bonorum ademptionis, quàm ſi lis cõteſtata, & condẽnatio fuerit ſecuta:[o] excepto repetundarũ & maieſtatis[p] iudicio: quæ etiam

B

mortuis reis cum quibus nihil actum eſt,[q] adhuc exerceri placuit, vt bona eorum fiſco vindicentur: adeo vt diuus Seuerus & Antoninus reſcripſerint, ex quo quis aliquod ex his cauſis crimen contraxit, nihil ex bonis ſuis alienare[r] aut manumittere eum poſſe.Ex cæteris verò delictis pœna[ſ] incipere ab herede ita demũ poteſt,ſi viuo reo accuſatio[t] mota eſt,licet non fuerit condemnatio ſecuta.[u]

XXI. PAPINIANVS *libro quintodecimo Reſponſorum.*

CApitis reus[x] ſuſpenſo crimine cauſam[y] fiſco deferre non prohibetur.

C

XXII. IDEM *libro ſextodecimo Reſponſorũ.*

ALterius prouinciæ reus apud eos accuſatur & dãnatur, apud quos crimen contractum oſtenditur.[z] quod etiam

m *Admiſſis.*i.delictis.

n *Aduerſus.heredes.*reorum defunctorum.

o *Secuta*. qua ſecuta ſi eſt appellatũ ante mortem,diſtingue, expreſſè vel tacitè bona ſint ad-empta: vt primo caſu teneantur heredes niſi defẽdãt: in alio non:vt C.ſi penden.ap.l.iij.idẽ dicã[b] ſi nõ eſt appellatum,vt nõ tranſeat pœna ad heredes quando eſt tacita bonorum ademptio: quia in pœnis molliẽdis debemus niti:vt.j.de pœnis.l.interpretatione.

b] Bald.in .l. i. C ne ex delic. defun. verſ. ſed hic reſtat dubium. reputat iſtã glo. ſingu. ad hoc quòd in cauſa criminali debet eſſe eiuſdẽ naturæ tẽpus decẽnij quòd eſt ipſa appellatio interpoſita. eandẽ ante ipſum Dy. hic pro ſingu. alle. ſed non reſtrictiue: vt hic idem Bald. in.c.venientes. de iureiu. & Antõ. Corſe. ſing. 17.in ver. appellati 2. &. notaui in. l. poſt contractũ. in apoſtil.in verſi. condẽnatio ſecuta ſit.ſ. de dona.

p *Maieſtatis.*hoc ĩ duobus caſibus tantũ eſt,vt qñ cõtra principem vel rẽpub.vt.j.tit.ij.l.fin.& inſti. de publi.iud. §. ij. Itẽ adiicit repetũdarũ. Eſt & tertius peculatus. Itẽ quartus, de reſiduis: vt hic,&.j.ad. l.Iuli.repetun.l.ij.& ad le. Iuliã pec.l.fi.&.j.ad Turpillia.ſenatuſcõſ.§. ſi propter.Itã quintus, crimẽ hæreſeos:vt.C.de hęre. l.iiij.Itẽ ſextus, apoſtatus:vt.C.de apoſt.l.ij &.l.apoſtatarum. Item ſeptimus,quando vxor de morte viri accuſata deceſſit:vt.j.de iure fiſ. l.Lucius. nã nõ ſecuta condemnatione imminet pœna bonorum ademptionis heredibus mulieris. Itẽ octauus eſt crimen deſertæ militiæ:vt.C.de re milita.l.iiij.lib.xij.Nec obſtat prædictis .ſ.de iud .de qua re.§. cum abſentẽ. quia hæc ſpecialia: vel alio prorſus caſu ibi loquitur.Itẽ alius:vt.j. de bo.eo.l.fi. Item vt in prædictis falſis:vt.§.de iniuſt.rup.ſi quis filio ex.§.eius qui. Itẽ obeſt ſ.de ſol.l.reo.ſed ibi in crimine alio non exceptato.

q *Actum eſt.*etiam non dato libello.

r *Alienare.*[c] Nota ex die cõmiſſi criminis: ſed in aliis nõ exceptatis tãtum ante litem cõteſtatã:vt.ſ.de manu.qui pœnæ. & facit.ſ.de dona.l.donationes.§.fina.&.l.poſt contractum. &. C.ad leg.Iul.maie.l.fi.& ſupra qui & à qui.l.quæſitum.

c] Addo ego quòd hanc gl.ſin. reputat Corra. poſt Dy. hic in ſuis ſing. in verbo appellatio fol. 1. vltra eum hanc glo. dicit ordi. & non alibi Bald in. l. qui in latronibus.§. fi. de teſta.

D

ſ *Pœna.*pecuniaria:vt pro furto dupli vel quadrupli.

t *Accuſatio.*i.actio.& ſic facit.C.ex delic.defun. l. j. Alij. ꝓprie ponũt:quod nõ placet. & ſecundũ hoc dices idẽ in priuato delicto,ſi criminaliter agitur: quod in publico. ſ. prout eſt in princ. huius legis:ad quod eſt.j.ad Turpil.l.& in priuatis. Accur.

u *ſecuta.*& intellige qñ reus moritur. pendẽte cauſa principali.

C *Apitis.*] CASVS. Accuſatus de crimine capitali,poteſt interim petere deferri bona aliqua in fiſcũ ex aliqua de cauſis poſitis.j.de iure fiſci.l.j.Fran.Accurſius.

x *Capitis reus.*id eſt accuſatus de crimine capitali.

y *Cauſam.*aliquam ex his quæ ſunt.j.de iure fiſ.l. j. vel ſimilem. Putabatur autẽ cõtra arg.C.de procur.reũ. Item quia dictum eſt regulariter accuſatum accuſare non poſſe: vt.ſ.titu.j.l.is qui.

y *Cauſam.*id eſt bona vacantia.

A *Lterius.*] CASVS. Mutiñ. deliquit in hac terra. poteſt hic accuſari & puniri:& hoc nõ ſolũ in priuatis, ſed & in militibus eſt obſeruandum. Fran. Accurſius.

z *Oſtenditur.*vt.C.vbi de crimine.l.j.& auth.qua in prouincia.& vbi ſena.l. j. & in authen. vt nulli iudic. §. ſi vero quis. col. ix. &

UNED

ſupra eo.l.ſi cui.§.pen.& fin.

a *In militibus*.vt.j̄.titu.j.l.de militibus.&.C.ad exhib.l.j.&.C.de iuriſdi.om.iudi.l.pen ul.

DE CVSTODIA ET EXHIBITIONE REORVM. *Dictū eſt.ſ̄.de accuſationib⁹.verū quia accuſati cuſtodiūtur, & exhibētur: ideo ponit̄ hic iſta rub. Bar. Rei poſtea quā delati ſunt, vel in vincula & carcerem coniiciuntur vel militibus dantur cuſtodiendi vel fideiuſſoribus qui caueant de his ſiſtendis exhibendiſque. qua de re hoc titulo agitur. Auguſtinus in Ioannem. Receptiones, inquit, in cuſtodiam pro meritis cauſarum adhibentur. alios iubentur cuſtodire lictores humano & miti officio atq; ciuili, alij traduntur optionibus, alij mittuntur in carcerem, & in ipſo carcere non omnes, ſed pro meritis cauſarū in ima carceris detrudūtur. & optiones videtur vocare carcerib⁹ præpoſitos vt.l.6. De bon.demnat. Ambroſi⁹ optiones carcerum. pertinet etiam ad hæc quod Sudas ſcribit cuſtodiā eſſe* τὸ τῷ δεσμωτηρίῳ ἐπικείμενον στράτευμα. *Cuiac.*

Plat.xt. leg. & in Phædon. Macrob. lib. 1. Somn. Scipion. c. 13.

in militibus [a] eſſe obſeruandum optimi principes noſtri generaliter reſcripſerunt.

DE CVSTODIA ET exhibitione reorum. TITVLVS III.

Accuſatus cuſtoditur arbitrio iudicis, cauſis inſpectis quæ hac lege ponuntur. B.

1. VLPIANVS *libro ſecundo de Officio Proconſulis.*

De cuſtodia reorū pro cōſul æſtimare ſolet, vtrū in carcerē recipiēda [b] ſit **B** perſona, [c] an militi [d] tradēda, vel fideiuſſoribus [e] committenda, vel etiā ſibi. [f] Hoc autē vel pro criminis quod obiicitur [g] qualitate, vel propter honorē, [h] aut propter ampliſſimas facultates, [i] vel pro innocētia [k] perſonæ, vel pro dignitate [l] ei⁹ qui accuſat̄, facere ſolet.

In cauſis capitalibus ſeruus ex vinculis cauſam dicit, niſi pro eo domin⁹ vel extrane⁹ ſatiſdederit: ad quod admittentur poſtquam ſeruus fuerit vinculatus. Bartolus.

II. PAPINIANVS *libro primo de Adulteriis.*

Si ſeruus capitali [m] crimine poſtuletur: lege* publicorū cauetur, vt ſiſtendū vel [n] ab extero [o] ſatiſdato promittat̄. Quòd ſi nō defendat̄, in vincula publica coniici iubetur: vt ex vinculis cauſam dicat. Solet itaque tractari, an poſtea domino [p] permittēdū ſit oblata ſatiſdatione ſeruū ſuū vinculis, liberare. dubitationē auget edictū Domitiani, quo cautum eſt abolitiones ex ſenatuſconſulto [q] factas, ad huiuſmodi ſeruos non pertinere. [r] Nā & lex [ſ] ipſa prohibet eū abſolui [t] pri⁹ quàm de eo iudicetur. Sed hæc interpretatio **B** perdura, pernimium ſeuera eſt in eo cuius dominus abſens fuit, vel quòd per inopiam illo momento tēporis ſatiſdationē implere non potuit. Neq; enim pro indefenſo derelictus rectè dici poteſt, qui dominū præſentē non habuit: vel habuit paratū defendere, pauperē tamen. Quod vtique facilius admitti poterit, [u] ſi nō poſt lōgū tēporis [x] ſpatium hoc deſideretur.

* lege Iulia publicorum iudiciorum.

Qui propter vnū crimē detinetur, vel ad iudiciū vocatur, ꝓpter aliā cauſā reuocari nō debet. Bar.

Qui exhibēdi [y] poſtulati ſunt, propter aliā cauſā alterius criminis quod ante admiſſum [z] eſt, rei **C** non recipiuntur [a] ex ſenatuſconſulto. Quod in priuatis quoque cauſis [b] & hominibus † ſub fide-

De cuſtodia.] CAS. De accuſato q̄d ſit faciēdū: vtrū ponēd⁹ ī carcere: an dād⁹ cuſtodię miltū, id eſt nuntiorū: (vel aliter expone vt in glo. domini mei Acc.) an ſub fideiuſſorib⁹ ſit dād⁹: an vero ſine fideiuſſore ſit dimittendus, hoc debet æſtimare iudex cauſæ ex qualitate delicti: itē pſonæ accuſatæ. Item videre debet ſit culpabilis, vel nō: vt aliter in vno caſu ſe habeat, quàm ī alio. & expone literam vt in gloſſis. habes. Fran.

b *Recipienda*.ſic diſtingue: aut accuſatus confitetur de crimine: & tunc eſt ponendus in carcerem: vt infra.l.ſi confeſſus.& extūc cito condemnetur: vt tamen iterum & iterum confiteatur: vt.C. eod.l.ſi quis in ea.&.l.fin.aut diffitetur: & tunc aut eſt valde graue ſcelus: & tunc ponitur in carcerē: vt infra eod.l.diuus.& interī cuſtoditur ſecundum formā quam habes.C.eo.l.j.&.l.quoniā.ſi autem nō valde graue, committitur cuſtodiēdus: vt hic ſubiicit, &.j̄.eo.l.diuus Pius.in prin.

c *Perſona*.ſ.accuſata.

d *An militi*.vel proprie: vt.j̄.eo.l.milites.vſque ad.§.fi. vel pro nuntio communis, qui miles dicitur: vt. C.vbi quis decurio vel cohor.l.j.& ſic expone.j̄.eo.l.diuus.

e *Fideiuſſoribus*.quando leue eſt crimen.

f *Sibi*.ad quod eſt.C.de epi.& cle.l.cum clericis.§.j.

g *Obiicitur*.accuſato.

h *Propter honorem*.quem habet cū adminiſtratione: vt.j̄.de mune.& hono.l.honorem.in prin.

i *Facultates*.vt in auth.de teſti.§.j.

k *Pro innocētia*. quia talis eſt perſona, quæ prima facie videtur innocens.vt.C.de adult.l.ſi qui.&.C.de ſica.l.j.vel quia ī aliis erat innocens: vt.j̄.de re militari.l.non omnes.§.à barbaris.

l *Vel pro dignitate*.quam habet ſine adminiſtratione: vt in auth. vt ord.prefecturæ.coll.v.&.C.de epi.& cle.l. ad ſimilitudinem. & facit ad.l.ſ̄.titu.j.l.ſi ſeruum.&.C.de ap.l. minime. & de pœnis.l.ſi vindicari.&.C.de cuſto.re.l.iij.& de dign.l. ſi grauius. & l.quotiēs.lib.xij.& de appel.l.eos.j.§.ſuper. Item no.quòd huius legis prouiſio non habet locum quādo eſt graue ſcelus: vt.j̄.eo l.diuus.nam tūc in carcerem mittitur. in hoc erit tamen cognitio, quod ſit graue: vt hic & ibi dicitur. Accur.

SI quis] CASVS. ſi dominus vel alius vult defendere ſeruum de crimine capitali accuſatum, debet ſatiſdare iudicio ſiſti: aliàs ponitur ſeruus in carcere. Secūdo dicit: cū ſeru⁹ accuſaret̄ de cri**A**mine capitali dominus erat abſens: vel ſi præſens erat non potuit ſatiſdare propter inopiam: & ſic ſeruus poſitus eſt in carcere. nunc dominus vult ſatiſdare: & ſic vult ſeruum eximi de carcere, & defendere ſeruum. dicitur quòd auditur ſi non multum tardauerit. Tertio dicit: Accuſatus de vno delicto in hac ciuitate, non poteſt interim accuſari de alio delicto vt vadat in ciuitatem Mutineñ. idem in act. priuatis. & da exēplum vt in glo. niſi ſecunda actio eſſet tēporalis. Fr.

m *Si quis ſeruus capitali*.ſeruus ergo capite accuſatur.& ſic eſt contra ſ̄.titu.proxi.hos.§.fin. verſi.idémque. ibi, vel etiam capitis &c. ſolu. vt ibi.

n *Vel*.pro etiam. q.d. non ſolum dominus ſi defenderet, ſatiſdaret, ſed etiam ſi extraneus.

o *Ab extero*. id eſt extraneo: qui nomine domini defendat: vt.ſ̄. tit. ij.l.ſeru⁹. nam vterque ſatiſdat: vt hic. Alij aūt dicunt dominum cauere tantum, ſed extraneū ſatiſdare quod non placet: vt.ſ̄.tit.j.l. ſi ſeruū. dic ergo vel ab extraneo, id eſt non ſolum à domino: ſed etiam ab alio poteſt defendi cū ſatiſdatione: & ſic etiā per extraneum defendat̄: vt hic, &.j̄. de pœ. l.ſi non defendantur.& de appel.ſerui. Et accipe hic prout not. C. de accu. l. ij. Et caue quia hic non dicit quòd dominus vel extrane⁹ defendat: ſed ſatiſdet de præſentatione perſonæ vt in carcerem nō ponatur. Accurſius.

† Rectè ſic Flor. nec eſt emendandum, vt quidam putat, nominibus.

p *Domino*.ſ.poſt vinculationem.

q *Ex ſenatuſconſulto*.Turpilliano.

r *Non pertinere*.quòd à vinculis interim eximantur.

ſ *Lex*.i.Domitiani edictum: vt.j̄.ad Turpil.l.Domitianus.

t *Abſolui*.à vinculis.

u *Admitti poterit*. vt ante & poſt vincula admittatur dominus ſatiſdans. Accurſius.

x *Temporis*.i.longo tempore.facit.j̄.de cap.l. in bello. in princ. &.ſ̄.de verborum obligationi.l.ſi ita.x.§.Seia.& ſi quis cau. & ſi poſt tres.&.j̄.de re militari.l.nō omnes.§.à barbaris.&.ſ̄. de priuilegiis creditorum.l.ſi ventri.§.fi.&.ſ̄.de ritu nuptiarum.l. pleriq;.&.C.de ordi.cog.l.fi.& de arbi.l.ſi cum dies.§. fi. Item facit ad leg.ſ̄.ſi ex noxa.cauſa.aga.l.ij.§.fina.&.ſ̄.manda.l. ſi procura**D**torem.§.ſi ignorantes.

y *Qui exibendi*.coram iudice.

z *Quod ante admiſſum*.id eſt ante accuſationem inſtitutam: ſecus ſi poſt: vt ſupra ſi quis cau. l. ſed & ſi quis. §. illud. & ibi plenius nota.

a *Non recipiuntur*. ſcilicet cum in prima cauſa neceſſe habeant ſtare, id eſt eodem die: vt ſupra de in ius vocando.l.ij.in fin. &.l. quique.in prin.in aliis autem diebus reſpondere debent: vt. C. de accuſationibus.l.qui de crimine.& hic: niſi forte ad maius auditorium vocātur: vt in ciuili: argumentum ſupra de re iudicata. l.contra pupillum.§.fina.

b *Cauſis*. ſi aliquis tenetur alicui cauere cū fideiuſſore iudicio ſiſti: ſiue erat ciuilis, ſiue criminalis, & nunc vocetur ad ius in aliqua prouincia, nō tenetur ire: vt hic, & dicta.l.quinque. & in e. tit.l.ij.in fi.& de iud.l.ij.§. legatis.hoc autem fallit quando actio periret: vt ſubiicit: &.ſ̄.de iudi.l.ij.§.in omnibus.&.l.ſed & ſi reſtituatur.§.ſed & ſi dies.& de feriis.l.j.in fi.Item fallit quando ad maius auditorium vocatur: vt modo dixi. & dic quòd quidam habent hominibus aliàs nominibus: quod in idem recidit. Accurſius.

Diuus.

a D *Iuus Pius. Fideiuſſores*. iudicio ſiſti.
b *Paratus ſit*. vt. ſ. l. j.
c *Neque militibus*. hoc expone vt ſupra. e. l. j.
d *Pœnam*. id eſt cuſtodiam.
e *Suſtinere*. hoc in muliere hodie corrigitur: vt in auth. vt nulli iudi. §. neceſſariū. col. ix.

S *I quis reū.*] CASVS. Qui promiſit accuſatum iudicio ſiſti, & non fecit ſiſti: pœna pecuniaria punietur, niſi dolum commiſerit in nō exhibendo. Nam tunc extra ordinem punitur. Sed pone quòd non erat certa pœna promiſſa ſi non exhibeat: neque ſit conſuetudo quanta pœna ſit imponenda: tunc arbitrio iudicis imponitur: quod intelligas vt ī gl. Franciſcus.

f *Non exhibuerit*. ſed in mora exhibēdi fuit vſque ad ſententiam, nō vltra: vt. ſ. de fideiuſſo. Græcè. §. & poſt litem. verſi. an ergo.

g *Conſuetudo*. ad hoc ſupra de aqua plu. ar. l. ſi prius. & de teſti. l. iij. §. fi.

h *Pecuniæ*. ſcilicet ad intereſſe: vt. ſ. de verb. obli. l. quotiens. &. ſ. ſi quis in ius vo. nō ierit. l. j. immo non, quia in his criminibus intereſſe ſpectari nō poteſt: vt. ſ. ad exhi. l. ſi liber. dic ergo certe.

i *Statuet*. ita tamen, vt modum non excedat: vt. C. de modo mulc. l. eos. & facit infra de regu. iur. l. ſemper in ſtipulationibus. & de cōſtit pecu. l. quia autem. circa princ. &. C. de fideiuſ. l. ſi Barſatorā. & l. ſancimus. &. C. de appel. eos. j. §. ſuper his. & ſ. de arbit. diem. §. fi. & ſ. de in ius vo. l. eum ꝓ quo. &. j. de verb. ſig. l. antepe. ad fi. & l. fin. in princ. &. ſ. de ſer. cor. l. vt tantum. §. j. Sed contra. C. ad Turpil. l. ij. Solu. illa ſecūdum iſtā. Accurſius.

k S *I confeſſus. Pronuntietur*. nō ergo cōfeſſus habetur pro iudicato: & ſic eſt contra. ſ. de cōfeſſis. l. j. &. C. de cōfeſſis. l. ij. ſed illa ī ciuili, hæc ī criminali. ad qđ. j. de quęſtio. l. diu⁹ Seuer⁹. &. §. ſi quis vltro. & dixi ī. d. l. C. vel hic extra i⁹: vel cū dubia eſt vīdicta. ad qđ. C. de pœnis. l. qui ſententiā. Itē aliud cōtra. ſ. ad legē Aquil. l. ꝓinde. §. fi. Sol. vt ibi. Itē cōtra. eſt prędictis: vt. ſ. de cōfeſſis. l. Iulian⁹. ſed ibi extra ius. & facit. j. titu. j. l. iij. in fi.

D *Iuus.*] CASVS. Magiſtratus ciuitatum cum apprehēdiſſent aliquē de delicto aliquo inculpatum, mittebant eū ad præſidem: & epiſtola mittebatur præſidi in qua cōtinebatur ꝙ iſte erat cōfeſſus de delicto. dicitur ꝙ huic epiſtolę nō eſt credendū: itē nec epiſtulæ Irenarchæ. & hoc etiā cōtinetur in vno capitulo de libro mandatorū principis: & hoc etiā diu⁹ Pius & alij principes dixerunt. ſi ergo præſes vult inquirere de facto iſti⁹ miſſi ad eū: mittat pro ipſo magiſtratu vel Irenarcha: & aut magiſtratus vel Irenarcha probat quod in epiſtola mādauit: & laudandus eſt in hoc: aliàs vituperandus: immo quandoque puniendus. Fran.

l *Eorum*. puta magiſtratuum qui ad præſidem remittunt: vt in auth. de defen. ciui. §. audient. col. iij.

† Iſte tex. eſt ſing. ad hoc quod fideiuſſor q ꝓ miſit præſentare aliquem reum mortis: ſi nō præſentat eum, nō punitur pœna mortis qua ille veniebat puniendus. qui tex. hoc probat optimè: pro quo facit glo. in. c. cū homo. 23 q 5. Bolo.
* conſuetudo quidem.
† quam.

iuſſore factis obſeruat: niſi ex hoc tēporalis actio in periculū cadat.

Accuſatus de modico delicto, ſub fideiuſſoribus debet dimitti. ſecus ſi ex graui. Fran. Accur.

III. VLPIANVS *libro ſeptimo de Officio Proconſulis.*

D Iuus Pius ad epiſtulā Antiochēſium Græcè reſcripſit, nō eſſe in vincula coniiciēdū eū qui fideiuſſores [a] dare paratus eſt: [b] niſi ſi tam graue ſcelus admiſiſſe eum cōſtet, vt neque fideiuſſoribus neque militibus [c] committi debeat: verùm hāc ipſam carceris pœnā [d] ante ſuppliciū ſuſtinere. [e]

IIII. IDEM *libro nono de Officio proconſulis.*

S I quis reū † criminis pro quo ſatiſdedit, nō exhibuerit: [f] pœna pecuniaria plectitur. puto tamen, ſi dolo non exhibeat, etiam extra ordinem eſſe dānandū. Sed ſi neque in cautione, neque in decreto præſidis certa quātitas cōprehenſa eſt, ac ne cōſuetudo [g] * oſtēditur quæ certā formā habet: præſes de modo pecuniæ [h] quę † inferri oporteat, ſtatuet. [i]

Confeſſus de crimine debet in carcere ſtare donec ſētētiet. F. A.

V. VENVLEIVS SATVRNINVS *libro ſecundo de iudiciis publicis.*

S I cōfeſſus fuerit re⁹: donec de eo pronūtietur, [k] in vincula publica coniiciendus eſt.

Denuntiationibus non eſt credendū quo ad condemnationem: ſed ex his poteſt procedi ad inquiſitionem: & veritate cōperta abſoluet vel condemnabit denūtiatū, vel denūtiātē. hoc dicit. Diuiditur in tres partes. In prima parte dicitur quòd denuntiatio non prodeſt ad cōdēnationē: & hoc probat duobus exemplis. Secūdò dicit quòd denūtiatio prodeſt vt perueniatur ad inquiſitionem: & hoc probat duob⁹ reſcriptis. Tertiò dicit quale debet eſſe iudicis officiū ſuper proceſſu quem facit ſuper inquiſitione. ſecūda ibi, ſed & caput. tertia ibi, & ideo cum quis. Bartolus.

VI. MARCIANVS *libro ſecundo de iudiciis publicis.*

A D Iuus Hadrianus Iulio Secūdo ita reſcripſit, & aliàs reſcriptū eſt, non eſſe vtiq; epiſtulis eorū [l] credēdū, qui quaſi damnatos [m] ad præſidē remiſerint. Idē de Irenarchis [n] præceptū eſt: quia nō omnes ex fide bona elogia [o] ſcribere compertū eſt. Sed & caput [p] mēdatorū extat, quod diuus Pius B cū ꝓuinciæ Aſiæ pręerat, ſub edicto propoſuit, vt Irenarchę cū adprehenderint latrones, interrogēt eos de ſociis [q] & receptatorib⁹: & interrogationes literis incluſas atque obſignatas ad cognitionem [r] magiſtratus mittant. Igitur qui cū elogio mittuntur, * ex integro audiendi ſunt, etſi per literas miſſi fuerīt, vel etiā per Irenarchas perducti. Sic & diuus Pius & alij prīcipes reſcripſerūt, vt etiā de his q requirēdi adnotati ſunt, nō quaſi pro dānatis, ſed quaſi re integra quæratur, ſi quis erit qui eos † arguat. [ſ] Et ideo cū quis ἀνάκρισιν [t] faceret, iuberi oportet venire [u] C Irenarchē: & quod ſcripſerit, exeq: [x] & ſi diligēter ac fideliter hoc fecerit, collaudādū eū. Si parū prudēter, non exquiſitis argumentis: ſimpliciter denotare [y] Irenarchen minus retuliſſe. Sed ſi quid maligne [z] interrogaſſe, aut non dicta retuliſſe pro dictis eū cōpererit: vt vindicet [a] in exēplū, ne quid & aliud poſtea tale facere moliatur.

Poteſt iudex vnius prouinciæ ſcribere prouinciæ alterius iudici, vt remittat ſibi eū qui in ſua prouincia deliquit, vt ibi puniať. h. d.

VII. MACER *libro ſecundo de Officio præſidis.*

D S Olent præſides prouinciarū in quibus [b] delictū eſt, [c] ſcribere ad collegas ſuos vbi factores agere [d] dicūtur. & deſiderare, vt cum proſecutoribus [e] ad ſe remittātur.

m *Damnatos*. id eſt cōfeſſos.

n *De Irenarchis*. qui corrigēdis moribus, & publicæ diſciplinæ præficiuntur: vt. j. de mune. & hono. l. fin. §. Irenarchæ. &. C. de Irenar. l. j. li. xj. & facit. ſ. de offic. præfec. verb. l. j. §. cura carnis. verſi. & ſane. & quod ibi nota.

o *Elogia*. i. epiſtolas & literas in quibus talia notificant: vt. j. ſtatī. qđ no. cōtra nūtios mēdaciū referentes. qđ dic vt iiij. q. iij. c. teſtes. Acc.

p *Caput*. i. vnū capitulum de libro mādatorū huius principis. ſic in auth. de manda. principum. in fi. col. iij.

q *De ſociis*. ad quod. C. ad leg. Iul. maie. quiſquis. in fin. &. ſ. ad leg. Aquil. inde Neratius. §. ſed ſi ſeru⁹. & ſupra ad exhiben. l. fi. &. j. de iure fiſci. l. ij. §. diuus Pius. & no. C. de accuſa. l. fin. in fine. Itē facit ſupra ad Sila. l. prius. &. l. & ſi certus ſit percuſſor. & īfra de quęſtionib. l. j. §. ſi vltro. verſi. prudēter. ibi. quęſitur⁹ de ſociis.

r *Ad cognitionem*. ex hoc infertur, igitur &c. & facit. C. de accuſa. ſinguli. & l. ea quidē. Acc.

ſ *Arguat*. i. accuſet: vt infra de verbo. ſigni. l. indicaſſe. & facit. C. de accuſa. l. abſentem.

t *Anacriſin*. [a] id eſt cōdemnationē. ſecūdum Pla. & ſecundū hoc dic faceret. i. facere vellet. ſed ſecūdum Bul. id eſt inquiſitionem.

u *Venire*. forte ad præſidem, cum hic eſſet minor magiſtratus. vel dic ad collegam: vt. j. eo. l. ſolent.

x *Exequi*. i. probare.

y *Denotare Irenarcham* repete, oportet.

z *Maligne*. ſubaudi, cū compererit. &c. aliàs interrogaſſet.

* Ex notoriis vel elogiis nemo ſine accuſatore condēnādus. Tertullia. in li. ad Scapulā. Alc. 1. parer. c. 9.

† Flo. eum.

a] id eſt examinationē negotij, quę per delati interrogationem ſit L. R.

a *Vindicet*. præſes: & repete, oportet: vt nota. in exēplo. ſic. C. ad leg. Iul repe. l. j. &. ſ. depoſi. l. bona fides. circa princ. &. C. de hæret. l. quicunque § vniuerſi. verſi. quod ſi fecerint.

S *Olent.*] CASVS. Titius deliquit in vna ꝓuincia, & in aliam ꝓuinciā fugit. præſes ꝓuinciæ in qua eſt cōmiſſū delictū, ſolet mittere ad præſidē alterius ꝓuinciæ, vt delinquās remittatur: & ita quibuſdā reſcriptis cōtinetur. Idē in militibus ſi deliquerunt. nā debēt remitti ad magiſtrum militū. Itē is qui accepit exercitū, poteſt punire milites caligatos. &. h. d. hæc lex. & ſeq. Fran.

b *In quibus*. ſcilicet prouinciis.
c *Delictum eſt*. ſ. commiſſum: vt. j. e. l. non eſt. in prin.
d *Agere*. id eſt eſſe. Accurſius.
e *Cum proſecutoribus*. id eſt fidis cuſtodibus: vt in authē. vt nulli

iudi.§.ſi vero quis.col.ix.& facit.ſ.titu.j.l.fina.

C *Arceri.*] C A S V S. Cuſtos carceris dimiſit ire captos in vinculis.pretio forte corruptus: vel permiſit capto portari ferrum vel venenū in carcerem. ſi hoc ſcienter fecit,punitur iudicis arbitrio.ſi ignorauit,repellitur à cuſtodia. Franc.Accur.

M *Ilites.*] C A S V S. Imponit pœnā militibus qui cuſtodiunt captos,ſi dimittāt eos fugere. & aliter puniuntur ſi nimia negligētia militum fugiant, aliter ſi caſu: & vtrum vnū vel plures dimiſerunt fugere. Item ſi vino oppreſſi fuerunt: & de hoc tractat tota lex. idem in pagano cuſtode.Fran.

a *Cuſtodiā.* id eſt cuſtoditam perſonam.

b *Puniendus eſt.* de officio huius cuſtodis habes.C.eo.l.j.& pe. & ſi. & de epi. audien.l.iudices. Item in eo quòd remouetur ab officio facit.C. de offi. præfec. præto.orien. l. ſi quos. &.C. de procu. l. eum. & de an.leg.l.ſi.in prin. & de ſer.fugi. l. mancipia.&.ſ. de ſuſpe. tu. l. impuberibus.§.ſi.Item no.negligenti non parci: ſed mitius puniri: vt hic, &.ỹ.de adulte. l. ſi adulterium.§.ſtuprari. & facit in decre.xv. q. j. ſi epiſcopus. &.xxj. diſt.c.iuramentum.

In vul edi. Hæc capita perperam tranſponūtur, vt indicant literæ græcæ ad marginē li Flor.additę. Ant Aug.li. 3.c.1.In Baſilicis tamē eodem ordine ſunt quo in vulgatis.

Negligenti parci non debet.

† Hæc lex trahitur in arg ad ſcholares vt puniantur & conueniantur ſub eo ſ rectore: vt in auth habita. vbi ſcriben. C.ne ſi.ij.℘ patre.

c D *E militibus. Ad* *eum.* ſcilicet magiſtrum militum: vt.ſ. tit j.l.ſin.&.ỹ.eo.l.non eſt.§.ſi.&.C. ad exhi.l. j.& in auth. vt nulli iudi.§. ſi vero quis. & in decre.iiij.q.vj.c.ſi. &.c. accuſatus.&.c.quāuis.

d *Caligatos. habet.* id eſt infimos & obſcuros: vt in auth. qui. mo. na. effi.leg.§. quiſquis. col. vj & de his ſit mētio.ſ. de inſa.l.ij.&.C. de nu. à caligato.

N *E quis.*] C A S V S. Nullus ſine cauſa dimittat captum: & ſi magiſtrat⁹ dimiſerit ſine cauſa, præſes puniet magiſtratum: & dimiſſum faciet capi: & ſic de cætero timebūt alij magiſtratus.Fran.

a] imò vero eſt.

e *Ne quis.* hæc lex non eſt Pi. ªR.

f *Cuſtodiam.* vel dic id eſt cuſtoditam perſonam. vel dic, id eſt officium cuſtodiæ.

g *Cognoueris.* ô præſes. ei enim loquitur.

h *Facient.* vt &.C. de agri & cēſi.l. ſeruos vel tributarios.lib. xj.

N *On dubium.*] C A S V S. Vndecumque eſt ille qui in hac terra deliquit, hic debet puniri.& ſi ſit miles q hic deliqt: data ſētētia cōtra eū,remittit ad magiſtrum ſuū.ſ.ad magiſtrum militū cū iſta ſententia. Fr.

Et id quoque quibuſdam reſcriptis declaratur.

VIII. P A V L V S *libro ſingulari de pœnis militum.*

C Arceri præpoſitus, ſi pretio corruptus, ſine vinculis agere cuſtodiam,ª vel ferrum venenúmve in carcerem inferri paſſus eſt: officio iudicis puniēdus eſt:ᵇ ſi neſcit,ob neglegentiam remouendus eſt officio.

Milites delinquētes puniūtur à duce ſub quo militant. hoc dicit.

IX. V E N V L E I V S S A T V R N I N V S *libro primo de officio Proconſulis.*

D E militibus† ita ſeruatur, vt ad eūᶜ remittantur,ſi quid deliquerint,ſub quo militabūt. Is autē qui exercitū accipit, etiā ius animaduertendi in miles caligatos habet.ᵈ

Si maior magiſtratus coercetur propter dolum vel negligentiam: à forſiori minor magiſtratus.

X. I D E M *libro ſecundo de Officio proconſulis.*

N E quisᵉ receptā cuſtodiāᶠ ſine cauſa dimittat, mādatis ita cauetur: Si quos ex his qui in ciuitatibus ſunt, celeriter & ſine cauſa ſolutos à magiſtratibus cognoueris,ᵍ vinciri iubebis: & his qui ſoluerint, multā dices. Nam cum ſcierint ſibi quoq; moleſtiæ futuros magiſtratus, ſi facilè ſoluerint vinctos: non indifferenter decætero facient.ʰ

XI. C E L S V S *libro trigenſimoſeptimo Digeſtorum.*

N On eſt dubium, quin cuiuſcumque eſt prouinciæ homo qui ex cuſtodia producitur, cognoſcere debeat is qui ei prouinciæ præeſt, in qua prouincia agitur.ⁱ Illudà quibuſdam obſeruari ſolet, vtcum cognouit & conſtituit,ᵏ remittat illum cum elogioˡ ad eum qui prouinciæ præeſt vnde is homo eſt. quod ex cauſaᵐ faciendū eſt.

Delicta commentarienſium ſunt punienda pro menſura culpæ.hoc dicit.

XII. C A L L I S T R A T V S *libro quinto de cognitionibus.*

M Ilitesⁿ ſi amiſerint cuſtodias,ᵒ ipſi in periculumᵖ deducuntur. Nam diuus Hadrianus Statilio Secundo legato reſcripſit: quotiens cuſtodia militibus euaſerit, exquiri oportere vtrum nimiaᑫ neglegentia militum euaſerit, an caſu: & vtrum vnus ex pluribus, an vnaʳ plures: & ita demum adficiendos ſupplicioˢ milites quibus cuſtodiæ euaſerint, ſi culpa eorum nimia deprehendatur: alioquin pro modo culpæ in eos ſtatuendū. Saluio quoque legato Aquitaniæ idem princeps reſcripſit, in eum qui cuſtodiam dimiſit, aut ita ſciens habuit, vt poſſit cuſtodia euadere, animaduertendū.ᵗ Si tamen per vinum aut deſidiamᵘ cuſtodis id euenerit, caſtigandum eum, & in deteriorem militiam dare.† Si verò fortuitò amiſerit, nihil in eum ſtatuendū. Si paganos euaſerit cuſtodia:ˣ idem puto exquirendum quod circa militum perſonas explorandum retuli.

Supra viſum eſt qualiter puniuntur perſonæ quæ non cuſtodierunt bene: nūc ſequitur videre de perſonis cuſtoditis. Bar.

XIII. I D E M *libro ſexto de Cognitionibus.*

I N eos qui cum recepti eſſent in carcerem, conſpirauerintʸ vt ruptis vinculis & effracto carcere euadant: amplius quàm cauſa ex qua recepti ſunt repoſcit, cōſtituendum eſt.ᶻ quamuis innocentes inueniantur ex eo crimine propter quod impactiª ſunt in carcere, tamen puniendi ſunt.ᵇ Eos verò qui conſpirationem eorum detexerint, releuandos.ᶜ

XIIII. H E R E N N I V S M O D E S T I N V S *libro quarto de pœnis.*

n *Milites.* expone vt ſupra.l.j.

o *Cuſtodias.* id eſt cuſtoditas perſonas.

p *In periculum.* quale ſtatim dicitur.

q *Nimia.* quæ eſt lata culpa: vt.ỹ.de verb.ſig. l.magna.&.ſ. de act.& oblig.l.j.§. is quoque. in fin.§.

r *Vna.* i. ſimul plures &c. alij dicunt de militibus: quia refert vnus amiſerit, vel plures.

ſ *Supplicio.* vltimo: vt ỹ.eo.l.ſin. circa prin. & de pœnis.l.vltimū. ſed contra.C.eo.l.ad commētarieſem. quare melius dices,ſupplicio,ſcilicet quo erat afficiendus accuſatus: vt ibi dicit: ſiue ſit princeps carceris,ſiue ab eo præpoſitus: vt. d. l. & ſic hæc ſecundū illam. Alij dicunt, ibi aufugit vnus hic plures. Alij dicunt ꝙ ibi vilis perſona, hic non vilis erat cuſtos.

t *Animaduertēdum.* expone vt ſupra ea. l. in verbo,ſupplicio.

† dandum aliàs dari.

u *Deſidiam.* quæ non ſit lata culpa.

x *Cuſtodia.* id eſt ſi is qui cuſtodiebatur, euaſerit pagani incuſtodiam. aliàs cuſtodiam, id eſt qui cuſtodiebatur à pagano.& ſic vſq; hic de milite cuſtode dixit: vel hucuſque de officiali. hic non erat vel miles,vel officialis, cui fuit cuſtodia commiſſa. & facit ſupra eo. l.carceri. & infra eo. l. ſi. & ſupra de termino mo.l. ij &.ỹ.de pœ.aut facta.§. ſi. &. C.de ſica. l.eum qui

I *N eos qui.*] C A S V S. Plures erant capti,& in vna turri recluſi. iſti capti fecerunt conſpirationē vt rupto oſtio carceris vel fracto muro fugerent. ſi hoc cōſtat præſidi, faciet eos arctius cuſtodiri: & puniet eos ob hoc: licet non videātur culpabiles etiam de delictis de quibus erant accuſati: & ille captorum qui hoc manifeſtabit, releuabitur à pœnis impoſitis aliis captis.Fran.

i *In qua prouincia agitur.* dummodo delictum ſit ibi commiſſum vt.ſ.l.ſolent.infra de re mili.l.iij.in prin.

k *Et conſtituit.* aliàs conſtitucrit: id eſt pronuntiauerit. aliàs conſtitit: id eſt pronuntiatum eſt. & primo executio, ſecundo etiam ſententia remittitur.

l *Cum elogio.* id eſt ſcriptura quæ declarat eum eſſe reum: vt ſupra eodem.l.diuus.

m *Ex cauſa.* puta ſi miles eſt: vt.ſ. eo.l.de militibus. &.ſ. tit. j.l. ſin. vel vicinitatis, vel cōſimili. & facit in auth. vt nulli iud. §. ſi vero quis.col.ix.& de teſti.§. & quoniam. col. vij. & infra de re mili.l.iij.& de rebus eo.l.magis.§.illud quæri.

y *Conſpirauerint.* id eſt ſe inuicem ſub ſilentio adſtrinxerint: vt probatur infra. Azo.

z *Cuſtodiendum eſt.* in lib. R. cuſtodiendū eſt: in lib.Bul.ſtatuendum.& facit ſupra de effrac.l.j.in prin.

a *Impacti.* immiſſi, vel īpulſi.ſic.ſ.ad.l.Aqui queādmodum. §. ij.

b *Puniendi ſunt.* nō aperit qua pœna: ſed videtur referre ſe ad pœnam eius criminis pro quo erant ibi: vt ſic habeantur ℘ confeſſis.ad quod eſt in auth.de collat.§.prohibemus.col. ix.

c *Releuandos.* à pœna, ſi de illis erant: vel id eſt à præſtatione munerum.ſimilis expoſitio.C.de fal.mo. l. j. §. j. &. C. de deſer. mil.l.j.

mil.l.j.lib.xij.Item no. parci ſe offerenti. ſic. C. ad leg. Iul. maie. quiſquis.in fin.& infra ad legem Iul.de ambitu.l.j. & infra de re A militari.l.milites agrum.§.pe.&.C.de pœ. iudi. auth. nouo iure. nec ob .j̄ .de pœ.aut damnum.§.ſolent. quia hic non ad pœnam erant in carcere,ſed ad cuſtodiam

NOn eſt facilè tironi [a] cuſtodia credenda. nā ea prodita, is culpæ reus eſt [b], qui eam ei cōmiſit. [c] Nec vni,ſed duobus [d] cuſtodia cōmittenda eſt. qui ſi neglegētia amiſerint,pro modo culpæ vel [e] caſtigantur, vel militiam mutant. † Quod ſi leuis perſona cuſtodię [f] fuit,caſtigati [g] reſtituūtur. Nam ſi miſeratione cuſtodiā quis miſerit, [h] * militiam mutat. Fraudulenter autem ſi fuerit verſatus in dimittenda cuſtodia, vel capite [i] punitur,vel in extremum gradum militiæ datur. Interdum venia datur. Nam cum cuſtodia cum altero † cuſtode ſimul fugiſſet,alteri venia data eſt. Sed ſi ſe cuſtodia interfecerit, [vel præcipitauerit,] militi culpæ adſcribitur,id eſt caſtigabitur. Quòd ſi ipſe cuſtos cuſtodiā īterfecerit, homicidij re⁹ eſt. Ergo ſi caſu cuſtodia [k] defuncta dicatur,teſtationibus id ꝓbādū eſt: [l] & ſic venia dabitur. Solet præterea amiſſa culpa cuſtodia, [m] ſi tamen interſit eam adprehendi, tempus cauſa cognita militi dari ad eam requirendam, applicito [n] ei alio milite. Quod ſi fugitiuum [o] domino reddendum perdiderit: ſi facultates habeat, domino pretium reddere iuberi Saturninus probat.

AD * LEGEM IVLIAM maieſtatis. †

TITVLVS IIII.

Primò ponit cōparationem criminis læſæ maieſtatis. Secundò definitionem. Tertio,in quib⁹ cōtrahitur crimen læſæ maieſtatis. Secūda ibi, maieſtatis autē. tertia ibi, quo tenetur is. vſque ad.§ hoc crimine. qui eſt infra eo. l. 4. nec indiget ſummariis.h.d.

I. VLPIANVS *libro ſeptimo de officio proconſulis.*

PRoximū * ſacrilegio crimē eſt quod maieſtatis dicitur. Maieſtatis autē crimē illud eſt, quod aduerſus populū Romanū, vel aduerſus ſecuritatē [p] eius cōmittitur: quo tenetur is cuius opera dolo malo conſiliū initū erit. quo obſides iniuſſu [q] principis intercīderent: [r] quo armati homines cū telis lapidibúſve in vrbe [ſ] ſint, cōueniántve aduerſus rempublicā: locáve occupentur vel tēpla: [t] quóve cœ- B tus [u] cōuentúſve fiat: hominéſve ad ſeditionem cōuocentur: cuiúſve opera conſilio dolo malo conſilium initū erit, quo quis magiſtratus populi Romani, quíve imperiū poteſtatémve habet, occidatur: quóve quis cōtra rēpublicā arma ferat: quíve hoſtibus populi Romani nuntiū literáſve miſerit, ſignúmve dederit, fecerítve dolo malo quo hoſtes populi Romani cōſilio iuuētur aduerſus rēpublicam, quíve milites [x] ſolicitauerit cōcitauerítve quo ſeditio tumultúſve aduerſus rempublicam fiat:

II. IDEM *libro octauo Diſputationum.*

QVíve de prouincia, cum ei ſucceſſum eſſet, nō diſceſ- C ſit, [y] aut qui exercitum deſeruit vel priuatus ad hoſtes perfugit: quíue ſciēs falſum conſcripſit, vel recitauerit in tabulis [z] publicis. nam & hoc [a] capite primo lege † maieſtatis enumeratur.

III. MARCIANVS *libro quartodecimo inſtitutionum.*

LEx duodecim tabularum iubet eum qui hoſtem [b] concitauerit, [c] quíue ciuē hoſtl tradiderit, capite puniri. Lex autem Iulia maieſtatis præcipit eum qui maieſtatem publicam læſerit, teneri: qualis eſt ille qui in bellis * ceſſerit, [d] aut arcem tenuerit, [e] † aut caſtra cōceſſerit. [f] Eadē lege D

NOn eſt facile.] CASVS. Tironi, id eſt nouo militi, non debet tradi cuſtodia alicuius: & qui tradidit, punitur. Itē vni nō debet tradi cuſtodia, ſed duobus: & ſi non bene cuſtodierunt, puniuntur ſecūdum qualitatē delicti. & ſi cuſtos eſt leuis perſona, caſtigatus reſtituitur. ſi autem cuſtos miſericordia ductus dimiſit cuſtoditū: repellitur cuſtos à militia. ſi autē fraudulenter dimiſit: grauius punitur. Itē ſi vnus cuſtos fugit cum capto, alter cuſtos non punitur. ſi autē captus ſe occidit: caſtigatur cuſtos, quaſi hoc debebat præuidere. ſi autem cuſtos occidit captū: vt homicida punitur. ſi autem caſu captus deceſſit, hoc debet ꝓbari: & abſoluitur cuſtos. Itē ſi captus fugit, & cuſtos vult eū apprehendere: aſſignatur ei tempus à iudice intra quod inquirat: & dabitur ei ſocius qui cum eo vadat. Item qui ſeruum alicuius fugitiuum iuſſu magiſtratus cuſtodiebat, & dimiſit eum fugere: cōdemnabitur cuſtos ad æſtimationem ſerui domino dandam. Fran. Accur.

† ſic.j̄. ea. l. §.nā & ſi. &. j̄ de re mili. l. milites. §. irreuerēs. verſi. ſi vilem.

* dimiſerit.

† Alex. hic in apo.ad Bart. dicit hūc tex. nedū ſing. ſed ſingulariſſimū, ad hoc quòd cuſtos carceris nō tenetur de facto ſui ſocij: & hoc ideo, quia iuſte erat de ſuo ſocio confiſus. quod eſt notādū pro iſtis caſtellanis Bolog.

a *Tironi*. id eſt nouo militi: forte quia vagātur tunc vel nimium ſunt curiales: vt. C. de tironibus.l. j. & fi. hoc autē fallit ſi eſt diligēs: item ſi alij deficiūt: vel talis ſit cōſuetudo: vt. j̄. de decur.l. generaliter. §.ſpurios. &. l. nō tantum.§.fi.&.C. qui ætate.l.ij.lib. x. & ideo hic dicit facile. Accur.

b *Prodita*. id eſt data.

c *Commiſit*. ſic.s̄.de offi.pręſi.diu⁹.in fin.&pro ſoc.ſi id quod. in fi. maxime ſi eſt cōmētarienſis hic qui præpoſuit: vt.C.eo.l.ad commentarienſem.

d *Sed duobus*. ſic.C. de teſti.l.iuriſiurandi.

e *Vel*.pro id eſt: ne ſit contra.s̄. eo.l.milites. vbi dicit caſtigandum eum,& in deteriorem militian dandum. & facit. C. de offi. præ.præto.Orien.l.ſi quos.

f *Cuſtodiæ*.id eſt cuſtodis: vt. C.eod.l. ad commentarienſem. vel id eſt cuſtoditæ perſonæ.

g *Caſtigati*.ſ.cuſtodes.

h *Dimiſerit*.vt inſtit.ad leg.Aquil.§.fin.

i *Capite*.ſi taliter erat puniendus incarceratus: vel aliter vt dixi ſupra eodem.l.milites.

k *Cuſtodia*.id eſt cuſtodita perſona.

l *Probandum eſt*.à cuſtode: & eſt cōtra ius cōmune. ſecundū. M. ꝙ primo culpa deberet probari contra eū: ſed eſt ſpeciale ideo. quia ſpeciale officium ſuum erat cuſtodire. ſic & in argentario eſt: vt ſupra de edē.l.ſi quis ex argentariis. §. fi. vbi plene dixi. & facit.C.de teſti.l.ij.

m *Cuſtodia*.id eſt cuſtodita perſona.

n *Applicito*.id eſt dato ei alio milite, vt ſecum vadat.

o *Fugitiuum*.ſeruum, qui à magiſtratu debet detineri: quod hic faciebat per cuſtodem: vt.s̄.de ſer.fugi.l.j.§. vnuſquiſque. ſed hic perdidit.i.recedere permiſit: quare emendat, ſi habet vnde.

* In indice. tit. hic tit. poſtponitur ſeq.ad.l. Iuliā de adulteriis.

† Elegans maieſtatis deſcriptio apud Ouidium lib. 5. Faſtorum. Cæterū hæc lex olim fuit Cornelia, & à Cicerone cōtra Piſonem lex cornelia maieſtatis vocat. poſtea à.C. Iulio Cæſare renouata, vt ait Cic. Phi. 1. Quidam principes hæc crimina nō admiſerunt, vt Adrianus. Spartianus in Seuero.

ADLEGEM Iuliam maieſtatis.

Dictum eſt ſupra in genere de publicis iudiciis: nunc ſequitur in ſpecie: & primo incipit dicere de criminibus grauioribus.

EXpoſito ordine inſtituendorum iudiciorum publicorum, nunc incipit per ſingulas ſpecies de quæſtione & pœna eorum legitima cauſiſque tractare, ac primum de læſa maieſtate, & de crimine perduellionis læſæ maieſtatis pars eſt & quidem grauior, perduellio, id eſt rebellio ſumptis armis aduerſus patriam aut principem. quod & tyrannidis & impietatis crimen dicitur. nec finitur morte. Cætera crimina violatæ publicæ maieſtatis finiuntur morte. Cuiac.

* Inquantū Bar.hic In 1. col loquitur de ſecuritate ambaſiatorum, qui non debent offendi etiā miſſi ab hoſtibus: ego addo ad hoc glo. videndam in. c. 1. §. item circa. in verbo, ambaſiatores. de cau. in pra. ſanc.

PRoximum.] CASVS. Primo dicit quòd crimen læſæ maieſtatis eſt proximū ſiue ſimile ſacrilegio. Secundo dat exēpla multa de crimine læſæ maieſtatis. dicit etiā quoſdam caſus in quibus non habet locū hoc crimē. & hoc dicit hæc lex cū ſequen. vſq; ad.l.famoſi.Fran.

p *Securitatem*. [a] id eſt eos qui acceperint ſecuritatē, ne vexarentur à populo Romano: vel id eſt eos qui coierunt ſecuritatem cum eo.

a] id eſt trāquilitatem. Bud.

† legis.ad. aliàs læſæ.

q *Iniuſſu*. id eſt ſine ꝑmiſſu.

r *Interciderēt*.i.fugerēt.

ſ *In vrbe ſint*. Romana, per excellentiam: vt inſti. de iure natura. §. ſed ius. nō ergo in aliis ciuitatibus.ar. j̄. ad leg. Iul.pec.l.iiij. in fi. &. s̄. de fur. l. ob pecuniam.

t *Vel templa*.facit. s̄. de col.illi.l.ij.&.C.de hæret.l.iij.& de his qui ad eccle.cōfu.l. denūtiamus. Accurſius.

* imbellis ceſſerit, hoſtémve arcere renuerit, aut caſtra &c.

† nō tenuerit.

u *Cœtus*.infra ad leg. Iul.de vi publi.l.qui cœtu. Accur.

x *Milites*.populi Romani. Accurſius.

y *QVíve de prouincia. Non diſceſſit*.poſt quinquaginta dies: vt.C. vt omnes tam ciui.quàm militares.l.j.

z *In tabulis*.in læſionem publicam.

a *Et hoc*.ſcilicet genus falſi.

b *LEx duodecim in tabularum. Hoſtem*.populi Romani.

c *Concitauerit*.ſ.contra rempublicam.

d *Ceſſerit*.id eſt retroceſſerit: aut victoriam hoſtibus dederit.

e *Tenuerit*.aliquis priuatus contra publicam quietē in confinib⁹: quod non licet: vt.C.de fundis limi. l.ij. lib. xj. vel dic tenuerit, non reddendo principi petenti, cum ab eo habuerit in cuſtodiam.

f *Aut caſtra conceſſerit*. ſ. hoſtibus, quæ pro imperatore cuſtodiebat: vel id eſt milites de caſtris ſuis aliquis magiſter mi-

UNED

litum ad alterius magiſtri militum caſtra miſerit & conceſſerit ſine iuſſu imperatoris: vt. C. de re mili. lib. xij. l. contra rempublicam.

a *Delectúmve*.id eſt electum de aliis habuit, magiſter puta militum nam neminem ſine iuſſu principis poteſt eligere militem: vt.C.de re mili.l.neminem.lib.xij.&.C.de offic. magiſti offic. l. iubemus.

b *Comparauerit*. id eſt præparauerit ſine iuſſu principis.

c *Non tradiderit*. id eſt dimiſerit Accur.

d *Geſſerit*. hoc dic vt infra de fal. qui nomine.

e C*uiuſque*. *Veniant*. ſic.j.de pœnis.l. Metrodorum.

f *Adiuti erunt*. id eſt auxilium habuerunt.

g *Exteræ nationis*. rex Bocchus.Ioan. vel Iugurtha.

h *Minus*.id eſt,non.

i *Reum*. de alio crimine. vel dic de hoc læſæ maieſtatis. & facit ſupra titu.j.l. ſi confeſſus.

k *Hoc crimine liberatus eſt*. vt nec dicatur incidiſſe. ſed tamen extra ordinẽ poteſt puniri qui facit: vt argu. ſupra de acquiren. poſ. l.fundi.

l *Reprobatas*. id eſt ſine permiſſu.factas: vt. C. de ſta.& ima. l. penult. &.l.fin.

m N*on contrahit*. *Reficit*. argu. ſupra de ſepul. vio. l. ſepulchri deteriorem. Accurſius.

n *Iactato* in certum locum proiecit, ſed fortuitò attigit ſtatuã. argu. ſupra de iniur. l. ſi cum ſeruo. Accurſius.

o *Incerto*. ſcilicet loco.

p *Conſecratus*.aliàs ſecus: vt infra.l. proxi. & facit.C.de fur. l.ſi nondum. & infra de polli.l. ij. §. fi. Accurſius.

q Q*ui*. *Conſecratas*. alioquin aliud erit: vt ſupra.l. proxi.

F *Amoſi*.] CASVS. Enumerat quaſdã perſonas quæ poſſunt de hoc crimine accuſare, quæ aliàs non poſſunt accuſare. Secundo dicit quòd iudices de hoc crimine cognoſcentes cum deliberant in hac cauſa: iudicẽt & inſpiciãt perſonam accuſati, an potuerit hoc crimen commiſiſſe: & an ſimile quid fecerit aut cogitauerit, & an ſanæ mentis fuerit. Vltimo dicit, quòd ſi milites deſtruant ſtatuas vel imagines principis; grauiter ſunt puniendi, & plus quàm priuati. Franciſcus.

r *Famoſi*.id eſt infames.

ſ *Non Habent*.vt ſupra tit.ij.l. qui accuſare. & facit in eo. titu. l. mulierem.

t *Non poſſunt*.vt.d. l. qui accuſare. & facit in eo. tit. l. mulierem. Accur.

---

tenetur & qui iniuſſu principis bellum geſſerit, † delectúmve[a] habuerit, exercitũ cõparauerit:[b] quíve, cum ei in prouincia ſucceſſum eſſet, exercitum ſucceſſori non tradidit:[c] quíue imperium exercitúmve populi Romani deſeruerit: quíve priuatus pro poteſtate magiſtratúve quid ſciens dolo malo geſſerit:[d] quíue quid eorum quæ ſupra ſcripta ſunt, facere curauerit:

IIII. SCAEVOLA *libro quarto Regularum.*

CViúſque dolo malo iureiurando quis adactus eſt quo aduerſus rempublicam faciat: cuiúsve dolo malo exercitus populi Romani ĩ inſidias deduct⁹, hoſtibúsve proditus erit: factúmve dolo malo cuius dicitur, quo minus hoſtes in poteſtatẽ populi Romani veniant:[e] cuiúsve opera dolo malo hoſtes populi Romani cõmeatu, armis, telis, equis, pecunia, aliáve qua re adiuti erunt:[f] vt ve ex amicis hoſtes populi Romani fiant: cuiúsve dolo malo factum erit, quo rex exterę nationis[g] populo Romano min⁹[h] obtemperet: cuiúsve opera dolo malo factũ erit, quo magis obſides, pecunia, iumẽta hoſtibus populi Romani dentur aduerſus rempublicam: item qui confeſſum in iudicio reum,[i] & propter hoc in vincula coniectum, emiſerit. Hoc crimine liberatus eſt[k] à ſenatu, qui ſtatuas imperatoris reprobatas[l] conflauerit.

V. MARCIANVS *libro quinto Regularum.*

NOn contrahit crimen maieſtatis, qui ſtatuas Cæſaris vetuſtate corruptas reficit:[m] nec qui lapide iactato[n] incerto,[o] fortuitò ſtatuam attigerit, crimen maieſtatis commiſit. & ita Seuerus & Antoninus Iulio Caſſiano reſcripſerunt. Iidem Pontio reſcripſerunt, non videri contra maieſtatem fieri ob imagines Cæſaris nondum conſecratas[p] venditas.

VI. VENVLEIVS SATVRNINVS *libro ſecundo de iudiciis publicis.*

QVi ſtatuas aut imagines imperatoris iam conſecratas[q] conflauerint, aliúdve quid ſimile admiſerint: * lege Iulia maieſtatis tenentur.

Certæ perſonæ hac & ſeq. l. enumeratæ, licet non admittantur ad accuſationem in reliquis criminibus, tamen admittuntur in crimine læſæ maieſtatis.h.d.

VII. MODESTINVS *libro duodecimo Pandectarum.*

FAmoſi[r] qui ius accuſandi nõ habent,[ſ] ſine vlla dubitatione admittuntur ad hanc accuſationem: ſed & milites, qui cauſas alias defendere non poſſunt.[t] nam qui pro pace[u] excubant,[x] magis magíſque ad hanc accuſationem admittendi ſunt. Serui quoque deferentes[y] audiuntur: & quidem dominos[z] ſuos, & liberti patronos.[a] Hoc tamen crimen à iudicibus nõ in occaſionem ob principalis maieſtatis venerationem habendum eſt, ſed in veritate. Nam & perſonam ſpectandam eſſe, an potuerit facere:[b] & an antè quid[c] fecerit, & an cogitauerit,[d] & an ſanæ mentis fuerit: nec lubricum linguæ[e] ad pœnam facilè trahendum eſt. Quanquam enim temerarij digni pœna ſint: tamen vt inſanis illis parcendum eſt,[f] ſi nõ tale ſit delictum quod vel ex ſcriptura legis deſcendit, vel ad exẽplum legis vindicandum eſt. Crimen maieſtatis facto, vel violatis ſtatuis, vel imaginibus, maximè exacerbatur[g] in milites.†

VIII. PAPINIANVS *libro tertiodecimo Reſponſorum.*

IN queſtionibus læſę maieſtatis etiam mulieres[h] audiuntur. Coniurationem denique Sergij Catilinæ Iulia* mulier detexit, & Marcum Tullium conſulem indicium eius inſtruxit.

Bona damnatorum ex hoc crimine vadunt ad filios eorũ, aliàs ad fiſcum. Fran. Accur.

IX. HERMOGENIANVS *libro quinto Iuris epitomarum.*

EOrum qui maieſtatis crimine damnati ſunt, libertorum bona, liberis damnatorũ conſeruari diuus Seuerus decreuit: & tunc demum fiſco vindicari, ſi nemo

---

u *Pro pace*.id eſt vt populus habeat pacem.

x *Excubant*. id eſt vigilant.

y *Deferentes*, id eſt accuſantes.

z *Dominos ſuos*.vt.ſ̃.de iudi.l.vix.

a *Patronos*. vt. C. qui accu.non poſ.l. penul. &.C.eo.l.penul. in fin.

b *Facere*. ad hoc. ſ̃. de dolo.l.heredibus. in fi. &.l.ſequen.

c *Quid*. ſcilicet ſimile ad quod. ſ̃. de accu. ſi cui.§.hiſdem.

d *Cogitauerit*. ad hoc C.eo.l.quiſquis.

e *Linguæ*. ſic. C. qui bo.cede. poſſunt. l. ij. ſed arg. contra. C. de epiſcop.& cle.l. omnes qui.§.fin.

f *Parcendum eſt*. aut ergo verbis tantum contra principem delinquitur: & tunc ſi ex leuitate vel furore, parcitur. ſi ex iniuria: tunc ad principem remittatur: vt hic, &. C. ſi quis imperatori maledixerit.l.j.ſi autem facto: ſi ex ſcriptura legis, vt quia ſit de capitulis dictis ſupra eod.l.j. &. ij. & iij.tenetur. Si autem ex ſentẽtia, tunc idem: vt hic.& ſupra eo.l.qui ſtatuas. & arg. infra de parrici. l.iij. in fin. Alij hic exponunt ſcripturam, vt quia famoſum libellum de principe ſcripſit ex ſententia: vel quia ſine ſcriptura famoſum carmen de eo fecit: pro quibus ſupra de iniur. l. lex Cornel. §.fin.

g *Exacerbatur*.aliàs exercebant milites: quia audaciores. aliàs exercebatur in milites, id eſt, per milites: & ſic idem ſẽſus: vel id eſt maxime puniebatᷣ, ſcilicet acri⁹ in milites. Alij dicũt hic loqui de ſtatuis militũ qui ſunt iuxta latus prĩcipis: vt.C.e.l.quiſquis. in prin.& tunc in milites, id eſt contra milites quibus frequẽter inuidẽt populares: vt. C.de ſtatu.l.fi. ſed nõ placet: quia nõ niſi pro ſtatua principis iam conſecrata agitur hoc crimine: vt.ſ̃.eo.l.cui ſtatuas. Itẽ dic differentiam inter ſtatuam, & imaginem: vt not. C. de ſtatu. & ima.in rubri.

h I*N quæſtionibus*. *Mulieres*.vt.ſ̃.de accu.l.mulierem. Accurſius.

Eorum.

---

† Etſi is vicerit, punitur Greci ad hunc locũ. Vide Theo. Balſam. ad can. 35.

* Veluti lapidibus impetierint: quod ſtatuis Conſtantini contigiſſe Chryſoſto. cõcionibus ad pop. Antioch. refert.

† Quidã delent hoc Verbum.

* Fuluia. Salluſt.& alij hiſtoriographi. nec dubitandũ. eſt quin ita emendanda ſit Flor. ſcriptura.

a Eorum. *Existat*. imò prima fronte fiſco: vt. C. de bo. lib. l. j. & ͠j. de interd. & releg. l. iiij. quæ ſunt contra. Sol. hic in aliis A capitulis: ibi cõtra principẽ vel rempu. arg. ͠j. l. fi. vel hic de æquitate. arg. ͠j. de bo. dam. l. fi. Alij, vt Hug. dicunt ꝙ hic decapitatur: in contrariis deportatur, vel relegatur. arg. in authẽ. de man. prin. §. oportet. col. iij. hoc non placet: quia & iſte perdit libertatẽ: vt. ͠j. de pœn. l. qui vltimo. Et plenius dic vt in cõtrariis no. prima placet. & ſecundũ hoc intelligitur inſtit. de here. ab inteſta. §. per contrarium. & facit ſupra de iure patro. eum. & ad Treb. l. ſi patroni. in princ.

Maieſtatis.] CASVS. Qui cõmiſit dolum, vel opem dedit vt prouincia vel ciuitas proderetur hoſtibus, poteſt accuſari hoc crimine. Franc.

b *Accuſari*. aliàs eſt appellari: & tunc expone appellari. i. accuſari.

Is qui.] CASVS. Accuſatus de aliquo delicto, ſi interim decedat: extinguitur delictũ, niſi de crimine læ. maie. eſſet accuſatus. nã accuſato de crimine hoc, niſi heredes eius probẽt de purgatione, bona defuncti ad fiſcũ ibunt. & hoc eſt tantũ in duobus capitulis læſæ maieſtatis. Fran.

*in hunc locũ vide Cic. in orat. pro C. Rabirio perduellionis reo.

† Vulgò additur, & ſtupro.

c *Is qui in reatu*. quocunque: vt. ͠s. de dona. l. poſt contractum.

d *Nam hoc crimine*. prę-mitte, niſi. & facit. ͠j. de iure fiſ. l. res quæ. in fin. & C. eo. l. fin. & pen. & inſtit. de here. quæ ab inteſtato. §. per contrarium. & C. de hæret. l. iiij. §. præterea. verſi. in mortem. & ͠s. de accu. l. ex iudiciorũ. & ͠j. ad Turpil. l. in ſenatus. §. ſi propter. & ͠s. de donatio. l. donationes. §. fin. & C. de bo. eorũ qui mor. ſibi cõſci. l. fin. & de bo. dam. l. fi. in fin. & inſtit. de publi. iudi. §. publica.

e *Perduellionis*. i. criminis maieſtatis: ideo ſic dicti, quia per duellũ probatio recipitur: quòd non eſt aliàs ſecundũ quoſdã. vel verius ideo, quia perduelles dicũtur hoſtes: vt. ͠j. de verb. ſig. l. quos nos.

f *Rempublicam*. hæc continet multa: vt patet ſupra eo. l. j. & iij. & iiij. in quibus aliqua ſunt ad hæc pertinentia: alia non, ſed ſimpliciter maieſtatis: non vero perduellionis.

damnati liberorum exiſtat. a

X. IDEM *libro ſexto Iuris epitomarum*.

Maieſtatis crimine accuſari b poteſt, cuius ope conſilio dolo malo prouincia vel ciuitas hoſtibus prodita eſt.

Morte rei extinguitur crimen. excipitur crimen læſæ maieſtatis, ſcilicet perduellionis: non in aliis capitulis. hoc dicit.

XI. VLPIANVS *libro octauo Diſputationum*.

Is qui in reatu c decidit, integri ſtatꝰ decedit. Extinguitur enim B crimẽ mortalitate: niſi fortè quis maieſtatis reus fuit. Nã hoc crimine, d niſi à ſucceſſoribus purgetur, hereditas fiſco vindicatur. Planè non quiſq; legis Iuliæ maieſtatis reus eſt, in eadẽ cõditione eſt: ſed qui perduellionis e reus eſt, hoſtili animo * aduerſus rẽpublicã f vel principẽ animatus. Cæterũ ſi quis ex alia cauſa legis Iulię maieſtatis reus ſit: morte crimine liberatur.

AD LEGEM IVLIAM de adulteriis coërcendis. †

TITVLVS V.

Continua rubricã: quia crimen adulterij eſt crimen grauius: quia C omne crimẽ cõmittitur extra corpus, fornicatio verò cõmittitur in corpus: vt infra ad legẽ Cor. l. 6. circa fi. ideo ponitur hic rubri. ad leg. Iuliam de adulteriis. Bart.

I. VLPIANVS *libro primo de Adulteriis*.

Hæc lex lata eſt à diuo Auguſto. g *

II. IDEM *libro octauo Diſputationũ*.

Ex lege Iulia † ſeruatur, vt cui neceſſe eſt ab adultero incipere, quia mulier ante denuntiationem nupſit: non aliàs ad mulierẽ poſſit peruenire, niſi reũ h peregerit. Peregiſſe autem non aliàs quis videtur, niſi & condemnauerit. i

Marito k iure mariti accuſanti, illa præſcriptio obiicitur, *ſi legẽ* * *prodidiſſe dicatur ob hoc quòd adgreſſus accuſationẽ adulterũ, deſtitit*. Lenocinij quidẽ crimẽ lege Iulia de adulteris præſcriptũ eſt: l cum ſit in eum maritũ pœna ſtatuta, qui de adulterio vxoris ſuæ quid ceperit: itẽ in eum qui in adulterio deprehẽſam retinuerit. Cæterum qui patitur vxorem ſuã delinquere, m matrimoniúmq; ſuũ cõtemnit, quíq; contaminationi n non indignatur, pœna adulterûm † nõ infligitur. o Qui hoc dicit, p lenocinio mariti ſe feciſſe: releuare quidẽ vult crimen ſuũ: ſed non eſt huiuſmodi cõpenſatio admiſſa. q

AD LEGEM IVLIAM DE ADVLTEriis coercendis, & ſtupro.

Cuius præcepta traduntur ſupra de mino. l. auxilium. §. fina. & eſt enormius aliis: cum omne peccatum eſt extra corpus, niſi fornicatio, ſecundum Apoſtolum. hinc eſt quod non licet tranſigere: vt. C. de tranſact. l. tranſigere. & ideo de hoc præmittit: & dic ad legem Iuliam, ſcilicet ſupplendam, interpretandam, & emendandam, ſunt leges huius tituli. Azo.

De adulteriis coercẽdis ſæpe, & nonnunquã de pudicitia dicitur. Et cæteræ perlatæ videntur à Iulio Cæſare, hæc ab Auguſto, quæ eadẽ fuit ſimul de maritandis ordinibus, de diuortiis, de fundo dotali, déque aliis pleriſq; rebus adeo vt. xxxv. caput legis Iuliæ numeretur in. l. Capite De rit. nupt. Adulterij autẽ nomine Auguſtus intellexit etiã ſtuprum, & his adiunxit lenocinij coercitionẽ. nec fuit tam ſeuerus horũ vitiorũ vindex quàm poetis videtur, imò indulgentior plus æquo. nam & relegationis tantũ pœnã præſcripſit quaſi criminis excuſabilis vt ille ipſe qui hanc legẽ expertus eſt quiq; ſeuerã tamen legẽ hãc eſſe nuncupat nõ inficiatur. Niſi, inquit, delicti pars excuſabilis eſſet, Parua relegati pœna futura fuit. Et minoribus. xxv. annis nõ permiſit accuſationẽ quæ tamẽ eis permittitur ex aliis cauſis, & cum ſoleãt cætera crimina durare ſpatio. xx. annorũ, huius legis crimina finiuit quinquennio. Sed & eludendorum eorum cauſa multas præſcriptiones admiſit. Cuiac.

Hæc lex.] CASVS. Primo dicit à quo hæc lex Iulia lata ſit. Secundo dicit: Si mulier ante denuntiationẽ ſibi factam nupſit ſecundo, debet adulter prius quàm ipſa accuſari & damnari. Tertio dicit: ſi maritus de adulterio accuſauit: amodo A amplius accuſare non poteſt. Quarto dicit: certum capitulum eſt factum circa lenocinium. punitur enim vir qui pretium accepit ab adultero vxoris ſuę, puta à ſcholari. Item punitur qui vxorem ſuam inuenit in adulterio, & eam retinuit. Item punitur qui ſcit vxorem ſuam cum alio iacere, & hoc patitur. Quinto dicit: maritus Bertæ accuſabat ſcholarem de adulterio cum Berta cõmiſſo. ſcholaris obiicit quòd vir fuit leno eius: non excuſatur per hoc ſcholaris. ſed ſi ſcholaris vult virum de hoc accuſare, nõ poteſt nunc: cum ſit ipſe accuſatus. Item ſi vir accuſat vxorem ſuã de adulterio, & vxor obiicit quòd vir fuit leno, & de hoc eum accuſat: non excuſatur per hoc vxor: punietur tamen vir ob hoc: imò etiam ſine accuſatore poterit iudex punire de lenocinio. Extraneus autem à viro Bertæ accuſatus de adulterio, interim non poteſt lenocinij crimẽ obiicere accuſanti: nec ex hoc punietur vir. & hoc dicit hæc lex & pars ſequentis. [SI SIMVL.] In accuſatione adulterij præfertur vir patri mulieris: adeo quòd ſi pater libellum accuſationis dederit, & vir nunc veniat accuſare volens: præferatur vir ſi prius non fuerat negligens, ſed ſe præparabat. de aliis autem excepto viro & patre mulieris accuſare volentibus, præfertur idoneior iudicis arbitrio eligendus. Item bene dixi virũ præferendum patri mulieris: niſi pater probet virum mulieris infamem: aut probet quòd colludere vult. nam his caſibus præfertur pater. & hoc dicit hic. §. cum. l. ſeq. Franc. Accurſius.

*huius nominis rationem vide apud Anton. Aug. lib. 3. emend. ca. 8.

† Hanc legẽ diffuſe explicat Alexã. ab Al. li. 4. genia. die. c. 1

* ſi non legem. vide Budæum hic.

† pœna adulterij in eum non infli. vt cõueniat cũ l. mariti. §. qui quæſtũ. verſic. quod ſi patiatur. ͠j. eo.

g *Auguſto*. aliàs à diuo Auguſto. aliàs ob Octauiano Auguſto: vel à Caio Auguſto. ſed ſi lata eſt ab Octauiano Auguſto, vel ab aliquo iſtorum duorum: cur ergo dicitur Iulia? Reſpond. quia primo Iulius Cæſar eam induxit, ſed non perfecit: Caius perfecit, & maluit eam nominare nomine auunculi ſui Iulij: vt ſupra de origine iur. l. ij. §. deinde Caius. vel dic eam originaliter à Caio traditam: ſed eam nominari Iuliam à ſuo auunculo, qui primus fuit imperator: vt in authen. de præpo. nom. impe. ibi, ſiue etiam tertia, &c. col. iiij. vt in authen. vt liberti de cætero. §. facimus. col. iiij.

D h Ex lege. *Niſi reum*. aliàs rem, id eſt cauſam. & alias reum.

i *Condemnauerit*. id eſt condemnari fecerit: vt. ͠s. de infa. l. furti. §. mandati. & hoc ideo, quia ſi abſoluitur adulter, prodeſt adulteræ: ſed non nocet cõdemnatio: vt. ͠j. eo. l. denuntiaſſe. §. pe.

k *Marito*. vt. C. eo. l. abolitionem. & ͠j. ad Tur. l. qui deſtitit. & infra eo. l. quæſitum. & l. miles. §. ſocer. Accurſius.

l *Præſcriptum eſt*. id eſt, de eo certum capitulum eſt: vt. ͠s. de mino. l. auxilium. §. fin. vel dic, id eſt exceptio inducitur.

m *Delinquere*. cum non deprehenderit.

n *Contaminationi*. aliàs contaminatione. Accurſius.

o *Infligitur*. in libro. B. eſt non. & tunc dic quòd poteſt excuſare ignorantiam, vt infra eo. l. mariti. & ſic dic cæterum pro ſed. alij non habent hic non: vt quia ſcit committi adulterium: & dices cæterum pro certe. vel dic pro ſed: ſed ſubaudi &, vt non aduerſetur. & facit. ͠s. ſolu. ma. l. cum mulier. & C. eo. l. crimen. & l. ita nobis. & infra eo. mariti. §. j. ij. & iij.

p *Qui hoc dicit*. ſ. extraneus de adulterio accuſatus à marito.

q *Admiſſa*. vt. ͠s. de publi. iudi. l. is qui reus. & ͠s. de in rem verſo. ſi filius. ſed arg. contra. ͠j. eo. l. ſi vxor. §. iudex. & §. fin.

Ideo ſi maritum velit reus [a] adulterij, lenocinij reum facere: ſemel delatus [b] non audietur.

Exceptio lenocinij oppoſita à muliere inter reos recepta, maritum non repellit, ſed eum puniri facit. ſed ſi obiicitur ab extraneo, nihil importat. hoc dicit. Diuiditur in quatuor partes. Primò ponit vnum dictum. Secundò illationem ex dicto. Tertiò determinat vnam quæſtionem depẽdentem ex prædictis. Quartò ponit aliud dictum. Secunda ibi, lenocinium. Tertia ibi, vnde quæri poteſt. Quarta ibi, extraneus autem. Bartolus.

Si publico iudicio maritus vxorem ream faciat: an lenocinij allegatio repellat maritum ab accuſatione? Et putem nõ repellere. [c] Lenocinium igitur mariti ipſum onerat: non mulierem excuſat. Vnde quæri poteſt, an is qui de adulterio cognoſcit, ſtatuere [d] in maritum ob lenocinium poſſit. Et puto poſſe. Nã Claudius Gorgonius vir clariſſimus vxorẽ accuſans, cum detectus eſt vxorẽ in adulterio deprehenſam retinuiſſe: & ſine accuſatore [e] lenocinio damnatus eſt à diuo Seuero. Extraneus autem nequaquam lenocinium obiiciens, poſteaquã reus factus eſt, ſe releuabit, nec maritum [f] pœnæ ſubiiciet.

Maritus præfertur patri vxoris ſuæ ad accuſandum de adulterio vxoris, ſi non fuerit negligens ad cauſam inſtituendã & proſequendam. hoc dicit.

Si ſimul ad accuſationem veniant maritus & pater mulieris: quem præferri oporteat, quæritur. Et magis eſt [g] vt maritus pręferatur. Nam & propenſiore ira, & maiore dolore executurũ eum accuſationem credendum eſt: in tantum, vt & ſi pater præuenerit, & libellos inſcriptionum depoſuerit, marito nõ neglegente nec retardante, ſed accuſationem parante, & probationibus inſtituente atque muniente, vt facillius iudicantibus de adulterio probetur: idem erit dicendum. Sed & quotiens alij qui poſt maritum & patrem accuſare poſſunt; [h] ad accuſandum proſiliunt: lege expreſſum eſt, vt is cuius de ea re notio eſt, de iuſto accuſatore conſtituat. [i]

III. IDEM libro ſecundo de Adulteris.

NIſi igitur pater maritum infamem [k] aut arguat, aut doceat colludere magis cum vxore, quàm ex animo accuſare: poſtponetur marito.

Viro accuſante non currunt tẽpora patri. vtroque differente, vtrique currunt tempora. Item accuſanti adulterum nõ currunt tempora contra adulteram. Item extranei admittuntur poſt accuſationem patris & mariti: & habent quatuor menſes.

IIII. IDEM libro octauo Diſputationum.

SI maritus præuenerit, accuſaréque inſtituerit, tempora nõ cedunt patri, quo * accuſationem inſtituere non poteſt: ſic tamen, vt quoad vnus occupet, [l] vtrique tempora cedant: vbi verò maritus occupauit, reſidua tempora ei qui occupare non poteſt, non cedãt. quod & in eo dici poteſt qui ab adultero vel adultera cœpit. Nam aduerſus eum aduerſus quem non cœpit, deſinunt ei tempora cedere. [m] Hæc in maritis & patribus dicta ſunt. Extraneis autẽ qui accuſare [n] poſſunt, accuſandi facultas poſt maritum & patrem conceditur. Nam poſt ſexaginta dies, [o] † quatuor menſes extraneis dantur, & ipſi vtiles.

Licet extraneus præuenerit accuſare, tamen maritus præfertur: licet mulier ſit abſoluta ab accuſatione extranei. hoc dicit.

Si antè extraneus inſtituerit accuſationem, an ſuperueniẽte marito permittatur accuſatio, quæritur. Et magis arbitror hoc quoque caſu maritum audiendum, ſi non neglegentia [p] præuentus eſt.

a *Velit reus*. id eſt accuſatus extraneus.

b *Delatus*. id eſt accuſatus, vt lis ſit conteſtata: vt infra proxi. §. in fin. ſed ante ſic: & vterque punitur.

c *Non repellere*. ſi nomen vxoris receptum eſſet inter reos. alioquin eſt contra: vt ſupra ſolu. ma. l. cum mulier. & infra eo. ſi maritus. ij. §. præſcriptiones. & C. eo. ita nobis.

d *Statuere*. ſcilicet pœnam.

e *Sine accuſatore*. ſpeciale. ſic. C. de epiſc. & cle. ſi quis in hoc. Item in crimine ſuſpecti tutoris: vt ſupra de ſuſpec. tuto. l. tutor quoque. §. præterea. Item in charta falſa: vt. C. de proba. l. penult. Idem in teſtibus: vt. C. de teſtib. l. nullum. Idem in calumniatore: vt. C. de calumn. l. j. & ff. de bo. lib. l. qui cum maior. §. ſi libertus. Idem in falſo: vt. C. de fal. l. vbi. ſed nos dicimus quòd ibi fuit principaliter accuſatio de falſo inſtituta. Idem in notorio: vt. C. de accuſa. l. quidem. ſed regulariter cõtra: vt infra de muner. & hono. l. reſcripto. §. ſi quis accuſatorem. Item quæro, an quod hic dicitur, vt puniatur ille contra quem excipitur, ſit in crimine falſi & ſimilibus, vt exceptione repulſus puniatur? Reſpon. non. & poteſt eſſe ratio, ſecundum Hug. quia per exceptionẽ lenocinij tollitur accuſatio lenocinij: ſed per exceptionem [a] falſi, non tollitur accuſatio falſi.

f *Nec maritum*. imò obiicitur: vt. C. eod. l. quoniã. quæ eſt contra. ſol. hic extraneus obiiciebat lenocinij quæſtionem poſtquam nomen ſuum redactum eſt inter reos: quod nõ licet: vt infra eod. l. ſi maritus. ij. §. præſcriptiones. ibi vero ante. vel aliter: lenocinij illius exceptio repellit maritum quolibet accuſato, quia dicatur vxori adulteræ conſenſiſſe: vel poſt adulterium ipſius factum approbaſſe: vt ibi. & obiicietur hæc except. cum ſit peremptoria, quandocunque, ante ſentẽtiam forſan: & hic maritus repulſus ſubiicietur pœnæ. Exceptio autem lenocinij, quòd dicatur duxiſſe vxorem damnatam de adulterio, non prodeſt extraneo accuſato, nec nocet marito: aut vxori accuſatæ non prodeſt: nocet tamen marito: vt hic diſtinguitur.

a] Bal. in. l. falſam. C. ſi ex fal. inſtr. poſt Dy. hãc gl dicit non reperiri alibi ad hoc ꝙ ſi ſuper falſo deducto per viã exceptionis fuit pronuntiatũ per iudicem: nõ poteſt ille iudex punire niſi fiat noua accuſatio quæ glo. quoquo pacto non loquitur de ꝓnuntiatione: ideo cogitabis. Bal.

g *Magis eſt*. ad hoc. C. eo. l. quamuis. & infra eo. l. ſi maritus præuenerit. j. in princ. & §. fin. & arg. C. qui admit. ad bo. poſſ. l. fin. in fin. Item facit infra de iure fiſci. l. edicto. §. extat. & ſupra de damno infecto. l. ſi finita. §. eleganter. Accurſius.

h *Poſſunt*. de quibus dicitur. C. eod. l. quamuis. licet enim ordinatè ponatur: non tamen hic ſeruatur ille ordo. Accurſius.

i *Conſtituat*. ſupra de accuſa. l. ſi plures.

k *Niſi. Infamem*. qui iure mariti non accuſabit: vt infra eod. l. marito. in fine. ſed iure extranei, cum ſuam iniuriam perſequatur: vt ſupra de accuſa. l. ij. & facit ſupra titu. j. l. famoſi. in principio.

SI maritus.] CASVS. Si vir accuſat: non currunt tempora patri mulieris. ſi vterque differt, currit tempus vtrique. Item qui accuſat adulterum, non currit tempus contra adulteram. idem ecõtra. Item poſt patrem & maritum mulieris qui habent. lx. dies vtiles: ſi extranei volunt accuſare, habent quatuor menſes vtiles. Item ſi extraneus accuſat de adulterio, & nunc veniat vir accuſare volẽs: præfertur vir ſi nõ fuit negligens. Vltimo: extraneus accuſauit mulierem de adulterio: & abſoluta eſt. nunc vir accuſare vult, auditur ſi probet ſe iuſta de cauſa fuiſſe huc vſque impeditum. Franc. Accur.

l *Occupet*. & ſic ambo ſunt in mora. Accur.

m *Cedere*. cum non poſſit eodem tempore alium accuſare: vt. C. eod. l. reos. & infra eo. l. nihil. §. fina. Item nota negligenti non currere tempus. ad quod infra eod. l. ſi maritus. & l. quinquennium. & C. de inofficio. teſta. l. contra maiores. & ſupra de mino. l. intra. & ſupra ad Tertuli. l. ij. §. ſi mater. & C. de iis qui. vt indi. ſororem. & C. de an. exceptio. l. j. in fin. & ſupra quando act. de pecu. eſt an. l. j. §. j. Accurſius.

* quod. al. quia.

Negligenti tempus non currit.

n *Qui accuſare*. nam quidam repelluntur: vt ſupra de accu. l. qui accuſare. vel admittuntur, vt hic: niſi ſit pater vel vir qui accuſare velit. tunc enim extranei non admittuntur: vt. C. eod. l. quamuis. Accurſius Florentinus.

† dies vtiles.

o *Poſt ſexaginta dies*. vtiles. præſtituuntur autẽ ad accuſandum adulterium patrono, patri, & marito, ſexaginta dies vtiles: poſt quos extranei habent quatuor menſes vtiles: & hoc à tempore diuortij: vt infra eod. l. is cuius. §. penulti. ſed quinquennium continuum vniuerſis ſtatuitur qui volunt accuſare: & hoc ex die commiſſi criminis: vt infra eod. l. miles. §. adulterij. & C. eod. l. adulter poſt quinquennium. & hæc eſt vna præſcriptio ſeu exceptio, ſcilicet temporis. alia eſt lenocinij: quod dic vt ſupra eodem. l. j. §. lenocinij. Item alia, vt ſupra eodem. l. j. §. j. Accurſius.

p *Non neglegentia*. ad hoc ſupra eod. l. j. §. fina. & l. ij. & argu. ſupra

ſupra de procura.l.procurator.& de acquiren. here. l. cum ſolus. in fine.& ſupra de ſepulchro violato.l. ſepulchri violati . & ſupra A de accuſa.l.ſi cui.§.penul.Accurſius.

N *Vptam.*] CASVS. Quandam viduam accepi in vxorem.quidam vult eam accuſare de adulterio commiſſo cum erat cũ primo viro. bene auditur,cũ in.l. Iulia ſit cautum, quòd in electione accuſantis ſit velit prius accuſare adulterũ quàm adulteram.ſi ſit vidua.ſi autem iam ſit nupta ſecundo, prius adulter ſit accuſandus : & poſtea ipſa.Franc.

a *Nuptam*.aliàs nupturam.

b *Arbitrium* . facit ſupra eo.l.j.in princ. &. l. ſi marit⁹.ij §.penult.ibi, ſi in viduitate. &.C.eo. l.ſi dum in tuo.Accur.

I *Nter liberas.*] CASVS. In liberis fœminis adulteratis vel ſtupratis lex Iulia locum habet: in ancillis non, ſed act. Aquil. & iniur. & ſerui corrupti. Secundo dicit . l. Iulia ſtuprum & adulterium promiſcuè appellat : propriè autẽ adulterium in nuptam cõmittitur : ſtuprum in virginem, vel viduam. Tertio dicit : & filiusfa. poteſt accuſare de adulterio vxoris ſuæ , & etiam inuito patre ſuo. Quarto dicit : duos accuſaui de diuerſis criminibus . poſſum tertium accuſare de adulterio cũ vxore mea commiſſo.Franc.

c *Inter liberas tantũ perſonas* . inter ſeruos enim non tenet matrimoniũ: vt.C.de inceſt. nup.l.cũ ancillis.

† vide ī hũc §.Lauren. Vall. elegã. 6.c.45. & Al. cia.li. diſpũ. 1.c.26.&Budæũ in anno . poſterio.hic.

d *Locum habet*.vt.C.e.l. ſerui ob violatum.

e *Competit*.vt.s̃. de iniuriis.l.ſi ſtuprum.

Et ideo etſi accuſatione inſtituta, abſoluta ſit mulier extraneo accuſante:tamen marito debet permitti reſtaurare accuſationem , ſi idoneas cauſas allegare poſſit quibus impeditus non inſtituit accuſationem.

Maritus poteſt accuſare vxorẽ ſuam de adulterio quod commiſit in primo matrimonio.

V. IVLIANVS *libro octagenſimoſexto Digeſtorum.*

N Vptam [a] mihi adulterij reã B poſtulari poſſe in priore matrimonio commiſſi , dubium non eſt:cum apertè lege Iulia de adulteriis coërcendis caueatur , ſi quidem vidua ſit de cuius adulterio agetur, vt accuſator liberum arbitrium [b] habeat adulterum , an adulteram prius accuſare malit .ſi verò nupta ſit:vt prius adulterum peragat,tunc mulierem.

VI. PAPINIANVS *libro primo de Adulteris.*

I Nter liberas tantum perſonas [c] adulterium ſtuprúmve paſſas lex Iulia locum habet . [d] Quod autem ad ſeruas pertinet , & legis Aquiliæ actio facilè tenebit: & iniuriarum quoque compe- C tit : [e] nec erit deneganda prætoria quoque actio de ſeruo corrupto: [f] nec propter plures actiones parcendum erit [g] in huiuſmodi crimine reo. Lex † ſtuprũ & adulterium promiſcuè [h] & καταχρηστικώτερως appellat.Sed propriè adulterium in nuptam [i] cõmittitur , propter partum ex altero conceptum compoſito nomine : [k] ſtuprum verò in virginem viduámve [l] committitur : quod Græci φθορὰν appellant. [m]

f *De ſeruo corrupto*.vt.s̃. de ſer.corru.l.ſi quis ſeruum.in fi.Accur.

g *Erit*.ne etiam extra ordinem puniatur:vt ſupra de offi. præſi.l. fin.vel dic quòd licet vna conueniatur , poterit & aliis conueniri in id quod eſt plus:cum ex vno facto competant:aliàs ſi ex diuerſis,tunc in ſolidum:vt.s̃.vi bo.ra.l.j.& de act.& oblig.l.qui ſeruũ. & de tut.& ra.diſt.l.j.§.in tutela.

h *Promiſcuè*.vt infra de verb.ſign.l.inter ſtuprum.

i *In nuptam*.vel ſponſam alienam:vt.C.eo.l. propter. & infra eo. l.ſi vxor.§.diuus.Accurſius.

k *Nomine*.i.dictione,ſcilicet adulterium.nam dicitur quaſi ad alterius torum acceſſus:vel quaſi ad alterũ acceſſus.& dicunt quòd magis ſignificatione quàm voce ſit compoſitio:ſed certe & voce, ſcilicet ex corruptione:& eſt pœna in fœmina & mare.C.e.l.quãuis.ij.in fi.in ſtupro eſt qualis dicitur Inſtituti. de publi. iudi.§.ij. Item in inceſtu dices infra eo.ſi adulterium.cum.§. nõnunquam. & de lenocinio punitur vt adulter:vt infra.e.l.qui domum.

l *Viduámve*.non meretricem. vel illicitam cõcubinam:vt.C.eo. ſi ea.& ſupra de cõcubi.l.antepenult.& ſupple,vel puerum:vt.C. eo.l.cum vir.& infra eo.l.ſtuprum.§.j.

m *Phthoran appellant*. id eſt corruptionem , quaſi ſocietas turpis, vel conſortium turpe dicatur ſtuprum.

n *Non ſeparatur*.quia ſic accuſat ac ſi eſſet ſui iuris:vt ſubiicit.

o *Poſſe* . forte hoc eſt correctum : vt. C. de bonis quæ libe. l. fin.§.ſancimus. verſicu. neceſſitate . vel illud in ciuili . & pro hoc C. qui accu. non poſſ.l.ij.vbi tutor qui eſt legitimus adminiſtra-

ff. Nouum.

tor,non accuſat nomine pupilli:nec ergo pater.& facit infra eo.l. filium.

p *Crimine*.& alio ſubaudi : nam eiuſdem criminis duos reos eodem tempore facere non poteſt , ſecundum Py. nec obſtat. C. ſi reus vel accuſator.l.j. quia ibi proſequebatur ſuã iniuriam. quod non placet : imò etiam decem poteſt quis eodem tempore accuſare, dum tamen diuerſis libellis : quod plene dic vt.C.qui accuſ.nõ poſſ. l.cum rationibus.

q *Accuſare*.iure ſpeciali : quia ſuam iniuriam proſequitur:vt.d.l.cum rationibus.

r *Cæterarum* . ſcilicet cauſarum:& aliàs cæterorum , ſcilicet criminum ſiue accuſatorum. Accurſius.

Q *Vi pupillam.*] CASVS. Tutor pupillam ſuam duxit in vxorem . dicitur quòd non tenet matrimonium : & poteſt tutor de adulterio accuſari . idem in curatore , ſi intra . xxv. ann. duxit adultam in vxorem non à patre deſpõſatam vel deſtinatam , vel in teſtamento eius nominatam . Vltimò dicit : de inceſtu poteſt tam maſcul⁹ quàm fœmina eodem tempore accuſari. Franciſcus.

ſ *Nec matrimonium eſt*. vt ſupra de ritu nupt. l. non eſt. &. C. de excu. tu. l. ampliſſimi . & ſupra rerum amo.l.ſi concubina.

t *Adulterij* . id eſt ſtupri : cum non ſit matrimonium : & eſt pœna. C. ſi quis eam cuius tutor &c. l. j. ad quæ eſt ſupra de dona. inter vir. & vxo. l. iij. §. j. & in authen. de reſtitu. & ea quæ parit. §. vnũ. col. iiij.

Filiusfamil. poteſt inuito patre accuſare de adulterio vxoris ſuæ . Item maritus poteſt accuſare vxorem de adulterio , licet alios duos de aliis criminibus accuſet.hoc dicit. vſque ad.l.qui pupillam.

Filiusfamiliæ maritus ab eo qui ſui iuris eſt, in ea lege non ſeparatur. [n] Diuus quoque Hadrianus Roſiano Gemino reſcripſit, & inuito patre filium hac lege reum facere poſſe . [o] Maritus etſi duo reos ex alio crimine [p] habeat, poterit iure viri tertium accuſare : [q] quoniã ea cauſa non cedit in numerum cæterarum. [r]

Illicitum matrimonium non excuſat quem à pœna ſtupri. Angelus.

VII. MARCIANVS *libro decimo Inſtitutionum.*

Q Vi pupillam ſuam duxit vxorem contra ſenatuſcõſultum,nec matrimonium eſt [ſ] hoc, & poteſt adulterij [t] accuſari, qui tutor & curator fuit , & * infra vi- C cenſimumſextum annum [u] duxit vxorem non à patre deſpõſam, vel deſtinatam, vel teſtamẽto denominatam.

* intra.

Duo poſſunt ſimul ab vno accuſari crimine inceſtus. hoc dicit. ſequens plana eſt.

In libro ſecundo de adulteriis Papiniani Marcianus notat: Inceſti [x] † commune crimẽ aduerſus duos ſimul intentari [y] poteſt.

† aliàs eſt hic.l. quæ incipit , Inceſti.

u *Annum*.& inſuper quadriennium: vt. C. de interdicto matrimonio.l.ſi patris.

x *Inceſti*.ſed nõ adulterij:vt.C.eo.l.reos.& infra.e.l. vim paſſam. §.duos.&.§.inceſti.

y *Intentari poteſt*. à diuerſis. Pla. vel dic etiam ab eodem , diuerſis tamen libellis ſecundum Ale.vt ſupra de accuſa.l.hos accuſare.§. D lege.

Q *Vi domum.*] CASVS. Qui præbet domum vt ſtuprum vel adulterium cum aliena matrefamil. aliquis faciat , vel cum puero : item qui accipit pretium à ſcholari vel alio quem inuenit cum vxore ſua , quaſi adulter punitur : cuiuſcunque ſit conditionis. & appellatione domus , omnis habitatio continetur: nec eſt vis etiam ſi amico ſuo præbuit domum ob hoc . idem ſi agrum ſuum vel alienum ob hoc alicui præbuit . Idem ſi præbuit domum ad colloquium ibi faciendum cum aliqua matrefa. ob hoc factum . nam tenetur . Item materfamil. intelligitur non tantùm nupta , ſed etiam vidua . Item non ſolum maſculus tenetur qui domum præbuit , vel qui pretium accepit pro ſtupro: ſed etiam fœmina quæ aliquid de prædictis facit . Vltimo dicit: quædam materfam.non nupta timebat quòd ſi haberet rem cum aliquo,quòd accuſaretur de ſtupro : vnde facta eſt lena, aut operas ſuas in ſcenam locauit , vt ſic euitaret pœnam ſtupri : & ſic poſtea habuit rem cum aliquo . dicitur quòd hæc fraus ſibi non prodeſt: vnde de ſtupro poteſt accuſari . & hoc dicit hæc lex cum duabus ſequen.Fran.

VIII. PAPINIANVS *libro ſecundo de Adulteris.*

QVi domum ſuam vt ſtuprũ adulteriúmve cũ aliena matrefamilias [a] vel cum maſculo fieret, ſciens præbuerit, vel quæſtum ex adulterio vxoris ſuæ fecerit: cuiuſcumque ſit conditionis, quaſi adulter punitur. [b] Appellatione domus [c] habitationem quoque ſignificari palam eſt.

Qui eſt cauſa cauſæ, eſt cauſa cauſati. hoc dicit.

IX. VLPIANVS *libro quarto de Adulteriis.*

ET ſi amici quis domum præbuiſſet, tenetur. [d] Sed & ſi quis in agro balneóve ſtuprum fieri præbuiſſet, [e] comprehendi debet. Sed & ſi in domum aliquam ſoliti fuerint conuenire ad tractandum de adulterio: etſi eo loci nihil fuerit admiſſum, veruntamen videtur is domum ſuam vt ſtuprũ adulteriúmve cõmitteretur, præbuiſſe: † quia ſine [f] colloquio illo adulterium non committeretur. [g]

X. PAPINIANVS *libro ſecundo de Adulteriis.*

MAter autem familias ſignificatur [h] non tantùm nupta, ſed etiam vidua. Mulieres quoque hoc capite legis, quòd domũ præbuerũt, vel pro comperto ſtupro aliquid acceperunt, tenentur.

Quæ ſe vilem perſonam facit, vt effugiat legum laqueos: non euitabit pœnam legis. hoc dicit.

Mulier quæ euitandæ pœnæ adulterij [i] gratia lenocinium fecerit, aut operas ſuas in ſcenam [k] locauit: adulterij [l] accuſari damnarique ex ſenatuſconſulto * poteſt.

XI. IDEM *libro ſingulari de Adulteriis.*

MIles qui cum adultero vxoris ſuæ pactus eſt, [m] ſolui ſacramento, [n] deportaríque debet. Militem qui ſororis filiam in contubernio habuit, licet non in matrimonium: adulterij [o] pœna teneri, rectius dicetur. Ea quæ inter reas adulterij recepta eſſet, [p] abſens defendi non poteſt. [q]

Lucrum pecuniarum non eſt præferendum honeſtæ vindictæ.

Socer † cum nurum adulterij accuſaturum ſe libellis præſidi datis teſtatus fuiſſet: [r] maluit accuſatione deſiſtere, & lucrum ex **B** dote magis petere. Quæritur, an huiuſmodi commẽtum [ſ] eius admitti exiſtimes. Reſpondit. Turpiſſimo exemplo is qui nurum ſuam accuſare inſtituiſſet, poſtea deſiſtere maluit, contentus lucrum ex dote retinere, tanquam culpa [t] mulieris dirempto matrimonio. quare non iniquè repelletur, [u] qui commodum [x] dotis, vindictæ domus ſuæ præponere non erubuit. Adulterij reum intra quinque annos continuos à die criminis admiſſi, [y] defuncta [z] quoque muliere poſtulari poſſe [a] palam eſt.

C Dies conſtituti ad accuſandum de adulterio, ſunt vtiles. hoc dicit.

Quidam accuſare volebat adulterij mulierem: & poſtulabat ne ſibi computarentur dies quos in cuſtodiam [b] feciſſet. [c] * me hoc admittente, extitit qui mihi contradiceret: cuius opinionem an tu probes, rogo maturius mihi ſcribas. Reſpondit: Opinionem tuam & verba legis & ſentẽtia adiuuãt, cui placuit vtiles dies [d] accuſatori computandos eſſe, id eſt quibus potuit accuſationis ſolemnia implere. Quare ſine dubio dies quibus quis in cuſtodia fuit, extra cõ**D**putationem vtiliũ dierum exiſtimanti tibi conſtitutos, contradici

a *Matremfamilias*. hoc expone vt infra eo. l. mater.

b *Punitur*. ſupra de mino. l. auxilium. §. j. & de extraord. cri. l. j. in fine. & l. proxi. & l. mariti. in prin. & §. j. ij. & iij.

c *Appellatione domus*. ſic ſupra de iniur. l. lex. Cornelia. §. domus. & infra eo. l. nec in ea. §. ij.

d *ET ſi amicis. Tenetur*. cõtra videbatur: vt ſupra de excep. l. ij.

e *Præbuiſſet*. id eſt permiſiſſet: vt. C. de male. & math. l. iij.

f *Sine*. facit. ſ̃. de auro & argẽ. leg. l. cũ autẽ. §. infecti. ibi, quid ergo. [a]

g *Non committeretur*. facile. ad quod. ĩ. de verb. ſig. l. Nepos Proculo.

a] vbi dicitur in gloſ. facti, quòd cœptum habetur pro facto.

h *MAter autem ſignificatur*. ſupra eod. qui domum & facit infra de verbo. ſig. l. pronuntiatum. §. matrem. Accur.

i *Adulterij*. ſi propriè ponas adulterij: dic ꝙ hæc fraus ſibi non proficiebat: vt. ĩ. eo. ſi vxor. in princ. Si dicas (quod eſt verius) quòd impropriè pro ſtupro, vt quia non erat nupta: bene dicit: quia pœna ſtupri non tenet eas inhoneſtas. C. eo. l. quæ adulteriũ. & plene dic vt ibi. & facit. C. eod. l. ſi mulier.

† qua.

k *In ſcenã*. per hęc duo fit infamis ipſo iure: vt ſupra de infa. l. j.

l *Adulterij*. ſ. propriè: vel id eſt ſtupri: vt modo notaui.

MIles.] CASVS. Miles pactus eſt cũ adultero vxoris ſuæ. remouetur à militia, & deportatur. Itẽ miles qui iacuit cum filia ſororis: de inceſtu accuſari poteſt. Item accuſata de adulterio, & recepta inter reos, non poteſt defendi per alium, etiam ſi ſit abſens. Vltimo dicit: ſocer volens accuſare nurum de adulterio, eſt proteſtatus coram præſide ſe velle dare de hoc libellum. poſtea deſtitit, volens lucrari dotẽ, quaſi eius nurus culpa ſolutũ ſit matrimonium. dicitur quòd volens iterum accuſare non auditur [ADVLTERII.] De adulterio poteſt accuſari adulter intra quinquennium à tempore commiſſi criminis, etiam muliere defuncta. Secundo dicit quòd dies. lx. qui dantur marito ad accuſandum, item quatuor menſes qui dantur extraneo, ſunt vtiles: & ideo non currunt accuſare volenti, donec eſt captus, & ſic in cuſtodia ſit: in prædicto tamen tempore computantur etiã feriati dies ſi præſidis fuit copia. Sed pone quòd deſponſaui quãdam: & pater eius alij eam nupſit & tradidit. dicitur quòd non poſſum eum qui eã duxit, de adulterio accuſare. poſtea dicit: defuncto viro eius vxor de adulterio accuſabatur. ipſa dicebat debere differri cauſam iſtam donec filius ſuus impubes erit magnus, quaſi hæc cauſa tangat eum. dicitur quòd non auditur hæc fœmina: cum hæc cauſa non præiudicet filio eius. [VOLENTI.] Non poteſt vxor donec perſeuerat in matrimonio, accuſari de adulterio: ſed nec adulter poteſt interim accuſari. Secundo dicit: mulier nupta eſt ſecundo, de quo erat ſuſpicio quòd viuo primo viro habebat rem cum iſta. non poteſt iſta accuſari de adulterio ante adulterum. & adducitur pulchra ratio. Tertio dicit: cum Berta audiſſet quòd vir ſuus qui iuerat vltra mare vel alibi, deceſſiſſet: nupſit ſe Titio. deinde vir reuerſus eſt. quæritur an iſta puniatur? & dicitur quòd ſi longo tempore expectauit primum virum, & audito quòd deceſſerat, nupſit ſecundo: nõ punitur. ſi autem finxit ſe audiſſe virum deceſſiſſe, & nupſit: hoc caſu punitur. [REAM.] Accuſatam de adulterio ſciens duxi eam in vxorem: & cum ſit damnata, eam repudio. dicitur quòd culpa mulieris dicitur factum diuortium: vt ſic patiatur pœnas quæ mulieribus ob hanc cauſam imponuntur à lege. C. de repudiis. l. conſenſu. Franciſcus.

* Facto tẽporib. Tiberij, Syllano. & Norbano coss. Tacit. lib. 2.

m *Pactus eſt*. gratis, vel non gratis. nam vtrunque prohibitum eſt: vt C. eod. l. de crimine. & de tranſact. l. tranſigere. & dic vt ibi. Accurſius.

† Bart. hic allegat iſtũ tex. pro no. ad hoc ꝙ cõminatio de accuſando, ſi deſiſtat ab illa cõminatione, ita repellit quẽ ab accuſatione, ſicut ſi accuſaſſet, & poſtea deſtitiſſet. Bolog.

n *Sacramento*. militiæ. quod dic vt ſupra de infa. l. ij. §. miles. & facit infra de re milita. l. qui cum vno. §. adulterij.

o *Adulterij*. id eſt ſtupri. ad quod ſupra de iis quibus vt ind. l. mulierem.

p *Recepta eſt*. hoc autem poſſet fieri de abſente, ſcilicet recipi ĩter reos: vt. C. eod. l. adulteram. Accurſius.

q *Non poteſt*. hic dic vt ſupra de publi. iudi. l. pe. §. j. ſed fallit in caſu: vt. C. e. l. quamuis indubitati. Accurſius.

* fuiſſet.

r *Fuiſſet*. quod propriè fit apud præſidem, vel magiſtratum: vt. C. de cano. fru. vr. Ro. l. j. & not. quòd hic libellum nõ dedit. nam tunc nulla eſſet dubitatio: vt ſupra. l. j. §. j.

ſ *Commentum*. aliàs cõmercium.

t *Culpa*. quo caſu vir dotem lucratur: vt. C. de repu. conſenſu.

u *Repelletur*. ab accuſando iterum: non autem incidit in Turpil. vt. C. ad Turpil. l. j. contra. ſed non incidit in Turpil. ante lit. conteſta. vt ibi: ſed denuo accuſatum non repetit: vt hic, & ſ̃. e. l. ij. §. marito. Accurſius.

x *Commodum*. ſic. ſ̃. de iure do. l. cum poſt. §. & patrona. Item. C. de dona. inter virum & vxo. l. ſi maritus. & C. de inſtitu. & ſubſtitu. l. reprehendenda.

y *Admiſſi*. facit. ĩ. eo. l. mariti. §. præterea. & §. quinquennium. & l. quinquennium. & ſ̃. ad Sila. l. in cognitione. Accur.

z *Defuncta*. ĩ. eo. l. vim paſſam. §. in matrimonio. & l. fina.

a *Poſſe*. ſcilicet maritum, vel alium, ex parte ſubiecti.

b *In cuſtodiam*. ſcilicet publicam: vt. ĩ. de verbo. ſigni. l. vinculorũ. & ſ̃. ex qui. cau. ma. l. ſuccurritur. Accur.

c *Fuiſſet*. ſcilicet ipſe accuſator.

d *Vtiles dies*. lx. vt. C. eo. l. iure mariti. & quatuor menſes: vt ſupra eo. ſi maritus. j. §. hæc in maritis.

Non

a *Non debuit*. vt.C.eodem.l.commiſſa.&.l.ſi quondam.& ſupra de diuer. præſcript.l.j. & ſupra quib. ex cau. ma.l. ſi qua.& infra proxi.§.dixi.

b *Vtiles computantur*. vt ſupra proxi.§.

c *De plano*. id eſt non ſedente iudice pro tribunali.Sic in aliquibus bo.poſ. in aliis nõ: vt ſupra quis or. in bo. poſ.ſer. l.ij.§.j. contra. Item quod dicit de die feriato : eſt ſpeciale.ſic C.de fer.l.j.& de dila.l. ſiue.§.j.aliàs contra ſupra ſi quis in ius vo.nõ ierit. l. ij. §. fin. & facit ſupra de condit. & demon. l. quibus diebus. in prin.& de offic.procon.l.nec quicquam.§. de plano. Accur.

d *Deferre*.fa.C.eo.l.iure mariti.

e *Nouam rem*. & ideo non auditur. aliud ſi à non viro ſit cognita: vt in contrario infra eo.l.ſi vxor.§.diuus.

f *Poſtulatur*.facit infra eo.l.fin.in fin.

g *Impetrare*. hoc autẽ petebat ad inſtar Carbo. edict. vt ſupra de Carbo.edic.l.j. in prin. & ad inſtar ventris: vt de ven.in poſ.mit.l.j.§. ſi ea. Accurſius.

h *Nõ videtur mihi*.imò videtur differri : vt ſupra de ventre in poſſeſ. mit.l. antepen. contra. ſolu. hic de iam nato: ibi de naſcituro.vel ibi male reſpondit & ſcripſit Hadrianus:vel perſonaliter. Ioan. vel ibi dum naſcitur : vt.ſ. de pœn.l.iij. vel vt not.C. de fal.l. j. & facit ſupra de Carbo.edic.l. Titia. & infra eo.l.in crimine.

i *Cum poſſit*.ergo à cõtrario cum mater accuſatur de partu ſuppoſito, debet differri quæſtio propter puerum. ſed.l.dicit contra ſupra de Carbo. edict. l. j. §. fin. &.l.ij.&.C.de fal.l. j.ſi enim cõſtat in cauſa matris partum ſubiectum , ſit præiudicium filio. Ad quod dic quòd ideo non differtur, quia maiori conſtantia ſe defenderet : nec dicas præiudicium fieri filio. & quod dicitur in. d.§.fin. quòd filio denegatur actio de hereditate : verum eſt ſi ſententia contra ſe fuerit lata,non contra matrem : vt ſupra de iureiur.l.iij.§.penult.nec ob.prædictis de Carbo.edict.l.iij.§. ibidem.vbi etiam in pubere fratre differtur quæſtio propter impuberem : quia ibi in illo pubere ceſſat ratio quam in matre dixi. nam non eſt conſtans,cum ſit minor vigintiquinque an.Item neſcit veritatem rei vt mater.

k *Non poſſe mulierem*. iure iſto prius debet vir vxorem dimittere, & tunc accuſare : vt hic : & infra eo.l.conſtante.&.C.e.l.crimen. nec eſt contra infra eo.l. vim paſſam.§. nupta.vt ibi not. ſed hoc videtur corrigi etiam iure codicis : vt.C.eo. quamuis.ij.ſic enim dicit,connubia. vel ibi in perſonis certis : hic in extraneis.vel dic ff. Nouum.

† Caſum hic habes nota. ad hoc q̃ mulier meretrix habens maritum, ſi pariat, part⁹ natus ex ea præſumitur ex matrimonio natus. Bolog.

* accuſari.

non debuit.[a] Sexaginta dies qui marito accuſante vtiles computantur,[b] feriatis quoque diebus, ſi modò facultatem præſidis adeundi accuſator habuit, numerari certum eſt : quoniam de plano[c] quoque libellus dari poteſt. Quod priuilegium ſi amiſit, non prohibetur intra alios quatuor menſes querelam ſuam apud iudicem deferre.[d] Quærebatur, an iure mariti poſſit accuſare vir eam fœminam quæ cum ei deſponſa fuiſſet, alij in matrimo- B nium à patre fuiſſet tradita. Reſpondit: Nouam rem[e] inſtituere huiuſmodi accuſatorem exiſtimo, qui adulterij crimen obiicere deſiderat propter hoc tantùm, quòd priori ſibi deſponſa puella, à patre in matrimonium alij fuerit tradita. Defuncto marito, adulterij rea mulier poſtulatur.[f] Quæ propter impuberem filium vult dilationem ab accuſatore impetrare,[g] an debeat audiri? Reſpondi : Non videtur mihi[h] confugere ea mulier ad iuſtam defenſionem, quæ ætatem filij prætendit ad eludendam legitimam accuſationem. Nam C non vtiq; crimen adulterij quod mulieri obiicitur, infanti † præiudicat : cum poſſit[i] & illa adultera eſſe, & impubes defunctum patrem habuiſſe.

Vxor non repudiata non poteſt de adulterio accuſari.Bart.

Volenti mihi ream adulterij poſtulare eam quæ poſt commiſſum adulterium in eodem matrimonio perſeuerauerit,contradictum eſt.quæro, an iuſtè reſponſum ſit. Reſpondit : Ignorare non debuiſti, durãte eo matrimonio in quo adulterium dicitur eſſe commiſſum, non poſſe mulierem[k] ream D adulterij fieri, ſed nec adulterum interim accuſare * poſſe.

Adultera ſecundo nubens non poteſt accuſari : niſi prius conuicto viro de adulterio.Bart.

A ibi connubia ſecundò contracta, cum iam alij nupſerat. Vel dic futura, vel etiam præterita.at iure authen.eſt expeditum vt conſtante matrimonio accuſet, & conuictam deferat : vt in authen. vt liceat ma. & auiæ. §. quia vero plurimas. colla. viij. & in authen.ſed hodie.C.eo.

Licet[l] ei mulier qui in ſuſpicione adulterij incidit, nupſiſſe dicatur : non ante accuſari poterit,[m] quàm adulter fuerit conuictus.[n] Alioquin ad hoc vel maximè viri confugient,volentes bene concordatum[o] ſequens matrimonium dirimere, vt dicant cum adultero mulierem nuptias contraxiſſe.

Fama excuſat à dolo,niſi habeat originem ab eo qui propter famã ſe vult excuſare.Bart.

Mulier cum abſentem virum audiſſet vita functum eſſe, alij ſe iunxit : mox maritus reuerſus eſt. quæro quid aduerſus eam mulierem ſtatuendum ſit. Reſpondit, tam iuris quàm facti quæſtionem moueri. Nam ſi longo[p] tempore tranſacto ſine vllius ſtupri probatione, falſis rumoribus inducta, quaſi ſoluta priore vinculo, legitimis nuptiis ſecundis[q] iuncta eſt : quòd veriſimile[r] eſt deceptam eam fuiſſe, nihil vindicta dignum videri poteſt. Quòd ſi ficta mariti mors, argumentum faciendis nuptiis probabitur præſtitiſſe : cum hoc facto pudicitia laboret, * vindicari debet pro admiſſi criminis qualitate.

Non videtur in culpa qui dimittit eam quam retinere non poteſt.Bartolus.

Ream † adulterij vxorem duxi.[ſ] eam damnatam mox repudiaui. Quæro, an cauſam diſſidij præſtitiſſe videor. Reſpondit: Cum per legem Iuliam huiuſmodi vxorem retinere prohibearis:[t] non videri cauſam te diſſidij præſtitiſſe, palam eſt. Quare ita ius tractabitur, quaſi culpa mulieris facto diuortio.[u]

XII. VLPIANVS *libro primo de Adulteriis.*

HÆc verba legis, *Ne quis poſthac*[x] *ſtuprum adulterium facito ſciens dolo malo*:[y] & ad eum qui ſuaſit, & ad eum qui ſtuprum vel adulterium intulit, pertinent.

l *Licet*. id eſt quamuis:& eſt aliàs ei:& ita, qui. & eſt plana. aliàs eſt ea : & ita, quæ : & tunc ſupple ibi,nupſiſſe dicatur, ſcilicet ſuſpecto. & facit infra eod.l. quæſitum. Item argu.contra.in authen. de rapt. mulie. coll. ix. Accurſius.

m *Poterit*. poſtea ergo ſic : vt. C. eod. l. commiſſum.

n *Conuictus*. hoc ſi nupſerit ante denuntiationem : vt ſupra eo.l. ij.in princ.

o *Concordatum*. ad hoc infra eo.l. conſtante.& ſupra de libe.homi.exhiben.l.j.in fin.

p *Si longo*. id eſt decennio, vel vicennio: vt inſtitu.de vſucap. in princ.

q *Nuptiis ſecundis*.quãtum ad vtriuſque propoſitum. vnde dico filios interim natos, legitimos eſſe:ſed vir reuerſus recuperat vxorem ſuam : vt in authẽ. vt liceat matri & auiæ. §.quod autem.col.viij. & in decre. xxx.q.j.c.j. & facit ſupra de repud. vxores. &. C. de repu. l.vxor.

r *Quòd veriſimile*.quòd id eſt quia : & eſt ratio ſequentis.Accur.

ſ *Vxorem duxi*. ſciens vel ignorans eam accuſatam : ſed non credẽs eam commiſiſſe crimẽ: aliàs eſſem leno : vt.C. eodem. l. ſine metu. & l.caſtitati.

t *Prohibearis*.ſciens,vt modo dixi.

u *Diuortio*. vt habeat locum lex. C. de repu. l.conſenſu.

HÆc verba.] CASVS. Exponit quędam verba, quæ forte erant talia : nemo iudex dimittat impunitum adulteriũ vel ſtuprum factum poſt hãc legem.hæc enim verba ſpectant ad eum puniendum qui fecit ſtuprum vel adulterium. Item ad eum qui ſuaſit hæc fieri.Franc.

* Flo. laboretur,vindicare.

† Bartol.hic poſt Dy.per iſtũ text. determinat talem quæſtionẽ : an ſi aliquis reliquit centũ eccleſiæ fratrum prædicatorũ, ſi ibi eũ ſepelierint : tali loco in eccleſia : poſtmodum ſe occidit, vel î tali ſtatu deceſſit ita quòd nec ibi nec alibi in ſacro ſepeliri potuit,debeant fratres cẽtũ habere: decidit quòd ſic.

x *Poſthac*. vel poſt hoc,id eſt in poſterum.

y *Dolo malo*. defectiua ſunt.forte enim erant talia : nemo iudex dimittat impunitum adulterium vel ſtuprum factum poſt hanc. l.& hoc ſi habeas,factum.aliàs eſt facito : & tunc eſt ſic ſupra eo. l.miles.§. penult. & infra eo.l. pen. aliàs eſt ſtupro vel adulterio facto : ſed non eſt bona.

SI vxor.] CASVS. Patronus habebat libertam ſuam in concubinã. Titius iacuit cum ea. dicitur quòd patronus poteſt eam accuſare de ſtupro tanquã extraneus, non vt vir,cum non ſit vir. Secundo dicit:habebas vxorem,bonã,vel malam.ipſa iacuit cum

ſcholari. competit tibi accuſatio adulterij. non enim ſoli Atridæ vxores ſuas amant. & hoc eſt verum, etiam ſi ipſa vxor ſit meretrix. nam adulterium committit qui cum ea iacet. ſecus ſi eſſet vidua & meretrix. nam qui cum ea iacet, non committit ſtuprum: ſed ſi quis iacet cum ſponſa mea, ſtuprum committit: & de hoc poteſt accuſari. ſi iacet cum concubina mea, poſſum eum de ſtupro accuſare: non de adulterio, cum vir non ſim. Vltimo dicit: in cauſa adulterij cum vir accuſat vxorẽ ſuam de adulterio, debet iudex inſpicere an iſte vir ſit pudicus, an vero fuerit leno: & puniat eum. [SI QVIS PLANE VXOREM.] Accuſo vxorem meam de adulterio, ob id quòd antequam mihi eſſet nupta, iacuit cum ſcholari. dicitur quòd nõ audior. Idem & ſi tunc temporis fuerit concubina. Idem ſi filia mea nupſit alicui ſine mea voluntate: & poſtea conſenſi illis nuptiis. nam ceſſat accuſatio adulterij ob præcedens factum. Vltimo dicit: aliquis iacuit cum vxore mea capta ab hoſtibus. poſſum eam reuerſam ab hoſtibus de adulterio accuſare, niſi per vim hoſtiũ illud paſſa fuit. [SI MINOR.] Minorem xij. annis deſpoſaui, & eam in domum meam duxi. iſta iacuit cum ſcholari. poſtea facta maior xij. annis eſt: & ſic vxor mea eſſe cœpit. volo eam de adulterio accuſare commiſſo ab ea intra minorem ætatem. dicitur quòd non audior: ſed de ſtupro poſſum eam accuſare. Secũdo dicit: cum vxore mea iacuit ſcholaris. eandem repudio: & aliquo tempore elapſo eandem reduco in vxorem. dicitur quòd amodo nõ poſſum eam de adulterio prius commiſſo accuſare. & redditur ratio in litera. Vltimo dicit: quandam puellam accepi in vxorem: nunc volo eam de ſtupro accuſare quod cõmiſit antequam eſſet mihi nupta. dicitur quòd non audior: & redditur ratio in litera. Franc.

A vel id eſt legitimi viri, ſecundum H. vnde Virgilius: Coniuge prærepta, nec ſolos tangit Atridas Iſte dolor, ſoliſque, &c. Accurſius.

h *Vindicare*. iure extranei: non iure mariti: vt infra eod. l. marito. in fin. & argu. infra proxi. §.

XIII. IDEM *libro ſecundo de Adulteris.*

SI vxor non fuerit in adulterio,[a] concubina[b] tamen fuit: iure quidem mariti accuſare eam non poterit, quæ vxor non fuit: iure tamen extranei accuſationem[c] inſtituere non prohibebitur, ſi modò[d] ea ſit quæ in concubinatu ſe dando, matronæ nomen non amiſit, vtputa quæ patroni concubina[e] fuit. Planè ſiue iuſta[f] vxor fuit, ſiue iniuſta: accuſationem inſtituere vir poterit. Nam & Sextus Cæcilius ait, hæc lex ad omnia matrimonia pertinet. & illud Homericum adfert. Nec enim ſoli (inquit) Atridæ[g] vxores ſuas amant. οὐ * μοῦνοι φιλέουσ' ἀλόχους μερόπων ἀνθρώπων Ἀτρεΐδαι. Sed & in ea vxore poteſt maritus adulterium vindicare,[h] quæ vulgaris[i] †fuerit: quãuis ſi vidua eſſet, impune in ea ſtuprum committeretur. Diui B Seuerus & Antoninus reſcripſerunt, etiam in ſponſa hoc idem vindicandum:[k] quia neque matrimonium qualecunq;, nec ſpem matrimonij violare permittitur. Sed & ſi ea ſit mulier, cum qua C inceſtum commiſſum eſt: vel ea quæ quamuis vxoris animo haberetur, vxor tamen[l] eſſe non poteſt: dicendum eſt iure mariti accuſare[m] eam non poſſe: iure extranei[n] poſſe.

Nemo iure ab alio virtutem exigere conatur quam ipſe non habet: iuxta illud Iuuena. Nil Iudæus Iudæo: nil Catilina Cethego. Et Turpe eſt doctori cum culpa redarguit ipſum. hoc dicit.

Iudex adulterij ante oculos habere debet, & inquirere, an maritus pudicè viuens, mulieri quoque bonos mores colendi auctor fuerit. Periniquum enim videtur[o] eſſe, vt pudicitiam vir ab vxore exigat, quam ipſe non exhibeat.[p] Quæ res poteſt & virum damnare: non rem ob compenſationem mutui criminis inter vtroſque[q] communicare.

Si quis vxorem ſuam velit accuſare, dicátque eam adulterium commiſiſſe antequam ſibi nuberet: iure viri accuſationem inſtituere non poterit:[r] quia non cum[ſ] ei nupta eſt, adulterium commiſit. Quod & in concubina[t] dici poteſt, quam vxorem quis poſtea habuit: vel in filiafamilias,[u] cuius coniunctioni pater poſtea conſenſit. *

Non coinquinatur corpus niſi de conſenſu mentis. hoc dicit.

Si quis planè vxorem ſuam, cum apud hoſtes eſſet, adulteriũ commiſiſſe arguat, benignius dicetur poſſe eum accuſare iure viri:[x] ſed ita demum adulterium maritus vindicabit, ſi vim hoſtium paſſa non eſſet. Cæterum quæ vim patitur: non eſt in ea cauſa vt adulterij vel ſtupri damnetur.[y] Si minor duodecim annis in domum deducta, adulterium commiſerit, mox apud eum ætatem exceſſerit, cœperítque eſſe vxor: non poterit iure viri accuſari ex eo adulterio quod ante

i *Vulgaris*. hoc eſt cõtra. C. eod. l. quæ adulterium. & l. ſi ea. Solu. neutra erat ibi vxor: hic ſic: & ideo ibi adulterium pro ſtupro dicitur. Sed alij dicunt, hic vere meretrix. in l. quæ adulterium, præſumptiue, vt quia vinum propinabat. vel dic hic de ea quæ dicit eſſe vulgaris, & accepit virum. ſecus ſi vidua remãſiſſet, vel vulgaris. nam impune ſtuprum, &c. Item nota hic delictum remanere impunitum. & ſic eſt argu. contra ſupra ad l. Aquil. l. ita vulneratus. ADDITIO. Dic ſecundum Barto. quòd propter vilitatem vitæ delictum hic habetur pro non delicto.

k *Vindicandum*. ſcilicet iure viri: ſi modò vxor eſſe poterit: aliàs non de adulterio, ſed de ſtupro, quaſi ſponſam: vt infra ead. l. §. ſi minor. & C. eo. l. propter. vel dic vt ibi. Item contra ſupra eod. l. miles. §. quærebatur. Sol. vt ibi. item facit ſupra de iniur. l. item apud. §. ſponſum.

l *Tamen*. alia cauſa quàm cõſanguinitatis.

m *Accuſare*. de adulterio.

n *Iure extranei*. non iure mariti: vt infra eod. §. fina. & ſupra eod. in princip.

o *Videtur*. vt ſupra de pu. iudi. l. is qui. & de eden. ſi quis. §. prætor ait. verſi. prohibet.

Hæc verba vſurpat Vlp. ex cõſti. Diui Seueri poſita. in Gregoriano, vt ait D. Augu. ad Pollẽtiũ, vt prim⁹ indicaui lib. 1. ſubſeciuarũ.

* Flo. conceſſit.

* Iliad. 1. Hoc dicebat Achilles tactus amore ſibi raptæ ab Agamẽnone Briſeidos. Vide Eraſ. chil. 4. cent. 9. prou. 34.

† Vulgaris vxor quæ ſit, docet hic Bud. & Alc. lib. 2. Parer. ca 40.

a *In adulterio*. id eſt ſtupro. adulterium enim proprie eſſe non poteſt: vt. s. eo. l. inter liberas. §. j. alij contra.

b *Concubina*. Non fecit ſtuprum cum erat vxor, ſed cum erat concubina.

c *Accuſationem*. ſcilicet ſtupri: ſed alij, id eſt adulterij. & adde quod dicitur. C. eo. l. ſi ea. & l. quæ adulterium. item & quod eſt ſupra de concu. l. j. in prin. & §. cum Atilicino. & l. in concubinatu. & infra eo. l. diuus. & §. ſi quis vxorem.

d *Si modò*. aliàs ſi modò. & infra eſt, non: aliàs ſi non. & deeſt. infra non.

e *Concubina*. hæc non amiſit honorem matronæ: vt argu. ſupra de ritu nupt. l. ſtuprum.

f *Iuſta*. id eſt bona. & iniuſta, id eſt mala: [a] vxor tamen. vel dic iniuſta: quia erat talis quæ impune poterat dimitti: ad quod eſt C. de repu. l. conſenſu. & de ſponſa. l. mulier. §. his illud quoque. vel dic iuſta, id eſt legitima: iniuſta, id eſt nõ legitima: vt quia de facto erat vxor, iure tamen prohibita: vt infra. §. diuus. in fine. & arg. ſupra ad Sila. ſi quis in graui. §. ſi quis codicillos. Accur.

g *Soli Atridæ*. id eſt nobiliſſimi: ſic dicti à genere: imò etiã parui:

a] Errat hic toto cœlo Accurſius. Proin tu vide Budæ. in anno poſteriore.

p *Non exhibeat*. committendo lenocinium. & dic quòd poſtquã eſt recepta inter reos: & ſic non extinguitur accuſatio adulterij, ſed vterque punitur: ſecus ſi ante: vt ſupra eo. l. j. §. qui hoc dicit. & §. ſi publico. contra. Alij dicunt quòd hic etiam ante lit. conteſt. obiicitur: & quòd dicit virum damnare, exponunt alio D accuſante, non viro: vel etiam viro non vt viro, vt ibi: ſed extranei iure, vt hic.

q *Inter vtroſque*. hoc aliquando fit, ſcilicet ſi ante litis conteſtationem obiicit. arg. ſupra ſolu. matri. l. viro. & de compenſa. l. ſi ambo. in princip. & de dolo. l. ſi duo. & de eo per quem factum erit. l. fin. §. j.

r *Non poterit*. nec iure extranei: vt infra eo. l. fina.

ſ *Non cum*. aliàs non cum: & aliàs, antequam ei nupta eſſet.

t *In concubina*. vt ſi aliquis habeat cõcubinam, & alius eam violet, licet celebretur poſtea matrimonium inter concubinam & amaſium: non tamen accuſari poterit de adulterio: ſed iure extranei: vt. s. in prin. l. niſi. quia eam approbat: vt in fin. huius. l.

u *In filiofamilias*. Sic pone quòd filiafamilias nupſerat ſine conſenſu patris: vnde cum matrimonium non valeret, vt inſtitu. de nup. in prin. nec adulterij accuſatio locum habet. Accur.

x *Viri*. contra videbatur: quia non eſt vxor: vt in authen. de nupt. §. ſed & captiuitatis. col. iiij. & s. ſolu. ma. l. ſi quis ſic.

y *Damnetur*. vt. C. eo. l. fœdiſſimam. & infra. l. vim paſſam. & ſupra de poſtu. l. j. §. remouet. Accurſius.

Sponſa.

a *Sponſa.* nam poteſt eſſe ſponſa, licet non vxor, à.vij.ann.vt ſupra de ſpon.l.in ſponſalibus.

b *Quod ſupra.* in.§.diuus.

c *Eam.* vt infra eo.l.quæſitum.in fine.& ſupra rerum amo.l.fin.&.C.de teſta.l.ſi quis.& ſupra nau.cau.l.penul.§.fina.& ſupra de ædil.edic.l.quòd ſi nolit.§.in factum.Sed arg.contra ſupra man.l.qui mutuam.§.nõ ideo.& de nego.geſt.l.Pomponius.& ſupra.l.ij.§.qui hoc.Accurſius.

I*S cuius.*] CASVS. Qui opem præſtitit, item qui dolum commiſit vt ſcholaris, vel fœmina in adulterio ſit inuenta, & ſe pecunia redimat: tanquam leno punitur. Secũdo dicit: ſubieci quendam ſcholarem in camera mea, vt ſic eum inueniã cum vxore mea: & hoc feci cauſa eam infamandi. dicitur quòd ego puniar, & etiam ipſa. & dic de hoc vt in gloſ. domini mei Accurſij. Tertio dicit: vir vel pater mulieris poteſt primo accuſare adulterã, & hoc intra ſexaginta dies: nec aliquis alius interim admittitur: ſed poſt ſic. Quarto dicit: qui iure mariti accuſat: ſi committat calumniam, punitur: & hoc declara vt in gloſ. domini mei Accurſij quæ incipit, maritus, &c. Franc. Accurſius.

† No, quod ſemel eſt approbatum, amodo non poteſt reprobari. cõ cor. text. in cano. in iſtis. 4. di. tex. in cano. dilectiſſimi. 8.q.2. in cano. horrendus. 32. q. 5.

ætatem nupta commiſit: ſed vel quaſi ſponſa [a] poterit accuſari ex reſcripto diui Seueri, quod ſupra [b] relatum eſt.

Quod approbo, non reprobo. hoc dicit vſque in finem legis.

Sed & ſi qua † repudiata mox reducta ſit, non quaſi eodem matrimonio durante, ſed quaſi alio interpoſito: videndum eſt an ex delicto quod in priore matrimonio admiſit, accuſari poſſit. Et puto non poſſe. Aboleuit enim B prioris matrimonij delicta, reducendo eam. Idem dicendum eſt ſi ſtupri velit accuſare eam [c] quam poſtea duxit vxorem. ſerò enim accuſat mores quos vxorem ducendo probauit.

XIIII. SCÆVOLA *libro quarto Regularum.*

IS cuius [d] ope conſilio dolo malo factum eſt vt vir, fœmináve in adulterio deprehenſa, pecunia, aliáve qua pactione ſe redimerent: eadem pœna [e] damnatur, quæ conſtituta eſt in eos qui lenocinij crimine damnãtur. Si vir infamandæ vxoris ſuæ cauſa adulterum ſubiecerit, vt ipſe deprehenderet: & vir [f] & mulier adulterij crimine tenentur [g] ex ſenatuſconſulto [h] de ea re facto.

Marito primùm, vel patri [i] eam filiam quam in poteſtate habet, intra dies ſexaginta diuortij accuſare permittitur: nec vlli alij * intra id tempus agendi poteſtas datur. vltra eos dies neutrius [k] voluntas expectatur. Iure mariti qui accuſant, calumniæ periculum non euitant. [l]

Quãdo duo habẽt æquale ius, & eſt locus præoccupationi: ſi vnus eſt impeditus, impeditur ſocius. h.d. principium huius legis. Bart.

XV. VLPIANVS *libro ſecundo de Adulteriis.*

S*I maritus.*] CASVS. Vxor Titij qui erat magiſtratus alicuius ciuitatis, iacuit cum ſcholari. dicitur quòd pater huius fœminæ non poteſt interim accuſare donec Titius ſit in magiſtratu: & interim non currunt ſexaginta dies patri. [LEGIS IVLIÆ.] Nõ poteſt accuſari de adulterio qui cauſa rei publicæ abeſt ſine detrectatione, id eſt qui non dedit operam vt abeſſet cauſa euitandæ accuſationis. Item præſens nõ accuſatur quãdoq; de adulterio: vt ſi oportet eum vigilare circa cuſtodiam turris vel caſtri. Vltimo dicit: Bononiẽſis quidã erat abſens cauſa reipublicæ, puta in ciuitate. Neapolitana: vbi nunc eſt papa Alexander.iiij. ibi commiſit adulterium. dicitur quòd ibi poteſt accuſari: niſi ſit talis perſona quæ non poſſit ſub præſide conueniri. quod declara vt in glo. domini mei Accurſij. [SI NEGAVERINT.] Si pater fœminæ quæ iacuit cũ ſcholari, & vir eiuſdem dicit ſe nolle accuſare de adulterio: ſtatim currunt tempora extraneis accuſare volentibus: & pater & vir amodo accuſare non poſſunt.

* in.

d *Is cuius.* hoc expone vt ſupra de fur.l.in furti.§.ope.&.§.recte.& facit ſupra eo.l.hæc verba.

e *Ea pœna.* ergo adulterij: vt ſupra qui domum. ergo gladij: vt C.eo.l.quamuis.ij.in fin.& facit quòd æqualiter teneantur.C.de accu.l.non ideo.& ſupra de dolo.l.& eleganter.§.ſi quadrupes.& ſupra de iniur.l.ſed ſi vnius.§.ſi iuſſu.& infra de iure fiſc.l.j.§.diuus Pius.

f *Et vir.* quia ſuaſit: vt.ſ̃.eo.l.hæc verba.

g *Tenentur.* hæc videtur ex ſola deprehenſione damnata: vt ſupra de ritu nupt.l.palam.§.qui in adulterio.vel illud quo ad prohibitionem nuptiarum cum præditis dignitate.

h *Ex ſenatuſconſulto.* cuius nomen non habemus.

i *Vel patre.* Imò pater non: vt infra eod.l.nec in ea.§.j. Solu.vt ibi.Accurſius.

k *Neutrius.* nec patris, nec viri: ſed de iuſto accuſatore cõſtituetur: & poterit eſſe quòd etiam vir vel pater præferatur: vt.ſ̃.eo.l.ij.§.fin.& facit.ſ̃.eo.l.iiij.&.C.eo.l.iure.&.l.quamuis.ij.

Maritus in accuſando plura præcipua habet.

l *Non euitant.* Maritus habet quædam præcipua iura in accuſando. Primum, quia habet ſexaginta dies quibus præfertur aliis: vt ſupra proxi.§.Item ſine metu calumniæ.Item ex ſola ſuſpicione. Item ſecundum P.ſine inſcriptione, ſeu libello: vt.C.eo.l.quamuis.ij.ſed in hoc vlti. dic vt ibi not. hæc eadem habet pater, præterquam quia vir ei præfertur, niſi colludat, vel ſit infamis: vt ſupra proxi.§.& ſupra eo.l.ij.§.fina. & præterquam quia non accuſat ex ſola ſuſpicione ſine libello: quod viro licet, ſecundum quoſdã.Sunt & alij qui habent aliqua de prædictis.ſcilicet quòd anteponantur aliis: ſed cætera non habent: vt colligitur ſupra proxi.§.&.C.eod.l.quamuis.ij. Item in eo quòd hic dicitur ſine metu talionis hos accuſare non poſſe, eſt contra.C.eod.l.quamuis.ij.&.l.iure mariti.in fin.& infra.l.proxi.§.lex Iulia.in fin.§.& ſupra de mino.l.auxilium.in princ. Solu.ſi euidens calumnia eſt, obtinet quod hic: aliàs quod in contrariis: argu.ſupra de petit.heredit.l.poſtquam.in fin.&.C.qui accu.non poſ.l.ij.in fin.&.C.de admi.tutorum.l.non eſt.& ſupra de his qui.vt indign.l.tutorem.vel ille in viro: hic in patre, & aliis iure mariti accuſantibus: vt arg.infra eo.l.pater. & ſecundum hoc dic, non euitant ſcilicet quandoque. Vel dic, non euitant, ſi probentur calumniari: non autem præſumuntur eo ipſo quòd non probant: vt in contrariis, ſecundum Ioan. vel refert accuſet vir vel pater intra ſexaginta dies, & ſic euitant: an poſt: & tunc non. Et ſecundum hoc dices: accuſant, id eſt accuſare ſolent. Accurſius.

[LEX IVLIA. Minor vigintiquinq; annis non poteſt de adulterio accuſare, niſi ſuum matrimonium vindicare velit: vt vxorem ſuã, item eum qui iacuit cum ea, accuſare poterit, licet ſit minor vigintiquinq; an.& hoc caſu cum admittitur ad accuſandum minor, non facile de calumnia damnatur. & quod dixi regulariter C minorem non accuſare: intelligo minorem, etiã ſi.xxv.annorum ſit, nondum tamen eos compleuerat. [PRÆSCRIPTIONES.] Præſcriptiones ſiue exceptiones quæ obiiciuntur accuſantibus de adulterio, vt non admittãtur ad accuſationem, vt eſt iſta, quia minor eſt accuſans, vel ſimilis, vt.ſ̃. proxime habuiſti notatum: debent opponi antequam nomen accuſati ſit receptũ inter reos, non poſt. Secundo dicit: volo accuſare quandã viduã de adulterio quod cõmiſit cum erat nupta. dicitur quòd eſt in mea electione velim ab ea incipere, an ab adultero: ſed ſimul vtrumq; accuſare non poſſum: & accuſatio facta de vtroque irritatur, & interim incipere poſſum à quo volo. Tertio dicit: inueni vxorem meam cum ſcholari. repudiaui vxorẽ, & ei denuntiaui ne nubat alij. poſſum & ab ea incipere, ſi volo. & dicit qualiter ſit denuntiandum. Quarto dicit: pone quòd non denuntiaui, libellum tamen accuſationis de ea dederã antequam ipſa alij nuberet, & hoc ſcito, ipſa nupſit. dicitur quòd nunquam ab ipſa incipiã hoc caſu. Quinto dicit: denuntiaui ei ne nuberet, cum velim eam de adulterio accuſare: nec dixi pro quo adulterio: nec quando facto. dicitur quòd ſatis eſt. vnde ſi ipſa amodo nupſit, poſſum ab ea incipere. ſed ſi ſpecifico in denuntiatione de quo adulterio velim D eam accuſare, vt de eo quod cõmiſit cum Titio, nunc volo eam accuſare de adulterio cum Gaio cõmiſſo, cum iam alij nupta ſit: dicitur quòd nõ prodeſt mihi denuntiatio. Sexto dicit quòd per procuratorem poteſt fieri denuntiatio, & per ſeruum. & hoc dicit hic.§.cum.l.ſequen.& parte tertij vſque ad.§.quæritur. vbi dicitur quòd vnus poteſt adulterum accuſare, alius adulteram. mulier tamen ſi eſt prius nupta ante denuntiationem ſibi factam, non poteſt accuſari priuſquam adulter. ſed prius accuſatio facta de adultero expediri debet: & ſi abſoluitur adulter, ipſa amodo non accuſatur. ſi autem condemnatur, non præiudicat mulieri, ſed accuſatio eius fiet. Sed pone quòd adulter deceſſit ante accuſationem de eo factam, vel poſt accuſationem ante condemnationẽ. dicitur quòd ſtatim adultera poteſt accuſari. idem ſi adulter ſit relegatus. Sed pone quòd tempore quo accuſaui adulterum, adultera non erat nupta. dicitur quòd bene poteſt ipſa accuſari non obſtante abſolutione adulteri hoc caſu. Vltimo dicit: abſoluto adultero, adultera nupta non poteſt accuſari ab eodem qui accuſauerat adulterum: nec ab alio: etiam ſi adulter per colluſionem ſit abſolutus. ſed ſi adultera deſiit eſſe nupta, poteſt &

ipſa accuſari, etiã abſoluto adultero. & hoc dicit hic. §. cum duabus. ll. ſeq. Fran. Accur.

a *A patre*. mero iure. vel lege interrogatiue. Et not. quòd maritus repellitur dum eſt in magiſtratu. cui eſt contra. ℐ. eodẽ. §. lex Iulia. ibi, nec enim. Solu. vt ibi. Item eidem contra. ꝭ. de accuſat. hi tamen. in princip. ſolu. excipe illos qui ſunt in magiſtratu: cum etiã in ciuili parciſſime ius dicatur: vt ſupra de of. præſid. l. ſenatuſconſul. Item ſi dicas eũ eſſe in tali magiſtratu, vt non poſſit vocari in ius ſine pœna: vt ſupra de in ius vocan. l. ij.

b *Atquin*. pro ſed certè. & corrigit.

c *Aequale habet*. ſed quo ad aliqua inæquale: vt. ꝭ. proxi. §. fina.

d *Non poteſt*. vt ſupra. l. ſi maritus. in princ. & l. ij. §. ſi. & l. ſeq.

e *Detrectatione*. & facit ſupra quib[9] ex cau. ma. l. iiij. &. v. & infra de re mi. l. fin. & ſupra de accuſa. l. hos accuſare. circa princip. & arg. ſupra de teſtib. l. inuiti. ſecus autẽ ſi aliàs abeſt: quia poteſt recipi iter reos: vt C. eod. l. adulteram. quæ receptio fit poſt litem conteſta. ſed an accuſari poſſit abſens? Reſpon. ſic: vt C. de exhiben. reis. l. penulti. §. ex longinqua. ſed non vt procedatur: vt C. de accu. l. abſentem. & C. eo. l. ſi quondam.

f *Reipublicæ*. non data opera.

g *Caſtris militat*. vt ſupra quib. ex cau. maio. l. vt ſunt. & l. milites. & l. qui mittũtur. §. præfectus. verſic. ſed & in vrbanis. & l. hi qui.

h *Deferri*. id eſt accuſari.

i *Habet*. ſcilicet accuſatus.

k *Cognitionem*. vt C. ſi quacumque præ. po. l. j. vel pone quòd habet priuilegium indultum à principe, vt ſub illo præſide non teneatur reſpondere: vt C. de veteranis. l. fin. in fi. lib. xij. ſed hoc hodie non valeret, niſi eſſet dictum, non obſtante authenti. qua in prouincia. vbi de crimine agi oportet. Vel tertio pone exemplum in milite armato. ad quod C. vbi quis decu. vel co. l. ij. & C. in quib. cauſis milit. fo. præ. l. j. ſed tunc obſtat. ꝭ. de cuſto. reo. l. non dubium. vbi ſaltem eſt cognitio pręſidis. Sed dices ibi in milite inermi, ſecundum quoſdam, ſi velis hanc expoſitionem tueri: ſed nõ placet: cum graue delictum ſit adulterium: [a] vt. ℐ. de re milit. l. iij. in prin. & ꝭ. de accu. l. fina.

l *Adſentiendum puto*. vt C. qui admit. ad bono. poſſeſ. l. fin. cum ſuis concor.

m *Non audiendum*. cum iſta concordant. C. ad Turpilli. l. quamuis. & infra ad Turpillia. qui deſtitit. & l. in ſenatus. §. ſi propter. in fin. §. & ſupra de inofficio. teſta. l. Papinianus. §. ij. & infra ad legem Iuliam de vi publi. l. qui cœtu. §. ij. & C. de repud. heredita. l. ſicut. & de ædil. edi. l. quæritur. §. ſi venditor. & de iudi. l. ſed & ſi ſuſceperit. in princip. & C. qui accuſ. non poſſ. l. accuſationem. & de pact. l. poſtquam. & de condi. inſer. l. fina. & ſupra quis ord. in bono. poſſeſſ. ſerue. l. ſi coheredi. & de rebus credit. l. ſi quis. Sed contra. C. de tranſact. l. tranſigere. Solu. hic nec tranſactio nec pactum eſt, ſed repudiatio quædam illicita. Nam facit eum incidere in Turpil. ſi accuſatio erat inſtituta: aliàs non incidit: vt Co. ad Turpil. l. j. & eſt ratio: quia per negationem videtur confiteri ſe non habere ius: vt C. de fide inſtru. l. ſi aduerſarius. quod non fit per tranſactionem ex parte tranſigentis. vel dic quòd non tenet tranſactio, vel pactio, vt ibi: ipſe tamen qui fecit, non poteſt contrauenire: vt argu. ſupra de ſerui. ruſti. prædio. l. per fundũ. quã non placet. Item contra ſupra de ſepulc. vio. l. iij. §. ſi is. Solu. ibi diſtulit, hic deſtitit. Vel verius, hæc ſecundum illam, quia hic iam ab alio erat accuſatio cœpta, quando pater vult accuſare de nouo: aliàs auditur pater: vt ibi. Vel ſecundum Ioan. dic etiam patrẽ interim non audiri antequã lis ab alio conteſtetur: & ſic ſpeciale in adulterio. In aliis enim criminibus & idem ipſe qui remiſit, auditur: vt in contrario: vt ſupra de pact. ſi vnus. §. pacta quę turpem. verſic. item ne experiar. & l. iuriſgentiũ. §. ſi paciſcar. ſecundum eum. ſed contra ſe facit infra ad Turpillia. l. qui deſtitit. Sed ipſe reſpõdet quòd ibi iã cœpta accuſatio deſeritur, hic incipienda. vel poteſt dici quòd ibi in crimine in quo licet tranſigi vel paciſci: hic non. vel ibi ab alio iam erat lis conteſtata. Et eiſdem modis poteſt reſponderi ad has duas, quibus dicitur eundem nõ audiri, ſcilicet C. ad Turpil. l. quamuis. & infra ad Turpillia. l. in ſenatus. §. ſi propter. & etiam. C. qui accuſa. non poſſunt. l. accuſationem. Item contra hoc reſponſum. C. de appel. l. ſi quis libellos. ſed ibi iuſta, hic iniuſta eſt pœnitentia. & eo modo reſpondetur ſupra de colla. bono. l. nonnunquam. in princip.

n *Specialiter*. nam in aliis accuſationibus admittitur minor, etſi non proſequatur ſuam iniuriam: non pupillus: vt. ꝭ. de accu. l. qui accuſare. Accur.

o *Minores annis vigintiquinque*. ſecus in teſtificatione: vt ſupra de teſti. l. in teſtibus.

p *Extranei*. puta poſt ſexaginta dies.

q *Tamen audietur*. cum auctoritate curatoris: vt C. de aucto. præſtan. l. clarum. & ſupra de accu. l. ij. & l. qui accuſare. & l. hi tamẽ. in princip.

r *Præſcriptio*. minoris ætatis, de qua dixerat. Item nec illa quæ nõ obiicitur maiori, vt lenocinij, poſtquam eſſet inter reos recepta: vt. ꝭ. l. ij. §. ſi publico. ſed aliæ quæ aliis opponuntur, etiam huic opponuntur, vt quòd ſit magiſtratus: vt ſupra in princip. l. Item. xx. an. vt C. de fal. l. querela. Item quinquennij & ſex menſium, & l. x. dierum: vt infra eod. l. mariti. & l. quinquennium. Itẽ ſecundum Al. qui habet duos reos delatos eodem tempore: vt C. qui accuſa. non poſſunt. l. cum rationibus. quod non placet, cum ſuam iniuriam proſequatur: vt in. d. l. ſupra de accuſat. l. hos accuſare. §. lege. in fine. Item & aliæ ſunt quæ poſſunt opponi: vt not. C. eo. l. ita nobis.

ſ *Non facile*. ꝭ. l. proxi. in fin. contra. ſolu. vt ibi. & illa quæ fuerunt

---

SI maritus ſit in magiſtratu: poteſt præueniri à patre? [a] atquin [b] non oportet. Et putat Pomponius debere dici, quoad maritus magiſtratum gerit, patris quoque accuſationem impediendũ: [*] ne præripiatur marito ius quod cum eo [c] æquale habet. Igitur nõ cedent ſexaginta dies patri, cum accuſare non poteſt. [d]

Qui reipublicæ cauſa abſunt ſine fraude, non vt accuſationem criminis euitent: non poſſunt interim accuſari adulterij: ſecus eſt in militibus qui ſunt in eadem prouincia. Item quis debet puniri in ea prouincia in qua adulteriũ commiſit: niſi eſſet talis perſona in quam præſes prouinciæ non habet iuriſdictionem. hoc dicit vſque ad. §. ſi negauerint. Bar.

Legis Iuliæ de adulteriis capite ſeptimo ita cauetur, *Ne quis inter reos referat eum qui tum ſine detrectatione* [e] *reipublicæ cauſa aberit*. Neque enim æquum viſum eſt, abſentem reipublicæ cauſa, inter reos referri, dum reipublicæ [f] operatur. Neceſſario adiicitur *ſine detrectatione*. Cæterum ſi quis euitandi criminis [†] id egit, vt reipublicæ cauſa abeſſet, nihil illi commentum hoc proficiat. Quòd ſi quis præſens ſit, vice tamen abſentis habetur, vt puta qui in vigilibus vel vrbanis caſtris militat: [g] dicendum eſt deferri [h] hunc poſſe. neque enim laborare habet [i] vt ſe repræſentet. Et generaliter dicendum eſt, eorum demum abſentiam excuſatam eſſe, qui in alia prouincia reipublicæ cauſa abſunt, quàm in ea in qua deferuntur. Proinde ſi quis in prouincia in qua agit, adulterium commiſerit, accuſari poterit: niſi ſit ea perſona quæ ad præſidis cognitionem [k] non pertinet.

Renunciante aliquo iuri ſuo, non immerito ſequens admittitur: nec erit renuncianti regreſſus ad id cui renũciandum putauit.

B Si negauerint ſe pater & maritus accuſaturos intra diem ſexageſimum: an ſtatim incipiant tempora extraneo cedere? Et primus Pomponius putat admitti ad accuſationem extraneum poſſe ſtatim atque iſti negauerint. cui adſentiendum [l] puto. Fortius enim dicitur, eum qui ſe negauerit acturũ, poſtea non audiendum. [m]

Minor non poteſt accuſare de adulterio, niſi de commiſſo cum vxore ſua: & in eo de facili calumnia non præſumitur. B.

C Lex Iulia de adulteriis ſpecialiter [n] quoſdam adulterij accuſare prohibet: vt minorem annis vigintiquinque. [o] Nec enim viſus eſt idoneus accuſator qui nondũ robuſtæ ætatis eſt. Quod ita verũ eſt, ſi non matrimonij ſui iniuriã exequatur. Cæterum ſi ſuum matrimonium vindicare velit: quanuis iure extranei [p] ad accuſationẽ veniat, tamen audietur. [q] Nec enim vlla præſcriptio [r] obiicitur ſuam iniuriam vindicanti. Sanè ſi iuuenali [*] facilitate ductus, vel etiam feruore ætatis accenſus, ad accuſationem proſilit: accuſanti ei non facilè [ſ] calumniæ pœna

---

Marginal notes:

[*] impediẽdam.

[†] criminis cauſa.

[*] iuuenili.

a] Concor. text. in c. ſi epiſcopus. 50. diſt. & in. c. apoſtolus. 81. diſt. & in. c. tuę diſcretioni. cũ ibi not. per Panor. & quæ ad eũ addidi, verſi. in magnis criminib[9]. nu. 1 extra de pœnis.

UNED

irrogabitur. Minorem vigintiquinque annis etiam eum accipimus, qui vicenſimumquintum annum ætatis [a] agit. [b] Præſcriptiones quæ obiici ſolent [c] accuſantibus adulterij, antè ſolent tractari, [d] quàm quis inter reos recipiatur. [e] Cæterum †poſtea quàm ſemel receptus eſt, non poteſt præſcriptionem obiicere.

Si in viduitate mulier perſeuerat: [f] in accuſatoris eſt arbitrio, à quo velit incipere, vtrum ab adultero, an ab adultera. Si quis & adulterum & adulteram ſimul detulit, nihil agit: [g] poterítque, quaſi neutrum detulerit, [h] rurſus à quo velit initium facere: quia nihil agit prima delatione. [i]

Diuiditur cum .l. ſequenti. Primò ponit vnum dictum. Secũdo circa illud format quinque quæſtiones per ordinem, vſque ad .§. quæritur. in.l.denuntiaſſe. Bartolus.

XVI. IDEM *libro primo de Adulteriis.*

Qvi vxori repudium miſerit, poteſt ei denuntiare [k] ne Seio nuberet: & ſi denuntiarit, & ab ea incipere poteſt.

XVII. IDEM *libro ſecundo ad legem Iuliam de Adulteriis.*

Denuntiaſſe *qualiter accipiamus? vtrum ad iudicem, an verò ſimpliciter? Ego, etſi non denuntiauit [l] ad iudicem: ſufficere credo ſi adulterij ſe acturum [m] denuntiauerit. Quid ergo ſi non quidem denuntiauit, verùm libellos accuſatorios dedit antequam nuberet, eáque cum id cognouiſſet, nupſit vel ignorans? Puto non videri [n] ei denuntiatum: idcirco non poſſe accuſatorem ab ea incipere.

Quid ergo ſi tantùm denuntiauit ne nuberet: ſed non addidit [o] quare? num rectè nupſiſſe videatur? Sed melius eſt illud ſequi, vt eius denuntiatio videatur electionem accuſatori reſeruare, qui crimen denuntiauit. [p] Omnino igitur ſi fecit adulterij criminis commemorationem in denuntiatione: etſi iudicem non monſtrauit, [q] magis putamus mulierem, quaſi denuntiationẽ † præceſſerit, poſſe accuſari. Quid tamen ſi ſpecialiter, cum quo adulterium fecerit, denuntiatione complexus eſt: mox velit eam ex alterius perſona accuſare? Magis eſt vt non debeat [r] audiri. neque enim crimen quod denuntiauit, obiicit. Sed & ſi per procuratorem denuntiauerit, puto poſſe eum accuſationem, ſi velit, inſtituere, ſufficereque procuratoris denuntiationem. [ſ] Ergo & ſi per actores denuntiauerit, id eſt per ſeruum dominus denuntiauerit: rata erit denuntiatio.

Licet vnus non poſſit adulterũ & adulteram ſimul accuſare: vt ſupra eod. l. ſi maritus. §. vlti. tamen duo poſſunt accuſare, vnus adulterum, alter adulteram. item abſoluto reo, mulier vltra non poterit accuſari. ſed ſi condemnetur reus, mulier propter hoc non erit condemnata. & reddit huius dicti elegantes rationes vſque ad.§.vlti.cæteræ duæ.ll. ſequ. planæ ſunt.

Quæritur †an alius adulteram, alius adulterum poſtulare [t] poſſit: vt quãuis ab eodem ambo ſimul poſtulari non poſſint, [u] à diuerſis tamen ſinguli poſſint. Sed non ab re eſt [x] hoc probare, diuerſos accuſatores admitti poſſe, dum ſi ante denuntiationem nupſerit. prior mulier accuſari non poſſit. Expectabit igitur mulier ſententiam de adultero latam. Si abſolutus fuerit, mulier per eum vincet: nac vltra [y] accuſari poteſt. Si condemnatus fuerit: mulier non eſt condemnata, [z] ſed aget cauſam ſuã: fortaſſis & obtinere vel gratia, vel iuſtitia, vel legis auxilio [a] poſſit. Quid enim ſi adulter inimicitiis oppreſſus eſt, vel falſis argumẽtis, teſtibúſq; ſubornatis apud prȩſidem grauatus, qui aut noluit aut non potuit prouocare: mulier verò iudicem religioſum ſortita, pudicitiam ſuam defendet? [b] * Sed ſi antequam condemnetur,

XVIII. MACER *libro primo de publicis iudiciis.*

Vel antequam cum eo agi cœperit, [c]

XIX. VLPIANVS *libro ſecundo ad legem Iuliam de adulteriis.*

Adulter diem ſuum obierit: cõſtitutũ eſt, etiam mortuo adultero, ſine prȩſcriptione [d] mu-

---

runt ibi contraria, hic concordant.

a *Aetatis*.id eſt compleuit. vel dic, id eſt inchoauit. & ſic non ſunt argumenta contraria glo.

b *Agit*.ſic.ſ.de mino.l.iij.§.minorem.&.ſ.de condition. & demon.l.non putabam.ſed ar.contra.j.de mun.& ho.l. ad rempublicam.&.ſ.ad Trebel. l.qui filium.§.j.

c *Obiici ſolent*.quæ iſtæ ſint.dixi.ſ.proxi.§.& ex illis apparet quæ dilatoriæ, quæ peremptoriæ ſint.

d *Tractari*. hoc de dilatoriis forte verũ eſt: vt ſi dicat nupta, ab adultero incipiendũ eſt: vt.ſ.eodẽ.l.ij. in princi. ſecus in peremptoriis: vt in ciuili cauſa: vt C. ſent.reſcin.non poſſe.l. peremptorias. & facit C.de procura. l. ita demum. Sed contra.ſ.eodem.l.ij.§.ſi publico.in fin. §. ſed ibi ſpeciale in lenocinio, vt tantùm in princi.opponatur, licet ſit peremptoria. Alij dicunt in criminalibus etiam peremptorias opponi in princ. quod dic vt not.ſ.eo.l.ij.§. ſi publico.Franciſcus Accurſius.

e *Recipiatur*. quod fit poſt lit. conteſta. vt C. eo.l.adulteram.

f *Perſeuerat*.facit ſupra eodẽ.l.nuptã.&. l. ij. in princi.&.l.miles. §. volenti.

g *Nihil agit*. ſed quantum ad abolitionẽ aliquid agit: vt infra.l.vim paſſam.§.penul.& infra ad Turpil.l. j. §. accuſationem.& ar.ſ.de ſerui. ruſti.prædio.l. per fundum.& facit C. eodẽ.l. reos.

h *Detulerit*.fa.j.de decu.l.ĩperatores.§. fin.& ſ.de ædil.edi.l. bouem. §.fi.& de ope.liber. l.ij. Accurſius.

i *Delatione*.id eſt accuſatione.

k *Qvi vxori. Denuntiare*.ſic ſupra de eden.l.quædam. §.ſed ſi ei ante.& C. eo. l.ſi dum.&.l.ita. &. j.l. proxi.

l *Denuntiaſſe. Et ſi nõ denũtiauit*.vel prȩcedentibus vel ſequentibus iunge. & facit ſupra.l.proxi.cũ ſuis concor.&.ſ.ad le. Aquil.l. qui foueas.& C. de an. excep.l.vt perfectius.& infra eod.l.vim paſſam. §.nupta.& infra.§.quid ergo.&ſupra mãd.ſi hominẽ.& de ſol.l. ſi quis ſeruo.§.fina. &.l. aliud. in fin.& de curato.furi. l.conſilio.in fi. Sed arg. contra in authen.de heredi.& Fal.§.his igitur.ibi, ex decreto iudi.&c.col.j. & hȩc valent ad proteſtationem.

m *Acturum*.id eſt accuſaturum.

n *Non videri*.arg.contra.ſ.de admi.tut.l.quidam.§.ex quo.& de peti.here.item veniunt.§.petitam.verſi.quid ergo.

o *Non addidit quare*.quia non dixit pro quo delicto, nec pro quo adulterio.& ſic not.admitti denũtiationem ſine cauſa: ſicut.ſ. ad Tre.l.quia.&.l.ſed & ſi alio.&.ſ.de ſuſpec. tut. l. hæ enim. & de iudic. ſolemus.ſed arg.contra ſ.de act.emp.l. j. in fin. ADDITIO. Dic quòd hæc denuntiatio eſt de ſubſtantia, ſecundum Bar.hic.

p *Qui crimen denũtiauit*. id eſt criminis memoriã habuit.Accur.

q *Non monſtrauit*. vt de operis no.nun.l.j.§.ij.

r *Non debeat*. quia expreſſa nocent. ſic. ſ. de iudi.l.non à iudice.§. fi. & C.de eden.l.edita.& de procur.l. maritus. in fi.argu.contra.j. de appel.l.ſcio.

ſ *Denuntiationẽ*.ad hoc ꝙ per aliũ: vt.ſ. pro ſocio.l. actione.§. renuntiare. & ſi menſor fal. mo.dixe.l.j.§.fina.& de peti.heredit. l. item veniunt.§.petitam.verſi.à quo.& de vſur.l.ſi quis ſolutioni.in fi.&.l.mora.in prin. & C. de preci.imp.offe.l. vniuerſis. Accurſius.

t *Poſtulare*.id eſt accuſare.Accur.

u *Poſtulari non poßint*. C.eo.l.reos.Accur.

x *Sed non ab re eſt*. id eſt abſurdum.

y *Nec vltra*. i. niſi deſinat eſſe nupta: vt.j.eo. l.adulter.in fi.& not. ꝙ res inter alios acta, alij prodeſt, non nocet. qđ no.plene: vt C. qb9 res iudi.nõ nocet.l.ij.& facit.ſ.nau.cau.l. licet. §. fi.& C.de procur.l.non eo.&.ſ.de libe. cau.l. ſi vſumfructum.§.fi.

z *Condẽnata*.ſ. ideo: vt C.eo.l.& ſi crimine.

a *Auxilio*. vt præſcriptione temporis à lege indulta: qua etiam adulter vti potuit, ſed non fuit vſus: vel quia crimẽ ei mulieri ſupplicanti eſt remiſſum: vt Co.de preci.impe. offe. reſcripta. vel quia accuſator ex perſona ſua poterat repelli.

b *Defendat*.qđ cum cõtingit, quȩro an ꝓficiat adultero iã dãnato? Rñ. nõ, vt.ſ.de lib.cau.ſi pariter.in fi.&. l. duobus. &.j.de app.ſi qui ſeparatim.§.fi.&.ſ.de inoffic.teſta.l.filio. qui quidem.

c *Vel. Agi cœperit*. aliàs potuerit.

d *Adulter. Sine præſcriptione*. ſcilicet illa vt ab adultero ſit incipiendum: vt C.eo.l.crimen.

---

†Concord. text.in.l ſi vxor.§.fi. ſ e. iũctis ibi cõcor. trad tis de iure can.

*Iſte tex.eſt notandus ad hoc ꝙ vbi requiritur denuntiatio ad aliũ finẽ quã ſciendi aliquid, ſemper fieri debet etiã ſciẽti: non autẽ ſolum ignoranti.Bol.

† denũtiatio

Denuntiatio quandoque ſine cauſa admittitur.

Expreſſa quandoque nocent.

† Probatur hic quòd vbi eſt cõnexitas reſpectu eiuſdem delicti: ſentẽtia cõtra vnũ nõ præiudicat altari. cõcor.tex.in.c. ſignificaſti. de adul. & vide gloſ. in c.1.§ itẽ placuit. in verbo.ordo. de colla.ĩ prag. ſanc.

* defendat?

a *Pœna alia*.vt relegationis,vel ſimilis.

b *Adultera nupta*.aliàs ſecus:vt ſ.l.denuntiaſſe.§.quæritur.

c *Nupta inuenitur*.poſt diuortium, & ante denuntiationem. & fa.ſ.de aqua plu.arcen.l.quamquam.§.j.& de iuriſdict.om.iudi.l. pen.& ad Maced.l.j.§.certe.

hil.&.l.quod ait.in prin.vel eum & filiam,non adulterum tantũ: A vt dicta.l.nihil.

h *SIc eueniet.Nec alius*.aliàs nec auus: & eſt bona. aliàs alius: & tunc ſcilicet qui non habet in poteſtate: nec etiã pater habet in poteſtate.

lierem poſſe accuſari. Sed & ſi non mors, ſed pœna alia [a] reum ſubtraxerit: adhuc dicimus poſſe ad mulierem veniri. Si eo tẽpore quo eligebatur reus, adultera nupta [b] non fuit: quo autem abſoluatur, nupta inuenitur: [c] dicendum eſt hanc abſoluto quoque adultero poſſe accuſari: quia eo tempore quo adulter eligebatur, nupta [d] non fuit. Nupta † non poteſt accuſari non tantum ab eo qui adulterum accuſauit, B nec obtinuit: ſed nec ab alio quidem, ſi adulter abſolutus eſt. Proinde ſi per colluſionem cũ adultero conſtituerit, fuerítque abſolutus: dedit mulieri nuptæ aduerſus omnes [e] ſecuritatem. Planè ſi nupta eſſe deſierit, accuſari poterit. neque enim aliam lex tuetur, quàm eam quæ nupta eſt, quandiu [f] nupta erit.

† iſte text. ad hoc poteſt allegari, quod deficiẽte cauſa, deficit effectus.

XX. PAPINIANVS *libro primo de Adulteriis.*

PAtri datur ius occidẽdi adulterum cum filia [g] quã in poteſtate habet. Itaque nemo alius ex parẽtibus idem iure faciet, ſed nec filiusfamilias pater.

XXI. VLPIANVS *libro primo de Adulteris.*

SIc eueniet, vt nec pater nec auus [h] poſſint occidere. nec immeritò. in ſua enim poteſtate non videtur habere, qui non eſt [i] ſuæ poteſtatis.

XXII. PAPINIANVS *libro primo de Adulteris.*

NEc in ea lege naturalis [k] ab adoptiuo pater ſeparatur. In accuſationem viduæ filiæ [l] nõ habet pater ius præcipuum. [m]

Ius occidendi patri conceditur domi ſuæ, [n] licet ibi filia non habitat: vel in domo generi. Sed domus & pro domicilio [o] accipienda eſt: vt in lege Cornelia de iniuriis. [p] Sed qui occidere poteſt adulterum: multo magis [q] contumelia poterit iure adficere. Ideo autem patri, non marito, mulierem, & omnem [r] adulterum remiſſum * eſt occidere, quòd plerumque pietas [ſ] paterni nominis conſilium pro liberis capit: [t] cæterum mariti calor & impetus facilè [u] decernentis fuit refrenandus.

* permiſſũ.

Licitum eſt patri filiam & adulterum occidere, ſi eos in flagranti crimine deprehendat, & in domo ſua vel generi ſui, non in aliena. & redditur ratio in tex. ibi, quia maiorem &c.

XXIII. VLPIANVS *libro primo de adulteriis.*

QVod ait lex, [x] *in filia adulterum* † *deprehenderit*: non otioſum videtur. Voluit enim ita deC mum hanc poteſtatem patri competere, [y] ſi in ipſa turpitudine filiam de adulterio deprehendat. Labeo quoque ita probat: & Pomponius ſcripſit, in ipſis rebus Veneris deprehenſum occidi. Et hoc eſt quod Solo [a] & Draco dicunt ἐν ἔργῳ. * Sufficit [b] patri, ſi eo tempore habeat in poteſtate quo occîdit: nõ quo in matrimonium collocauit. finge enim poſtea redactam in poteſtatem. Quare non vbicumque deprehenderit pater, permittitur ei occidere, ſed domi ſuæ, generí ve ſui tantùm. Illa ratio redditur, quòd

† Vide hic Bud.

* Vide Alciat lib. 2. Parer. c. 25. i. in actu. in opere, in re ipſa Venerea.

d *Nupta*. poſt diuortium, & ante denuntiationem.

e *Omnes*. niſi prius de præuaricatione doceatur primi accuſatoris: vt arg. j. eo. l. conſtãte. &. ſ. de diuer. & tempo. præſcript. l. inter quatuor. & C. de accuſa. l. ſi quis. vel ſecundum Al. etiam conuicto iſto de præuaricatione, nõ poterit tamẽ ſtatim iſtam accuſare, niſi incipiat ab adultero, & eũ accuſet prius de adulterio.

f *Quamdiu*. Ceſſante cauſa &c. vt C. de epiſc. & cleri. l. generaliter. & ſupra de ope. liber. l. plane. & de iniur. l. nec magiſtratibus. & in authen. de mona. §. ſi vero. &. j. de iur. immu. l. ſemper. §. negotiatores. & in authen. de nup. §. nõ tamẽ permittimus. coll. iiij. & de ſan. epiſc. in princ. §. ſed & neque curialem. &. §. ſi ſeruus. coll. ix. &. ſ. de excu. tu. l. geometræ. Itẽ contra ſ. e. l. denũtiaſſe. §. quæritur. Sol. vt ibi. Accur.

PAtri.] CASVS. Pater adulterũ inuentũ cum filia ſua quã habet in poteſtate, poteſt occidere. ſi ergo hic pater non habet eã in poteſtate, nõ poteſt eã occidere: & per conſequens nullus alius, vt quia hic pater filiæ ſit in poteſtate ſui patris. Itẽ non eſt vis ſit verus pater filiæ, ſiue adoptiuus. nam quilibet horũ poteſt occidere adulterum inuẽtum cũ filia quam habet in poteſtate. Secundo dicit: ſcholaris iacuit cũ filia mea vidua. dicitur ꝙ quilibet extraneus admittitur ad accuſationem ſtupri: nec ego præferor eis. Tertio dicit: ille adulter poteſt occidi à patre puellæ qui eſt inuentus cũ ea in domo patris puellæ, vel in habita. patris puellæ, vel in domo generi. Itẽ hic pater puellæ poteſt adulterum contumeliis afficere. & bene dico quòd pater puellæ poteſt occidere adulterum & filiam adulteratam: non autem vir fœminæ adulteratæ poteſt hoc facere: cũ paternus furor refrenetur quandoque vt non occidat: non ſic viri furor. & ille demũ adulter occidi poteſt à patre puellæ, qui eſt inuẽtus cum ipſa puella in ipſis rebus venereis: vt in lecto cum ea, vel oſculando eã. & ille demũ pater puellæ poteſt occidere adulterũ, qui eã nunc habet in poteſtate, licet prius aliquo tẽpore non habuerat. & illum demum adulterũ occidit, quem inuenit cũ filia in domo ſua pater: ſiue in ea habitet pater, ſiue non, vel in domo generi: non ſi alibi inueniat. & redditur ratio in litera: & debet incontinenti occidere vtrũque, ſcilicet filiam & adulterum: non ex interuallo: niſi cum occideret adulterum, filia fugit, & pater perſecutus filiã, occidit eam poſtea. nam hoc poterit, quaſi incontinenti videatur occidere. & hoc dicit hæc lex cum tribus ſequentibus. Fran.

g *Adulterum ſimul cum filia*. ſcilicet inuentum: vt infra eod. l. ni-

i *Qui non eſt*. ſed nonne filiusfami. poteſt eſſe tutor: & ita habet alium in poteſtate: vt inſti. qui dari tuto. poſſunt. in prin. & inſti. de legit. tut. §. j. ſed ibi aliter dicitur poteſtas. Itẽ contra. j. de muneri. & hono. l. ij. ſed illud quo ad honores, argu. ſ. ad Trebelli. l. ille à quo. §. ſi. & l. ſeq. item facit. ſ. de adquirẽ. re. do. l. homo liber. in fin. & C. de leg. tu. l. fina.

k *NEc in ea lege naturalis*. & legitimus ſubaudi: vt inſtitu. de adop. in princ. hodie autem in adoptiuo habet locũ, quando datur non extraneo: vt dicto tit. §. j. qui poterit adulterum quemlibet occidere, vt hic dicitur.

l *In accuſatione viduæ filiæ*. cum qua ſtuprum commiſſum eſt. Et ſic non ob. ſ. eo. l. is cuius. §. ex ſenatuſcon. verſic. marito.

m *Præcipuũ*. nam extraneus ſicut ipſe pater ſtatim poterit accuſare.

n *Domi ſuæ*. in qua habitat: vt. j. l. proxi. §. ſed ſi pater.

o *Et pro domicilio*. id eſt habitatione.

p *De iniuriis*. ſic. ſ. de iniur. l. lex Corn. §. domum. &. ſ. de aleato. l. j. §. domum.

q *Multo magis*. vt. j. de regu. iu. l. nõ debet cui. & de in lit. iuran. l. videamus. in fin. Accur.

r *Omnem*. ſed marito turpem tantum: vt. j. l. marito. ſed certe imò videtur quòd mulierẽ occidere liceat viro: vt ſ. ad Sil. l. ſi quis in graui. §. ſi maritus. contra. D Sol. ſubuenitur vt puniatur minus: vt ibi, & C. eo. l. Gracchus. & infra eo. l. ſi adulterium. §. imperatores. &. j. de ſica. l. j. §. fina. non vt prorſus ei parcatur: vt hic.

ſ *Pietas*. ſic infra ad. l. Pompeiam de parri. l. diuus. & C. de patria poteſta. l. iij.

t *Capit*. vt non occidat eam.

u *Facilè*. ad quod. ſ. ad Velle. l. iiij. & C. eo. l. quamuis. ij.

x *QVod ait lex*. ſupra eo. l. patri.

y *Competere*. ſed an filio adulterũ matris, vel fratri ſororis. ſ. adulterum liceat occidere, vt marito vel patri? quidam quòd ſic: vt extra in decre. de adul. c. ſicut. §. fi. alij contra. Item pater & vir ſi nolunt occidere, poſſunt eum ſeruare: vt. j. eo. l. capite.

z *In ipſis rebus*. ſunt enim res veneris, antecedentia ipſum ſcelus: ſcilicet apparatus, colloquia: vt. ſ. eod. l. & ſi amicis. in fin. locus conſtitutus, conuiuia, baſia, tactus. Nam ab ipſis argumentũ ſceleris inducitur: vt in Topicis Marci Tullij. vnde verſus: Viſus & alloquium, tactus, pòſt oſcula, factum.

Veneris res quæ ſint.

a *Solo*. propria nomina: de quorum legibus dicitur inſtit. de iure natura. §. ſed ius. & fit de his mentio. ſ. ſi. regun. l. fina.

b *Sufficit*. poſtea ex ingratitudine: vt C. de ingratis libe. l. j.

Habitet.

a *Habitet*.alibi in lib.R.eſt:ſed in lib.B.deeſt alibi. & facit. ſ. de rit.nupt.l.palam.§.penult.&.§.fina.
b *Quod ait lex*.in loco quem non habemus.
c *Aequali*.ad hoc.ſ.de vi & vi ar.l.iij.§.eum igitur.&.l. qui poſſeſſionem.& ſi cer.pet.l.lecta.& de verbo.obliga.l. continuus.in princ.& de duob.reis.l. duos in fi. & de teſta. l. heredes.§. fi. aliàs aliter accipitur:vt.ſ.ad. l.Fal. l.j.§.item ſi ita. & C.de erro.aduoca.l.fin.
d *Non affectauit*. ſcilicet fugam filiæ. & habeas hic.non: & in fine ſine non: & ſic plana. alij hic ſine non: quaſi pater affectauit fugam filiæ,ſed eam poſtea occidit mutato propoſito:& habent in fin.non videtur. vel ſi habent hic non, dicunt non affectare, ſcilicet occidere. cætera dicunt vt dixi.prima verior.
e *Perſequebatur*.ſubaudi, & tũc pater occidit. Accurſius.
f *Occidiſſe*. ſcilicet & ſic non tenebitur pater.Accur.

† Iſte tex. ſecun. Bar. eſt valde no. in fi. & eſt tex. not ꝙ in maleficiis dicitur incontinenti fieri, quod fit vno impetu, licet duret per horã illa rixa.

M*Arito*.] CASVS. Marit⁹ poteſt occidere adulterum vxoris ſuæ inuentum cum ea in domo ſui viri:non inuentum in domo ſoceri. nec quẽlibet adulterum occidit: ſed vilẽ perſonã. de quibus vilibus dat exẽpla multa. & cum occidit vir aliquem iſtorum, ſtatim debet vxorẽ dimittere: nec refert ſit ſui iuris hic vir,an non. Vltimo dicit: quid ſi inuenio magiſtratum cum filia mea: nũquid eum poſſum occidere? itẽ quid ſi filia mea eſt ignominioſa, aut contra leges nupta: vel quid ſi vir eſt leno,vel turpis perſona: an poſſum adulterum occidere? & ad omnia reſpondet, dicens quòd ille pater & ille vir poteſt occidere, qui & poſſet accuſare. non ergo turpis perſona patris & mariti poteſt occidere magiſtratum:& ſic hoc expone vt in gloſſ. domini mei Accur.hic poſita quæ incipit,ergo &c.

* Ex lege Romuli apud Dionyſ. Halycarnaſ. & lege Solonis. Vide Gel.li. 10. c. 23.& elegãtẽ cõſtit.Theodorici regis apud Caſſiodorum li. 1. c 37.qua remittitur pœna exilij ei qui ambos occiderat.

maiorem iniuriam putauit legiſlator, quòd in domum patris aut mariti auſa fuerit filia adulterum inducere. Sed ſi pater alibi habitet, [a] habeat autem & aliam domum,in qua non habitet: deprehenſam illò filiam vbi non habitat,occidere non poterit.

Interpoſito die non dicitur aliquid fieri incontinenti. Item quæ incontinenti fiunt, ineſſe videntur.h.d.vſque ad fin.l.

B Quod †ait lex, [b] *Incontinenti filiam occidat*: ſic erit accipiendum, ne occiſo hodie adultero, reſeruet,& poſt dies filiam occidat:vel contra. debet enim propè vno ictu & vno impetu vtrumque occidere,æquali [c] ira aduerſus vtrũque ſumpta. Quod ſi non affectauit, [d] ſed dum adulterum occidit, profugit filia,& interpoſitis horis adprehenſa eſt à patre qui perſequebatur, [e] incontinenti videbitur occidiſſe. [f]

Hac. l. enumerantur perſonæ quę poſſunt à marito occidi ſi deprehendantur in adulterio cum vxore ſua.

XXIIII. MACER *libro primo Publicorum.*

MArito * quoque adulterum vxoris ſuæ occidere permittitur: [g] ſed non quemlibet, vt patri. [h] Nam hac lege cauetur, vt liceat viro deprehenſum domi ſuæ, [i] non etiam ſoceri, in adulterio vxoris occidere [k] eum qui leno fuerit: quíve artem ludicrã ante fecerit: in ſcenam ſaltandi cantandíve cauſa prodierit: iudicióve publico damnatus, neque in integrum reſtitutus erit: quíve libertus eius mariti, vxoríſve patris, matris, filij, filiæ vtrius [l] eorum fuerit: nec intereſt, proprius cuius eorum, an cum alio communis fuerit, quíve ſeruus erit. Et præcipitur vt is maritus qui horum quem occiderit, vxorem ſine mora dimittat. [m] Cæterùm ſui iuris, an filiusfamilias ſit maritus, nihil intereſſe, à pleriſque dictum eſt. [n]

A Illud in vtroque [o] ex ſententia legis quæritur, an patri magiſtratum [p] occidere liceat: [q] item ſi filia ignominioſa ſit, aut vxor contra [r] leges nupta: an id ius nihilo minus pater maritúſve habeat: & quid ſi pater, maritus leno, vel aliqua ignominia notatus eſt. Et rectius dicetur eos ius occidendi habere, qui iure patris maritiue accuſare poſſunt. [ſ]

XXV. VLPIANVS *libro ſecunda ad legem Iuliam de Adulteris.*

CApite quinto legis Iuliæ ita cauetur, vt viro adulterum in vxore [t] ſua deprehenſum, quem aut nolit aut non liceat occidere, retinere [u] horas diurnas nocturnáſque continuas non plus quàm viginti, teſtandæ [x] C eius rei cauſa, ſine fraude [y] ſua iure [z] liceat. Ego arbitror etiam in patre id ſeruandum, quod in marito expreſſum eſt. Sed & ſi non in domo ſua deprehenderit maritus, poterit retinere. [a] Sed ſemel remiſſus adulter, reduci nõ poteſt. [b] Quid ergo ſi euaſerit? [c] an reductus cuſtodiri viginti horis poſſit? Et putem hic magis dicendum, reductum retineri poſſe, teſtandæ rei gratia. Quod adiicitur, *teſtandæ eius rei gratia*: ad hoc pertinet, vt teſtes inducat teſtimonio futuros accuſatori [d] deprehenſum reum in adulterio.

D Conſtante matrimonio non debet mulier accuſari de adulterio, niſi prius accuſetur maritus de lenocinio.

o *Illud in vtroque*.ſcilicet marito & patre.
p *Magiſtratum*.ſcilicet ſi inueniat eum cum filia ſua.
q *Liceat*.ſcilicet marito & patri.
r *Vxor contra*.vt.ſ.eo.l.ſi vxor.§.j.
ſ *Accuſare poſſunt*. ergo ſi filia ignobilis eſt, vel matrimonium cõtra legem: vel pater vel maritus turpis perſona ſit:nõ poterit magiſtratum occidere: cũ eum iure viri vel patris accuſare non poſſit: cũ talis perſona eſt: vt.ſ.l. ſi maritus.ij. in princip. Accurſius.

C*Apite*.] CASVS. Adulterum inuẽtum cum vxore mea, ſi nolo eum occidere, vel nõ poſſum eum de iure occidere, & volo eum retinere per aliquas horas, vt oſtendam eum aliis qui poſtea teſtificentur contra eũ: bene poſſum eũ retinere per horas ſaltem.xx.nec eſt vis vbi eum inuenerim: ſiue in domo mea, ſiue alibi. & quod dicitur in viro, idem in patre. ſed ſi dimiſi eũ ire: non poſſum petere vt reducatur. ſed ſi fugit, bene reducetur ſi hoc volo, ad hoc vt aliqui videãt eum ibi: vt ſic ferant poſtea teſtimoniũ. Frã. Accurſius.
t *In vxore*.i.cum vxore.& aliàs cum vxore.
u *Retinere*.liceat.
x *Teſtandæ*. ſcilicet oſtendendo eũ teſtibus.
y *Sine fraude*. id eſt ſine pœna.Accur.
z *Iure*. ſcilicet viri. Accurſius.
a *Poterit retinere*.ad hoc vt oſtenderet aliquibus qui poſſint poſtea teſtificari qualiter viderint eum.Accur.
b *Reduci non poteſt*. vt C.de remiſ.pig.l. fina.
c *Si euaſerit*. ita quòd tunc non potuit capi.
d *Accuſatori*. ſed hoc dicere, ſcilicet ꝙ inuenerint captũ, non prodeſt accuſanti: ſed ſi in rebus veneris: vt.ſ. qđ ait. Sic & aliàs in pecuniariis:vt.ſ. de teſtib. l. teſtium. vnde dicit P. hoc genus teſtimonij non multum approbo: vt C.quod met.cau.l.metum. Alij,quòd eſt ſpeciale vt valeat teſtimonium de auditu.ad quod. ſ. de proba.l.ſi arbiter.& in auth.de inſtrumen.caute.& fide.§. ſi quis igitur.coll.vj. Tu dic quòd duo audient,& probabunt.ſ. hunc confeſſum de crimine:item & quòd [a] pro hoc eſt captus: quod prodeſt ad indicium vt torqueatur,& ſtetur cõfeſſioni factæ in tormentis:cui aliàs non ſtatur:vt.j.de quæſt.l.j.§.diuus.&.§.pe.Sed ſi in iudicio non confitetur, hoc factum extra ius non valet:vt.ſ. de inter.act.l.j.in fi.niſi ad liberandum:vt C.de teſt.auth. rogati. Et eſt ſic C.de agrico.& cenſi.l.cum ſcimus.in prin.& in authen. vt lice.ma.& auiæ.§.his quoque.coll. viij. vbi ſimiliter adhibentur,vt poſſit de adulterio probari.Item ſic.C.de anna.except.l.vt perfectius.§.ſin.autem.& ſupra quæ in frau.credi.l. ait prætor.§. quis particeps. Item not ſic de hac acclamatione.ſ.ad leg.Aquil. l.itaque.§.j.ſic.ſ.de libero homi.exhi.l.iij.&.iiij.

a Scriben. hic dicunt hãc glo eſſe no.ad hoc quòd cõfeſſio extra iudicialis eſt ſufficiens cauſa ſeu indicium ad torturã Bolog. Adde qđ not. Pa. in.c.de hoc. nu 7. & ibi poſui in addi. ad eum vbi alleg. hãc glo pro ſing. ad hoc in verb. ad ſupponẽdũ terrorẽ. extra de ſimo. & in. c.quã ſit graue. nu 21. vbi etiã notaui in apoſtil.in ver.torturæ. de exceſ. pla. & notaui etiam in apoſtil. poſt Gulielm. de cung.in. l. ſi quis in hoc genus. nu.

g *Permittitur*.Imò non:vt.j.de ſica.l.j.in fi.ſecundum quoſdam. ſed certè imò ſic:vt.j.ſtatim determinat.Sed an adulteram? quidam ſic:vt.ſ.ad Sila.l.ſi quis in graui.§.ſi maritus.in fin.ſed tu de ea dic vt.ſ.eo.l.nec in ea.§.fin.no.Accur.
h *Vt patri*.vt ſupra quod metus cauſa.l.nec timorem. §. fina. & l.ſequenti.
i *Domi ſuæ*.& etiam alibi quandoque hodie:vt in auth. vt liceat ma.& auiæ.§.his quoque.col.viij.
k *Occidere*.ſcilicet eũ qui &c. & non ſit hic. §. alij habent hic.§. & male. Item & hodie quandoque quemlibet occidere licet: vt dicta authen.Accur.Flor.
l *Vtrius*.aliàs vtriſque:aliàs vtriuſque.Accur.
m *Dimittat*.diuertendo ab eo.
n *Dictum eſt*.quod ſecus eſt in patre & filiofam.vt.ſ.eod.l. patri.

XXVI. IDEM *libro tertio Diſputationum.*

COnſtante matrimonio, ab eo qui extra maritum[a] ad accuſationem admittitur, accuſari mulier adulterij non poteſt. Probatam enim à marito vxorem, & quieſcens matrimonium non debet alius turbare atque inquietare,[b] niſi prius lenocinij maritum accuſauerit. Derelictam verò à marito accuſationem etiam ab alio excitari vtile eſt.

Hæc lex concatenata de quæſtionibus ſeruorum loquitur: nec ſuccinctius poteſt ſummari quàm textus loquatur. vide eam per te: quia eſt valde philoſophalis, id eſt rationibus æquis fulta: & præcipuè ibi, ratio autem publicandorum ſeruorum.

XXVII. IDEM *libro tertio de Adulteriis.*

SI poſtulauerit accuſator[c] vt quæſtio habeatur de ſeruo adulterij accuſato:[d] ſiue voluit[e] ipſe intereſſe, ſiue noluit, iubent iudices eum ſeruum æſtimari: & vbi[f] æſtimauerint, tantam pecuniam, & alterum[g] tantum eum[h] qui nomen eius ſerui detulerit,[i] ei ad quem ea res pertinet, dare iubebunt. Sed deſpiciamus* cui iſta pœna præſtanda ſit: quia lex eum nominauit, ad quem ea res pertinebit. Igitur bonæ fidei emptorem quamuis ab eo emerit qui dominus non eſt, rectè dicemus eum eſſe ad quem ea res pertinet. Eum quoque qui pignori[k] accepit, magis admittimus in eadem cauſa eſſe: ſcilicet quia intererat eius quæſtionem non haberi. Sed & ſi vſusfructus in ſeruo alienus ſit: inter dominum & fructuarium diuidi debet[l] æſtimatio. Et ſi communis plurium ſeruus erit: vtique inter eos quoque erit æſtimatio diuidenda. Si liber homo dum ſeruus exiſtimatur, tortus ſit, quia & ipſe conditionem ſuam ignorat: magis admittit Cæcilius actionem vtilem[m] ipſi dandam aduerſus eum qui per calumniam appetit: ne impunita ſit calumnia eius ob hoc, quòd liberum hominem quaſi ſeruum deduxit in quæſtionem. Haberi quæſtionem lex iubet de ſeruis ancilliſve eius de quo vel de qua quæreretur, parentiſve[n] vtriuſque eorum, ſi ea mancipia[o] ad vſum ei à parentibus data ſint. Diuus autem Hadrianus Cornelio Latiniano reſcripſit & de exteris ſeruis quæſtionem haberi.[p]

Quæſtioni intereſſe iubentur[q] reus[r] reáve, & patroni[ſ] eorum, & qui crimen detulerit:[t] interrogandíque[u] † facultas datur patronis.[x] De eo quoque ſeruo in quo vſumfructum reus habuit, magis eſt vt quæſtio haberi poſſit. Licet enim ſeruus eius non fuerit, in ſeruitute tamen fuiſſe videtur. Nec tam proprietatis cauſa ad quæſtionem,

Conſtante.] CASVS. Vxorem tuam non poſſum accuſare de adulterio conſtante matrimonio inter te & eam, niſi te virũ de lenocinio accuſauerim, & conuicerim. Fran. Accur.

a *Extra maritum.* ſed nec maritus: vt. j. eod. l. miles. §. volenti. & C. eod. l. crimen. nec ob. j. eod. l. vim paſſam. §. j. vt ibi dices: ſed hodie contra in viro: vt in authen. vt liceat ma. & auię. §. quia vero plurimas. coll. viij.

b *Inquietare.* C. eod. l. quamuis. ij. &. s. de lib. homi. exhi. l. j. §. j. in fi.

SI poſtulauerit.] CASVS. Accuſaui quẽdam de adulterio: peto quendam ſeruum torqueri. ſiue velim quæſtioni eſſe præſens, ſiue non, iudex æſtimabit ſeruum, & condemnabit me & accuſatum in quãtitatem pecuniæ in quantum deteriorabitur ſeruus: & hæc æſtimatio deteriorationis dabitur ei ad quem ſeruus pertinet. Poſtea dicit ad quem ſeruus dicitur pertinere. poſtea dicit de quibus ſeruis habeatur queſtio in crimine adulterij. Itẽ dicit: ſeruos accuſati qui torquentur, iubet lex Iulia publicari, vt ſic ſerui ſecure dicant veritatem, ex quo ſciunt ſe non debere reuerti in dominium dominorum antiquorum. Item ſerui accuſatoris qui torquentur, debent publicari. Item accuſatus vel accuſata de adulterio, ſi abſoluatur, debet emendari damnum ſeruorum eius qui erãt deteriorati ꝓpter torturam, & debet emendari ſimplũ damni dati. ſi autem ſeruus tuus accuſetur de adulterio, & torqueatur, & ſit læſus ex hac tortura: in duplum hoc damnum emendatur domino eius à me accuſante. Vltimo dicit quòd condictio ex lege datur ad petendam deteriorationem ſeruorum aduenientem propter tormenta. & hoc dicit hæc. l. & ſequens.

c *Accuſator.* adulterij alicuius.

d *Accuſato.* aliquo non ſeruo: vt infra eo. §. fin. & ſic ſunt ablatiui abſoluti.

e *Voluit.* ſcilicet accuſator. Accur.

f *Vbi.* id eſt poſtquam.

g *Alterum.* id eſt illum qui dicebatur adulter. & not. quòd aliàs alterum: aliàs adulterum: aliàs deeſt adulterum. & facit infra de quæſti. l. certo. Accur.

h *Quantum eum.* quia ambo conferunt ad ſimplum deteriorationis præſtandum quando ſeruus extranei erat. ad quod C. de rebus credi. l. generaliter. §. his de præſentibus. & ſecundum hoc non eſt contra. j. ea. l. §. fin. vt ibi no. &. s. de calum. l. fi. ſed ſecundum hoc quare adulter aliquid præſtat? Reſpond. quia pro vtroque dicit. arg. C. de epiſcopis & cleri. auth. ſed iudex. Sed Ioã. expoſuit prædicta. & habet ſecundũ hoc, adulterij accuſato. & hic habet, adulterum. Alij habent, adulteram: quaſi dicat, non adulterum accuſatum: quia forte abſolutus eſt: ſed eũ qui nomẽ ſerui detulit. hoc non placet. Alij dicunt, adulterũ: ſcilicet quando condemnatur quantum &c. ſcilicet quando abſoluitur adulter: & ita totam præſtabit alter tantum. Alij dicunt duplum æſtimari: & ſic dicit, iubet iudex æſtimari: id eſt quantum lex iubet: id eſt duplum: vt. j. §. fina. & quod ibi dicit, hoc capite nõ cauetur: dic de quo lex ibi dicit: ſed alio bene cauetur: vt hic. Vel poteſt legi lex iſta quòd ſeruus adulterij accuſabatur: & quod dicit, detulit, id eſt accuſauit. Sed tũc opponitur quomodo poteſt duos reos ſimul de adulterio accuſare: vt C. eod. l. reos. ſcilicet adulteram, ſiue alium adulterum: vt hic videtur dicere? Reſpõdeo, erat iſte ſeruus adulter: non quod adulteraſſet, ſed quia opem & cõſilium dedit adulterio committendo: tunc ipſe ſimul cum adultera poteſt accuſari: vt. j. eo. l. nihil. §. fin. Accur.

i *Detulerit.* i. petierit vt habeatur quæſtio.

k *Qui pignori.* contra. argu. s. ad Sila. l. j. §. j. & de ædil. edic. ſciendũ. §. dictum. & arg. s. de procura. l. non ſolũ. §. quæritur. ADDITIO. Dic ſecundum Barto. hic quòd ibi actio quæritur per hominem: hic vero datur per legem.

l *Diuidi debet.* idem dicas inter bonæ fidei poſſeſſ. & verum dominum. argu. s. de furt. l. furtiuam ancillam. Et idem inter creditorem & debitorem. Vel illud in duobus caſibus tantum: ſcilicet cum debitor eſt non ſoluendo: vel cum tempore accuſatio expirauit: vt ſupra ad. l. Aquil. l. qui occidit. §. j. vel dicas creditori dandum creditótenus: ſuperfluum debitori. vel melius totũ creditori: ſed reddi debitori quod ſuperfluũ eſt, pigno. ac. vt. s. de furt. l. creditoris. Itẽ facit. s. eo. titu. de furt. l. inter omnes.

m *Vtilem.* condict. ex lege: vt. j. l. proxi. ſed videtur in factum, quaſi ex re iudicata, quia iudex æſtimauerit: vt ſupra de fideicom. lib. l. cum quaſi. §. ſi plures. ad quod dicunt quidam eas concurrere: vt arg. s. de actio. & obli. l. quotiens. Vel dic quòd diuerſi ſunt caſus: & ſic ſola condictio habet locum. Item habet etiã locũ act. iniur. cum calumnioſè petit: vt hic dicit. ad quod. s. de iniur. l. ſi liber. & facit. s. ad leg. Aquil. l. liber homo. in princi. & not. ꝙ pro ſola calumnia hoc caſu agitur: quam qui obiicit, debet probare: vt. s. de proba. l. quotiens. §. qui dolo.

n *Parentis.* iuſti dumtaxat: vt C. eo. l. iij.

o *Si ea mancipia.* hoc nõ ad ſeruos adulteræ vel adulteri refertur: ne ſit contra. s. qui & à quib. l. proſpexit. Alij quòd hæc illam corrigit. Accur.

p *Quæſtionem haberi.* & ſi ipſi ſint in vſu mulieris: vel aliàs veriſimile eſt eos ſcire veritatem: vt. s. qui & à quib. l. proſpexit. Alij dicunt, etiam ſi non ſunt in vſu. pro quibus eſt quod de extraneis dicitur. j. de quæſtio. l. extraneo. & l. diuus. & quod not. C. eod. l. verba.[a] ſed lex illa, proſpexit, videtur cõtra quo ad quid, in eo ꝙ extranei hic torquentur. quare dic quòd hic ſupplet: licet alij ꝙ hic corrigat. Item facit C. eo. l. in adulterij. & C. de repu. l. conſenſu. §. penulti.

q *Quæſtioni intereſſe iubentur.* ſic in authen. de teſtib. §. & hic vero. Accurſius.

r *Reus.* qui accuſatur.

ſ *Patroni.* i. aduocati. Accur.

t *Detulerit.* ſcilicet accuſator. Accur.

u *Interrogandíque.* ſupra de inter. act. l. ſi ſine. §. j.

x *Patronus.* ſic. j. de exhi. reis. l. ij. in fin.

l. in ver. ſuæ confeſſioni. C de epiſ. & cler. Quod tamen limitabis niſi reuocaſſet illã extraiudicialem confeſſionẽ. iſtud eſt ſing. dictũ Bal. in. l. vnica. col fi. ver. item dicit Inno. C. de confeſ. refert quod ſequitur Panor. i. c. olĩ. 2. & ibi nota ui in apoſti. ad ipſum in. ver. ſubiicit torturæ. nu. 2. & ibi omnino Feli. col. 2. ver. ſecũdo. niſi reuocet. extra de reſcr. & do. meus do Iaſon in. l. magiſtrati b' col. 2. ver. a ſingulariter limita. s. de iuri. om. iu.

* diſpiciamus.

† vide hic Budæum.

a] non ſolũ uerba.

Seruiat.

quàm miniſterij pertinet. Ergo & ſi bona fide ſeruiat [a] reo ſeruus alienus: admittit quis, interrogari eum per quæſtionem poſſe. Sed & ſi ſeruus ſit cui fideicommiſſa libertas debetur, vel ſtatuta [b] ſperatur: torqueri eum poſſe magis eſt. [c] Iubet lex eos homines de quibus quæſtio ita habita eſt, publicos eſſe. [d] Proinde in communi [e] partem publicamus: in proprio, cui *vſuſfructus alienus eſt, nudam proprietatem: in quo tantùm vſumfructum habuit reus, B magis eſt vt perceptio vſusfructus ad publicum incipiat pertinere. Alienum ſeruum [f] vtique non publicabimus. Ratio autem publicandorum ſeruorum ea eſt, vt ſine vllo metu verum dicant: ne dum timeant ſe in reorum poteſtatem regreſſuros, [g] obdurent in quæſtione. non tamen prius publicantur, quàm quæſtio de illis habita fuerit. [h] Sed & ſi negauerint, nihilo minus publicantur. Ratio enim adhuc eadem eſt, ne dum hi ſperant ſe in poteſtatem dominorum reuerſuros: [i] ſi negauerint, ſpe meriti collocandi C in mendacio perſeuerent. Sed & ſerui accuſatoris, ſi de his quæſtio habita ſit, publicentur. Eius enim ſerui, ne mentiantur, merito à domino eius recedunt: [k] extranei verò non habent cui gratificentur. Si reus vel rea abſoluti [l] fuerint, æſtimari per iudices lex damnum voluit: ſiue mortui fuerint, quantæ pecuniæ ante quæſtionem fuerint: ſiue viuent, quantæ pecunię in his damnum datum fuerit, factúmve [m] eſſet. Notandum eſt, quod capite quidem nono cauetur. [n] Si ſeruus adulterij accuſetur, & accuſator quæſtionem in eo haberi D velit: duplum pretium domino præſtari lex iubet: at hic ſimplum. [o]

*cuius.

XXVIII. MARCIANVS *libro primo de iudiciis publicis.*

QVod ex his cauſis debetur: per condictionem quę ex lege deſcendit, petitur. [p]

Continuat expoſitionem ſuam verborum legis Iuliæ de adulteriis.

XXIX. VLPIANVS *libro quarto de Adulteriis.*

MAriti lenocinium [q] lex coërcuit, qui deprehenſam [r] vxorē in adulterio, retinuit, adulterúmque dimiſit. debuit enim vxori quoque iraſci, quæ matrimonium eius violauit. Tunc autem puniendus eſt maritus, cum excuſare ignorantiam ſuam non poteſt, vel adumbrare patientiam prætextu incredibilitatis. Idcirco enim lex ita locuta eſt, *Adulterum in domo deprehenſum dimiſerit*: quòd voluerit in ipſa turpitudine deprehendētem maritum coërcere. Quod ait lex, adulterij damnatam ſi quis duxerit vxorem, ea lege teneri: an & ad ſtuprum referatur, videamus. quod magis eſt. [ſ] Certè ſi ob aliam cauſam [t] ea lege ſit condemnata: impune vxor ducetur. Plectitur [u] & qui pretium pro comperto ſtupro [x] acceperit. nec intereſt vtrū maritus ſit qui acceperit, an alius quilibet. Quicunque enim ob conſcientiam ſtupri accepit aliquid: pœna erit plectendus. Cæterum ſi gratis quis [y] remiſit: ad legem non pertinet. Qui quæſtum ex adulterio vxoris ſuæ fecerit, plectitur. Nec enim mediocriter [z] delinquit, qui lenocinium in vxore exercuit. Quæſtum autem ex adulterio vxoris facere videtur, qui quid accepit vt adulteretur vxor. Siue enim [a] ſæpius, ſiue ſemel accepit: non eſt eximendus. Quæſtum enim de adulterio vxoris facere propriè ille exiſtimandus eſt, qui aliquid accepit vt vxorem pateretur ad-

a *Seruiat*. ad hoc & ſuperius reſponſum eſt argu. contra ſupra ad Sila. l. j. §. qui ſeruum. ſed concordat ſupra de noxa. l. quotiens. §. j.

b *Vel ſtatuta*. vt in ſtatuliberis: vt. j. de quæſtio. l. edictum. §. fin. A

c *Magis eſt*. arguitur contra ſupra ad Silanianum. l. j. §. ſerui appellatione. &. §. ſed in eo. item facit infra de quęſtioni. l. is cui. & l. patre. & l. extraneo. in principio. & s. qui & à quib. l. proſpexit.

d *Publicos eſſe*. ſed an fiſcus dabit pretium? Reſpon. ſic, argu. C. pro quibus cauſis ſerui pro præmi. li. ac. l. ij. ſed cur ęſtimatur & cauetur: vt hic, & j. §. ſi reus. & C. eo. l. non ſolū? Reſpon. demū torti & deteriorati publicantur: vnde in deterioratione committitur ſtipulatio, ſecundum Ioan.

e *In communi*. accuſati & accuſantis extranei.

f *Alienum ſeruum*. bona fide poſſeſſum: vt ſupra proxi. §. vel verius extranei omnino: vt ſupra. §. diuus. ratio eſt vt infra proxi. §. Accur.

g *Regreſſuros*. id eſt remanſuros.

h *Habita fuerit*. & finita: quia poſtea cum eſſent publici, non torquentur. Alij dicunt inchoata tantum.

i *Reuerſuros*. id eſt remanſuros. ſic. s. vſufru. quemad. ca. l. iij. §. j.

k *Recedunt*. ſed an redeant, hic nō aperit: ſed ſatis innuit quod non: arg. j. de pœnis. l. aut dānū. §. fin. ſed Ro. & B. contra. Accur.

l *Abſoluti*. ſerui erant accuſatæ vel accuſati: vel patris ſcilicet: & ſic emendatur demum ſecuta abſolutione: vt. C. eod. l. non ſolū. in fi. ſed ſi extranei, tunc indiſtinctè: vt. s. in princip. huius. l. & plene dic vt no. C. eo. l. nō ſolum. in fine illius gloſſ. non aliter &c. quæ eſt fin. glo. ſed an econtra ſi ſeruus accuſatoris petatur torqueri? reſpō. B. idem vt caueatur, & demū condēnato reo emendetur.

m *Factúmve*. non ergo publicationis damnū: quia id à fiſco: vt. s. dixi ſecundū B. Sed R. contr. & facit. j. de quæſtioni. l. patre. Accur.

n *Nono cauetur*. quod lex aliàs iubet ſcilicet duplum domino pręſtari &c. quod eſt infra ea. l. §. ſi ſeruus. & facit ſupra de calum. l. fi. & C. de calum. l. dominus. & C. eo. l. non ſolum.

o *At hic ſimplum*. quando non ſeruus, ſed alius accuſatur: & dimidium huius ſimpli accuſator, & dimidium accuſatus pręſtat: vt ſupra ea. l. in prin. ſic eſt extranei ſeruus. Alij dicunt accuſati.

p *QVod ex his. Petitur*. de hoc dic vt ſupra de condictione ex lege. l. j. Accurſius.

MAriti.] CASVS. Vir vxorem inuentam cum ſcholari in lecto, finxit ſe non videre: & ſcholarem recedere dimiſit: & vxorem retinuit. dicitur quòd hic punitur de lenocinio. Item punitur qui duxit in vxorem fœminam de adulterio cōdemnatam, vel de ſtupro: ſecus ſi ob aliam cauſam damnata erat. Item punitur qui pretium accepit pro comperto ſtupro. [SEX MENSIVM.] Adultera poteſt accuſari de adulterio intra ſex menſes vtiles: & aut remanet vidua: & tunc incipiunt ſex menſes currere ex die commiſſi criminis. aut hæc nupſit ſecundo: & tunc incipiunt ex die diuortij facti. Secundo dicit: vir ſeparauit ſe ab vxore. habet. xl. dies: ītra quos poteſt iure mariti accuſare. cucurrerūt prædicti dies. item quinquennium cucurrit à die cōmiſſi criminis computandum. dicitur quòd amodo non poteſt vir eam accuſare: & ſex mēſes vtiles qui dantur ad eam accuſandam, non poſſunt extendi vltra quinquennium. Item cum quinquennium detur ad accuſationem adulterij faciendam: intelligas illud quinquennium competere quocunque capitulo legis Iuliæ accuſetur quis. quæ ſunt vltra, dic vt in gloſſ. & hoc quinquennium incipit à die commiſſi criminis: & cōnumeratur vſque ad diem incertæ accuſationis. Item ſi plures eūdem accuſauerint de adulterio, & vnus eorum tantum perſeuerauerit: inſpici debet dies qua data fuit accuſatio iſtius: vt ſciatur an illa die retro cucurrit quinquennium. Vltimo dicit: qui per vim aliquam vel aliquē ſtuprauerit, perpetuo poteſt de hoc accuſari, cū lege Iul. de vi teneatur. Franciſcus.

q *Lenocinium*. aliter ponitur ſupra de his qui not. infa. athletas. §. j. & adde quod dicitur. j. e. l. ſi quis. in princ. & §. ſi quis adulterum. & C. eo. l. ij. & l. ſine metu. & xxxij. q. j. ſicut. Accur.

r *Deprehenſam*. aliàs vxorem: aliàs ſine. ſed hodie videtur corrigi quod hic dicitur, & infra proxi. reſpō. per authen. vt li. ma. §. adulterum. col. viij. vel dic vt not. ſupra de mino. l. auxilium. §. fin.

ſ *Quod magis eſt*. vt non poſſit ducere damnatam de ſtupro.

t *ob aliam cauſam*. quæ explanatur ſupra de mino. auxilium. §. fi. & fa. C. e. l. caſtitati. & l. ſerui ob. & ſupra quod met. cau. l. iſti quidem. & ſupra eo. l. ij. §. j.

u *Plectitur*. id eſt punitur lege Iul.

x *Stupro*. id eſt adulterio: vt. s. eo. l. inter liberas. §. lex Iulia.

y *Gratis quis*. vir, vel alius. & facit ſupra ſi quis omiſ. cau. teſta. l. ſi quis pecuniam. & de his qui no. infa. furti. §. pactus. & s. de poſtu. l. j. §. beſtias. & C. ad Velle. l. antiquæ. & j. ad leg. Iul. de vi publ. l. qui cœtu. ſed quia vxorem retinet, puniri poteſt: vt ſupra in prin. Accurſius.

z *Nec mediocriter*. id eſt non parum, ſed multum.

a *Siue enim*. ad hoc. C. de ſeruis fugi. l. quicumque. & j. de pœ,

l.capitalium. §. graſſatores.&.C.ad.l. Iuliam de vi.l.ſeruos.§.j. & fa.C.eo.l.ij.&.l.caſtitatis.&.l.ſerui.&.l.de crimine.

a *Vel nimiam*.argu.contra.ſ.de eo per quem fa.erit.l.j.§.j.

b *Sex menſium*. quorum duo iure mariti, quatuor iure extranei dantur:vt ſupra.l.iiij.Accurſius.

c *In nupta*. ſecundo viro, renuntiato primo.

d *Diuortij* . à primo viro.Accurſius.

e *Commiſſi criminis*. de adulterio conſtat quòd vltra quinquenniũ continuum non accuſatur: vt.C.eo. adulter. niſi in tribus caſibus. ſ. eod. l. iiij.&.j.eo.l.quinquennium.&.j.ea.l.§.fin.ſed in adultera videtur hic diſtinguere inter nuptam ſecundo , & viduam, ad hoc vt quælibet vſque ad ſex menſes vtiles ; & non vltra: ſed in nupta incipiunt à die diuortij : in vidua à die commiſſi criminis.& eſt ratio, quia facilius accuſatur vidua; ideóque facilius præſcribit . & ad hoc infra ad Turpillianum.l. j. §. accuſationem.hi tamen ſex menſes vtiles non excedunt quinquenniũ cõtinuum:vt infra proxi. §. alij exponunt criminis,ſcilicet computetur quinquennium. vel dic, ſex menſes . ſed ad quid ? Reſpond. vt qui repudiauit ex delicto commiſſo , poſtea iure mariti accuſet . vel forte loquitur de ſtupro quod in viduam committitur . Vel verius loquitur de muliere quæ commiſſo adulterio diuerterat.ſi enim interim nupta eſt, tuetur ſe ſex menſibus à die diuortij. ſi vidua, quinquennio à die commiſſi criminis. prima placet : vt not. C. eod. l. adulter. Sed quid ſi tribus annis continuis in adulterio perſeuerauerit ? Reſpon. à die primo commiſſi ſecũdum quoſdã: argu. ſ. de fur. l. ei qui. ſed abſurdũ eſt : vt not. j.de pœ.l.ſi diutino.

Flo. menſium.

ulterari meretricio quodam genere . Quòd ſi patiatur vxorem delinquere non ob quæſtum, ſed neglegentiam vel culpam , vel quandam patiẽtiam , vel nimiã a credulitatem : extra legem poſitus videtur. Sex menſium b * hæc ſit ſeparatio , vt in nupta c quidem ex die diuortij d ſex menſes computentur : in vidua vero ex die commiſſi criminis. e quod ſignificari videtur reſcripto ad Tertyllum & Maximum conſules . Præterea ſi ex die diuortij ſexaginta dies f ſint , ex die verò commiſſi criminis quinquennium præteriit : debuit dici nec mulierem poſſe accuſari : vt quòd dantur ſex menſes g vtiles , ſic ſit accipiendũ , ne crimen quinquennio continuo ſopitum excitetur.

Hoc quinquennium obſeruari legiſlator voluit , ſi reo vel reæ ſtuprum , adulterium , vel lenocinium obiiciatur . Quid ergo ſi aliud crimen ſit quod obiiciatur , quod ex lege Iulia deſcendit : vt ſunt qui domum ſuam ſtupri cauſa præbuerunt , & alij ſimiles ? h Et melius eſt dicere omnibus admiſſis ex lege Iulia venientibus quinquẽnium eſſe præſtitutum . Quinquennium autem ex eo die accipiendum eſt , ex quo quid admiſſum eſt : & ad eum i diem quo quis poſtulatus poſtulatáve eſt : & non ad eum k diem , quo iudicium de adulteriis exercetur . Hoc amplius ſenatuſconſulto adiectum eſt , vt ſi plures eundem poſtulauerint eius qui perſeuerauerit reum reámve facere , poſtulationis l dies prima exigatur : m ſcilicet vt qui accuſat , ſuos libellos accuſatorios expectet , n non alienos. o Eum autem qui per vim ſtuprum intulit vel mari, vel fœminæ:ſine præfinitione huius temporis p accuſari poſſe dubium non eſt:cùm eũ publicam vim committere , nulla dubitatio eſt.

f *Sexaginta dies*.qui dantur marito:vt ſupra eo.l.ſi maritus.ij. §. ſi negauerit.Azo.

g *Sex menſes*.duo iure mariti,quatuor iure extranei.

h *Similes*.vt.ſ.de mino.l.auxilium.§.fi.&.ſ.eo.l.qui domũ.Acc.

i *Et ad eum*.id eſt vſque ad eum.

k *Et non ad eum* . ſufficit ergo accuſationem incipere ante quinquennium:non autem eſt neceſſe perficere.ad quod eſt. C. de rei vind.l.moræ.&.ſ.de collu.dete.l.ij.§.quinquennium.

l *Poſtulationis*.in ſcriptis factæ.Ioan.

m *Exigatur*.vt fiat intra quinquennium.

n *Spectet*.aliàs expectet.ſ.intra quinquennium fieri.

o *Non alienos*.nec enim ei prodeſt vt accuſare poſſit. ſed cõtra infra eo.l.quinquennium.ſolu.hic vnus in accuſatione præceſſerat: non tamen in litem proceſſerat ſecundum Io. Item no. hic quòd interruptio ciuilis non prodeſt alij.ad quod ſupra de diuer. & tẽpora.præſcri.l.intra.& ne de ſta.defun.l.ij.§.præſcriptio.

p *Huius temporis* . quinquennij . & caue quia loquitur ſi accuſetur.l.Iul.de vi,& non Iul.de adul.Duplex eſt enim delictum.& facit infra tit.j.l.qui cœtu.§.fi.ſecundum H. vel forte.l. Iul.de adul. vt bene conueniat prędictis,& aduerſetur coniunctio,autem:ibi, eum autem &c.& fa.C.de apoſt.l.apoſtatarum.

P*ater*.] CASVS. Pater adulteratæ accuſans de adulterio , ſi committat calumniam euidentem : punitur. Item in. lx. diebus , qui dántur viro vt iure mariti accuſet : computatur &.lx.dies. Itẽ quinquennium quod datur ad accuſationem adulterij,continuũ eſt : non tamẽ computatur tempus accuſare volenti intra quod adulter erat accuſatus , vel intra qđ alius egerat . & præuaricatus fuerat.& hoc dicit hæc.l.& ſeq.Franciſ. Accurſius.

XXX. PAVLVS *libro primo de adulteriis*.

PAter ſine periculo calumnię q non poteſt agere . Sexaginta dies à diuortio r numerantur . In diebus autem ſexaginta & ipſe ſexageſimus eſt. ſ

XXXI. IDEM *libro ſecundo de adulteriis*.

QVinquennium non vtile , ſed continuò t † numerandum eſt. Quid ergo fiet ſi prior mulier rea facta ſit, & ideo adulter eodem tempore reus fieri non potuit , u & diu tracta lite quinquennium tranſierit ? x

Quid ſi is qui intra quinquennium quem poſtulauerat , y non peregerit,aut præuaricatus eſt, & alius eundem repetere z velit , & quinquẽnium tranſactum ſit? Æquum eſt computationi quinquẽnij eximi id tempus quod per poſtulationem præcedentem conſumptum ſit.

XXXII. MACER *libro primo de publicis iudiciis*.

NIhil intereſt , adulteram filiam prius a pater occiderit, an non:dum vtrumque occidat. b

Nam ſi alterum occidit : lege Cornelia reus erit . Quòd ſi altero occiſo , alter c vulneratus fuerit : verbis quidem legis non liberatur: d ſed diuus Marcus & Cõmodus reſcripſerunt impunitatẽ ei concedi : quia licet interempto adultero mulier ſuperuixerit poſt tam grauia e vulnera quæ ei pater inflixerat , magis fato quàm

q *Calumniæ*. euidentis: vt.ſ.eod.l.is cuius.in fi. ne ſit cõtra ſupra de publi.iudi.l.fi.

r *Sexaginta dies à diuortio*.hoc dic vt.ſ.l. proxi. §.ſex menſium.

ſ *Dies eſt*. j.de reg.iur. l.vbi lex.Accur.

t Q*uinquenniũ.Continuum* . ex hoc colligit Ioan. quòd vtile eſt quo ad ſui initium : ſed continuum quo ad proceſſum:vt & aliàs infra quando appel.ſit.l.j.§.biduum . & ſupra de ædil.edic. l. cũ ſex . Item eſt contra . huic. l. ſupra . l. mariti. §.hoc amplius. Solu.vt ibi . Item ad hoc quòd negligenti non currit præſcriptio , ſupra de ſtatulib. l. cum heres.§. Stichus.& de coll.dete. l.ij.§.j.ſic.C. qui admit. ad bo.poſ.l.fin.&.ſ.eo. l.iiij.& de mino. l. intra vtile.

† Continuũ.

u *Non potuit*.vt ſupra.l. denuntiaſſe.§.quęritur. & infra. l. proxi.§. cum alterum.

x *Tranſierit*.certe bene poterit accuſari adulter non obſtante quòd lapſum ſit quinquennium.

y *Poſtulauerat*.id eſt accuſauerat.

z *Repetere*.id eſt accuſare.Accurſius.

N*ihil*.] CASVS. Pater ſi occidat adulterum filiæ ſuæ, & filiam debet occidere : nec eſt vis quem prius occidat , dum tamen vtrumque occidat . Item ſatis eſt ſi occidat adulterum , & vulneret filiam: licet filia non decedat ex his vulneribus . Item ſi vir accuſat vnum de adulteris,interim alium accuſare non poteſt: eum tamen qui præbuit domum vt adulterium ibi fiat,vel qui cõſilium in hoc dedit, poteſt accuſare ſimul cum vno de adulteris. Fran.Accurſius.

a *Prius*.quàm adulterum.

b *Alterum occidat*. non deprehenſum in opere veneris : vt ſupra eò.l.quod ait.vel,id eſt adulterum tantum,quaſi ſit in dolo , cum ſine filia occidat.ideo.l.Cor.de ſica.tenetur:vt hic, & ſupra eo.l. patri.& facit ſupra eo.l.nec in ea.§.fina.

c *Alter*.ſcilicet adultera.

d *Non liberatur*.ſcilicet pater.

e *Tam grauia*.hic collige maiora vulnera ſuſtinere fœminã,quàm marem.

voluntate eius [a] ſeruata eſt: [b] quia lex parem in eos qui deprehenſi ſunt indignationem exigit, & ſeueritatem requirit.

Vno electo adultero ad accuſandum, expectatur de alio donec iudicium primum finitum ſit. poteſt tamen ſimul cum adultero accuſari qui domum conceſſit vt adulterium committeretur.

Cum alterum ex adulteris elegerit maritus, [c] alterum non antè accuſare poteſt, quàm prius iudicium finietur: quia duos ſimul ab eodem accuſari non licet. [d] nō tamen prohibetur accuſator ſimul cum adultero vel adultera eum quoque accuſare, qui domum [e] ſuam præbuit, vel conſilio [f] fuit vt crimen redimeretur.

XXXIII. MARCIANVS *libro primo de publicis iudiciis.*

SI quis adulterium à ſeruo ſuo cōmiſſum dicat in eam quam vxorem habuit: diuus Pius reſcripſit, accuſare potius mulierem eū debere, q̃ in præiudicium eius [g] ſeruum ſuū torquere. Si quis adulterum non dimiſerit, ſed retinuerit, forſan filiū [h] in nouercam, vel [i] etiā libertum vel ſeruum in vxorem: ex ſententia legis [k] tenetur, quãuis verbis [l] non continetur. quæ autem retinetur, punitur. [m] Sed ſi dimiſſam reduxerit, verbis non tenetur: ſed tamen dicēdum eſt vt teneatur, ne fraus [n] fiat. Si vxor ex adulterio viri precium † acceperit, [o] lege Iulia quaſi adultera tenetur. [p]

Qui filium vel ſeruum qui cōmiſerunt adulterium in vxorem ſuam, retinet: punitur quaſi leno, & mulier etiam retēta punitur. & ſi eam dimiſſam poſtea maritus reduxerit, tenetur etiam ipſe.

XXXIIII. MODESTINVS *libro primo Regularum.*

STuprum committit, qui liberā mulierem [q] cōſuetudinis cauſa, non matrimonij, continet: * excepta † videlicet concubina. [r]

Adulterium in nupta admittitur: ſtuprum in vidua [ſ] vel virgine vel puero committitur.

Per porrectionem libelli male concepti non interrumpitur præſcriptio adulterij. Bar.

XXXV. IDEM *libro octauo Regularum.*

ACcuſaturus adulterij, ſi quid circa inſcriptionem errauerit: ſi tempora [t] largiantur, emendare non prohibetur: ne cauſa aboleatur.

XXXVI. PAPINIANVS *libro tertio Quæſtionum.*

SI minor annis adulterium cōmiſerit, lege Iulia tenetur: quoniam tale crimen [u] poſt pubertatem incipit.

XXXVII. IDEM *libro quinto Quæſtionum.*

FIlium familias publico iudicio adulterium in vxorem ſine voluntate patris arguere poſſe conſtitutum eſt. vindictam enim proprij doloris conſequitur. [x]

Si cōmittatur adulterium cum inceſtu: mulier punitur vt vir. Idē ſi cōmittatur ſtuprum & inceſtus: ſed ab inceſtu excuſatur propter ignorantiam, quæ præſumitur in muliere minore, & ſtatim pœni-

marem. ſic ſupra ad.l. Aquiliam. qua actione. §. ſi quis.
a *Voluntate eius*. ſcilicet patris.
b *Seruata eſt*. id eſt viuit.
c *Maritus*. litem conteſtando.
d *Accuſari non licet*. vt & ſupra de accuſationib. l. hos. §. lege. & facit Co. eodem. l. reos. & infra vim paſſam. §. duos. Accurſius.
e *Domum*. vt. ſ. eod. l. qui domum.
f *Vel conſilio*. ad hoc ſupra eod. l. is cuius. in princip.

SI quis.] CASVS. Seruus meus iacuit cum vxore mea. volo eum torqueri, vt dicat de hoc veritatē. dicitur quòd non audior: quia iā confeſſio eius præiudicaret qualiquali modo vxori meę: ſed ipſam accuſare poſſum de adulterio. Secūdo dicit: filius meus iacuit cum vxore mea, quæ erat ei nouerca: vel ſeruus vel libertus meus iacuit cū vxore mea. eundē mecum retinui. dicitur ꝙ teneor quaſi leno: & hoc ex ſententia legis poſitæ ſupra eo. l. mariti. nō ex verbis eius. Itē ipſa vxor retenta poterit accuſari. intelligas tamen ſecundum formam legis poſitę. ſ. eo. l. conſtante. in fin. ſed ſi ipſam vxorem dimiſi, & poſtea eam reduxi, teneor quaſi leno ex ſentētia legis poſitæ. ſ. e. l. mariti. Vltimo dicit: vxor mea inuenit me cū vxore Titij in lecto. ipſa accepit à me pretiū. vel ab ea, vt non dicat alicui hoc. tenetur iſta vxor mea vt lena pœna adulterij. Franc. Accurſius. [† præmium]
g *In præiudicium eius*. ſcilicet mulieris, ſeruo aliquid in ſe confitente quod eſſet mulieri præiudicium qualequale: ad quod. j. de appel. à ſententia. H. vel dic eius, ſcilicet domini: quia forte in tormentis periret. & ſic incipit ab adultera etiam ſecundo nupta, contra generalem regulam: vt C. eo. l. ſi dum. & fa. ſ. de ritu nup. l. ſtuprum.
h *Forſitan filium*. j. eo. l. ſi adulterium. in princip.
i *Vel*. pro ſaltem.
k *Legis*. quæ eſt. ſ. l. mariti. Accur.
l *Verbis*. quæ ſunt. ſ. l. mariti. in prin.
m *Punitur*. hoc accipe vt. ſ. l. conſtante. in fin.
n *Ne fraus fiat*. l. Iuliæ & ad hoc. C. eo. l. caſtitati. Accur.
o *Acceperit*. à viro, vel ab adultera.
p *Tenetur*. ſic ergo pœna lenocinij eſt eadem quæ adulterij.
q STuprum. Mulierem. viduā: vt. j. pxi. §. & facit. j. de verb. ſign. l. inter ſtuprū. & C eo. l. quæ adulteriū. & ſ. eo. l. inter. ſ. j.
r *Concubina*. in qua proteſtatio eſt neceſſaria: vt. ſ. de concubi. l. j. §. cum Atilicino. & l. in concubinatu.
ſ *In vidua*. honeſtè viuente: vt inſtit. de pub. iud. §. item lex.

ACcuſaturus.] CASVS. In libello accuſationis adulterij erraui. poſſum emendare, ſi ſum intra tempus. ſ. xxx. dierum. & hoc habuiſti. ſ. de accuſa. l. libellorum. in fi. potes & aliter hanc. l. exponere vt in gloſſ. Fran. Accur.
t *Si tempora*. ſtatuta à iudice: argu. ſ. de accuſa. l. Titia. & C. qui accu. non poſſ. l. ſi ea. vel à lege. ſ. xxx. dierum: vt ſupra de accuſ. l. libellorum. §. fi. vel quinquennij: vt ſupra eo. l. quinquennium. & facit. j. ad munici. l. libertus. §. error. Sed arg. contra. ſ. de arbit. l. quia arbiter. & de leg. ij. ſi is cui. Accurſius. ADDITIO. Dic ſecundum Barto. quòd ibi totum ius ſuum conſumpſerat ille qui volebat mutare & variare: hic vero ſecus.

SI minor.] CASVS. Minor. xxv. an. ſi adulterium cōmiſit, poteſt accuſari. intelligas tamē ſi maior erat. xiiij. an. Fran. Accur.
u *Crimen*. ſ. adulterij: ſed ſtuprū etiam prius: vt. ſ. eod. l. ſtuprum. in fi. & facit. ſ. de minor. l. auxilium. §. in delictis. verſicu. ſed vt ad. & l. ſi ex cauſa. §. nunc videamus. & §. ſi mulier. & C. de pœn. l. impunitas. Accurſius.
[* retinet. † Innuit iſte textus adulteriū nō cōmitti cū con cubina. qđ fallit in con cubina patris: vt in authē. vt cū de appel. co. §. cauſas. col. 8. & in c. quntaallis. extra de iureiur.]

FIlius familias.] CASVS. Filiusfa. ſcholarem qui iacuit cum vxore ſua, poteſt de adulterio accuſare etiā ſine volūtate patris ſui. Franciſcus.
x *Conſequitur*. ad hoc. ſ. de iniu. l. ſed ſi vnius. §. filiofa. & ſ. eod. l. inter. §. pen. & quod ibi not. Accurſius.

SI adulterium.] CASVS. Titius iacuit cum priuigna ſua alij nupta, vel cū nuru ſua, vel cum nouerca: & ſic cōmiſit adulterium & inceſtum. dicitur quòd ipſa mulier poteſt accuſari de adulterio: & punietur ſicut Titius. hoc idem eſſet ſi de ſtupro accuſaretur. nam punitur ſicut vir. Secundo dicit: Titius iacuit cum filia ſororis ſuæ nupta cuidam. quęritur an ſuſficit ſi puniatur pœna ſtupri? & certe duo ſunt delicta: vnde augenda eſt pœna: quia hic & in ſequenti caſu vbi duo ſunt delicta, maior imponitur pœna. ſi enim filiam ſororis meæ accipio in vxorem, refert an errore hoc feci, an non: vt magis vno caſu puniar, ſcilicet quando ſciens ius & factum hoc feci, quàm ſi neſcirem. & quia plus delinquitur vbi eſt contumacia iuris: apparet quòd mulier inceſtum committens minus dicitur delinquere: quia in ea non dicitur eſſe contumacia iuris: vt ſi adoptiua filia cum fratre contraxit matrimonium. nam hoc caſu ei non parcitur: cum ius gentium, id eſt naturale, non debeat ignorare. Item qui per matrimonium cōmittit inceſtum: humanius tractatur quàm adulter. & dat exēplum. iubet tamen dirimi tale matri. mulier tamē in iure errās, à crimine inceſtus liberatur: ab adulterio nō liberaretur. Itē ſi accepi nouercam meam in vxorem bona fide: & cū ſciui hoc eſſe illicitum, ſeparaui me ab ea: amodo non poſſum accuſari de crimine inceſtus. & hoc idem ſubiicit in ſequenti. §. generalius tamen. Vltimo dicit: inceſtu per adulteriū commiſſo, parcitur mulieri ignoranti ius. Item parcitur minori ætati maſculi vel fœminæ: vel etiam quandoque modice puniūtur, ſi error allegatur. & hoc cum accuſatore: & facilius puniuntur ſine accuſatore. [IMPERATOR.] Vxorem meā in adulterio deprehēſam occidi. non punior l. Cor. de ſica. mitius enim. nam ſi humilis ſum, in opus perpetuū trador. ſi honeſtus ſum, in inſulam relegor. [LIBERTO.] Libertus non admittitur de facili ad accuſandum patronum ſuum: ſed de adulterio quod cōmiſit patronus cū vxore liberti, poteſt libertus accuſare patronum ſuum: ſicut & de atroci iniuria ſibi

facta à patrono poſſet eum accuſare. Libertus ſi inueniat patronum ſuum cum vxore ſua in lecto, an poſſit eum occidere, cũ ſit perſona patroni vilis? & dicitur ꝙ non. Vltimo dicit: Titius commiſit adulterium, poſtea in aliquo officio publico eſt collocatus. debet interim differri accuſatio: ſed promittit ſtare iuri cum erit officium finitum. Fran.

A

x *Illicitum contractum ſit.* errore forte iuris: quia hic contumelia forte ſanguinis non continetur: vt. ſ. & ſic not. quòd parcitur in delictis ſi bonam habuit originẽ, id eſt cauſam fauorabilem: ar. ſ. de fur. l. qui vas. §. ſi ego. & de re iudi. l. inter pares. & de donat. inter vi. & vxo. ſi donatæ. in prin. & §. fin. Accur.

a *Si adulterium.* poteſt ergo adulteriũ & inceſtus eſſe ſimul, & quodlibet ſeparatim: vt hic. & eſt inceſtus cum his fœminis de quibus hic dicit, &. ſ. de ritu nup. l. fin. & eſt eadem pœna quæ eſt adulterij: vt hic colligitur.

b *Cum priuigna.* alij nupta. & ſic de ſequentibus.

c *Mulier ſimiliter.* ſcilicet vt vir.

d *Punietur.* ſcilicet de adulterio.

e *Id enim.* id eſt vt mulier ſicut vir puniatur, remoto &c.

f *Eueniret.* ſcilicet ſi de ſtupro argueretur.

g *Stuprum.* id eſt inceſtus. Accur.

h *Filiam.* ſcilicet nuptam alij.

i *An adulterij.* id eſt ſtupri, ſeu inceſtus. plerumque enim vnũ pro altero ponitur: vt. ſ. eo. l. inter. §. j. Accur.

k *Occurrit.* vt nõ ſufficiat pœna.

l *Duplex.* ſcilicet ſtuprum, & inceſtus.

m *Errore.* facti iuſtiſſimi, & continui: vt C. de inceſt. nupt. l. qui contra. vel dic, iuris ciuilis: quia tunc de inceſtu tantũ, non de ſtupro punitur, cũ ſtuprũ non proponat in contumeliã iuris &c. ſicut in noſtro caſu. vnde de vtroque. ſ. ſtupro & inceſtu accuſatur: vt Co. de accuſa. l. qui de crimine. licet ſit arg. contra. ſ. de accu. l. ſenatus.

ADDITIO. Dic ſecundum Barto. quòd ibi dicit ob id crimen: hic vero ſunt diuerſa delicta, licet ex eodem facto deſcendant.

tente. h. d. vſq; ad. §. imperatores. Diuiditur principaliter in quinq; partes. Primò loquitur quando cõmittitur adulterium cum inceſtu. Secundò loquitur quando cõmittitur ſtuprũ & inceſtus à maſculo. Tertiò, quando cõmittitur ſtuprum & inceſtus à muliere ſub colore matrimonij. Quartò, quãdo maſcul⁹ aliqualiter excuſatur. Quintò, quando in totum liberatur. ſecũda ibi, ſtuprum. tertia ibi, quare mulier. quarta ibi, nõnũquã quinta ibi, fratres denique. Bar.

XXXVIII. IDEM *libro trigenſimoſexto Quæſtionum.*

SI adulteriũ[a] cum inceſto cõmittatur, vtputa cũ priuigna,[b] nuru, nouerca: mulier[c] ſimiliter quoque punietur.[d] id enim[e] remoto etiam adulterio eueniret.[f]

Hæc ſecunda pars legitur duobus modis. Primò, quòd hic loquitur finaliter de adulterio & inceſtu. Secũdò, ꝙ loquitur de ſtupro & inceſtu. & quòd hæc lex loquitur de inceſtu & adulterio, primò facit textus qui dicit an adulterij pœna ſufficiat. item quòd loquitur de ſtupro & inceſtu, facit tex. qui dicit, ſtuprum. primæ lecturæ applaudit gloſſa ſuper verbo, adulterij. & ſuper verbo, duplex. & ſuper verbo, errore. Bar.

C

Stuprum[g] in ſororis filiam[h] ſi committatur an adulterij[i] pœna ſufficiat mari, conſiderandum eſt. Occurrit,[k] quòd hic duplex[l] admiſſum eſt: quia multum intereſt, errore[m] matrimonium illicitè contrahatur:[n] an contumacia iuris & ſanguinis contumelia concurrant.[o] quare[p] mulier tunc demum eam pœnam quam mares ſuſtinebit,[q] † cum inceſtum iure gentium[r] prohibitum admiſerit.[ſ] Nam ſi ſola iuris noſtri[t] obſeruatio interueniet: mulier ab inceſti crimine erit excuſata. Nonnunquam tamen & in maribus inceſti crimina, quanquam natura grauiora[u] ſunt, humanius quã adulterij tractari ſolent: ſi modò inceſtum per matrimonium illicitum contractum ſit.[x] Fratres denique[y] Imperatores Claudiæ crimen inceſti[z] propter ætatem[a] remiſerunt: ſed diſtrahi coniunctionem illicitam iuſſerunt: cùm aliàs adulterij crimen, quod pubertate delinquitur, non excuſetur ætate.[b] nam & mulieres * in iure errantes, inceſti crimine non teneri ſupra dictum eſt:[c] cum in adulterio commiſſo nullam habere poſſint excuſationem. Iidẽ imperatores reſcripſerunt, poſt diuortium quod cum nouerca[d] bona fide priuignus fecerit, non eſſe crimen admittendum inceſti.

B

Iidem Pollioni † in hæc verba reſcripſerunt: Inceſtæ nuptię confirmari non ſolent: & ideo abſtinenti tali matrimonio, pœnam præteriti delicti, ſi nondum reus poſtulatus eſt,[e] remittimus. Inceſtum autem quod per illicitam matrimonij coniunctionem admittitur,[f] excuſari ſolet ſexu[g] vel ætate,[h] vel etiam puniendi[i] correctione[k] quę bona fide interuenit, vtiq; ſi error[l] allegetur: & facilius, ſi nemo reum poſtulauit.

Qui vxorem deprehenſam in adulterio occiderit, non tenetur. l. Corne. de ſica. tamen aliter & aliter ſecundum conditionem perſonæ punitur.

y *Fratres denique.* exemplum ſuperioris.

z *Inceſti.* per matrimonium contractum, vt ſubiicit.

a *Per ætatem.* maxime ſubaudi, cũ aliàs mitius ſe habet lex cum inceſtuoſis q̃ cũ adulteris. H. & potes dicere quòd vbi coniuges ſciunt factum. i. conſanguinitatem, & ius. i. non licere: habent locũ pœnæ. C. de inceſt. nup. l. qui cõtra. ſi vero errant in facto, iuſte excuſantur: vt ea. l. ſi in iure. in adulterij pœna, nec mares nec fœminæ excuſantur, vt hic ibi, cum in adulterio &c. ſed in inceſtu (ſi quidẽ ignorantia iuris naturalis vel gentium) neuter excuſatur in totum, ſed releuatur, vt hic, vel etiam puniendi &c. ſi ciuilis: ſi maſculus, releuatur in aliquo: mulier in totum. Itẽ minor excuſatur in totũ: vt. ſ. ea. l. §. j. & hic, &. ȷ. eo. §. imperatores. &. §. inceſtum. Itẽ not. in hoc ſpeciale, ꝙ ſi quis diſtrahat illicitã cõiunctionem antequã accuſetur, nõ punitur: vt. ȷ. e. §. iidẽ Pollioni. Sed quid ſi vnus ſciat: alter non? Reſpõ. in ſcienti quod dixi: de ignorante quod de ignorante dixi: vt dictæ pœnæ habeant locum, vel non habeant.

† Hæc pœna ſecũdum leg. 12. tabu. ſupremum ſupplicium erat, vt refert Cic. lib. 2. de legibus.

* Secus in maribus.

† Habetis hic text. vnicum in iure ad hoc, ꝙ licet cõfeſſio erronea in cõtractu ſine ꝑmiſſione nõ valet. l. tres fratres. cum ibi not. ſ. de pac. tamẽ cõfeſſio erronea euidẽter in delictis valet: niſi errorem alleget. Bol.

b *Ætate.* etiam iuris ignorantia. & fa. C. de pœ. l. impunitas. &. ſ. de mino. l. auxiliũ. ſ. fi. Acc.

c *Supra dictum eſt.* vt. ſ. eo. §. ſtuprum. in fin. & ad. §. ſ. de ritu nu. l. qui in prouincia. in fi. & de cõditione ſine cauſa. l. fi. &. ȷ. e. l. fi. &. ȷ. de iure fiſci. l. ij. in fi. Ac.

n *Contrahatur.* vt cum filia ſororis.

o *Concurrant.* quia ſciuit ius & factum quando erat alij nupta: vt in noſtro caſu.

p *Quare.* quia plus delinquitur vbi eſt contumacia iuris: ergo & in muliere mitius: quia ibi non eſt contumacia quandoque, vt ſubiicit. & dic mulier inceſtum committens.

q *Suſtinebit.* ſcilicet de inceſtu.

r *Iure gentium.* id eſt naturali: quod ignorare non licet: vt C. de in ius vo. l. venia.

ſ *Admiſerit.* ſciens delinquere, & nolens matrimonium contrahere. Accur.

t *Iuris.* vt in adoptiua: quod ignorare licet. & fa. ſ. de verborũ oblig. l. ſi ſtipuler. vel dic, quia tutores: vt C. de interdic. ma. per totum. Sed eſt contra in eo. tit. l. j. ſed ibi clam: vnde ſcientia præſumitur: vt. ſ. de rit. nup. l. fi. & ad hoc vt error ciuilis iuris proſit, vel non noceat, fa. ſ. vt in poſ. le. l. j. in prin. & ad Sil. l. iiij. ſ. quod ad cauſam. verſi. ſi quis ignorans. & de leg. ij. qui fideicom. & de peti. here. l. ſed & ſi lege. §. ſcire. itẽ facit C. de iur. & fact. ignor. l. fi. &. ȷ. de iur. fi. l. ij. in fi. & C. ſi aduer. delic. l. j. & fi.

u *Grauiora.* id eſt grauia. vel id eſt grauiora quàm adulterij. Ac.

D

d *Cum nouerca.* ſi accepit nouercam in vxorem, licet eam cognouerit: ſi tamen cum ſcit eſſe illicitum, eam dimittit: non tenetur inceſti. & idem dicit. §. ſequẽs, generalius tamen. & ita remittitur alicui delictum ſi præueniat in ſatisfactione. ſic C. ne tut. vel cu. l. j. & de crimine ſtellio. l. j. & de fal. falſos codicillos. & de his qui ſi. adſcri. l. ij. & de plus pet. l. j. &. ſ. de publica. l. hoc edicto. & C. de inceſtis & inut. l. qui contra. & C. ad. l. Iul. maieſta. l. quiſquis. in fi. &. ȷ. de fal. qui falſam. Accur.

e *Poſtulatus eſt.* quia in iure errauit. nam ſi in facto: nec ante, nec poſt poteſt accuſari.

f *Admittitur.* per errorem iuris.

g *Sexu.* quia mulieribus eſt permiſſum ius ignorare: vt. ȷ. de iure fiſ. l. ij. in fi. & C. de iur. & fac. igno. l. fi.

Mulieri permittitur ius ignorare.

h *Vel ætate.* vt C. de inceſt. nupt. qui contra. &. ſ. proxi. §.

i *Puniendi.* genitiui caſus.

k *Correctione.* ſcilicet corporis. & ſi habes, coërcitione, aliàs correctione: quia corrigerent ſe delinquentes, abſtinendo à delicto: vt dicta. l. qui contra.

l *Si error.* qui præſumitur ſi palam matrimonium contrahatur: vt. ſ. de rit. nup. l. fi.

Commodus

[a] *Commodus filius*. vt & .ſ. de admi. tut. l. à tutoribus. §. j. alibi fratres dicuntur: vt .ſ. de ma. l. iiij. & C. ſi man. ita fue. alie. vt ma. l. ij. ſed forte fratrem & filium habuit qui ſic fuerunt nominati.

[b] *Pœnã excipiet*. aliàs autẽ mediocriter punitur: vt. j. proxi. & .j. de ſica. l. j. §. fi. & .ſ. ad Sil. l. ſi quis in graui. §. iij. Sed contra C. e. l. Gracchus. Itẽ facit C. de ſic. l. j. & ſupra ſolut. ma. l. ſi ab hoſtibus. §. j.

† Vide hic Budæ.

[c] *Magis*. id eſt melius eſt vt puniatur: quia pl⁹ deliquit.

* tactus.

[d] *Relegari*. cum aliàs pœna parricidij teneat.

[e] *Non facile*. i. temere. & dicunt quidã nõ eſſe neceſſe in accuſationibus veniam edicti petere. alij cõtra: cũ nõ permittatur accuſare, niſi in certis caſibus, vt ſuã vel ſuorum iniuriã proſequatur: vt C. qui accu. nõ poſ. l. fi. ſed certe hoc non eſt verum: vt ſupra de accuſa. l. hi tamen. §. j. vt ibi dixi.

† deeſt Flo.

[f] *Quomodo*. i. ſicut. Ac.

[g] *Paſſus*. ſ. de iniur. l. prætor. §. præterea. & de in ius vocan. ſed & ſi. §. fina. & eſt ſpeciale, vt in cri. maieſt. vt .ſ. ad l. Iul. maieſt. l. famoſi. aliàs contra .ſ. de accuſa. l. hi tamen. §. j. vel dic vt ibi.

[h] *Si patronum*. ſcilicet adulterum.

[i] *Interfici poteſt*. q̃ ſint, habes .ſ. e. l. marito.

[k] *Reus quidem*. de adulterio ante cõmiſſo. Sed quid ſi durante officio? Reſpõ. ſecus ſecundum P. ad inſtar legati: vt .ſ. de iudic. l. ij. §. legatis. aut ſi in officio deliquit, tunc diſtingue ſit de maioribus, vel minoribus. Sed tu dic ꝙ omnes indiſtincte: vt ſupra de iniu. l. nec magiſtratibus. & de iudi. l. pars literarũ. itẽ facit .ſ. de accu. l. hos.

[l] *Cautione*. non ſatiſdatione: vt C. de verb. ſig. l. ſancimus. & de iudi. l. ij. §. ſed ſi dubitetur. & .ſ. de offi. prę́ſi. ſenatuſcõ. item fa .ſ. e. l. ſi maritus. §. j. & de libe. cauſa. l. ordinaria. in fi.

* Iſtam l. induco ad depoſitionẽ teſtis probãtis vim fuiſſe illatam, vt nõ dicat Titiũ violenter cognouiſſe Bertã: quia ei⁹ depoſitio eſſet nulla p verbum violenter. quod actiuè & paſſiuè poteſt accipi, vt per Barto. in l. 2. col. fin. verſi. circa ſecũdã partẽ. & ibi Alex. omnino .ſ. de duobus re. quẽ etiam vide ĩ l. ſi ita ſcriptum. j .ſ. de manu. teſta. & in l. ſi vxor. §. pe. verſic. volo vos ſcire .ſ. e. q̃d eſt verũ, niſi conſuetudo aliter diſponat ſecundũ Alexã. vbi ſ.

Imperator Marcus †Antoninus & Commodus filius [a] reſcripſerunt: Si maritus vxorẽ in adulterio deprehenſam, impetu tractus *doloris interfecerit: non vtique legis Corneliæ de ſicariis pœnam excipiet. [b] nam & diuus Pius in hæc verba reſcripſit Apollonio: Ei qui vxorem ſuã in adulterio deprehẽſam occidiſſe ſe nõ negat, vltimũ ſuppliciũ remitti poteſt, cum ſit difficillimũ, iuſtũ dolorem tẽperare: & [magis [c] †] quia **B** plus fecerit, quàm quia vindicare ſe non debuerit, puniendus ſit. Sufficiet igitur, ſi humilis loci ſit, in opus perpetuũ eum tradi: ſi qui honeſtior, in inſulã relegari. [d] Liberto patroni famam laceſſere nõ facilè [e] cõceditur. Sed ſi iure mariti velit adulterij accuſare, permittẽdum eſt: quomodo [f] ſi atrocem iniuriam paſſus [g] eſſet. Certè ſi patronũ [h] qui ſit ex eo numero qui deprehenſus ab alio interfici poteſt, [i] in adulterio vxoris deprehenderit: deliberandum eſt, an impune poſſit occidere. quod durum nobis eſſe videtur. nam cuius famę, multo magis vitę parcendũ eſt. **C** Si quis in honore miniſterióve publico ſit, reus quidẽ [k] poſtulatur: ſed differtur eius accuſatio: & cautione [l] iudicio ſiſtendi cauſa promittitur in finem honoris. & hoc ita Tiberi⁹ Cæſar reſcripſit.

Violentia excuſat ab adulterij pœna, licet celetur marito hoc factum. §§. ſequen. breues ſunt, ideo non ſummantur.

XXXIX. IDEM *libro quintodecimo Reſponſorum.*

Vim paſſam * mulierem ſententia pręſidis prouincię cõtinebatur. In lege Iulia de adulteriis non commiſiſſe reſpondi, [m] licet iniuriam ſuam protegendæ pudicitiæ cauſa confeſtim marito renuntiari prohibuit. [n] Nupta [o] quoque muliere, tametſi lenocinij vir prior non poſtuletur, adulterij crimen contra adulterum ab extrario poterit inferri. In matrimonio quoque defuncta vxore, vir iure adulterum inter reos recipi poſtulat. [p]

Nupta, [q] priuſquam adulter dãnetur, [r] adulterij non poſtulatur, ſi nuptias denuntiatio vel ad domum [ſ] mulieris miſſa non pręceſſit. Mulierem ob latronũ ſocietatẽ exulare iuſſam, citra pœnę metum in matrimonio retineri poſſe reſpondi, quia non fuerat adulterij [t] dãnata. Præſcriptione quinque annorum crimen inceſti coniunctum adulterio [u] non excluditur. Duos quidem adulterij, marem & fœminam propter commune [x] crimẽ ſimul nõ iure, nec à viro poſtulari [y] conuenit: cum tamen duobus [z] denuntiatũ fuiſſet ab eo qui poſtea deſiſtere volebat, abolitionem eſſe neceſſariam in vtriuſque perſonam reſpondi. Inceſti commune crimen aduerſus duos ſimul intentari poteſt. [a] De ſeruis quæſtionem in dominos inceſti poſtulatos ita demum habendam reſpõdi, ſi per adulterium [b] inceſtum eſſe contractum dicatur. [c]

Mulier repudiata à viro, poteſt nubere illi quem marit⁹ ſuſpectũ habet de adulterio: dum tamen non accuſauit. h. d.

XL. PAVLVS *libro nonodecimo Reſponſorum.*

Quæſitũ eſt, an ea quam maritus adulterij crimine ſe accuſaturum minatus eſt, nec quicquam egit: vel iure mariti, vel iure publico [d] nubere poſſit ei quem in ea reum adulterij deſtinauit. [e] Paulus reſpondit, nihil impedire [f] quo minus ei quem ſuſpectũ maritus habuit, ea de qua quæritur, nubere poſſit.

D Qui deſiſtit ab accuſatione vxoris eam reducendo, non poteſt iterum eam accuſare. h. d.

Item quæritur, an idem mari-

Vim paſſam.] CASVS. Vxor Titij per vim ſtuprata eſt. nõ tenet lege Iul. de adulterio: licet hoc prohibuit nuntiari viro cauſa protegendę ſuæ pudicitiæ. Secundo dicit: mulier cõmiſit adulteriũ cum Titio. tãdẽ hæc mulier diuertit à viro, & nupſit ſecundo. poteſt Titius accuſari de adulterio, licet primus vir non ſit de lenocinio accuſatus. Tertio dicit: poteſt vir etiam mortua vxore in matrimonio, adulterum accuſare. Quarto dicit: Berta cõmiſit adulteriũ: tandem ſeparauit ſe à primo viro, & nupſit ſecundo. nõ poteſt de ipſo adul. accu. priuſquã adulter, niſi antequã nuberet ſecundo, denũtiatũ ſibi fuerit. Quinto dicit: vxor Titij damnata eſt in exilium: quia ſocia latronum erat. dicitur quod adhuc remanet vxor. Sexto dicit: accuſatio inceſtus, licet cum nupta ſit commiſſus, tollitur quinquennio. Septimo dicit: vir non ſemel poteſt & eodem tempore maſculum & fœminam de adulterio accuſare: in crimine **A** autem inceſtus ſecus eſt. Vltimo dicit: ſi aliquis de crimine inceſtus accuſatur commiſſo cum nupta: poſſunt ſerui eius accuſati torqueri. Fran.

ff. Nouum.

[m] *Reſpondi*. & bene: vt .ſ. eod. l. ſi vxor. §. ſi quis plane. & ſupra de poſtu. l. j. §. remouet. & C. eo. l. fœdiſſimam. & arg .ſ. de lib. cau. l. imò. Accur.

[n] *Prohibuit*. expreſſe, vel tacendo.

[o] *Nupta*. ſecundo viro, facto diuortio à primo cuius matrimoniũ adulterauerat. & ſecundũ hoc nihil eſt contra. vel dic de eodẽ viro loqui. Et ꝙ dicit prior, id eſt primo. ſed tũc eſt contra .ſ. e. l. conſtante. ſed ibi vxorẽ, hic adulterã. Item eſt cõtra .ſ. e. l. miles. §. volẽti. ſed ibi virũ ꝓhibet accuſare: hic extraneũ permiſit. & fa .ſ. eo. l. adulter. §. fi. & C. eo. l. ſi dum.

[p] *Poſtulat*. ſic .j. eo. l. fi. & .ſ. e. l. miles. §. adulterij. Accur.

[q] *Nupta*. ſcilicet ſecũdo viro.

[r] *Damnetur*. fa .ſ. eo. l. adulter. §. fi. & l. denuntiaſſe. §. fi. in prin. & l. ſi maritus. §. fi. & l. qui vxori. & C. eo. l. ſi dum.

[ſ] *Ad domũ*. ſ. de dam. infec. l. iiij. §. totiens.

[t] *Adulterij*. vel ſtupri vt .ſ. eo. l. mariti. §. j.

[u] *Coniunctum adulterio*. nec forte adulterij iuncti inceſto: vt .ſ. l. proxi. §. j. & facit ſupra eo. l. mariti. §. fin. ſed ſeparatim tollitur: vt .ſ. eo. l. mariti. §. hoc quinquennium.

[x] *Propter cõmune*. alioquin ſecus eſſet. & facit .ſ. de accu. hos accuſare. §. lege. & C. eo. tit. l. reos. & .ſ. eod. l. ſi maritus. §. fi. & l. nihil. §. fi. & .j. ad Turpillianũ. l. j. §. accuſationem.

[y] *Poſtulari*. id eſt accuſari. Accurſius.

[z] *Tamen duobus*. adultero & adulteræ.

[a] *Intentari poteſt*. de hoc dic vt .ſ. eod. l. qui pupillam. §. fina. & Cod. ſi reus vel accu. l. j.

[b] *Per adulterium*. ſecus in adulterio: vt C. eod. l. in adulterij quæſtione. & l. iij. & Co. de quæſtio. l. j.

[c] *Dicatur*. aliàs non: cum de domo accuſatæ vel accuſantis non debeant produci ſerui ad torquendum: vt infra de quæſtio. l. j. §. j. & l. de inceſtu.

Quæſitum eſt.] CASVS. Dixi vxori meæ quòd eam volebam de adulterio accuſare quod commiſerat cum Titio: & eam non accuſaui. poſtea ſeparauit ſe à me, & nupſit Titio. dicitur ꝙ bene tenet matrimonium. Sed pone quòd poſtquam à me ſeparauit ſe, eam accuſaui de adulterio, & interim eam reduxi in vxorem. dicitur quòd videor deſtitiſſe ab accuſa. & amplius eam accuſare non poſſum ex eadem lege. Fran. Accur.

[d] *Publico*. id eſt extranei.

[e] *Deſtinauit*. maritus.

[f] *Nihil impedire*. aliàs lex. & facit ſupra eodem. l. miles. §. licet.

& C.eo.l.commiſſum.ſed arg contra in auth.de rap.mu.coll.ix.
a *Videri*.nec ideo crimen lenocinij contrahere videtur:vt C.eo. l.ſine metu.&.l.ſerui.§.j.
b *Non ſupereſſe*.vt C.eo.l.ablationem.in fin.&.s̃.eod.l. ſi vxor. §. ſed & ſi qua.&.j̃.ad Turpil.l.qui deſtitit.&.s̃.eo.l.ij.§.j.& no.de tacita remiſſione ſimilia.s̃.de mino.ſi filiusfa. & C.de iure dot.l.ij. & s̃.de leg.commiſ.l.poſt diem.& s̃.ſol.ma.l.ij.& s̃.rerum amo.l.fina.

IN crimine.] CASVS. In accu.adulterij nulla datur dilatio, niſi vt perſonæ exhibeātur:itē niſi hoc videatur iudici.Fran.

* Sanè idē hodie reperitur lib.2. tit.16.

c *Hoc*. aliàs hoc, aliàs hanc dilationem. aliter ergo vel nulla danda, vel vna ſaltē tantum.& eſt ſpeciale. aliàs tres: vt.s̃.de ſer.l.fin. & facit quod no.s̃.de pub.iu.l. inter.item fa.s̃.eo.l.miles.§.quæ propter.

SI ius.] CASVS. Libertus ſi ius anulorū aureorū impetrauit: ſi iaceat cum vxore patroni,vel cum patrona, vel cum ſimili perſona, & inueniatur in lecto cū ea: poteſt occidi vt libertus, & ſic vt vilis perſona.Fran.

† ſeámve.

* pœnæ.

d *Aut in eius*. ſi habeas eius, bene ſtat: ſcilicet vxorem. ſi ei, vel eam: bene ſtat. nam ſemper dic eorū vel eius vxorem. & quod ſubiicit cū,vel eam:non eſt vis.
e *Eámve*. ſcilicet vxorem.
f *Patris*. præmitte patris cuius &c.& ad omnes genitiuos ſequentes ſuppone,cuius.&facit ſupra de teſtibus. l. iij.&.s̃.eo.l.marito.§.j.

† 12.tab.ſ vt mōſtrat inſcriptio vide.l.9.s̃ de diuor. Cice. 1.de Orat.

g *Occidatur*. à viro: vt d.l.marito.§.j.
h *Placuit*. quo ad hoc ꝓ liberto habeť. ſic.C. qui accuſa. poſ.l.pe. & fin. &. s̃. de iure annu. aure.l.j.& de condit. & demō.l.falſa.§. j. ſed ar. contra.s̃.de excuſa.tuto.l.cum ex oratione.

SI ex lege.] CASVS. Repudiaui vxorem non legitimè: & ſic adhuc vxor manet. qui eā ducit in vxorem:ſi quidem ſine dolo,credens eam iuſte repudiatam,non committit adulterium:aliàs ſic.Accur.
i *Non ſit*.ex lege mittitur,prout habes.s̃.de diuor. l. ij. quod hic non fuit legitime,ſed miſſum fuit de facto.
k *Videatur*.nam ſi ipſo iure fieret diuortium per adulteriū, fruſtra diceretur quòd vir debet eam repudiare:vt.s̃.eo.l.cōſtante.
l *Duxerit*.credens eam repudiatam legitimè.
m *Nō cōmittitur*.i.cōſciētia maritalis tori:vt C.de repu.l. vxor.in fi.Itē nec ſtuprū ſine dolo cōmittitur:vt C.e.l.eū qui.&.s̃.e.l.hęc verba.&.l.is cuius.in prin.&.l.miles.§.mulier.& C.de ſica.l.j.
n *Committat*. adulterium, vt communiter pœna ſtatuta debeat imponi. nam non debet imponi:quia per qualequale matrimonium commiſſum eſt adulterium:vt.s̃.eod.l.ſi adulterium.§.ſtuprum.verſic.nonnunquam.Vel dic quòd non committitur adulterium hoc ipſo quòd duxit vxorem,niſi eā cognouerit, & ſecū-

tus deſtitiſſe videatur, vel lenociniū cōmiſiſſe,qui eandem reduxit vxorē.Paulus reſpondit, cum qui poſt crimē adulterij intentatū,eādem vxorē reduxit,deſtitiſſe videri:[a] & ideo ex eadem lege poſtea accuſandi ei ius non ſupereſſe.[b]

XLI. IDEM *libro primo* Sententiarum.*

IN crimine adulterij nulla dāda dilatio eſt,niſi vt perſonæ exhibeātur, aut iudex ex qualitate negotij motus hoc[c] cauſa cognita permiſerit.

XLII. TRYPHONINVS *libro ſecundo Diſputationum.*

SI is qui ius anulorū impetrauit, adulterium cōmiſit in patroni vxorem,aut in patronā ſuā,aut in eius,[d] eíve[e] † cuius libertus patris,[f] aut matris, filij filiǽve fuit: an vt libertus puniri debeat? & ſi deprehēſus ſit in adulterio,an impunè occidatur?[g] Et magis probo ſubiiciendū pœna* libertinorum: quoniam lege Iulia de adulteriis coërcēdis, ad tuēda matrimonia ꝓ libertinis eos haberi placuit:[h] & deteriorē cauſam per iſtud beneficium patronorum haberi nō oportet.

Qui vxorē nō legitimè repudiatam ducit vxorē, credēs eā repudiatam, adulteriū non committit.

XLIII. GAIVS *libro tertio ad legē duodecim tabularum.*

SI ex lege † repudiū miſſū non ſit,[i] & idcirco mulier adhuc nupta eſſe videatur:[k] tamē ſi quis eā vxorē duxerit,[l] adulter nō erit.ídque Saluius Iulianus reſpondit,quia adulteriū,inquit,ſine dolo malo non committitur.[m] quāquam dicendum, ne is qui ſciret eam ex lege repudiatam non eſſe, dolo malo committat.[n]

XLIIII. PAPINIANVS *libro quarto Reſponſorum.*

DEfuncta quoq; ſocru,[o] gener inceſti poſtulabitur,vt[p] adulter[q] poſt mortem mulieris.

dum hoc habeas,ne.& facit.s̃.de condic.ſine cauſa.l.auūculo. & s̃.vnde vir & vxor.l. j. in fin. alij habent ſine ne: & tunc eſt ſenſus, quòd committit adulterium, quia ſciens: in primo caſu non, quia ignorans.

DEfuncta.] CASVS. Gener iacuit cum ſocru. etiam mortua muliere poteſt gener accuſari de inceſtu, ſicut adulter poſt mortem mulieris.Fran.

Lata à Caio Iulio dictatore.

o *Socru*.cum qua gener concubuit.
p *Vt*.id eſt ſicut.
q *Adulter*.vt.s̃.eod.l. vim paſſam.§.j.

AD LEGEM IVLIAM de vi publica.

Vis publica proprie ea eſt quam contra ius fáſque infert publica perſona, id eſt qui imperium vel poteſtatem habet. Priuata quam priuati homines inferunt. Vtraque lege Iulia iudicio publico coercetur. nam ei etiam ad quem ea res non pertinet accuſatio permittitur, quaſi ex communi crimine, vt eleganter κατὰ μειδίου *Demoſthenes ait his verbis:* πάνθ᾽ ὅσα τις βιαζόμενος πράττει, κοινὰ ἁμαρτήματα καὶ κατὰ τῶν ἔξω τοῦ πράγματος ὄντων ἡγεῖτο νομοθέτης. *eadem ratio eſt violatæ maieſtatis aut pudicitiæ. nam & hæc crimina lex putauit eſſe cōmunia perinde ac ſacrilegia.qua de cauſa ſacrilegos etiam nuptiarum violatores leges appellant & ſacrilegos læſa maieſtatis reos. Cuiacius.*

† De coercenda ſeditione Ariſtoteles libro.5. politic.ca.4.

r LEge Iulia. Domi. not. mirabile quòd reputatur vis, ſolum habere arma domi,vel portare.
s *Agróve*.forte vbi erat vna domus.
t *In villa*.vbi plures.
u *Præter vſum*. ſic.j̃.e. l.qui dolo.§.j.
x *Coegerit*.i.habuerit.
y EXcipiuntur. quædā enim &c.vt.s̃. de adquirē.re.do. quædam.&.j̃.de decurio.l. decurio.Accur.
z IN eadem. vt hac.l. teneatur.
a *Habuerint*.C.e.l.fi.
b *Qui pubes*. maxime nam impubes tenetur ſi ſit doli capax:vt arg C.de auct.præſt.l.clarum.&.j̃.de reg.iur.l. pupillum.ſed ar.contra.C.de fal.mo.l.j.in fi.
c *Rapuerit*.vt C.eo.l.fin.Accur.
d *Præter materiam*.qua vtitur ad ædificandum:vt ſupra de leg.iij. ligni.in prin.& ſupra de vſufruc.l.arboribus.in prin.& hoc ideo, quia aliàs comburerentur.
e *Per vim*.vt.s̃.tit.j.l.mariti.§.fin.
f *Vel prohibendi*.repere,fuit cauſa prohibendi.
g *Eadem*.i.pœna eiuſdem.l. quæ eſt inſti.de pub.iudi.§.item lex.
h *Armatis*.ſed ſine armis locum habet ſequens titu.vt.j̃.tit. j. l. ſi quis.&.l.j.§.j.
i *Suo*.ſcilicet domini facientis vim.Accur.
k *Naui ſua*.pro aliis datur interdictum vnde vi:ſed pro naui nō: vt.s̃.de vi & vi ar.l.j.§.ſi quis de naui.& facit C.eo.l.ſi quis.
l *Concurſu*.aliàs concuſſerit.& aliàs excuſſerit.

AD LEGEM IVLIAM de vi publica.

TITVLVS VI.

Hic titu.planus eſt, nec indiget ſummariis: quia ſuccinctè ponit in quibus caſibus tenetur quis lege Iulia de vi pub.& pœnā deſcribit in.l.qui dolo.§.vlti. & pauca verba legis exponit: vt in.l.armatos.& in.l.hi qui ædes.§.telorum.

I. MARCIANVS *libro quartodecimo Inſtitutionum.*

LEge Iulia de vi publica tenetur,qui arma, tela, domi[r] ſuæ,agróve[s] in villa[t] prędter vſum[u] venationis, vel itineris, vel nauigationis coëgerit.[x]

II. SCÆVOLA *libro quarto Regularum.*

EXcipiuntur[y] autē arma quæ quis promercij cauſa habuerit,hereditatéve ei obuenerint.

III. MARCIANVS *libro quartodecimo Inſtitutionum.*

IN eadē[z] cauſa ſunt, qui turbæ ſeditioníſve † faciēdæ conſiliū inierint, ſeruóſve aut liberos homines in armis habuerint.[a] Eadem lege tenetur, qui pubes[b] cū telo in publico fuerit. In eadē cauſa ſunt,qui peſſimo exēplo,cōuocatu, ſeditione villas expugnauerint, & cū telis & armis bona rapuerint. Itē tenetur qui ex incendio rapuerit[c] aliquid præter materiam.[d] Præterea punitur huius legis pœna,qui puerū vel fœminā vel quēquā per vim[e] ſtuprauerit. Sed & qui incēdio cū gladio aut telo rapiēdi cauſa fuit, vel prohibendi[f] dominum res ſuas ſeruare,eadem pœna tenetur. Eadem[g] lege tenetur, qui hominibus armatis[h] poſſeſſorem domo agróve ſuo[i] aut naui ſua[k] deiecerit,expugnauerit concurſu.[l]

IIII. VLPIANVS *libro quinquageſimonono ad Edictum.*

Vtive.

a V*Tive id*. P.vtíve diſtraheretur.
b *Fieret*. ſcilicet aliquid de ſupradictis.Accurſius.

Q*Vi cœtu*.] CASVS huius princ.eſt planus. [SI DE VI.] Dico me deiectum per vim de domo quam dico eſſe meam: vnde peto te puniri. Item peto domum mihi reſtitui: cum ſim dominus. tu te dicis dominũ. dicitur quòd prius cognoſcitur de vi. Secundo dicit: viduam vel nuptam rapui. vltimo ſupplicio dãnor. ſed ſi pater mulieris hanc iniuriam remiſit mihi: quilibet extraneus poteſt me accuſare etiã vltra quinquennium: cum maius ſit hoc delictum quàm adulterium.Franc.

*fieret.

† concurſu. in aliis libris.

c *Concurſu*. aliàs conuerſo.& tunc dic, cœtu conuerſo, id eſt conuocato. vel dic proprie.

d *Incluſerit*. ſic ſupra quod me.cauſa.l. qui in carcerem.&.C.eo.l.iij. & infra eod. l. & eum. Accurſius.

* Qui & Adrianus dicitur in. d.l. 37.s̃.de iudi. † Anto. Au. lib.4.emẽ. c. 16.& ad Modeſt.

e *Quo minus*. ſicut B. ſed R.quo magis.

f *Diſtrahatur*. aliquid quod ſit neceſſarium funeri ſepeliendo. Azo. vel dic diſtrahatur, id eſt auferatur funus vt portetur ad ſepeliendum. ſic ſupra depoſiti.l. bona fides. & facit ſupra de ſepul.vio.l.ſepulchri.

g *Reſcindit*. vt.s̃.quod me.cau.l.metum.§. ſed quod.&.§.ex hoc.

h *Si de vi & poſſeßione*. i. de re poſſeſſa. & ſic vel pro.i.& adde quod not.s̃.de iud.l.ſi de vi.

i *De vi*. id eſt de crimine: quod potes intelligere cum accuſatio prius fuerit inſtituta, ſecũdum quoſdam. vel dic, ſcilicet ſi hoc voluerit accuſator. & ſic non eſt contra. C. quando ci.act.præ.cri.l.j. & facit. C.eo.l.ſi quis. Item contra.C. de ap.l.j.Solu.pro eodem hic accipitur dominum & poſſeſſio ſecundum Hu.ibi ſecus.Vel ſolu.vt ibi.& eodem modo ſolu.C.de rei vind.l.ordinarij.

k *Sed & decreuit*. non ſolum reſcripſit conſultus puta: ſed & decretum proprio motu fecit.

l *Siue poſſeßionis*. hoc ponit pro expoſitione dominij, id eſt de iure rei poſſeſſæ. ſic ergo hæc duo ad idem referuntur: vt & ibi, Alexander ſiue Paris.vel dic dominij propriæ poſſeſſionis, id eſt iuris quod habet in re poſſeſſa, puta vſumfruct.vel emphyteuticum ius: vel ſimile.Accurſius.

m *Qui vacantem*. id eſt viduam.

n *Vltimo ſupplicio*. vt.C.de rap.vir.l.j.& inſtit.de pu.iud.§.ſi autẽ.

o *Exoratus*. id eſt rogatus.

p *Remiſerit*. non aperit valeat remiſſio vel non: ſed hoc dic vt ſupra de adulte.l.ſi maritus.§.ſi negauerit.item facit. C.de trãſac. l.tranſigere.& infra de iure fiſ.l.in fiſci.Accurſius.

q *Extraneus*. cui per patrem non fit præiudicium.ad quod ſupra de pact.l.ſi vnus.§.pacta quæ turpem.verſi.& in ſumma.&. C.de inge.manu.l.ingenui.

r *Excedit*. id eſt non finitur quinquennio, vt crimen adulterij: vt ſupra titu.j.l.mariti.§.finali.

E*T eum*.] CASVS. Qui puerum ingenuum rapuit: grauiter punitur. & hoc diuus Pius reſcripſit: verba cuius reſcripti ponuntur in litera.cætera ſunt plana.

V Tíve id [a] ſtaret, [b] * homines commodauerit.

V. MARCIANVS *libro quartodecimo Inſtitutionum.*

QVi cœtu, conuerſu, [c] † turba, ſeditione incendium fecerit: quíque hominem dolo malo incluſerit, [d] obſederit: quíve fecerit quo minus [e] ſepeliatur: quò magis funus diripiatur, diſtrahatur: [f] quíve per vim ſibi aliquem obligauerit. nam eam obligationem lex reſcindit. [g] Si de vi & poſſeſſione [h] vel dominio quæratur: ante cognoſcendum de vi, [i] quàm de proprietate rei, diuus Pius * τῷ κοινῷ τ̃ θεσσάλων † græcè reſcripſit. Sed & decreuit, [k] vt prius de vi quæratur, quàm de iure dominij ſiue poſſeſſionis. [l] B

Qui vacantẽ [m] mulierẽ rapuit, vel nuptã: vltimo ſupplicio [n] punitur. Etſi pater iniuriã ſuam precibus exoratus [o] remiſerit, [p] tamen extraneus [q] ſine quinquennij præſcriptione reum poſtulare poterit: cum raptus crimen, legis Iuliæ de adulteris poteſtatem excedit. [r]

VI. VLPIANVS *libro ſeptimo de officio Proconſulis.*

C

ET eum qui puerũ ingenuum rapuit, puniẽdum diuus Pius reſcripſit, in hæc verba: Exemplum libelli dati mihi à Domitio Siluano nomine Domitij Siluani patrui, ſubiici iuſſi, motus querela eius, qua ſignificauit filium ſuum ingenuum iuuenem admodum raptum atque concluſum, mox verberibus ac tormentis vſque ad ſummum periculum adflictum. Gemine chariſſime, velim audias eum: & ſi compereris hæc ita admiſſa, rẽ ſeuerè exequaris. [f]

VII. IDEM *libro octauo de Officio Proconſulis.*

LEge Iulia de vi publica tenetur, qui cum imperium poteſtatémve haberet, ciuem Romanum aduerſus prouocationẽ necauerit, [t] verberauerit, iuſſeritve quid fieri, aut quid in collũ iniecerit vt torqueatur. [u] Item quod ad legatos, [x] oratores, [y] comitéſve [z] attinebit, ſi quis [a] eorum [b] quem pulſaſſe, & ſiue * iniuriam feciſſe arguetur.

VIII. MARCIANVS *libro quinto Publicorum.*

LEge Iulia de vi publica cauetur, ne quis reum [c] vinciat, impediátve quo minus Romæ [d] intra certum tempus adſit.

IX PAVLVS *libro ſeptimo ad Edictum.*

ARmatos non vtique [e] † eos intelligere debemus, qui tela habuerunt: ſed etiã quid aliud quod nocere poteſt.

X. VLPIANVS *libro ſexageſimooctauo ad Edictum.*

QVi dolo malo fecerit quo minus iudicia tutò exerceãtur, aut iudices vt oportet iudicent, vel is qui poteſtatem imperiúmve habebit, quàm [f] ei ius [g] erit decernat, imperet, faciat. [h] Qui ludos, [i] pecuniámve ab aliquo inuito polliceri publicè priuatímve per iniuriam exegerit: item qui cum telo dolo malo

f *Exequaris*. vt ſupra.l.qui cœtu.ij.reſpon.

A L*Ege Iulia*.] CASVS. Si poteſtas Bo.aliquem condemnat morti, vel vulneribus, vel ſimili pœnæ: & cum appellaret, iuſſit poteſtas has pœnas imponi ſpreta appellatione: tenetur poteſtas hac.l.Iul.Idem in legato proconſulis, & in oratore, id eſt doctore artium. Et idem in comite: vt ſi aliquẽ iſti pulſauerunt, ſiue iniuriam fecerunt, teneantur hac.l.Franc.

t *Prouocationem necauerit*. quia appellabat ab eius iniuria: vt. C. de ap.l. ſi quis. & infra de app.reci.l.ij.

u *Vt torqueatur*. facit infra titu. j. l. legis. ſed contra in eodem tit.l. hac lege. ſed hic armis, ibi non: vt.s̃.l.iij.in fi.

x *Ad legatos*. proconſules. vel dic hoſtium: vt.j̃.de legationibus.l. fin. in princ. prout habes, quem. Accur.

* Quidam emendant, ciui.

y *Oratores*.id eſt doctores [a] artium. dicuntur enim & ipſi aliquam habere dignitatẽ: quod patet: quia à muneribus quandoque excuſantur: vt. C. de profeſ.l.j. &. ij.&.l. medicos.lib.x.

a] Immo vero oratores hoc loco intelligendi ſunt legati, vt apud Verg in. 11. Iam que oratores aderãt ex vrbe Latina, Velati ramis oleæ, veniãque rogantes. Budæus hic.

† Graciſ. mus. Iauau di tantũm. An.Au. li.2. c.1.

z *Comitéſve*. de his fit mentio ſupra lo.ſed addes.in fin. vel comites, id eſt aſſeſſores.

a *Si quis*. id eſt ſi quis ſupradictorum legatorum, vel oratorum, vel comitum.

b *Eorum*. id eſt aliquẽ alium pulſaſſe, &c. vel aliter, ſi quis in dignitate aliqua poſitus quẽ prædictorũ. ſcilicet legatorum comitũ oratorum pulſaſſe, &c. & hoc ſi habeas, ſi quis quem. aliàs eſt, ſi quiſquam: & tunc ſerua primam expoſitionẽ.

L*Ege Iulia*.] CASVS. Lex Iul. prohibet impediri aliquem accuſatum quo minus Romam vadat ad excuſandum ſe, & ad ſe defendendum.Franc.

c *Reum*. id eſt accuſatum aliquem, vel conuentum.

d *Romæ*. vel alibi vbi neceſſe habeant ſe excuſare.& hoc ſi cum armis. ſi autem ſine armis, tunc obtinet.j.titu.j.l.legis. & inſtitu. de publi.iudi.§.item lex.

D e A*Rmatos.Non vtiq*.ſ.tantũ.& facit inſti.de interdi.§.qui aũt. & de pu.iud.§.itẽ lex. &.j̃.de ver.ſig.l.ſi calũnietur.§.telum.&.l.armorũ.&.s̃.de vi & vi ar.l.iij.§.armis. &.j̃.eo.l.hi qui.

Q*Vi dolo*.] CASVS. Qui dolum commiſit vt iudicia non procedant tutè, vel vt iudex male iudicet, vel vt poteſtas aliter quàm ſit ius decernat, tenetur hac.l. Iul. Item hac lege tenetur qui per iniuriam exegit ab alio pollicitationem de ludendo, vel de pecunia danda. Item hac lege tenetur litigator qui coram iudice vel ibi iuxta ſtabat cum lancea ad terrendũ iudicem. ſed ille qui habet ſecum homines & miniſtros cauſa pugnandi cum beſtiis, non tenetur hac lege. Item hac.l.tenetur qui conuocatis hominibus vim fecit vt aliquis verberetur & pulſetur, licet non ſit occiſus. Item damnato hac.l.interdicitur ei aqua & igni.Franc.

f *Quàm*. ſubaudi aliter.

g *Ius*. aliàs ius erit: & aliàs iuſſerit.

h *Faciat*. ſcilicet tenetur.l. Iul. de vi. & ſemper repete quo minus. Accurſius.

i *Qui ludos*. ſupple idem tenetur.l.Iul. qui exegerit polliceri ludos faciendos, vel pecuniam.

ff. Nouum.

a *In concione.* in li.B. eſt in continenti, id eſt in loco prope iudicium: quod dic vt ſupra de procu. l. præſens. &.l. qui in foro. & de verb.ſignifi.l.ij.&.l.vt Alfenus.&.l.ædificia.&.l. qui in continentibus.ſed in li.R.eſt conuentu.aliàs concione.

b *Exercebitur.* ſub.tenebitur hac lege.

c *Ea.al.eas.* ſcilicet beſtias:vt.ſ.eo.l.ij.Acc.

d *Vim fecerit.* cum armis, aliàs locum habet infra titu.j.

e *Aqua & igni.* cuius loco eſt hodie deportatio:vt.j.ad.l.Iul. pecu. l.iij.Et ſic nō ob.inſtit. de pu.iudi.§.itē lex.vbi dicitur ꝙ omnia bona perdit.& hoc in libero. At ſi ſeruus inſcio domino vim fecerit, vltimo ſupplicio:ſi iubēte, in metallū damnatur: vt.C.eo.l.ſeruos.

† Tit. 3 vbi paulo diuerſus hæc leguntur.

H *I qui ædes.*] CASVS. Qui intrāt domū alienā per vim, & eam frangunt & deſtruunt: item qui damnum dāt turba: puniuntur capite. Secūdo dicit quid cōtineatur appellatione telorum. vltimo dicit: qui telum portat cauſa ſe defendendi, non tenetur: & ita ruſtici noſtri Comitatus portāt pro maiori parte eorum.Franc.

f *Telorum.* contra ſupra de fur. l. ſi pignori. §.ij.& ſupra eo.l.armatos.Accurſius.

* hæc vis priuata vis ſine armis dicit. §. ſed ex conſtitutionibus.inſtit.de interdic. §. item lex Iulia. inſti. de publi iudi.

g *Tutandæ.* ſic ſupra de iu.& iu.l.iiij.& dic hoc vel ab homine, vel ab alio animali.

h Q *Vi noua. Exercent.* per vim exigendo plus nomine tributorum.Item.l.Iul. de ambi. vt infra ad.l. Iul.de ambi.Item conſtitutionibus:vt.C.noua vecti.l.fin.Accur.

AD LEGEM IVliam de vi priuata.

Quando ſine armis eſt: continet tamen publ. iudi. vt ſupra de pub.iud.l.1.

Poſtea placuit quicunq vim armatā intuliſſet,eum ſubiicere pœnæ legis Iuliæ de vi publica. Legis autē de vi priuata eum qui ſine armis vim feciſſet.Sed in electione tamen accuſatoris eſt eum qui vim coactis hominibus armatiſve fecit mitiore, id eſt hoc iudicio an ſuperiore perſequi malit an vtroque.l.32.De pœnis. Cuiacius.

in concione[a] fuerit,aut vbi iudicium publicè exercebitur.[b] Exceptus eſt qui propter venationē habeat homines qui cum beſtiis pugnent: miniſtróſque ad ea[c] habere conceditur. Hac lege tenetur & qui conuocatis hominibus vim fecerit[d] quo quis verberetur & pulſetur, neque homo occiſus ſit. Damnato de vi publica, aqua & igni[e] interdicitur.

XI. PAVLVS *libro quinto Sententiarum.* †

B HI qui ædes alienas aut villas expilauerint, effregerint, expugnauerint: ſi quidem in turba cum telo fecerint, capite puniuntur. Telorum[f] autem appellatione omnia ex quibus ſinguli homines nocere poſſunt, accipiuntur.

Qui telum tutādæ[g] ſalutis ſuæ cauſa gerunt,non videntur hominis occidendi cauſa portare.

XII. IDEM *libro ſingulari ad ſenatuſconſultum Turpillianum.*

QVi noua vectigalia exercēt,[h] lege Iulia de vi publica tenentur.

AD LEGEM IVLIAM de vi priuata. *

TITVLVS VII.

Primo ponit pœnam.l.Iul. de vi priuata: deinde caſus quibus quis tenetur.l.Iul. de vi pri. vſque in fin.tit.& planus eſt tex.

I. MARCIANVS *libro quartodecimo Inſtitutionum.*

DE vi priuata[i] damnati[k] pars tertia bonorū ex lege Iulia publicatur:[l] & cautū eſt ne ſenator ſit, ne decurio, aut vllū honorē capiat, néve in eum ordinē ſedeat, néve iudex ſit:& videlicet omni honore quaſi infamis[m] ex ſenatuſcōſulto carebit.[n] Eadem pœna[o] adficiuntur qui ad pœnā legis Iuliæ de vi priuata rediguntur:& ſi quis ex naufragio dolo malo quid rapuerit. Sed & ex cōſtitutionib⁹ principū extra ordinem qui de naufragiis aliquid diripuerint,[p] puniuntur. nā & diuus Pius reſcripſit[q] nullā vim nautis fieri debere: & ſi quis fecerit,vt ſeueriſſimè puniatur.

II. SCÆVOLA *libro quarto Regularum.*

HAc lege[r] tenetur, qui conuocatis hominibus vim fecerit quò quis verberaretur, pulſaretur: neque homo occiſus erit.

III. MACER *libro primo Publicorum.*

NEc intereſt, liberos an ſeruos, & ſuos an alienos quis ad vim faciendam conuocauerit. Nec minus hi qui cōuocati ſunt, eadē lege[s] tenentur. Sed ſi nulli conuocati, nullíque pulſati ſint, per iniuriam tamen ex bonis alienis quid ablatum ſit: hac lege teneri eum qui id fecerit.

IIII. PAVLVS *libro quinquageſimoquinto ad Edictum.*

LEgis Iuliæ de vi priuata crimen committitur, cum cœtum aliquis & concurſum feciſſe dicitur quò minus quis in ius produceretur:[t] & ſi quis quæſtionē de alterius ſeruo habuiſſet:& ideo C moderatius[u] edicto prætoris de iniuriis vtendum eſſe Labeo ait.

V. VLPIANVS *libro ſexageſimonono ad Edictum.*

SI qs aliquē deiecit ex agro ſuo hominibus cōgregatis ſine armis:vis priuatę[x] poſtulari[y] poſſit.

VI. MODESTINVS *libro octauo Regularum.*

EX ſenatuſcōſulto Voluſiano, qui improbè coëunt in alienā litem,vt quidquid ex condemnatione[z] in rem ipſius[a] redactum fuerit, inter eos cōmunicaretur: lege Iulia de vi priuata[b] tenētur.

VII. CALLISTRATVS *libro quinto de Cognitionibus.*

D CReditores ſi aduerſus debitores ſuos agant: per iudicem id quod deberi ſibi putant, repoſcere debent: alioquin ſi in rem debitoris ſui intrauerint, id

l *Publicatur.* ipſo iure: quod eſt hic ſpeciale.vel per ſententiam: vt infra de interdict.& rele.l.relegatorum.§.ad tempus.

A

m *Quaſi infamis.* expreſſiuum veritatis: vt ſupra de pub. iudi.l. infamem.& infra eo.l.fin.Alij dicunt quòd de facto, non de iure eſt infamis.& ſecundum vtrumque eſt ſic.C.de digni.l.ij.

n *Carebit.* ſemper ſupple hac lege damnatus.

o *Eadem pœna.* quaſi dicat ſic erit infamis: & omni honore carebit is qui non criminaliter ex hac lege, ſed ciuiliter conuentus damnatur ad tertiam partem bonorum. & dicas ad bona dari rei vindi. vel condi. ex lege, ſi dicas ipſo iure fieri publicationem bonorum tertiæ partis. Sed certe neutra talium actionū infamat: ſed dicam de facto infamari: vel dicam ſpeciale. vel aliter eadem pœna,id eſt qui punitur aliàs ex alio edicto, ſcilicet ex hoc,ſi quis,&c. ſicut hic efficitur infamis ſi extra ordinem pecuniariter condemnatur.Sed nōne ex illo edicto eſt pœna quadrupli: vt ſupra de incend.l.j.&. C. de fur.l.in eum.& non infamat? Reſpon. dices vt.l. Pedius. §. j. ſupra de incen. vel tertio eadem pœna afficitur quí ſcilicet ex naufragio, &c.quando ſcilicet fecit vim. nam ſi redigitur ad pœnam huius legis, nihilo minus ciuiliter & in quadruplū. & hoc ſi ſine armis. nā ſi cum armis: tenetur. l.Iul.de vi pub.vt ſupra tit.j.l.iij.in fin. quæ videtur contra.

p *Diripuerint.* vi priuata.Accurſius.

q *Reſcripſit.* vt ſupra de incendi.l.Pedius.§.j.

r H *Ac lege.* Continuatur ſequenti. l. nec intereſt. Accurſius.

ſ N *Ec intereſt. Eadem lege.* Hic not. ſimilia. ℑ. ad Tur. l. j. §. incidit. &. C. de accuſa. l. non ideo. & ſupra vi bo.rap.l.ij.§.ſi quis non. &.l. prætor. §.ſi quis aduentu. Item ar. contra ſupra de minor.l.cum mandato.Item facit.C.eod.l.ſi criminis.

DE vi priuata.] CASVS Numerat pœnas quas patitur damnatus lege Iul.de vi priuata:vt in ſequēti verſu.eadē,&c. dic vt in glo.ibi poſita.Item qui rapuit aliquid ex naufragio,punitur hac pœna.ſed hodie ſecus: quia extra ordinem punitur.cætera ſunt plana vſque ad.l.creditores.Fran.Accurſius.

i *De vi priuata.* vt.C.eo.l.tutoris. & inſti.de pu.iu.§.itē lex. Item amiſſio dignitatis,& infamia: vt ſubiicit.Item poteſt dici relegatio:ar.C.eo.l.quoniā.& ar.ſ.de ter.mo.l. ij. Itē ſi humilis ſit perſonā ſorte,deportatur:vt.C.eo.l.ſeruos.item quandoq; capitis,ſi homicidiū occaſione violentiæ ſit cōmiſſum:vt.C.eo.l.quoniā.

k *Damnati.* genitiui caſus.

t L *Egis.Produceretur.* ſupra titu.j.l.lege.

u *Moderatius.* id eſt mitius agitur ciuiliter iniuriarum:quia poſtea poteſt hac.l. accuſari.ad quod eſt.ſ. de iniur.l.itē apud.§. prætor.ſed ob.in eo.tit.l.prætor edixit.in princ.ſed reſpon.iniuriarū ciuili & criminali non agitur:ſed diuerſam habet naturam.

x S *I quis aliquē. Vis priuatæ.* aliàs publicę:vt.ſ.tit.j.l.in eadē.in fi.

y *Poſtulari.* id eſt accuſari. Accurſius.

z E *X ſenatuſconſulto. Ex condemnatione.* innocentium: vt ſupra de concuſ.l.ij.

a *Ipſius.* id eſt, quidquid habuerint,communicent.

b *De vi priuata.* item crimine falſi:vt.ℑ. de fal.l.j.§.j.Itē.l.Cor.de ſica.ℑ.tit.j.l.j.§.j.&.l.iij.§.alio.in fin.§. Item crimine cōcuſſionis: vt ſupra

vt.ſ̃.de concuſ.l.ij.nec tamen omnibus,ſed vna accuſatur.Accur.

A

C *Reditores*.] CASVS. Creditor debet coram iudice petere quod ſibi debetur:nõ autẽ ſua auctoritate in rem debitoris debet intrare:alioquin ius crediti perdit. Itẽ creditor qui res debitoris ſui occupat ſine parabola iudicis, tenetur hac lege:& tertia parte bonorũ multatur:& fit infamis. & h.d.hæc.l.& ſeq. Fr.Ac.

nullo cõcedente:[a] diuus Marcus decreuit ius crediti eos non habere.[b] verba decreti hæc ſunt:Optimum eſt, vt ſi quas putes te habere petitiones,actionibus experiaris. interim ille in poſſeſſione debet morari:tu petitor es. Et cum Marcianus diceret, Vim nullã feci:Cæſar dixit, Tu vim putas eſſe ſolũ,ſi homines vulnerẽtur?[c] Vis eſt & tunc, quotiens quis id quod deberi ſibi putat, non per iudicẽ repoſcit.Non puto autem nec verecundiæ nec dignitati tuæ cõuenire, quicquam non iure facere. Quiſquis igitur probatus mihi fuerit,rẽ vllã debitoris, nõ ab ipſo ſibi traditã,ſine vllo iudice temere poſſidere,eúmq; ſibi ius in eã rẽ dixiſſe,ius crediti non habebit.[d]

B

VIII. MODESTINVS *libro ſecundo de Pœnis.*

SI creditor ſine auctoritate iudicis res debitoris occupet, hac lege tenetur,& tertia parte bonorum multatur,& infamis fit.[e]

AD LEGEM* CORNELIAM DE ſICARIIS & VENEFICIS.†

TITVLVS VIII.

I. MARCIANVS *libro quartodecimo Inſtitutionum.*

LEge Cornelia * de ſicariis & veneficis † tenetur,qui hominẽ occiderit:cuiúſve dolo malo incẽdiũ factũ erit:[f] quíve hominis occidendi,furtíve faciendi cauſa cũ telo ambulauerit:[g] quíve cùm magiſtratus eſſet, publicóve iudicio præeſſet,operã dediſſet quo quis falſum indiciũ[h] profiteretur,[i] vt quis innocens conueniretur, condemnaretur.

C

Præterea tenetur, qui hominis necãdi cauſa venenum cõfecerit, dederit: quíve falſum teſtimoniũ dolo malo dixerit,quo quis publico iudicio[k] rei capitalis dãnaretur: quíve magiſtratus iudéxve quæſtionis † ſub capitalẽ[l] cauſã pecuniã[m] acceperit,vt publica lege reus fieret.& qui hominẽ occiderit,punitur,nõ habita differẽtia cuiꝰ cõditiõis hominẽ[n] interemit.

Nullꝰ tenet. l.Cor.de ſica.niſi qui dolo occiderit.Itẽ qui ex iuſta cauſa occiderit lege permittẽte, non tenetur.h.d. vſq; ad.l.inauditum.

Diuus Hadrianꝰ reſcripſit,eũ qui hominẽ occidit, ſi nõ occidẽdi animo hoc admiſit,abſolui poſſe:[o] & qui hominẽ nõ occidit,ſed vulnerauit vt occidat, pro homicida dãnãdũ:& ex re[p] cõſtituẽdũ hoc. nã ſi gladiũ ſtrinxerit,& in eo percuſſerit,[q] indubitatè occidẽdi animo id eũ admiſiſſe. Sed ſi claui percuſſit aut cucuma in rixa,quãuis ferro percuſſerit, tamẽ nõ occidẽdi animo:leniendã pœnã eius qui in rixa * caſu[r] magis q̃ volũtate homicidiũ admiſit. Itẽ diuus Hadrianus reſcripſit, eũ qui ſtuprũ † ſibi vel ſuis per vim inferẽtẽ occidit,dimittendum.[s] Sed & in eũ qui vxorẽ deprehenſam[t] in adulterio occidit,diuus Pius leuiorem pœnã irrogãdã eſſe ſcripſit:[u] & humiliore loco poſitũ,in exiliũ perpetuũ dari iuſſit: in aliqua dignitate poſitũ,ad tẽpus relegari.

II. VLPIANVS *libro.I. de Adulteris.*

INauditum[x] * filium pater occidere non poteſt:ſed accuſare eum apud præfectum præſidémve prouinciæ debet.

III. MARCIANVS *lib.14.Inſtitutionũ.*

EIuſdẽ legis Corneliæ de ſicariis & veneficis capite quinto, qui venenũ necãdi hominis cauſa fecerit,vel vendiderit,vel habuerit,plectitur. Eiuſdem legis pœna adficitur,qui in publicum[y] mala

a *Nullo concedente*. iudice:vt.j̃.l.fi. vel debitore etiã à princ.vt Co. de pign.l.iij.

b *Crediti eos non habere.* in illa re quam acceperint. Quid ſi aliam pro alia? Reſpõ.vt not.ſ̃.qđ met.cauſa.l.extat. Item no.ꝙ quidam dicunt ꝙ edictũ diui Marci tantũ in eo caſu loquitur in quo ſi nõ eſſet creditor qui vim adhibuerit, teneretur quod met. cau. ſcilicet quãdo voluntas fuit, licet coacta. ſed Ioã.cõtra,argu.huius.l. cui reſpõ.ſic, quia licet nullo cõcedẽte ĩterim. volũtas tamẽ debitoris interceſſit, licet coacta. Itẽ contra.ſ̃. de fur.qui vas. Itẽ cõtra.ſ̃. quæ in frau.credi.ait prætor. §. ſi debitorem.Item contra.C.de Iudę.l. nullus. prout ibi ſumitur à cõtrario ſenſu. Item cõtra ſ̃.quorum lega.l.j.§.rediguntur.Sol.vt.d.l.extat.in gloſ.ſine vllo. Itẽ cõtra.C.vnde vi. ſi quis in tãtam. Sol. illa generalis.vel hoc ſpeciale in re in qua actor habet ius.Itẽ cõtra C. vi bon. rap.l.iij.Solu. vt modo dixi.Item facit. ſ̃. ad le. Aquil.l.quemadmodũ. §.j.& de adquir. poſſ.l. ſi ex ſtipulatione. Sed ar.contra. C. de decu.l. generaliter.lib. x. ADDITIO. Dic quòd ſpeciale eſt ibi, quando nõ poteſt haberi copia iudicis,ſecundum Bar.

c *Vulnerentur*. interrogatiue & plane legi poteſt.

d *Non habebit*.imò tantùm actione vi bo. rap. debent teneri:vt C.vi bo.rap.l.iij.contra. ſol. ius crediti amittit, & vi bo.rap.tenetur.vel aliter hic nõ erat res obligata.M.

e SIcreditor.*Infamis fit*.vt.ſ̃.e.l.j.§.j.& facit.C.e.l. in poſſeſſionẽ.

* Quę in puniendis circũſtãtiis ſint obſeruandę differentiæ, grauiter Plato. dial 9. de le.

† veneficis In indice tit.& beneficiis.

* Lata à Cornelio Syl.l. 2. ſ̃.de ori. iur.antea erat Sempronia.à Graccho quippe lata.

† venefici.

AD LEGEM CORNELIAM DE ſicariis & veneficis.

Qui dicantur ſicarij,habes inſtit.de pub.iud.§. item lex.ſed interpretatio eſt largior:vt ibidem dicitur.

Malo, veneficiis vt in.l.vlt.C.Theod.ad legẽ Corn.de fal.pro quo in Baſilicis eſt, φαρμακῶν, *quàm veneficis. nam hac lege coercentur non tam hi qui venenum dederũt quàm qui etiam parauerunt,habuerunt, vendiderũt. Porro fuit etiam lex Cornelia de maieſtate ante legem Iuliam.ſed lex Iulia ei derogauit,ſicut lex Pompeia legi Corneliæ de parricidio,cuius reſtat memoria adhuc in dicta.l.vlti.& l.2. De origine iuris. Et quia Corneliæ de Sicariis & veneficiis lex Iulia non derogauit, manet adhuc ex lege Cornelia publicum iudicium de ſicariis & veneficiis,ſicuti de falſis,& de iniuriis.Dicuntur autẽ in ea ſicarij,homicidæ qualeſcumque,etiam ſi non ſicis clandeſtinam cædem fecerint. Alias enim cõſtat ſicas eſſe,vt Cedrini verba vſurpem,* μαχαίρια μικρὰ ἃ ἐπεφέροντο τινὲς εἰς τὸ λαθραίως τοὺς παρατυγχάνοντας πλήττειν. *Sed & incendiarij hac lege coercentur.Cuia.*

ff. Nouum.

f LEge.*Factum erit*.vt infra eod. l. ſi quis dolo. Et not.dolo. nam ſecus ſi culpa, etiam lata: vt in ead. l. item ad hoc quod de incendio dicit, facit ſupra de incend. qui ædes. &. l. fina. & C. qui accuſa.non poſſ. l. data. & ſupra titu. ij. qui cœtu. & infra de pœn. aut facta. §. fina. & C.e.l.eum qui. & ad l.Aquil.l.ij.

g *Ambulauerit*. C. eo. l.is qui.& inſti. de pub. iud.§.item lex.Accur.

h *Indicium*. id eſt ſe conſortéſque deferret. Bud.

i *Profiteretur*.id eſt proferret:vt &.j̃.eo.l. lege. in prin.

k *Publico iudicio*. duo ſunt neceſſaria, ſcilicet quòd ſit publicum, & capitale. aliàs locũ habet lex Cor.de fal.vt.j̃. de fal.l.j.in prin.&. §. j. & ſic.j̃. dicas de iudice, licet quidam idem in ciuili.Accur.

l *Sub capitalem*. id eſt ſuper capitali cauſa.

m *Pecuniam*. ad hoc.j̃. ad.l.Iul.repe.l.ea.§. fin. &.l.ſeq.Accur.

n *Hominem*. vel liberum, vel ſeruũ: vt &.ſ̃. ad.l.Aquil. l. inde Neratius.§.ſi dolo.item ſit in dignitate vel non, maſculus vel fœmina.

o *Abſolui poſſe*. non omnino, ſed ab accuſatione huius.l.vt. j̃. l. lege.§.j.facit.C.eod.l.j. &.l.eum.&.j̃. de ædili. edic. cum autem.§. excipitur.Accur.

p *Ex re*.i.ex cauſa.

q *Percuſſerit*. vt occidat, repete. quid enim ſi cum ferro percutere potuit, haſta percuſſerit? Accur.

r *Caſu*. culpa tamen præcedente.& ideo punitur caſus:arg.ſ̃. commo.l. in rebus. Vel caſu.i.negligentia. ſic exponitur.ſ̃.de incen. qui ædes.§.j.aliàs caſus non eſſet puniendus:vt Co. eod.l.j.&.l. eum qui.& facit.ſ̃. de iniur. l. illud & C. de iniur. l. ſi non conuicij.Accur.

† Prætorem vrbanum ĩtelligit, qui præerat capitalibꝰ cauſis.Bu.hic.

* cauſa.

† Hinc illa Trebonius adoleſcens laudatus, ꝙ centurionẽ ſibi vim inferẽtem occiderit: & Pauſanias, qui Philippum à quo ius in ſtupratorẽ obtinere non potuit, interfecit.

* Lex.12. tabu. vetat. quenquam occidi indẽnatũ.Saluianus de prouidẽtia.item neminẽ inauditum dãnãdum eſſe cõſuluit Senatus apud Tacitũ li.18.

D

s *Dimittendum*.ad hoc.ſ̃.quod met.cau.l.iſti quidem.in fin.& de incen.rui.nau.l.iij.§.quod ait prætor.

t *Deprehenſam*. vilem. vel dic quòd in adulterio habetur illa diſtinctio:vt.ſ̃.de adulte.l.marito.in prin.

u *Reſcripſit*.nõ enim hac lege tenetur:vt C.de adul.Gracchus.& ſ̃.de adul.l.ſi adulteriũ cũ.§.imperatores. ſed mitius punitur, vt hic.ſed videtur in nihilũ:vt.ſ̃.ad Sil.l.ſi quis in graui. §. ſi maritꝰ. Sol.ignoſcitur:vt ibi.ſed non omnino,vt hic.

x INauditum.id eſt ſuppoſitum,& tunc de falſo poterit accuſari,ſi erit doli capax:vt C.de fal. l. j. vt fuit in Eſaü quodammodo.Vel dic inauditum.i.non accuſatum. ſic infra de re milita. l.iij.in princip.Vel dic inauditum.i.committentem aliquid inauditum,& ſic contra patrem deliquit.Sed quid ſi contra alium,vel ſi contra patrem,ſed leuiter? Reſpond.non accuſat pater: vt Co. qui accuſa.non poſſ.l.ſi magnum.&.l. propter. &.j̃. de parricid. diuus.§.fina.& C.de pat.poteſt.l.iij.in fin.&.j̃.de pœn. l. capitalium.§.omnia.Accurſius.

y EIuſdem legis.*Qui in publicũ*.maxime.nam idẽ ſi in priuato:mitius tamen punitur,qui in priuato:puta extra ordinẽ.Et ſic

medicamenta vendiderit, vel hominis necandi cauſa habuerit.

Adiectio autem iſta, veneni mali, oſtendit eſſe quædam & non mala venena. ergo nomen medium eſt: & tam id quod ad ſanandum, quàm id quod ad occidendum paratum eſt, [a] continet: ſed & id quod [*] amatorium appellatur. [b] ſed hoc ſolum notatur in ea lege, quod hominis necandi cauſa habet. Sed ex ſenatuſconſulto [c] relegari iuſſa eſt B ea quę non quidem malo animo, ſed malo exemplo [d] medicamentum ad conceptionem dedit, ex quo ea quæ acceperat, deceſſerit. Alio ſenatuſconſulto [e] effectum eſt, vt pigmentarij [f] ſi cui temere cicutam, ſalamandram, aconitum, pityocampas, [†] aut bupreſtim, [*] mandragoram, & id quod luſtramenti [†] cauſa, dederint cantharidas: [g] pœna teneantur huius legis. Item is cuius familia ſciente [h] eo apiſcendæ, [*] recuperandæ [i] poſſeſſionis cauſa arma ſumpſerit. Item qui auctor ſeditionis [k] fuerit, & qui naufragium ſuppreſſerit, & C qui falſa indicia [l] confeſſus fuerit, confitendáve curauerit, quo quis innocẽs circumueniretur. [m] & qui hominem libidinis [n] vel promercij cauſa caſtrauerit, ſenatuſconſulto pœna legis Corneliæ punitur. [o] Legis Corneliæ de ſicariis & veneficis pœna, inſulæ deportatio eſt, & omnium bonorum ademptio. [p] ſed ſolent hodie capite [q] puniri: niſi honeſtiore loco poſiti fuerint, [†] vt pœnam legis ſuſtineant. humiliores enim ſolent vel beſtiis ſubiici: altiores verò deportantur [r] in inſulam. Transfugas [ſ] licet, vbicumque inuenti fuerint, D quaſi hoſtes interficere.

IIII. VLPIANVS *libro ſeptimo de officio Proconſulis.*

LEge Cornelia de ſicariis tenetur, qui cum in magiſtratu eſt, eſſet, eorum quid fecerit contra hominis necem, quod legibus permiſſum non ſit. [t] [*] Cũ quidam per laſciuiam [u] cauſam mortis præbuiſſet: comprobatum eſt factum Ignatij Taurini proconſulis Beticæ à diuo Hadriano, quòd eum in quinquennium relegaſſet. Idem diuus Hadrianus reſcripſit: Conſtitutum [x] quidem eſt, ne ſpadones fierẽt: eos [y] autem qui hoc crimine [z] arguerentur, [a] Corneliæ legis pœna teneri, [b] eorúmque bona [c] meritò fiſco meo vindicari debere. Sed & in ſeruos qui ſpadones fecerint, vltimo ſupplicio animaduertendum eſſe: & qui hoc crimine tenentur, ſi non adfuerint, de abſentibus [d] quoque, tanquam lege Cornelia teneantur, pronuntiandum eſſe. [e] Planè ſi ipſi qui hanc iniuriam paſſi ſunt, proclamauerint: audire eos præſes prouinciæ debet, qui virilitatem amiſerunt. Nemo enim liberum ſeruúmve inuitum ſinentémve [f] caſtrare debet: néve quis ſe ſponte caſtrandum prębere debet. [†] At ſi quis aduerſus edictum meum fecerit: medico quidẽ qui exciderit, capitale erit: item ipſi qui ſe ſponte excidendum præbuit. [g]

V. PAVLVS *libro ſecundo de Officio Proconſulis.*

HI [*] quoque qui thlibias [h] [†] faciunt, ex conſtitutione diui Hadriani ad Ninium Haſtam in eadem cauſa ſunt qua hi qui caſtrant. [i]

VI. VENVLEIVS SATVRNINVS *libro primo de Officio Proconſulis.*

IS qui ſeruum caſtrandum tradiderit, pro parte dimidia bonorum multatur [k] ex ſenatuſconſulto quod Neratio [*] Priſco & Annio Vero cõſulibus factũ eſt.

In pœnis corporalibus lata culpa non comparatur dolo, ſed mitius punitur. Bar.

VII. PAVLVS *libro ſingulari de publicis Iudiciis.*

IN lege Cornelia dolus [l] pro facto accipitur. ne [†] in hac lege

---

eſt argu. cõtra. ſ. de rit. nup. l. fin. vel ſubau. hic etiam: vt non ob.

a *Paratum eſt*. vt. j. de verbo. ſign. qui venenum. & ſ. de contrahen. empt. quod ſæpe. §. veneni.

b *Appellatur*. id eſt continet. ad quod. j. de pœnis. l. ſi quis aliquid. ij. §. qui abortionis.

c *Ex ſenatuſconſulto*. cuius nomen non habemus.

d *Malo exemplo*. vt. d. §. qui abortionis.

e *Alio ſenatuſconſulto*. cuius nomen non habemus.

f *Pigmentarij*. id eſt ſpeciarij.

g *Cantharidas*. ſub. ſcilicet.

h *Sciente*. & prohibere valente: vt. ſ. de noxa. in delictis. Accur.

i *Recuperandæ*. ex interuallo: aliud ſi incontinenti: vt. ſ. de vi & vi ar. l. qui poſſeſſionem.

k *Item qui auctor ſeditionis*. ad hoc. ſ. de ſer. corru. l. in hoc iudicio. & C. ad leg. Iul. de vi. l. quoniam. & C. de ſeditio. per totum.

l *Falſa indicia*. vt ſi dixit, vade hinc, & non hinc: cum ſciat homicidas ibi eſſe qui eum occidere volunt.

m *Circumueniretur*. aliàs circumueniretur: aliàs conueniretur.

n *Libidinis*. quia luxurioſus erat. dic ergo. ſ. refrænandę. ad quod. j. l. proxi. §. j. & C. de eunuchis. l. ij. Accur.

o *Punitur*. ſ. ad. l. Aquil. ſi ſeruus ſeruum. §. & ſi puerum contra. ſed licet ceſſet Aquil. non tamen hæc accuſatio.

p *Ademptio*. hodie cõtra: vt C. de bonis proſcrip. ſeu damnato. authen. bona.

q *Capite*. hoc ſtatim expone, quòd ſubiiciatur beſtiis.

r *Deportantur*. hoc verũ ſi non aliqua ſpecialis pœna imponitur. & facit ad. l. Iul. pecu. l. ſacrilegij pœnam. & j. de pœnis. l. reſpiciẽdum. §. fi. & j. eo. l. penul.

ſ *Transfugas*. contra C. de ſer. fugi. l. iij. Sol. ibi in itinere: hic perfecto flagitio. & facit infra de pœn. l. ſi quis. §. ij. & infra de re milita. l. proditores.

LEge.] CASVS. Magiſtrat⁹ qui curauit vt aliquis occideretur contra legem: tenetur. l. Corn. Item ſi quis per culpam cauſam mortis alicui præbuit, vt putator arboris iuxta viã exiſtens, cum deiiceret ramũ, non pręclamauit: & ſic homo inde tranſiens percuſſus & occiſus eſt: in quinquenniũ relegandus eſt: & ſic fuit de facto. Item qui ſpadones faciũt ſiue ſeruos, ſiue liberos. l. Cor. puniuntur: & ſi ſunt ſerui, morti dantur. Item in abſentem poteſt hæc ſententia. l. Cor. ferri. vnde conquerentem quia ſit ſpadatus à Titio, & ſic petit Titium puniri: audiet præſes prouinciæ. puA nitur enim medicus qui caſtrauit: item punitur qui ſe fecit ſponte caſtrari. & vterque capitaliter punitur. Fran.

t *Non ſit*. vt. ſ. l. j. in prin. & §. j.

u *Per laſciuiam*. ergo per culpã. [a] ſic. ſ. ad. l. Aquil. ſi putator. & j. de re mili. omne. §. per vinũ. & j. l. in lege. & ſ. l. j. §. ſed ſi claua.

x *Conſtitutum*. aliàs eſt §. conſtitutum quidem &c. aliàs eſt. §. idem.

y *Eos*. ſ. liberos.

z *Crimine*. ſ. quòd fecit ſpadones.

a *Arguerẽtur*. id eſt accuſarentur.

b *Teneri*. ſ. eod. l. iij. §. qui hominẽ. & contrarium ibi ſignatũ, & hic ſigna. item facit C. de eunu. l. j. & ij.

c *Bona*. hodie contra: vt no. ſ. l. proxi. §. pe.

d *De abſentibus*. quia nõ veniunt ad ius.

e *Pronuntiandum eſſe*. infra de pœ. abſentem. contra. Solu. hic ſpeciale. vel hic non pronuntiatur in. l. Cor. de ſica. ſed pronuntiatur in eo in quo ibi conceditur, ſcilicet vſque ad relegationem.

f *Sinentémve*. ſic. ſ. de iniur. l. j. §. vſque adeo. & l. ſi quis ſeruũ. & C. de rap. virg. & C. de metat. & epi. l. deuotum. lib. xij. & C. de furt. ſi quis. & C. de nupt. l. & ſi cõtra mandata. & C. de re mili. l. fi. lib. xij. & in authen. vt nul. iud. §. j. colla. ix. item facit ad hoc. C. de eunuchis. per totum.

g *Præbuit*. ſcilicet erit capitale.

HI quoque.] CASVS. Qui faciunt thlibias, id eſt inſtrumentũ quo quis caſtratur: puniuntur eadẽ pœna qua caſtrantes. vel aliter vt in glo. Fran.

h *Thlibias*. id eſt inſtrumentum cum quo quis leuiter caſtratur. vel venæ ſunt quib⁹ inciſis virilia amittuntur: vnde inſtrumentũ quo inciduntur, ſic dicitur. vel aliter vt. j. de verb. ſigni. l. ſpadonum. aliàs eſt tibias.

i *Caſtrant*. in qua autẽ hi ſunt, habes ſupra. l. proxi.

IS qui.] CASVS. Qui ſeruũ tradidit caſtrãdũ: in dimidia parte bonorum punitur. Franc. Accurſius.

k *Multatur*. infra de bo. dam. l. j. in fi. & de infa. quid ergo. §. pœna. Accur.

IN lege.] CASVS. Dolus pro facto habetur, vt puniatur quis ex hac lege: & da exemplum vt in glo. hic poſita. & qui per culpã occidit alterum, non tenetur: vt ſi quis in arbore exiſtens iuxta viam non præclamauit, & ſic ſe deiecit in terram, & ſuper tranſeuntem cecidit: vel ramum deiecit, & pretereuntem occidit: non tenetur hac. l. Fran.

l *Dolus*. id eſt doloſum propoſitum, vt ſi ambulauerit cum telo cauſa

---

[*] Plin. lib. 25. c. 2. ait amatorio periiſſe Lucullum.

[†] i. erucas pinorum. Plin. lib. 23. c. 3.

[*] Fl. pituocãpas, aut bubroſtim. vide Alexãdrũ ab Alexan. li. 2. Gedier. ca. 10.

[†] vlceramẽti.

[*] & recipe-randæ.

[†] fuerint quám vt vide Ant. Au. lib. 4. emẽ. cap. 8.

a] Quid proprie hoc loco ſignificet laſciuia, vide Bu hic.

[*] Sequẽtes. §§. deſunt in baſilicis. nã per nouell. 142. qui eunuchos faciunt puniuntur ταυτοπαθείᾳ & exilio in Gypſum atque confiſcatione bonorum.

[†] Hoc & Nerua vetuit. Dion. in eod.

[*] i parentes qui ab infantia liberis genitales cõprimũt Theodo. Balſam. 23. Cã. Apo. [†] thlibię qui dicantur, pulchrè Alciat. lib. 2. præter. 2. hoc ipſo ti. & Nebriſ. lexico iur. ciui in dictione thlaſiæ.

[*] Iuriſcon. ſulto: nã hic eius conſulatus memoratur in. l. 2. ſ. de orig. iur.

[†] nec.

cauſa occidendi, tenetur ac ſi occidiſſet: vt ſupra.l.j. in princip. Accurſius.

a *Culpa lata.* [a] vt in tantum puniatur culpa vt dolus: punitur tamen culpa: vt ſupra eo.l.lege.§.j.&.l.j.§.ſed ſi claua.& in.l.iij. §.ſed ex ſenatuſcon. idem puto in aliis criminibus: vt patet ex hac litera in eo° quod dicit: nec in hac.l. q. d. nec in alia.l. & fa.ſupra de incend.rui.nau.l. iij. §.nō tantum.&de ædil. edi.cum autem.§. excipitur.Sed argu. contra. s.ſi men.fal.mod.di.l.j. §.j. ADDITIO. Dic ſecundum Bar. quòd in pœnis corporalibus lata culpa non æquiparatur dolo: in aliis autem quid iuris ſit, vide eundem Barto.in.l.j.§.j.ſupra ſi quis teſta.lib. eſſe iuſſus fue.

a] No.gloſ. cū ſuo text. quod licet lata culpa & dolus in ciuilibus æquiparētur: ſecus eſt tamen in criminalibus. Bolog.

ſubiicitur in litera.Franciſcus.

h *Circuncidere.* id eſt pellem quæ eſt in ſummitate virgæ naturalis, circuncirca incidere. Accur. A

i *Caſtrantis pœna.* quæ ſit, dicitur. s.eo.l.lege.in fin.

k *Dato.* id eſt vendito.l. hac. vel dic ad pœnam huius.l.neceſſe eſſe dari. & nota quòd ſecūdum hanc.l. poteſt intelligi inſtitut. de his qui ſunt ſui vel alie. iuris.ibi,bonis &c.

l *Pœna.* ſcilicet huius legis. Accur.

m *Tenebitur.* facit ſupra de contrahen.emp. l.domini.

n *Poſt legem.* aliàs legē: aliàs rem.

culpa lata [a] pro dolo accipitur. quare ſi quis alto ſe præcipitauerit,& ſuper alium venerit, eúmq; occiderit: aut putator ex arbore cùm ramum deiiceret, non proclamauerit, & prætereuntem occiderit: ad huius legis coercitionem non pertinet. [b]

VIII. VLPIANVS *libro trigenſimotertio ad Edictum.*

SI mulierem viſceribus ſuis vim intuliſſe, quò partum abigeret, [c] conſtiterit: [d] eam in exiliū [e] præſes prouinciæ exiget. B

IX. IDEM *libro trigenſimoſeptimo ad Edictum.*

FVrem nocturnum † ſi quis occiderit: ita demum impunè feret, ſi parcere ei ſine periculo [f] ſuo non potuit.

X. IDEM *libro octauodecimo ad Edictum.*

SI quis dolo inſulam meā exuſſerit: capitis pœna plectetur, [g] quaſi incendiarius.

XI. MODESTINVS *libro ſexto Regularum.*

CIrcuncidere [h] Iudæis filios ſuos tantùm, reſcripto diui Pij permittitur: in non eiuſdem religionis qui hoc fecerit, caſtrantis pœna [i] irrogatur. Seruo ſine iudice ad beſtias dato: [k] non ſolū qui vendidit, pœna, [l] verùm & qui comparauit, tenebitur. [m] C

Poſt legem [n] Petroniam,& ſenatuſconſulta ad eam legem pertinentia, dominis poteſtas ablata eſt ad beſtias depugnandas ſuo arbitrio ſeruos tradere. oblato tamen iudici ſeruo, ſi iuſta ſit domini querela, ſic pœnæ tradetur.

XII. IDEM *libro octauo Regularum.*

INfans [o] vel furioſus ſi hominē occiderint, lege Cornelia non tenentur: [p] cum alterum innocētia conſilij tuetur, alterum fati [q] infelicitas excuſat.

XIII. IDEM *libro duodecimo Pandectarum.*

EX ſenatuſconſulto [r] eiuſdem legis pœna damnari iubetur, qui mala ſacrificia [ſ] fecerit, habuerit.

XIIII. CALLISTRATVS *libro ſexto de Cognitionibus.*

DIuus [t] Hadrianus in hæc verba reſcripſit: † In maleficiis voluntas ſpectatur, non exitus.

XV. VLPIANVS *libro octauo ad legem Iuliam & Papiam.*

NIhil intereſt, [u] occidat quis, an cauſam mortis [x] præbeat.

XVI. MODESTINVS *libro tertio de Pœnis.*

QVi cędem admiſerūt [y] ſponte, dolóve malo, in honore aliquo poſiti deportari ſolent: qui ſecundo gradu ſunt, capite [z] puniuntur. Facilius hoc in decuriones fieri poteſt: [a] ſic tamen, vt conſulto prius [b] principe & iubente id fiat: niſi fortè [*] tumultus

b *Non pertinet.* hoc dic vt infra de pœn.l. reſpiciendum. & ſupra ad.l. Aquil.ſi putator. & inſtitu. ad.l. Aquil. §. iniuria.

Plat.li.1.leg.

†Concor. text. in. c. ſi perfodiens. de homici. extra. text. in. l itaque. §. lex. s. ad le. Aquil.

SI mulierē.] CASVS. Mulier procurās vt abortum faciat,& facit abortum: in exilium relegatur. Fran.

c *Abigeret.* id eſt faceret abortum. Accur.

d *Conſtiterit.* id eſt fecerit abortum. Accur.

e *In exilium.* fa.C.eo.l. pe.& infra de pœ.l. Cicero.&. s. de extraordi. cri.l.diuus.vbi plene dixi.Accur.

FVrem.] CASVS. Qui furem nocturnum occidit: non punitur ſi aliàs parcere ei nō potuit ſine periculo.qđ expone vt in glo.

f *Periculo.* imò indiſtinctè permitti videtur occidi: dummodo clametur: vt. s.ad.l. Aquil. itaque. §. lex. j. reſpon. quæ eſt contra. Solu. ſecundum B. ſub. hic maxime: & ſic hæc ſecundum illam.vel ſecundum alios ibi ſecundum.l.xij.tabu.hic ſecundum æquitatem iuriſconſultorum,quæ præualet: vt Co.de iudic.l. placuit cum eam interpretentur & reducant ad formam diurni furis. & ſecundum hoc non differt diurnus à nocturno, vt ibi.ij.reſpon.&. s. de fur.ſi pignore.§.furē.Vel verius dic quòd nocturnum poſſum etiam recedentem & fugientem cum rebus occidere, licet ſe non defendat telo: vnde dic periculo, ſcilicet perſonæ vel rerum ſuarum.ſed diurnum non ita facile: ſed ita demum, ſi reſiſtat telo: & ita pro timore perſonæ tantum.& poteſt eſſe ratio, quia nocturnum, ſi recedat cum rebus, poſtea non recognoſcam: quod ſecus eſt in diurno, qui poterit accuſari, & ſic non facile occidi: argu. s. ad legem Iuliam de vi pri.l. hac lege. Item quia tēpus aggrauat delictum: vt C.de adulte. Gracchus.& ſecundum hoc illa ſecundum iſtam intelligatur: & non ad modū diurni reducitur.& facit C.eo.l.ſi vt allegas.&.s.quod met. cau. nec timorem.§.j.Accur.

Temp' delictum aggrauat.

SI quis.] CASVS. Qui dolo inſulam meam exuſſerit, imponendo ignem: capite punietur. Fran. Accur.

g *Plectetur.* hac.l. quaſi enim occidit qui incendit. & dic vt ſupra l.j.in prin.

CIrcuncidere.] CASVS. Iudæis permittitur filios ſuos circuncidere, id eſt pellem quæ eſt in ſummitate virgæ, incidere: non autem aliis perſonis hoc permittitur: imò ſi faciunt, vt caſtrantes puniuntur. Item qui ſeruum ſuum vendit hoc pacto vt ad beſtias detur, punitur pœna huius.l. tam vēditor quàm emptor.& ad hoc concordat lex prætoria, cuius ſententia ſtatim

INfans.] CASVS. Si furioſus vel infans occidat aliquem, non tenetur.l. Cornelia.& redditur ratio in litera. Fran.

o *Infans.* C.de iure delibe.l.ſi infanti.

p *Non tenentur.* vt pupillus. C.ſi aduerſus delictum.l.j.

q *Fati.* id eſt caſus, vel morbi.& fa.C. eodem. l. j. & ſupra de rei vindica.quod infans.& ſupra de adminiſtra.tut.l. fina. & ſupra de officio præſid.diuus. &.l. congruit. in fin.& ad. l. Aquil.ſed & ſi.§.pe,&. j. titu.j.l.pe.§.ſi.

†Iuxta hoc eſt quod dicit Cic.in orat. pro Milone, Intere' cauſam non interitum ſpectari oportere.

EX ſenatuſconſulto.] CASVS. Qui mala facit ſacrificia, punitur pœna.l. Corneliæ. & da exemplum vt Co.de paga.ſacri.& temp.l. ij. &.iij.Fran.

r *Ex ſenatuſconſulto.* l. Cornelia de ſica. & da exemplum.C. de paga. ſacrificiis.l. ij.&. iij. & iiij.§.pen.& fin.

ſ *Sacrificia.* vt faciunt pagani.

t DIuus. vt ſupra eo. l.j.§.diuus.& dic voluntas: vt ſi deliquiſti, ſed noluiſti, non tenearis: vt.s.de iniur. l.illud.& de furt.l.qui iniuriæ. in principio. &.l.verum. &.l.qui ea. vel dic voluntas, quia delinquere voluiſti, ſed non perfeciſti.& tūc eſt ſic.C.ad.l.Iul.maie.quiſquis.& C. ſi quacunque præ.poteſtate.l.j.& infra titu.j.l. j. in fin. & ſecundum hoc eſt contra infra de pœnis. l. cogitationis. &. s. quod quiſque iur.l.j.in fin.Solu.vt not.C.de his qui ad eccle. confu.l. præſenti.in princip.& de epiſc.& cler.ſi quis non dicam.& ſupra de extraor.cri.l.j.& de fur.qui ea mente. item ſic ſupra de nego. geſt.ſed an vltro. §.j.& infra de re milita.l.iij.§. is qui. Item argu. contra infra de fal.qui falſam.item fa. C.eo.l.ſi.&.s.eo.l.infans. &.j.titu.j.l.j.in fin.&.s. quod quiſque iur.l. iij. ADDITIO. Dic ſecundum Barto.quòd in.l.contraria potuit delictum perficere, & noluit: hic non potuit. D

*No. quòd propter tumultum & ſcandalū aliqua poſtponūtur. & ſiūt, quę alitcr non fierent. cócor. tex. in cano. de his vero 50.diſt. text. in.c. placuit de cōſe di. 1.

NIhil.] CASVS. Siue occidam aliquem, ſiue cauſam mortis præſtiti, vt dando cultellum in manu furioſi qui ſe occidat, vel alium: teneor hac.l.Fran.

u *Intereſt.* quantum ad hanc accuſationem, ſed quantum ad Aquil.intereſt: vt.s.ad.l.Aquil.l.item ſi obſtetrix.in prin.quia altero caſu vtili Aquil.altero directa teneatur. Accur.

x *Mortis.* vt ſi gladium furioſo dederis, vt ſe occidat, vel alium. & facit.s.eo.l.iij.in prin.&.§.j.& vi bo.rapt.l.prætor.ij.§. ſi cum. &.s.ad.l.Aquil.qui occidit.§.pe.Accur.

y QVi cædem admiſerunt. id eſt commiſerunt.

z *Capite.* vt beſtiis ſubiiciantur: vt.s.l.iij.§.pe.

a *Fieri poteſt.* vt deportentur.

b *Prius.* de hoc dic vt.j.de pœn.l. diui fratres.§.j.& de bonis eo.

ff. Nouum.

l.ij.§.j.& de leg.iij.l.j.§. hi. & de iniu. rup. teſt. ſi quis filio exhe.§. eius.& infra quando ap.ſit.l.j.in fin.j.reſpon. & infra de pœnis. l. moris.§.iſtæ.&.l.ij.§.j.

a *Non poſſit*.quàm hominis occiſione qui tunc punitus erit iudicio populi.

l *Filium*.hoc in infinitum:vt.ſ.de in ius vocã.l.ſed ſi hac.§. liberos.idem de patre:vt.C.eo.l.j.& inſti.eo.de publi.iudi.§.alia.

m *Qui emit*.vt daret.hic plus punitur, quàm ſi ipſemet daret : vt infra.e.l.vtrum.

n *Daret*.de hoc dic vt ſupra titu.j.l.diuus.

SI in rixa.] CASVS. In quadam rixa percuſſus Titius fuit,& deceſſit. ictus cuiuſlibet inſpicitur, vt præſumatur quis percuſſerit animo occidẽdi, vt ille teneatur.Fran.

b *Vniuſcuiuſque*.vt præſumatur quis occidẽdi animo percuſſerit, quis non:vt.ſ.l.j.§.diuus. vt ille, & non alij teneantur. quod ſi non poteſt apparere, tunc omnes: vt.ſ.ad.l.Aquil.iter Mela.§.ſed ſi ſeruum plures. &c. ſ. de his qui deiec.l.j.§.fin. &.l.ij. &.ſ. ad.l.Iuliam de vi priua. l.iij.& vi bono.rap.l.ij. §.ſi quis.&.l.prætor ait. ij.§.hoc autẽ. &c. §. hoc edicto.&c. §. ſi cum ſeruum. caute ergo dixit, rixa. nam ſi ex propoſito,tunc etiã ſi non percuſſiſſet:vt.ſ.l.j.in prin.

*Ad legem Pompeiam.

† Quam ſit deteſtãdum hoc crimen quámque acerbè vindicandũ, præclarè M. Cicer.pro Roſcio Amerino.

*Lata à Cn. Põpeio Magno.l.2.ſ.de orig.iur. nã ante cum de eodẽ crimine tulerat Cornel.Sylla.

† i. per matrẽ cõiũctũ fratrẽm aut ſororem.

DE LEGE POMpeia de parricidiis.

Pompeius ſtatuit pœnam, ſed accuſationẽ inuenit Corne. Syl.vt ſupra de orig. iur. l.2.§.Deinde Cornelius.

Hac autẽ lege publico iudicio coercentur qui parẽtes, liberos,cognatos, adfines,cõiuges, patronos occiderint. Species eſt homicidij atrocior atque ideo ſeparata à titulo ſuperiore,& exacerbatur pœ[na ob] ſſimum in eos crimen qui parentes occiderunt. Cuia.

c *Ege. Cauetur.* Lnõ expreſſim de omnibus quæ ſequuntur, ſed ex ſententia. nam de ſolo patre & matre in ea exprimitur.Io.

*comprehẽſum eſſe,nõ etiam eos.

aliter ſedari non poſſit. [a]

XVII. PAVLVS *libro quinto Sententiarum.*

SI in rixa percuſſus homo perierit : ictus vniuſcuiuſque [b] in hoc collectorum contemplari oportet.

DE LEGE POMPEIA* de parricidiis. †

TITVLVS IX.

I. MARCIANVS *libro quartodecimo Inſtitutionum.*

LEge *Pompeia de parricidiis cauetur, [c] vt ſi quis patrem, matrem, auum,auiam, [d] fratrẽ, ſororem,patruelẽ,matruelem, [e] † patruum,auunculum,amitã,conſobrinum,conſobrinam, [f] vxorẽ, virum,generum, ſocrum, [g] vitricum,priuignum, priuignã,patronum, [h] patronã occiderit,cuiuſve dolo malo id factum erit:vt [i] pœna [k] ea teneatur,quę eſt legis Corneliæ de ſicariis.Sed & mater quę filium [l] filiámve occiderit,eius legis pœna adficitur:& auus qui nepotem occiderit : & præterea qui emit [m] venenum vt patri daret, [n] quamuis non potuerit dare.

II. SCÆVOLA *libro quarto Regularum.*

FRater autem eius qui cognouerat tãtùm, nec patri indicauerat, relegatus eſt, & medicus [o] ſupplicio affectus.

III. MARCIANVS *libro quartodecimo Inſtitutionum.*

SEd ſciẽdum eſt,lege Pompeia de conſobrino comprehendi: [p] *ſed non etiam eos pariter cõplecti [q] qui pari [r] propriòve † gradu ſunt.Sed & nouercę & ſponſæ perſonæ omiſſæ ſunt: ſententia tamen legis continentur:

IIII. IDEM *libro primo de publicis iudiciis.*

CVm pater & mater ſponſi ſponſæ, ſocerorum, vt [s] liberorũ ſponſi generorũ appellatione continentur.

V. IDEM *libro quartodecimo Inſtitutionum.*

DIuus Hadrianus fertur,cum in venatione filium ſuũ quidam necauerat, qui nouercam adulterabat, in inſulã eum deportaſſe: [t] quòd latronis magis quàm patris iure eum interfecit. nam patria poteſtas in pietate debet, non atrocitate conſiſtere. [u]

VI. VLPIANVS *libro octauo de Officio Proconſulis.*

VTrum qui occiderunt [x] parentes,an etiam conſcij [y] pœna parricidij adficiantur , quæri poteſt. Et ait Mæcianus etiam cõſcios eadẽ pœna adficiendos, non ſolùm parricidas. Proinde conſcij etiam extranei eadem pœna adficiendi ſunt. [z]

VII. IDEM *libro vicenſimonono ad Edictum.*

SI ſciẽte* creditore ad ſcelus [a] committendum pecunia ſit ſubminiſtrata, vtputa ſi ad veneni mali comparationem, vel etiã vt latronibus aggreſſoribúſq; daretur,qui patrẽ interficerent: parricidij pœna tenebitur, qui quæſierit pecuniã,quíque eorũ ita cre-

o FRater. *Et medicus.* in lib.B.medicus, qui dedit venenũ filio vt patri daret,ſub.tenetur.l.Cor. de ſica. vt.ſ. tit.j.l.iij.§.j.ſed in libro Al.eſt mediocri,& tunc i.relegatione:vt de filio hic dicitur.Accur.

† proprio. réve. al.priore.

p SEd ſciendum. *Comprehendi.* quo ad ſententiam.

q *Cõplecti.* quo ad verba, nec quo ad ſẽtẽtiã ante ſenatuſcon.Mar.

r *Qui pari.* ſ. gradu in quo eſt conſobrinus. ſ. in quarto,qualis eſt patruus magn* & alij qui ſunt inſti.de gra.cognatio.§. quarto gradu. itẽ priorẽ. i. proximiorem quàm ſobrinus, qualis eſt frater,ſoror,qui ſunt in ſecũdo, vt inſtitu. de gradi.cogna.§. ſecundo gradu. de quibus nõ eſt dictũ in.l.j.ſed tantũ de patruelib*.Itẽ qualis eſt fili* fratris qui eſt in tertio.ſed licet nec verbis, nec ſentẽtia ante ſenatuſc. Mar. iſtæ perſonæ cõprehẽdãtur: ex interpretatione tamẽ huius Martiani cõtinebuntur amodo ſentẽtia.Alij dicũt has perſonas nõ cõtineri verbis. nec ſentẽtia.& qđ dicit in fin.ad nouercas tantũ & ſponſas referũt. Itẽ cõtinua. l.ſequentẽ cum iſta.Ac.

*Glo in iſta l. in ver. cauerit.eſt ſin. ad hoc, q proxeneta ad reſtitutionem vſuratũ tenet, quas debitor ſoluit creditori, perinde ac ſi eas recepiſſet. Bolo.

ſ CVm pater.*Vt.* i. ſicut.Liberorũ,id eſt filiorũ:vt.ſ.de gradibus.l.Labeo.&.ſ. de teſti.l.in legibus.

DIuus.] CASVS.Qui filiũ occidit quẽ cũ nouerca iacere credebat, & erat forte verũ,deportat in inſulã.Fr.

d *Auiam*.idem puto & in infinitum:argu.ſupra de in ius vocan. l.quique.§.parentes.Accur.

e *Matruelem*.id eſt amitinam:vt inſti.de gradi.§.iiij.cum infra dicatur de conſobrina.

f *Conſobrinam*.no.quòd non excedit quartum gradum ex latere.

g *Socrum*.aliàs ſocerum:& bene:& comprehendit etiam ſocrum: vt infra de verb.ſign.l.j.aliàs ſocrum.

h *Patronum*.expone vt ſupra de in ius vocan.adoptiuum.§.j.

i *Vt*.hoc vt,abundat,propter aliud vt,quod eſt in princip. l. ſic. C.de agri.& cen.l.litibus.li.xj.

k *Pœna*.no.q primo dicit de linea aſcendente.& dic, in infinitũ. ſecũdo de tranſuerſali,& ponit de tertio & quarto gradu.idem in ſecundo:vt:j.eo.l.ſed ſciendum.tertio de quibuſdã affinibus : de quibus adiicit in.l.ſed ſciendũ.&.l.cum pater.quarto de linea deſcendenti:& hoc in infinitũ.Sed duo obſtant: primo quia dicit q l.Cor.de ſica.habet locũ. ſed alibi dicitur aliã pœnã habere locũ, & hanc & omnem ſolennitatẽ ceſſare: vt inſti.de pu.iud.§.alia.& C.e.l.j.quæ ſunt contra.Sol. hæc per illas corrigitur. vel ſecũdum Io.hic tenetur:ſed nõ accuſatur.vel dic q tenetur pœna.l. Cor.id eſt capitis.nam vtraq; eſt pœna capitis:licet diuerſo modo imponatur. vel dic,nulla alia, ſi primo illa.l.Cor.accuſetur:vt.ſ. de accu.l.ſenatus.Vel dic q contraria habent locũ in patre & in matre, & in aliis perſonis hic enumeratis:arg.j.eo.l.proxi. Secũdo obiicitur,quia non iſtæ perſonæ omnes hac.l. videntur contineri, ſed ſolummodo pater,mater,auus,& auia:vt.j.e.l.pe.Solu.vt ibi.

t *Deportaſſe*.videbatur excuſari pater propter adulterium,cum filius erat vilis:vt.ſ.de adul.l. marito. ſed non in opere veneris. Itẽ ſecundo,quia patri licet occidere filiũ: vt ſupra de lib. & poſthu. l.in ſuis.ſed illud quando vt pater. ſed hic vt adulterum & extraneum latronem.relegatur ergo , quia accuſare, non occidere debuit:vt ſupra titu.j.l.inauditum.à Pompeia excuſatur propter iuſtum dolorem : vt ſupra de adul.ſi adulterium.§.imperatores.Itẽ & quia meruit filius perdere filij priuilegium, cum deliquit non vt filius:vt in authen.vt cum de ap.cog.§.cauſas.col.viij. Itẽ quia vt latronem,non vt filium occidit:vt ſubiicit.

u *Conſiſtere*.vt & ſupra de adul.l.nec in ea.§.pe.

VTrum.] CASVS. Non ſolum filius qui occidit patrem, punitur hac.l.ſed etiam ſi fuit tantum cõſcius. idem in extraneo. item creditor qui mutuat pecuniam ad venenum comparandum , vel vt detur alicui qui occidat patrem : punitur hac. l. Item proxeneta qui hoc ſciens inuenit pecuniam ad hoc. Item qui fideiuſſerunt pro hac pecunia. & hoc dicit hæc. l. & ſequen. Franciſcus.

x *Occiderunt*.tantum.

y *Conſcij*.[a] ſubaudi,& participes. nam ex ſola ſcientia non punitetur.

z *Adficiendi ſunt*.at plus puniũtur,quàm ſi ipſi occidiſſent: cum extranei.l.Corne.teneantur,ſi occidant.

a SI ſciẽte. *Ad ſcelus*.id eſt delictum.

a]Hic habetis gloſſ valde not.& ſingu.ad hoc q conſcius delicti non delinquit, niſi procurauerit ſ delicto. & iſtud verũ.niſi delictũ cõmittatur eius vi o adiutia ei illatã:& cõmittatur eo tacẽte,ſecũdum glo no.in.c. pe. extra de homin.licet aliqui cõtra dicãt in hoc vltimo. Bol.

A quo

UNED

a *A quo*.id eſt ei à quo data eſt pecunia.
b *Cauerunt*.id eſt fideiuſſerunt.aliàs curauerint.Et not. arg. contra proxenetas, vt teneantur reddere vſuras ſecundum eccleſiam, ac ſi ipſi accepiſſent. & fa.infra titu.j.l.lege Cor. A

P*Arricidij*.] CASVS. Accuſatus parricidij, interim decedens, ſi mortem ſibi intulit, fiſcus ei ſuccedit. ſi naturaliter deceſſit, & teſtatus: inſtituti ſuccedunt.ſi inteſtatus deceſſit:& agnati eius ei ſuccedunt.Fran.

† Cauere ab aliquo, eſt cautionẽ ab eo exigere. Bu.hic.

c *Poſtulatus*.id eſt accuſatus.
d *Debebit*.vt.C. qui teſta.face.poſſ.l.ij.&.j̃.de bo.eorum qui ante ſententiam.l.fi.
e *Quem voluit*. finitur ergo hic crimen morte: vt & aliàs regulariter: vt.s̃.de accuſa.l.ex iudiciorum. & fa. C. ſi reus vel accuſ.mort.fue.l.defunctis.

P*Oena*.] CASVS. Hic dicit quæ ſit pœna parricidij. Secundo dicit: qui aliquam perſonã occidit, exceptis his qui nominantur in. l. j. huius titu.capite punitur, aut vltimo ſupplicio dãnatur. Tertio dicit:filius furioſus ſi occidat patrẽ,nõ punitur.

* Vide in hanc. l. Cæliũ Rhodi.li. lect. antiqua.11.c.21. & Cic. pro Roſcio Amerino. & in Oratore.

f *Sanguineis*. i. de ligno illo.vel dic de quocunque,dummodo ſanguis exeat.i.ſic verberetur.
g *In culleo*. de corio cocto.
h *Gallinaceo*. id eſt cum gallo qui non habet teſticulos,quia fortius pugnat cum ſerpente: vel gallo qui habet teſticulos: & gallinaceo, qui non habet, ſecundum alios: vnde dicimus in vulgari, iſte eſt gallus gallinaceus.i. fœmine⁹. vel dic gallinaceus, qui diligit gallinas: qui fortior eſt: vt vir vxorius, qui diligit vxorem.

† Beſtiis obiecti, ſeu ſubiecti, & damnati ad beſtias, differunt: illi nanque (vt pote inermes) à beſtiis confeſtim laniabantur, hi vero cũ eis pugnabant armati. vide Bud. j̃. de pœ.l.aut dãnũ.§. quicunque.

i *Alioquin*. imò videtur in proximũ amnẽ: vt.C.eod.l. j. & inſtitu. de pub.iudi.§. alia. Sol. hic non erat.vel dic mare comprehẽdere etiam amnem & flumen,cum mare ſit cõgregatio aquarum multarum.

didérĩt,aut à quo [a] ita cauerũt.[b] †

Qui parricidij poſtulatus eſt,& nondum condemnatus,poteſt teſtamentum facere, niſi ſibi mortẽ metu pœnæ conſciuerit: quia tũc fiſcus ſuccedit.hoc dicit.

VIII. IDEM *libro octauo Diſputationum.*

PArricidij poſtulatus [c] ſi interim deceſſerit: ſi quidem ſibi mortem cõſciuit, ſucceſſorem fiſcum habere debebit. [d] ſi minus, eum quem voluit [e] ſi modò teſtamẽtum fecit.ſi inteſtatus deceſſit, eos heredes habebit, qui lege vocantur. B

IX. MODESTINVS *libro duodecimo Pandectarum.*

POena parricidij * more maiorum hæc inſtituta eſt, vt parricida virgis ſanguineis [f] verberatus, deinde culleo [g] inſuatur cum cane, gallo gallinaceo, [h] & vipera & ſimia: deinde in mare profundũ culleus iactatur. hoc ita, ſi mare proximũ ſit: alioquin [i] beſtiis obiicitur † ſecundũ diui Hadriani conſtitutionẽ. Qui alias [k] perſonas occiderint præter matrẽ & patrem, & auum & auiam, [l] quos more maiorum puniri ſupra diximus: capitis [m] pœna plectẽtur: aut vltimo ſupplicio [n] mactantur. C

Nemo debet duplici contritione conteri, quia afflicto non eſt danda afflictio.hoc dicit.

Sanè ſi per furorẽ aliquis parentem occiderit, impunitus erit: vt diui fratres reſcripſerunt ſuper eo qui per furorẽ matrẽ necauerat: nam ſufficere furore ipſo eũ puniri: [o] diligentiúſq; cuſtodiẽdũ eſſe, aut etiam vinculis coërcendum. [p]

X. PAVLVS *libro ſingulari de pœnis omnium legum.*

EOrum qui parricidij pœna teneri poſſunt: ſemper [q] accuſatio permittitur. D

k *Qui alias*. quæ non continentur appellatione parentum, ſcilicet prout probatur inſtit.eo.titu.§.alia.& ſupra,l.j.Alij dicũt quæ appellatione parricidij continentur.
l *Et auiam*.& alias ſimiles,quas habes.s̃.l.j. &.C.e. l. j. quæ ſunt contra.vel illi ſoli verbis & ſententia:alij ſententia tantum: vt ſupra eo.l.ſed ſciendum.ſed prima placet.ſimilis expoſitio fit. C. de adul.l.ita nobis.& ſupra de noua.l.cui.
m *Capitis*.ſcilicet ciuitatis amiſſione:vt ſupra.l.diuus.
n *Supplicio*.forte in metallum,vel deportatione,quæ ſunt ſimiles morti: vt. j̃. de pœnis.l.capitalium.in princ.vel dic propriè: vt.s̃. titu.j.l.iij.§.pe.& optimè dicitur inſtit.eo.de publi.iudi.§.j.
o *Puniri*.ſic ſupra titu.j.l.infans.& dic vt ibi.
p *Coercendum*.ſupra de offi.præſi.diuus.
q E*orum. Semper*. id eſt in perpetuum eſt accuſatio parricidij. ſic infra tit.j.qui falſam.in fi.& ſupra ad leg.Iul. de adul.l. mariti.§.fin.& ad Sil.l.in cognitione.& de accu.l.j.regulariter cõtra.C.de fal.l.querela.

DE LEGE CORNELIA DE FALSIS, & de ſenatuſconſulto Liboniano.

Facto ſcilicet ad eam ſupplendam.

Hæc pulica lex appellatur vulgo Cornelia teſtamentaria, quia de teſtamentis falſis præcipue lata eſt. Et ex alio capite quod fuit de falſa moneta, lex Cornelia nummaria. S.C. Libonianũ ad pœnam legis Corneliæ de falſis redigit teſtamentariũ qui ſibi ſua manu hereditatẽ aut legatum adſcripſit voluntate teſtatoris, ac præterea legatum pro non ſcripto eſſe iubet, & apud heredem remanere cum onere. idem etiam dixere Claudianũ, quia ex edicto manauit Claudij Neronis. Cuia.

* Ad legem Corneliam.

DE LEGE * CORNELIA DE FALSIS, [& de ſenatuſcõſulto Liboniano.]

TITVLVS X.

Diuiditur in tres partes. Primò loquitur de eo qui verè falſum cõmiſit, & in hoc proponũtur ſeptẽ vel octo caſus. Secundò loquitur de eo qui commiſit quaſi falſum. Tertiò ponitur pœna falſi, & quaſi falſi. ſecunda ibi, ad teſtamẽta. tertia ibi, pœna loquitur in ſcribente falſum: vel in eo qui tradidit dicta teſtium falſa iudici. Bart. B

I. MARCIANVS *libro quartodecimo Inſtitutionum.*

POena legis Corneliæ [r] irrogatur ei qui falſas † teſtationes faciendas, [ſ] teſtimoniáve falſa inſpiciẽda dolo malo coiecerit. [t] * Item ob inſtruendam aduocationem, [u] teſtimoniáve pecuniam acceperit, pactúsve fuerit, ſocietatem coierit ad obligationem innocẽtium: ex ſenatuſconſulto [x] coërcetur. Sed & ſi quis ob renuntiandum [y] remittendúmve teſtimonium, dicendum vel non dicendum, pecuniam acceperit: pœna legis [z] Corneliæ adficitur: & qui iudicem corruperit, corrumpendúmve curauerit. [a] Sed & ſi iudex conſtitutiones principum neglexerit, punitur. [b] Qui in rationibus, [c] tabulis, [d] cerciſve † vel alia qua re [e] ſine conſignatione * falſum fecerint, vel rem amouerint: [f] perinde ex his cauſis atque ſi erant falſarij, [g] puniuntur. Sic & diuus Seuerus lege Cornelia de falſis damnauit præfectũ Ægypti, quòd inſtrumẽtis ſuis cum præerat prouinciæ, falſum fecit. Is qui aperuerit [h] viui teſtamẽtũ, legis Corneliæ pœna tenetur. Is qui depoſita inſtrumẽta apud aliũ, ab eo [i] C D

r P*oena legis. Cornelia*. ſ. de falſis. Accur.
ſ *Faciendas*. ſ. vt aliter ſcriberẽtur dicta teſtiũ, quàm dixiſſent. Itẽ curauit vt iudex inſpiceret ea falſa dicta tanquã vera. & hoc ſubiicit. & facit infra.e.l.falſi.

† in falſas teſta fac. teſtimoniáve falſa inuicẽ dicenda do.ma. coierit. Sic.j̃.eo.l. 9. §.pœna. legitur

t *Coiecerit*. aliàs cõiecerit.i.procurauerit. Acc.
u *Aduocationem*. accepit quis pecuniã vt falſam aduocationẽ faceret. Item vt faceret falſum teſtimonium: vel etiam verũ redderet per pecuniã: vt diximus de iudice qui accepit vt etiam bonam ſentẽtiam det: vt ſupra de condi. ob tur.cau.l.ij.

* pro coniecerit.

x *Ex ſenatuſcon*. Voluſiano: vt.s̃.tit.iij.l.ex ſenatuſcon.& dic vt ibi.
y *Ob renuntiandum*. officialis, puta notari⁹ retulit iudici talem tuliſſe teſtimoniũ qui nõ tulerat: & hoc per pecuniã. vel idẽ notarius pecuniã accepit vt remitteret dicendũ, vel non dicendũ. nã etiã quẽ gratis debet relaxare, ſi pecunia accepta relaxet, ex hac.l.tenetur: ar. eius quod de iudice dixim⁹. Vel dic, non dicendum idẽ ſignificare qđ etiam dixerat remittendũ. Vel dic quòd accepit ob nõ dicẽdũ aduerſario producentis.

† ſcriptum ita eſt pro ceris, per ei diphthõgũ.
* Etiã ſi tabulæ conſignatæ non ſint. in quo maximè falſum admittebatur.

z *Pœna legis*.quæ eſt infra ea.l.§.fi.
a *Curauerit*.vt infra eo.l.qui duobus.ij.reſpon.
b *Punitur*.hac.l.& aliis etiam: vt not.C.ad leg.Iul.maie.l.j. Et no. quòd ſecũdum.ll.debet iudicare: ad quod eſt quod no. C. de iu.l. rem non nouam.authen.ibi poſita.& facit infra eo.l.fi.
c *Qui in rationibus*. quid ſit ratio, dic vt ſupra de eden. ſi quis ex.§. rationem.& dic, in membranis: vt differat à ſeq.Accurſius.
d *Tabulis*. ſ.ligneis, vel lapideis: vt.s̃.de ſecun.ta.l.j.Accur.
e *Alia qua re*.vt cum ſubſcribitur pro quãto detur liber: vel alia ſigna: quia alio ſigno quãdoque aliquis ſignat torſellum, vel alias res: in quibus poteſt committi falſitas.
f *Vel rem amouerint*.i.veritatem amouerint, id eſt fecerint vt verũ apparere non poſſit: vt.j̃.eo.l.Paulus.§.j. vnde dicimus: ita eſt in re, id eſt in veritate: & hic eſt bonus nomine & re.Accur.
g *Falſarij*.ex alio falſo, de quo conſtaret.
h *Is qui aperuerit*.aliàs peruerterit: aliàs aperuerit. & facit infra de pœnis.ſi quis aliquid.ij.§.qui viui.Accurſius.
i *Ab eo*.ſcilicet depoſitario.

prodita eſſe aduerſariis ſuis dicit: accuſare eum falſi poteſt. [a]

Hic incipit ſecunda pars: in qua incipit tractare de crimine falſi. Bartolus.

Ad teſtamenta militum ſenatuſconſultum pertinet: quo lege Cornelia [b] tenentur, qui ſibi legatum fideicommiſſúmve adſcripſerint. Inter filium & ſeruum [c] & extraneum teſtamentum ſcribentes hoc intereſt, quod in extraneo [d] ſi ſpecialiter ſubſcriptio facta eſt: [e] *Quod illi* [f] *dictaui, & recognoui*: [g] pœna ceſſat, [h] & capi poteſt. in filio vel ſeruo vel generalis [i] ſubſcriptio [k] ſufficit & ad pœnam euitandam, [l] & ad capiēdum. Ex illa [m] quoque cauſa falſi [n] pœnæ quis ſubiicitur, vt diui quoque Seuerus & Antoninus conſtituerunt, vt tutores & curatores, & qui officio depoſito non reſtituerunt tutelam vel curationem, cum fiſco contrahere non poſſint: [o] ac ſi quis aduerſus hanc legem profectus, [p] ærario obrepſerit: vt perinde puniatur, ac ſi falſum commiſiſſet. Sed ad illos [q] hoc non pertinet (vt iidem principes reſcripſerunt) qui antequam tutelam ſuſciperent, hæc geſſerunt. [r] nec enim excuſationes [ſ] admiſiſſe, ſed fraudes excluſiſſe. Iidem principes reſcripſerunt, ita demum eum qui rationem tutelæ vel curæ nondum reddidit, cum fiſco contrahere nō debere, ſi viuat is cuius tutela adminiſtrata eſt. nam ſi deceſſerit, licet nondum heredi eius rationem reddiderit, iure eum contrahere. [t] Sed ſi iure hereditario ſucceſſerunt in fiſcalem contractum tutor vel curator, [u] licet ante rationem redditam: non puto pœnam [x] locum habere, licet adhuc viuat is cuius tutela vel cura adminiſtrata eſt.

Hic ponitur tertia pars de pœna falſi, & quaſi falſi. Bartolus.

Pœna falſi, [y] vel quaſi falſi, deportatio eſt, † & omnium bonorum publicatio. [z] Et ſi ſeruus eorum [a] quid admiſerit, vltimo ſupplicio adfici iubetur.

II. PAVLVS *libro tertio ad Sabinum.*

QVi teſtamentum amouerit, celauerit, eripuerit, * deleuerit, interleuerit, [b] ſubicerit, reſignauerit, quíve teſtamētum falſum ſcripſerit, ſignauerit, recitauerit dolo malo, cuiúſve dolo malo id factum erit: legis Corneliæ pœna damnatur.

III. VLPIANVS *libro quarto Diſputationum.*

QVi ignorans falſum eſſe teſtamētum, vel hereditatem adiit, [c] vel legatum accepit, vel quoquo modo agnouit: falſum teſtamentum dicere non prohibetur. [d]

IIII. IDEM *libro octauo Diſputationum.*

a *Falſi poteſt.* & eſt infra de pœnis. ſi quis aliquid. ij. §. inſtrumenta item iniur. vt ſupra depoſiti. l. j. §. ſi quis tabulas. & act. in fac. ſubſidiaria Aquil. vt ſupra ad leg. Aquil. ſi quis teſtamentum. §. ſed & ſi quis. facit ſupra de tab. exhi. l. locus. §. ſi quis dolo.

b *Lege Cornelia.* de fal. ad quod eſt. C. de his qui ſibi adſcri. l. pe.

c *Inter filium & ſeruum.* ſiue extraneus, ſiue filius, vel ſeruus, ſi ſine iuſſu adſcribant ſibi, vel alij qui tangit eos per poteſtatem, incidunt in Corne. & legatum non habent. ſed ſi iuſſu, filius vel ſeruus à pœna Cornel. excuſantur: licet legato carent: extraneus in nullo excuſatur. Vltra ſi filius, vel ſeruus, vel extraneus ſibi adſcribant, & poſtea teſtator recognouit: ſi quidem ſpecialiter, prodeſt filio & ſeruo, & etiam extraneo quo ad vtrunque. ſi vero generaliter: tunc filio vel ſeruo prodeſt quo ad vtrūque, & etiam extraneo quo ad pœnam legis Corne. tantùm. & probantur hæc hic, & infra eodem filius &. l. diuus. Et facit ad hoc ꝙ plus ſpecialis quàm generalis recognitio valeat, ſupra communia prædi. l. in tradendis. & ſupra de acqui. here. ſi quis mihi §. iuſſum. Accur.

d *In extraneo.* ergo in emancipato qui extraneus eſt: vt infra. e. fili⁹. ſed contra. C. eo. l. j. Solu. vt ibi. Accur.

e *Facta eſt.* poſtea à teſtatore.

f *Quod illi.* verba ſubſcriptionis.

g *Et recognoui.* id eſt illud recognoui: & placet mihi, & confirmo.

h *Pœna ceſſat.* ſed quo ad pœnam euitandam etiam generalis ſufficit: vt infra eo. diuus §. plane.

i *Vel generalis.* vel pro ſaltem, vel pro etiam.

k *Subſcriptio.* ſpecialis eſt ſi dico, decem quę tibi adſcripſiſti, recognoſco & confirmo. generalis, quando ſic: omnia quæ tibi Titio adſcripſiſti (vel etiam non nominando perſonam) confirmo.

l *Euitandam.* imò ſinè ſubſcriptione pœnam euitant: vt infra eo. l. filius. &. C. eo. l. fi. & dic vt. C. eo. l. ij.

m *Ex illa.* aliàs eſt. §. & aliàs non eſt. §.

n *Falſi.* i. ſi aliquis hanc ſubſcriptionē falſificauerit. vel dic, etiam ſi verum ſcripſit: ſed teſtator generaliter vel ſpecialiter non recognouit, vt prædixit. Item an in nuncupatiuo habeat locum.

o *Non poſſunt.* nec contrahere matrimonium cum pupilla: vt. C. de inter. ma. l. ſi patris. videntur enim fraudare fiſcum, quaſi adſerant ſe nulli teneri: vt. C. ne tut. vel cura. vec. con. l. j.

p *Profectus.* in lib. Al. præfecto: & bene. ſed in li. R. pręfectus ſcilicet quòd videtur puniri præfectus, ſi obrepſerit cōtrahendo cum tutore: & eſt præfectus, id eſt, procurator fiſci: vt & ſupra de fideicom. lib. l. iiij. §. ſi bona.

q *Sed ad illos.* ſcilicet tutores vel curatores.

r *Geſſerunt.* id eſt cum fiſco contraxerunt.

ſ *Excuſationes.* id eſt dicere, licet tutor qui prius cum fiſco contraxerat, non excuſat ſe à tutela poſtea ei delata, cum poſſit ex aliqua cauſa: non ideo tenetur crimine falſi, ſed quando fraudem committeret: quod eſſet ſi prius fuiſſet tutor, & tunc contraheret cum fiſco. & ſic admiſiſſe & excluſiſſe ad tutores refertur: vel fraudem excluſiſſe quo ad puillum fictione huius. l. & ſic in veritate in fraudem pupillorum ſit factum: tenetur tamen crimine ſtellionatus: vt ſupra de pign. ac. tutor. §. cōtrariam. An autem hęc ſit iuſta excuſatio à tutela, quia cum fiſco contraxerat? quidam ſic: vt. C. ne tu. vel cu. l. j. in fi. vel dic contra: vt. C. de excu. tu. l. coloni. & illam, ne tu. vel cu. expone vt ibi dixi. Alij dicunt quòd admiſiſſe & excluſiſſe refertur ad principes quaſi dicat principes nō admittunt excuſationē à tutela, quia tenetur fiſco: ſed excludunt fraudem quæ eſſet in contrario caſu ſcilicet quādo prius fuiſſet tutor. & facit. C. de inter. ma. l. iiij. aliàs. iij. & de iure fiſc. l. j. Item not. ex hoc §. quòd fraus facta fiſco, inducit hoc crimē: ſed facta pupillo, non. & ſic fiſcus fauorabilior eſt. [a] Accurſius.

t *Eum contrahere.* facit ſ. de rit. nup. l. non ſolū. §. ſi puellæ. & de admi. tut. l. ex pluribus.

u *Vel curator.* quia ſucceſſerunt eis qui fiſco tenebantur. & facit infra de decu. l. decurio qui. & infra de re mili. l. milites prohibentur. §. fin. & ſupra quod cum eo. l. iiij. §. ſoli. &. C. de euic. l. fi. & ſupra quę res pig. ob. poſ. l. Ariſto. & ſupra de inoffic. teſta. l. filius. §. multo. Sed argu. contra in authen. vt hi qui ob. ſe ha. per. res mi. §. hac itaque. verſic. ſed & ſi quis. col. vj.

x *Pœnam.* ſ. l. Corne. de fal. Accurſius.

y *Pœna falſi.* vt ſi vtitur falſo inſtrumēto ſcienter, quod non fecit: vt C. eo. ſi falſos. quod nō videtur bonum exemplum: vt infra eo. l. falſi §. ordine. ſed dic exemplum ſupra ea. l. §. tutores. Item in eo qui ſibi adſcribit: vt ſupra. §. ad teſtamenta.

z *Publicatio.* hoc hodie corrigitur: vt in authen. vt nul. iudi. §. fin. col. ix.

a *Eorum.* quę prohibentur leg. Cor. Et no. hic pœnā fal. vel quaſi: vt. C. eo. l. vbi. in fi. & inſtit. e. de pub. iud. §. item lex. ſed quandoque grauior, quandoque mitior imponitur caſualiter: vt. C. eo. l. maiorem. & infra eo. l. quicunque. &. l. diuus. §. j. &. l. hodie. §. j. & l. qui duobus. Accurſius.

b *QVi teſtamentum. Interleuerit.* & in hoc videtur eſſe cōtra infra. e. l. falſi. §. j. Solu. hæc ſecundum illam. Item contra infra de pœnis. ſi quis aliquid. ij. §. qui viui. ſed ibi ipſo iure non valebant, quia non erant ſignatæ tabulæ. ad quod infra eo. ſi quis legatum. & facit ſupra eo. l. j. §. qui in rationibus. &. §. ſequen. & infra eo. l. ſi quis patris. &. l. Paulus. §. j. &. C. de Iuſtini. co. con. §. hunc igitur. &. C. eo. l. eum. & ſupra de dolo. ſi quis adfirmauerit. in fi. Accurſius.

QVi ignorans.] CASVS. Heres qui adiuit hereditatem, ille qui accepit legatum, credens teſtamentum valere, poteſt accuſare teſtamentum de falſo. Franciſcus Accur.

c *Adiit.* Quomodo potuit adire: vt ſupra de acquiren. here. l. cum falſum? Reſpon. erat falſum in aliquo legato: non in inſtitutione heredis. Vel dic, ignorans adire poteſt: vt. C. de edic. diui Hadria. tol. l. ij. at ibi ſciebat, quia quæſtio iam erat mota. Accurſius.

d *Non prohibetur.* facit ſupra de inoffi. teſt. Papinianus. §. ſi conditioni. &. l. nihil. §. ſi cum filius. &. l. mater. &. C. eo. licet. &. ff. de his quibus vt indig. l. poſt legatum. hic tamen poſt legatum videtur facere diſtin. inter agentem primo de inoffic. teſta. & agentem de falſo. & dic vt ibi. Accurſius.

a] Adde q̃d notaui in addi. ad Iac. Rebuffi. in ru. de iu. fiſc. nume. 5. in verſi. fiſcus. C. lib. 10.

† Lex autem antiqua falſi conuictū de ſaxo deiici iubebat, vt refert Alex. ab Alex. lib. 6. Gen. dier. ca. 10.

* rapuerit.

Si quis.

S*I quis.*] CASVS. Qui falſo ſibi legatum adſcribi curauit, & deceſſit: ab herede eius hoc legatum extorquetur. Secũdo dicit: A filius heres inſtitutus, grauatus in codicillis reſtituere hereditatem alicui, hos codicillos deſtruxit, & deceſſit. apud fiſcum quarta remanet. Franciſcus.

a *Extorquendum eſt*. turpia enim &c. vt. ſ. de calum. l. in heredem. & quod met. cau. l. quod autem. & infra eod. l. cũ falſi. &. l. ſi quis patris. &. C. ex deli. defun. l. j. & confiſcantur: vt infra proxi. §. Sed ar. contra infra eo. filius. §. fin. ſed infra proxi. §. ſolues. Accurſius.

b *Codicillos*. quibus rogatus erat reſtituere alij hereditatem.

Aug.'i 2.c.2. c *Fiſco*. ſi habes fiſco: dic vindicandum efficaciter. & erogari, id eſt detineri: quod eſt quarta: vt. C. ad. l. Fal. l. etiã. ſed ſi habes à fiſco: dic quòd fideicom. à fiſco vindicabit, id eſt petet dodrantem, vt hic, & ſupra ad Sil. l. cum fiſco. & infra de iure fiſci. l. dicitur. & ſic quartam ſibi retinet: vt dixi. nec ob. infra eod. filius. §. fin. & ſupra de his quę pro nõ ſcri. l. fi. vbi remanet heredi: quia hic deliquit heres, ibi non. Ad quod eſt. ſ. ad Trebel. l. Paulus reſpon. ſi certa. & de his quib. vt indig. l. reſcriptum.

d *Erogari*. id eſt retineri. Accurſius.

SI quis cum falsò ſibi legatum adſcribi curaſſet, deceſſerit: id heredi quoque extorquẽdũ eſt. [a] Inde diuus quoque Marcus, cum quidã à patre heres inſtitutus codicillos [b] intercidiſſet, & deceſſiſſet: fiſco [c] tãtum eſſe putauit vindicandum, quantum per codicillos erogari [d] poſſet: id eſt vſque ad dodrantem.

V. IVLIANVS *libro octagenſimoſexto Digeſtorum.*

SEnatus pœnam remiſit ei [e] qui legata à ſe [f] teſtamento data, [g] codicillis ſua manu ſcriptis ademerat. [h] ſed quia & iuſſu patris id fecerat, & annorum [i] vigintiquinque erat: hereditatem quoque ei capere [k] permiſſum eſt. B

Si legatum eſt inualidum ratione rei legatæ, vel alterius vitij viſibilis: adſcribens pœna falſi tenetur: ſecus ſi vitium eſſet inuiſibile. Bartolus.

VI. AFRICANVS *libro tertio Quæſtionum.*

SI quis legatum ſibi adſcripſerit, tenetur pœna legis Corneliæ, quamuis inutile legatum ſit. [l] Nam & eum teneri conſtat, qui C eo teſtamento quod poſtea ruptum, [m] vel etiam quod initio non iure [n] fieret, legatum ſibi adſcripſerit. hoc tamen tunc verum eſt, cum perfectum [o] teſtamentum erit. cæterum † ſi non ſignatum fuerit, magis eſt vt ſenatuſconſulto locus non ſit: ſicuti nec interdictum de tabulis teſtamenti exhibendis locum habet. prius enim oportet eſſe aliquod teſtamentum vel [p] non iure factum, vt ſenatuſconſulto locus ſit. nam & falſum teſtamẽtum id demum rectè dicitur, quod ſi adulteriũ [q] non eſſet, verumtamen teſtamentum rectè dicetur. Similiter igitur & non iure factum teſtamentum id appellatur, in quo ſi omnia ritè facta eſſent, iure factum diceretur. Si inſtitutus heres exheredationem nominatim filij [r] vel aliarum perſonarum [ſ] adſcribit: ſenatuſconſulto tenetur. Similiter & is [t] qui libertatem ſua manu ademit ſerui * teſtatoris, & maximè cui à ſe legata vel fideicommiſſa data erãt: ſenatuſconſulto tenetur. Si patronus teſtamento liberti legatum ſibi ſcripſerit, & venia impetrata [u] abſtinere legato iuſſus eſt: an emolumentum bonorum poſſeſſionis contra tabulas habere poſſit? Et magis placet non poſſe. [x] Nec tamen huic conſequens eſt, vt & ſi vxor dotem, [y] vel creditor id quod in diem ſibi deberetur, ſibi adſcripſerit, & ſimiliter venia impetrata abſtinere ſe legato iubeãtur: aut mulieri dotis, aut creditori actio ſua denegari debet: ne eorum vterque meritò debito [z] careat.

*ſeruo.

†Scribẽ. hic dicunt hunc textũ valde not. ad hoc, quòd licet notarius nõ poſſit ſibi adſcribere in teſtamento alterius, nec eſſe rogatus ad ſui vtilitatẽ: tamen poteſt ſibi adſcribere mercedẽ ſuam, & poteſt eſſe rogat⁹ de hoc. Bolog.

S*Enatus.*] CASVS. Filius ſcripſit teſtamẽtum patris, in quo eſt heres à patre inſtitutus, & legata pluribus relicta. poſtea filius idem ſcripſit codicillos patris, in quibus legata omnia à patre in teſtamento relicta erant reuocata. dicitur hic ꝙ remittitur filio pœna falſi, eo quòd erat minor. xxv. annorum, & fecerat iuſſu patris: & erit heres patris. hoc dicit. Franciſcus.

e *Ei*. ſcilicet filio.

f *A ſe*. herede inſtituto.

g *Data*. id eſt danda relicta.

h *Ademerat*. per quod videtur adſcribere in codicillis.

i *Annorum*. id eſt in his annis. non enim eos compleuerat, aliàs D magis eſſet ratio in contrarium. Accurſius.

k *Capere*. vt. C. eo. l. j.

S*I quis.*] CASVS. Qui adſcribit ſibi legatum, tenetur pœna. l. Cor. licet ſit inutile legatũ, vt quia rei ſacræ. idem ſi teſtamentum in quo ſibi adſcripſit, eſt poſtea ruptum. ſecus ſi teſtamẽtum non ſit perfectum: vt quia non ſignatũ. nam qui in tali teſtamẽto adſcripſit, non punitur, cum nec teſtamẽtum ſit, nec interdictum de tabulis exhibendis competat. Item heres inſtitutus ſi adſcribat ex heredi. filij vel aliarum perſonarum: punitur per hanc legem. idem ſi ademit ſua manu libertatem relictam ſeruo. Vltimo dicit: patronus in teſtamẽto liberti adſcripſit ſibi legatum: & impetrata venia vt remittatur pœna falſi, abſtinuit à legato. dicitur quòd nõ habet bo. poſ. contra tabu. teſtamẽti liberti prædicti. ſecus ſi vxor ſcribit in teſtamento viri dotem ſibi pure reſtitui, vel creditor id quod in diem ſibi debetur, & venia impetrata abſtinet ab huiuſmodi legato. nam mulier bene poterit petere dotem tempore à lege ſtatuto, & creditor debitum die veniente: cum non eſſet bonum debito eos carere. Franciſcus.

l *Legatum ſit*. puta rei ſacræ, vel fundi Albani: vt ſupra de leg. j. l. apud Iul. §. j. Et not. pœnam, licet non habeat effectum delictum. ſic. C. de adulte. l. eum. & ſupra de calum. l. & generaliter. ſed arg. contra ſupra quod quiſque iur. l. j. in fi.

m *Ruptum eſt*. natiuitate poſthumi: vt inſtit. quib. mo. teſta. infir. §. j. idem de irrito: vt. §. alio. dicto tit. item ſi aliud ſecundum fecit. ar. ſupra de tabu. exhib. l. j. §. ſiue autem. Accur.

n *Non iure*. puta præterito filio iam nato, vel nõ rite exheredato. Accurſius.

o *Perfectum*. ea perfectione quæ dicitur inſtit. de teſta. ſcilicet. vij. teſtium præſentia: & quòd ſigillent, & quòd ſubſcribãt. licet quo ad præteritiones vel exheredationes non ſit perfecte factum: quia non ſit rite factum. & ſecundum hoc intelligitur etiam de tabu. exhi. l. j. §. hoc interdictũ. quæ eſt contra. & quemadmo. teſt. ape. l. ij. §. j. quibus dicitur quòd etiam pro imperfecto teſtamento datur interdictum. Nã dicit imperfectum quo ad pręteritiones vel exheredationes: aliàs autem erat perfectum, vt hic dicitur. Cæterum ſi nec quo ad iſta eſſet perfectum, nec illud interdictũ daretur: vt hic ſubiicit. & facit infra de pœnis. l. ſi quis aliquid. ij. §. teſtamenta. Alij dixerunt. ꝙ pro falſo & imperfecto non habet locum. l. Cor. nec interdictũ de tab. exhib. nec illud quẽadmodũ teſt. ape. pro falſo vero & imperfecto omnia hæc locum habent, & colliguntur ex hac lege.

VII. MARCIANVS *libro ſecundo Inſtitutionum.*

NVllo modo ſerui cum dominis ſuis conſiſtere poſſunt: cum ne quidem omnino iure ciuili, neque iure prætorio, neque extra ordinem computantur: [a]

p *Vel*. pro etiam. & nõ iure, expone vt. ſ. vel ꝑ ſaltem. Accurſius.

q *Adulterinum*. id eſt falſo fabricatum. ad quod fa. infra de verbo. ſign. l. Paulus.

r *Nominatim filij*. ſcilicet teſtatoris, non ſui ipſius: vt ſupra de contra tabu. l. non putauit. §. ſi quis ſua manu. & infra eodem. l. impuberem. in fi.

ſ *Perſonarum*. quas neceſſe habet exheredare, vel inſtituere: vt inſtitu. de exhe. lib. §. fin.

t *Et is*. heres inſtitutus. & fa. ſ. l. proxi. & infra eo. l. impuberem. §. qui codicillos.

u *Impetrata*. vt remittatur pœna falſi: ſicut dicitur in multis. ll. C. eodem. l. ij. &. iij. & pen. & ſcias quòd illis caſibus tãtùm datur venia in quibus expreſſe dicitur: & non aliàs.

x *Non poſſe*. ſecus in filio: vt. C. eo. l. j. quia magis debetur hereditas filio. nam & aliàs patronus per contra tabu. irritat teſtamentũ pro parte filij in totum: vt inſtit. de ſucceſ. l. §. ſed noſtra. ver. ſi vero. & de le. præſt. l. j. & ſic exæquamus filium cuilibet creditori de æquitate: licet ſecus ſit de rigore: vt infra eo. l. filius.

y *Dotem*. ſibi debitam annua bima trima die.

z *Debito*. eſt enim magis debitum, quàm id quod patrono: quia ex cõuentione & lege, ſed patrono ex lege tantùm. & facit ſupra quæ in frau. credi. l. qui autem. §. ſi quid. &. C. de codicil. l. fina.

N*Vllo.*] CASVS. Seruus non poteſt eſſe in iudicio contra dominum, niſi accuſare eum de teſtamento ſuppreſſo quo libertas erat ei relicta. Franciſcus.

a *Computantur*. inter homines. vel dic pro aliquo: vt infra de regu-

UNED

præterquam quòd fauorabiliter diui Marcus & Commodus reſcripſerunt, cum ſeruus quereretur [a] quòd tabulæ teſtamēti quibus ei data erat libertas, ſupprimerentur: admittendum [b] ad ſuppreſſi teſtamenti accuſationē.

VIII. VLPIANVS *libro ſeptimo de officio proconſulis.*

QVicunque nummos aureos partim raſerit, [c] partim tinxerit, vel finxerit: ſi quidem liberi ſunt, ad beſtias [d] dari: ſi ſerui, ſupremo ſupplicio adfici debent.

IX. IDEM *libro octauo de officio proconſulis.*

LEge [*] Cornelia cauetur, vt qui [†] in aurum [e] vitij quid addiderit, qui argenteos nummos adulterinos flauerit, [*] falſi crimine teneri. Eadem pœna adficitur etiam is qui cùm prohibere tale quid poſſet, non prohibuit. [f] Eadem lege exprimitur, ne quis nummos ſtagneos, [†] plūbeos, emere, vendere dolo malo vellet. Pœna legis Corneliæ irrogatur ei qui quid aliud [g] quàm in teſtamēto ſciens dolo malo falſum ſignauerit, ſignaríve curauerit: item qui falſas [*] teſtationes faciendas, teſtimoniáve falſa inuicem dicenda dolo malo coierint. [h] [†] Qui delatorem ſummiſit in cauſa pecuniaria: [i] eadem pœna tenetur [k] qua tenentur hi [l] qui ob inſtruendas [*] lites [m] pecuniam acceperunt. [n]

X. MACER *libro primo publicorum.*

DE eo qui ei [o] in cuius poteſtate eſt, eíque qui in eadem poteſtate eſt, adſcripſerit, nihil ſenatuſconſultis cauetur: ſed hoc quoque caſu committitur [p] in legem: [q] quia huius rei emolumentum ad patrem dominúmve pertinet, ad quem pertineret ſi filius ſeruúsve ſibi [r] adſcripſiſſent.

Illud conſtat, ſi extraneo quis adſcripſerit legatum: licet poſtea viuo teſtatore in poteſtate eū habere cœperit, [s] ſenatuſconſultis locum non eſſe. [t]

XI. MARCIANVS *libro primo de iudicijs publicis.*

SI pater filio ſuo militi, quem habet in poteſtate, teſtamento commilitonis filij aliquid adſcripſerit, quem commilitonem in militia nouit: [u] quia patri non adquiritur, extra pœnam eſt. Et cum matri filius adſcripſerat: diui fratres reſcripſerunt, cum iuſſu [x] teſtatoris hoc ſcripſit, impunitum eum eſſe, matrémque capere poſſe.

Turpia lucra ſunt ab heredibus extorquenda. hoc dicit.

XII. PAPINIANVS *libro tertio decimo Reſponſorum.*

CVm falſi reus [y] ante crimen illatum aut ſententiam dictā vita decedit: ceſſante [z] Cornelia, quod ſcelere quæſitum eſt, heredi [a] non relinquitur.

XIII. IDEM *libro quintodecimo Reſponſorum.*

FAlſi nominis vel cognominis adſeueratio pœna falſi coërcetur. [b]

Spoliatus dignitate ad tempus, finito tempore reſtituitur ad ſuā dignitatem. Bartolus.

---

iur.l.quod attinet.

a *Quereretur*.id eſt conquereretur.

b *Admittēdum*.& in quibuſdam aliis: vt not.ſupra de iudi. l. vix.

QVicunque.] CASVS. Qui nummos aureos imminuit, vel qui tingit puta æs auro, vel fingit, id eſt ex toto falſos fabricat: ſi eſt liber homo, ad beſtias datur. ſi eſt ſeruus: vltimo ſupplicio adficitur. Franciſcus.

c *Raſerit*. radunt, minuendo: tingunt, puta ex auro vel aureo colore, fingunt, qui ex toto falſos fabricant: quibus parcitur ſi non peregerint: vt infra eodē.l. qui falſam.

d *Ad beſtias*. ſpecialis pœna pro hoc falſo. & ſic non.ob.ſ.eo.l.j.in fi. nam habet multa capitula falſum. Item contra. C. de fal. mo. l.j. & ij. vbi alia pœna imponitur falſatoribus monetæ. ſed dic vt ibi no. Accurſ. ADDITIO. Dic ſecundum Bartol. quòd ſi aliquis falſat monetam ciuitatis: punitur vt ibi. ſi falſat monetam principis, aliter punitur: vt in eod. titu. l. ij. illi enim qui aliter radunt vel tingunt, puniuntur vt hic dicitur, & ca. quanto. extra de iureiur.

* Idem Solo apud Demosthe. contra Timo. ratē.
† eum qui
* cōflauerit.
† ſtanneos.

LEge Cornelia.] CASVS. Qui in auro aliquid vitij addit, item qui argenteos nummos facit adulterinos: pœna falſi tenetur. eodē modo punitur qui potuit prohibere ne aliquid tale fiat, & non prohibuit. Item prohibetur ne quis nūmos ſtanneos, plumbeos, emat vel vendat dolo malo. Item pœna legis Corneliæ irrogatur ei qui aliquid falſum ſignauit, vel ſignari fecit, etiam in alio quàm in teſtamento. Item ei qui procurauit falſam atteſtationem fieri, vel falſum teſtimonium. item qui delatorem ſubmiſit in cauſa, eadem pœna tenetur, qua tenētur aduocati qui ob inſtituendas lites falſas pecuniam acceperūt. Franciſcus.

* qui in falſas. ad falſas
† Vide Bud. in l. 1 ſ. eod.
* Sic aptatū in archetypo: vbi prius erat in obſtruendas, fortè non ineptè.

e *In aurum*. priuatum. de publico enim cauetur.l.Iul. peculatus: vt.j.ad legem Iul.peculatus.l.j.&.l.ſacrilegij.§.qui cum.

f *Non prohibuit*.ſic ſupra tit.j.l.ſi ſciente creditore.&.l.frater. Item qui cœperit accuſare, cum non poterat: ſi deſiſtat, Turpil. punitur: vt infra ad Turpil.l.j.§.accuſationem. Item facit ſupra de noxa.l.in delictis.& infra de re mili.l.non omnes.§.fin.&.l. deſertorem.§.fin.& ſupra de recep.l.j.& ſupra loc.ſi fundus.& in authen. de non alie.§.j.col.ij. Accurſius.

g *Quid aliud*.ſupple etiam: vt infra eo.l. Paulus. & facit ſupra eo. l.j.in princ.&.§.j.& inſtitu.de publi.iudi.§.item lex Corne.

h *Coierint*.i.procurauerint.idem.l.j.ſ.eo.ſed mutatis quibuſdā.

i *In cauſa pecuniaria*.ſub.etiam: vt probatur.j.de iure fiſ.l.ſenatus §.j.& ſupra de calum.l.j.in princ.&.§.j.& facit infra ad Turpil.l.j. §.incidit.&.§.verum.

k *Pœna tenetur*.falſi: vt ſupra.l.j.in princ.

l *Hi*.ſcilicet aduocati.

m *Lites*.ſcilicet falſas.

n *Acceperunt*.ad hoc facit ſupra.l.j.§.j.

DE eo.] CASVS. Qui legatum adſcripſit fratri ſuo, & erant ambo in poteſtate patris eorum: incidit in legem Cor. & redditur ratio in litera. ſecus ſi extraneo adſcripſit, quem poſtea in poteſtate habere cœpit. Item ſecus ſi pater ſcribens teſtamentum cuiuſdam militis adſcripſit legatum filio ſuo militi, qui erat ſocius teſtatoris. nam punitur hoc caſu pater, cum hoc legatum nō acquiratur patri: quia ex cauſa caſtrenſi filio eſt quęſitum. Item cum filius adſcribit legatum matri ſuæ iuſſu teſtatoris, non punitur per hāc l. & hoc dicit hæc. l. & ſeq. Fran. Accurſius.

o *Ei*.puta fratri.

p *Committitur*. ſcilicet l.Corne.de fal. ſed quis incidit? filius, vel ſeruus adſcribens: & in filio poteſt tolerari quoquo modo: quia videtur dominus etiam patre viuente. in ſeruo poteſt eſſe ratio: quia & ipſe à domino habet ſuſtentationē ſui, & quia ab eo ſperat pręmium. vel poſſet dici vt hic pater dominúſve incidant, cum eorum voluntate filius & ſeruus adſcribāt eis, vel alij in eorum poteſtate conſtituto: vt.j.e. diuus.§.ſcribere autem. nō autem filius vel ſeruus incidūt in Cor. Ac.

q *In legem*.ſcilicet Corne.de falſis.

r *Sibi*.facit.ſ.de inoffi. teſta.l.nihil.

ſ *Cœperit*. ſed ſi tūc eſſet in poteſtate, incidit: vt.j.eo. filius. in princi. niſi in caſu: vt. j. eodē. l.proxi. Accurſius.

t *Non eſſe*.nam non vitiatur, licet ad eū caſum perueniat à quo incipere non poteſt: vt ſupra de noxa.l. in delictis. §. ſi extraneus.&.C.de interdic.ma.l.iij. & ſupra de dona. l. donationes. in prin. & ſupra de ritu nu.ſi qua.& ſupra vnde lib.l.fin.&.ſ. quod iuſſu.l.ſi tutoris.§.fi. & infra de regu.iur.l. in ambiguis.§.non eſt. Sed arg.cōtra infra de decu.l.j.§. in filiis. Et not. quòd tribus modis tangit quis alium per poteſtatem: vt ſupra de don.inter virum & vxo.l.iij.§.qui in eiuſdem.

u SI pater. *Nouit*.hic declarat quod ſit caſtrenſe: vt.j. de caſtren. pecu.l.miles.&.l.ſi forte.&.l.caſtrenſe.

x *Cum iuſſu*.idem ſi ſine iuſſu, quia non eſt in poteſtate: vt inſtit. de adop.§.fœminæ. vel forte ſecus ſi ſine iuſſu: cum ſperat ad ſe peruenturum per ſucceſſionem.

CVm falſi.] CASVS. Accuſatus de falſo, deceſſit ante crimen probatum: dicitur quòd ceſſat hęc lex: heredi tamen eius extorquetur quod ſcelere erat quæſitum. Franc. Accurſius.

y *Reus*.id eſt accuſatus.& illatum, id eſt probatum. vel dic reus, id eſt nocens: quia commiſerat falſum, ſed non erat accuſatus: & illatum, ſcilicet antequam accuſaretur.

z *Ceſſante*.vt ſupra de pub.iud.l.iij.&.l.defuncto.

a *Heredi*.de hoc dixi ſupra eo.l.ſi quis cum.in princ.

FAlſi.] CASVS. Qui ſibi mutat nomen vel cognomen, pœna falſi punitur.& dic de hoc vt in glo. Itē aduocatus qui falſum inſtrumentum recitat coram præſide, ob hoc remotus decennio ab ordine decurionum, finito tempore dignitatem decurionatus recuperat. Item plebeius prędictam pœnam paſſus finito tempore poterit creari decurio. Franc. Accurſius.

b *Coercetur*. in ſeruo in quo fraus præſumitur. in libero contra: vt.C.de

vt.C.de muta. no.l.j. Vel ibi ſine fraude, hic cum ea. Alij dicunt quòd aliud eſt mutare generaliter, aliud in caſu adſerere.

a *Qui falſum*. ſubaudi, ideo.

b *Cognoſcente*. de quocunque negocio.

c *Poſt finem temporis*. aliàs finitum tempus.

d *Dignitatem*. eſt enim dignitas decurionatus: vt. C. de decur. l. ij. & intellige ſi locus vacet. aliàs expectat donec vacet: vt infra de decur.l.ij.§.alia.

e *Recuperare*. innuit hic & infra proximo reſpóſo, quòd ſtatim recuperat.& ſic videtur cõtra infra ad muni. l. ordine. in princ. vbi dicit quòd tanto tempore debet expectare poſtea, quantum fluxit in pœna. Solu. hæc ſecundum illam: & ſic poſt reditum, & non ſtatim. ſic ſupra de verbo.obliga. l. ſi ſtipulatus ſum Damam.in fin.l.in verbo, continuo. Alij diſtinguunt: aut damnatur ex crimine quod irrogat infamiam: quo caſu licet finita ſit infamia, vt. C. ex quibus cauſis infamia irroga.l. & ſi ſeuerior. adhuc tamen debet abſtinere: vt ibi arg. C. de epiſco. & cleri.authen. ſed neque curialem. aut non famoſo: & tunc ſtatim, vt hic, & infra de decurio.l. ad tempus. & de re mili.l. qui cum vno. §. ad tempus. hoc non valet: quia hic ex famoſo. cum enim ſit publicum crimen falſi: vt ſupra de publicis iudic. l.j. ergo infamat: vt eodem tit.l. infamem. ſed ipſi dicunt quòd nõ eſt publicũ, niſi pro teſtamento: vt infra eodẽ. l.Paulus. quod non placet: vt not.d.l.j.de publi.iudi. Tu ergo dic quòd ibi ad nouum honorem volebat aſpirare, hic ad veterem: quia vacabat: ad quem ſtatim admittitur, cum vacet: vt infra de decurio.l.ij.§.j.& adde (ſi vis) quod no.C.ex quibus cau.infa. irroga.l.ſi Poſidonium.&.l. etſi ſeuerior. & ſupra de his qui not. infa.l.quid ergo.§.pœna grauior. Accurſius.

* In vulga. edit. perperã deeſt negatio. Anto. Aug.lib.4.c. vlt.

† ſuo.

Ordine decurionum decem annis aduocatum motum, qui falſum [a] inſtrumentum cognoſcente [b] præſide recitauit, poſt finem temporis [c] dignitatem [d] reſpondi recuperare: [e] quoniam in Corneliam, falſo recitato, nõ facto, [f] non incidit. * eadem ratione plebeium ob eandem cauſam exilio temporario punitum, decurionẽ poſt reditum rectè creari.

Filius emancipatus adſcribens legatum ſibi & Titio, vel ſeruo ſuo & Titij, in teſtamento patris: non excuſatur à pœna falſi, licet iuſſu patris fecerit: & legatum nulli adquiritur.

XIIII. PAVLVS *libro viceſimoſecundo Quæſtionum.*

Filius emancipatus cum ſcriberet patris teſtamentum, iuſſu patris ſeruo cõmuni Titij & ſui [g] † legatum adſcripſit. quæro quis exitus quæſtionis ſit. Reſpondit: Plures quæſtiones coniunxiſti. & quidem quantum [h] ad ſenatuſconſultum [i] quo prohibemur, nobis, vel his quos in poteſtate habemus, adſcribere legatum, [k] emancipatus quoq; filius eadem pœna [l] tenebitur, licet iuſſu [m] patris ſcripſerit. Excuſatus [n] enim is [o] videtur, qui in poteſtate eſt, ſicut [p] ſeruus, [q] ſi tamen iuſſum ex ſubſcriptione [r] teſtatoris appareat. ſic enim inueni ſenatum cenſuiſſe. Sequens quæſtio eſt, an quoniam placet, id quod illicitè ſcriptum eſt, pro non ſcripto

f *Non facto*. à ſe. & ſic mitius cum eo agitur: vt aliàs. C. eod.l.ſi falſos. Accurſius.

Filius.] CASVS. Filius emancipatus ſcribens teſtamentum patris, iuſſu patris adſcripſit legatum ſeruo ſuo & Titij. quæritur quis exitus ſit huius legati? Et certe duæ quæſtiones ex hoc naſcuntur. nam hic filius incidit in hoc ſenatuſcõſultum, nec excuſat eum iuſſus patris, cum non eſſet in eius poteſtate. Secunda dubitatio eſt: quid de hoc legato ſit: an totũ adquiratur Titio, an pars? Et certe Iul. dixit, ſi quis adſcribat legatum ſibi & Titio, vel ſeruo communi: cum pro non ſcripto ſit, facile poteſt quæri quantum Titio vel ſocio quæratur. vnde dicẽdum eſt quòd nihil quæratur Titio vel ſocio. [MARITVS.] Maritus ſeruum dotalem manumiſit: & illius manumiſſi teſtamentum ſcribens, adſcripſit ſibi legatum. quæritur ad quid vir teneatur vxori, cum.l. Iul. vult virum teneri vxori reſtituere quicquid ad eum peruenit? Et certe hic maritus qui eſt patronus ad manumiſſum, punitur per hanc legem. ſed filius emancipatus ſcribens ſe heredẽ patris, non punitur de æquitate: ſed petet bo. poſ. ſecundum tabu. hic ergo vir cum nihil habet de bonis liberti, cum legatum ſibi adſcriptũ non teneat, in nihilo tenetur ſuæ vxori: nec ob hoc tenetur quaſi dolo deſiit habere, cum nullum dolum excogitauit quo ad eam.

ſed cur vir non habet peti. legati ſibi adſcripti: cum alij. ſcilicet mulieri debeat reſtituere? certe non propter hoc petet: cum ille qui ſibi adſcribit legatum iuſſu teſtatoris, & grauatur alij reſtituere, non poteſt petere legatum: ſed apud heredem remanet cum onere fideicommiſſi. Franc. Accurſius.

A

eſſe: quod ſeruo communi ſcribentis & alterius adſcriptum eſt, vtrum in totum pro non ſcripto ſit, an quantum ad eum tantùm qui adſcripſit, cæterum ſocio totum debeatur. Et inueni Marcellum apud Iulianum adnotaſſe. [ſ] nam cum Iulianus ſcripſiſſet, [t] ſi ſibi & Titio ſcripſiſſet, [u] * aut ſeruo communi: cum pro non ſcripto ſit, facillimè quæri poſſe quantum Titio & ſocio adquiratur. ita adiicit iſte Marcellus:

B

Quemadmodum ſocio debebitur, ſi quaſi falſum nomen ſerui ſubducitur? [x] quod & in pręſenti quæſtione [y] obſeruandum eſt.

Iſte.§. diuiditur in quinque partes. primo ponit thema & quæſtionem. ſecundo ponit duo euidẽtialia ad ſolutionem. tertio ponit ſolutionem quæſtionis. quarto ponit vnum dictum contra ſolutionem, & illud ſoluit. quinto ponit aliud dictum, & illud determinat. ſecunda ibi, reſpondeo. tertia ibi, ergo. quarta ibi, an ideo. quinta ibi, an ideo non. Bart.

Maritus ſeruum dotalem manumiſit: & in teſtamento eius [z]

C

legatum ſibi adſcripſit. [a] quæſitum eſt, quid mulier ex lege Iulia [b] conſequi poſſit. Reſpondi, & patronum [c] incidere in pœnam edicti [d] diui Claudij dicendum eſt, [e] & filium emãcipatum, licet præteriri poſſit petere bonorum poſſeſſionem. Ergo ſi nihil habet patronus ex bonis liberti, [f]

g *Et ſuo*. ſ. filij. Accur.

h *Et quidem quantũ*. ad euidentiá huius.l. dic vt no.s̃.l.j.§.inter.in prin.

i *Ad ſenatuſcõſultum*. ſcilicet pertinet.

k *Legatum*. vel ei in cuius ſumus poteſtate: vel ei qui eſt nobiſcum in poteſtate eiuſdẽ: vt s̃.eo.l.de eo. Accur.

l *Eadem pœna*. ſcilicet legis Cor. & amiſſionis relicti. ſecus ſi eſt extraneus. ſed certe imò iuſſus videtur eum excuſare ab vtroque: vt.C. eod.l.j. quæ eſt contra. Solu. vt ibi. Accur.

* adſcripſiſſet.

m *Licet iuſſu*. eſt enim extraneus: vnde iuſſus nihil ei prodeſt.

n *Excuſatus*. ſ. à pœna l. Cor. vt habeat commodum. ſed hoc non propter iuſſum, ſed propter ſubſcriptionẽ: vt ſubiicit. & facit ſupra de his quibus vt indig. l.in fraudem. Accur.

o *Is*. filius. Accur.

p *Sicut*. ſimilitudinarie.

q *Seruus*. hoc verum quòd iſti excuſentur, ſi tamen, &c.

r *Ex ſubſcriptione*. etiã generali. ſecus in extraneo.

ſ *Adnotaſſe*. i. reprehẽdiſſe, hoc. ſ. quòd hoc totum ſocio debeatur.

t *Scripſiſſet*. hanc quæſtionem: ſi ſibi, &c.

u *Scripſiſſet*. quis legatum, &c.

x *Subducitur*. q.d. nihil ſeu nullo modo.

y *Quæſtione*. ſecus ſi forte mihi & Titio adſcripſi, quia Titij nomen quaſi falſum non ſubuertitur, ſed totum habet: ad quod eſt. s̃.qui.ad li.procla.non licet.l.fin.&.C.de cadu.toll.§.in primo.& de lega.j.plane.j.§.ſi coniunctim. & de leg.ij.ſi Titio. & arg.s̃.de do.inter vi. & vxo. ſi ſponſus.§.j. & de aucto. tu. ſi ſeruus communis. Sed argu.contra.s̃.de lega.ij.l. & Proculo. &.l.ſi duobus ſeruis.& de vſufruct.accreſcen.l.j.§.ſi communi.&.§.idem. [a]

a] aliàs idem ait & ſi communi.

z *In teſtamento eius*. ſcilicet manumiſſi.

D

a *Adſcripſit*. ſcilicet marito.

b *Lege Iulia*. quæ vult quòd quicquid ad virum peruenerit, reſtituat mulieri: vt.s̃.ſolu.matri.l.ſi vero.in princ.

c *Et patronum*. hic copula &, continuatur cum illo quod ſequitur, & filium.

d *Edicti*. quod ſequitur Cor.vt.j̃.l.proxi.in princ.

e *Dicendum eſt*. hic not. quòd hic duo dicenda ſunt.ſ.ꝙ patronus ſibi adſcribẽs in teſtamento liberti incidat in edictũ: vt hic, &.s̃. eo.l.ſi quis legatũ.§.fi. & ꝙ filius adſcribens ſe heredem in teſtamento patris, non incidat de æquitate, ſed petat bo.poſ. ſecundũ tab. vt ſubiicit. &. C.eo.l.iij. licet ſecus ſit de rigore: vt.s̃.ead.l.in prin. licet præteriri poſſit: quia aliàs erat ingratus: vel poſſit, quia nihilo minus valet teſtamentum, licet haberet contra tab. & ſic petitur bo.poſ. in bonis patris ab emãcipato. vel dic quòd loquitur de illa bo.poſ. quæ datur in bonis liberti. nam licet filius. ſcilicet patroni poterat præteriri, habet tamen bo.poſ. cõtra tab. in bonis liberti. Idem ſi fuit exheredatus, ſed non mala mente, vel præteritus: vt.s̃.ſol.matri.l.ſi vero.§.ſi filiũ.& de bo.lib.l.Paulus.

f *Ex bonis liberti*. quia quod ſibi adſcripſit, ſibi aufertur.

a *In lege.* prædicta Iul. vt.d.l.ſi vero.§.adiicitur.
b *Excogitauit.* ad hoc ſupra quæ in fraud.cre.l. ait prætor. §.j. & ſupra ſolu.matri.l.etiam.§.j. & quib. ex cauſis in poſſeſ. ea.l.Fulcinius.§.quod ſi aduerſus.
c *Huic.* ſcilicet patrono.
d *Vti.* id eſt vt.
e *Remanere.* contra ſupra eo.l. ſi quis cum.in fin.ſol.vt ibi. Item arg. contra ſupra de inoffic. teſta. l. Papinianus. §. meminiſſe. & ſupra de excu.tuto.l. legatarius. & ſupra ſi quis ali.teſta. pro.l.j. §.j. verſi. ſed & ſi legatum. ſed ſimilia ſunt ſupra de his qui.vt indig.l.fin. &. C.de cadu.tol.§.in primo.
f *Fideicommiſſi.* quæſtionem non ſoluit,ſed ſatis remanet ſoluta, quòd ſint denegandæ.

D *Iuus.*] CASVS. Si quis ſcribens alterius teſtamentum, vel codicillos, adſcripſit ſibi legatum: pœna legis Corne.affligitur. & hoc* diuus Claudius in edicto dixit, & adiecit. l.Corne. nec prodeſt ei quòd dicat ſe ignoraſſe hoc edictum. Item non eſt vis ſiue ſua manu adſcribat, ſiue manu ſerui ſui vel filij. ſi tamen teſtator in ſubſcriptione ſua dixit de ſua voluntate illud adſcriptum Titio à ſeruo Titij: debetur legatũ, & non punitur ſeruus. Si autem generaliter ſubſcripſit,omnia confirmando quæ in eo teſtamento erant adſcripta, legatum non debetur: non tamen punitur ſeruus: tutius tamen puto veniã petendam à principe.[ITEM SENATVS.] Seruus in teſtamento domini adſcripſit ſibi libertatem.ſenatus cenſuit nõ competere ei libertatem directam, ſed heres teſtatoris manumittat eum. & hoc eſt verum ſi teſtator in ſubſcript.ſua confirmauerat ea quæ in teſtamento ſunt ſcripta. diuus tamen Pius plus dixit: & dixit libertatem pure competere ſi teſtator poſtea ſubſcripſit. ſed in alias perſonas quæ non ſunt in poteſtate teſtatoris,ſi adſcribãt ſibi legatum vel libertatem, non prodeſt eis generalis ſubſcriptio teſtatoris. nam per hanc non habent legatum vel libertatẽ.de quibuſdam autem perſonis quæ nolentes adſcribere legatũ quaſi compulſæ ſcripſerunt,dubitatur an puniantur: vt ecce ſeruus Bertæ ſcribens teſtamentum filij Bertæ adſcripſit legatũ Bertæ. bene valet tale legatum:nec punitur talis ſeruus.Itẽ ſi filia ſcribẽs teſtamentũ matris, adſcripſit ſibi legatũ matre iubente,ignorãs hæc iura: bene facit hæc filia.[SI QVIS DVOBVS.] Quidã inſtituit ſibi duos heredes: & adiecit,ſi alteruter eorum decedat ſine filiis: ei qui ſupererit,& habebit filios,reſtituatur hereditas.vel ſi cõtingat vtrumque mori ſine liberis, hereditas reſtituatur Titio: & Titius prædictus tale teſtamẽtum ſcripſit:dicitur quòd non punitur Titius, imò habebit hereditatem prædicto caſu contingente.Franciſ.

*ſ Vide ad hoc caput Sueton. in Nerone. ca. 17.

non tenebitur mulieri. An ideo teneri poteſt, quòd adiectum eſt in lege,[a] *Aut dolo fecit quo minus ad eum perueniat?* Sed nihil perfecit in fraudem mulieris. nõ enim aduerſus illam hoc excogitauit.[b] An ideo non denegamus huic[c] actiones, quoniam alij reſtituturus eſt? Atquin cum is qui ſibi iuſſu teſtatoris legatum adſcripſit, etiam ſi fidei ſuæ ſimiliter iubente teſtatore commiſiſſet, vti[d] id alij reſtitueret, ſenatus iuſſit eum nihilo minus legato abſtinere: idque apud heredem remanere[e] cum onere fideicommiſſi.[f]

XV. CALLISTRATVS *libro primo Quæſtionum.*

Diuus* Claudius edicto præcepit,adiiciendum legi Corneliæ, vt ſi quis cum alterius teſtamentum vel codicillos ſcriberet,legatum[g] ſibi ſua manu ſcripſerit: proinde teneatur, ac ſi commiſiſſet in legem Corneliam: & ne[h] vel his venia detur,[i] qui ſe ignoraſſe edicti ſeueritatẽ prætendant. Scribere autem ſibi legatum videri non ſolum eum qui manu ſua id fecit, ſed etiam qui per ſeruum ſuum vel filium quem in poteſtatem[k] habet, dictante teſtatore legato honoratur. Planè conſtitutionibus principalibus cauetur, vt ſi teſtator ſpecialiter[l] ſubſcriptione ſua[m] declarauerit, dictaſſe ſeruo alicuius vt domino eius legatum ab heredibus ſuis daretur, id valere: nec generalem ſubſcriptionem teſtatoris valere aduerſus ſenatuſconſulti[n] auctoritatem: & ideo legatum pro non ſcripto[o] habendum: & ſeruo[p] qui etiam ſibi legatum adſcripſit, veniam dari.[q] ego tutius eſſe puto, veniam petendam[r] ab imperatore, ſcilicet eo quod relictum eſt, abſtinentibus. Item ſenatus cenſuit, vt ſi ſeruus domini ſui iuſſu teſtamento codicilliſue libertatem ſibi adſcripſerit: ob eam rem,quòd ipſius manu adſcriptum eſt, minus* libet ſit: ſed libertas ei ex fideicommiſſi cauſa præſtatur: ſi modò poſt eam[ſ] ſcripturam manu ſua teſtator teſtamento codicillíſue ſubſcripſerit. Et quatenus[t] de ſola ſpecie fideicommiſſæ libertatis hoc ſenatuſconſulto continebatur: diuus Pius reſcripſit,[u] ſententiam magis ſequendam eſſe huius ſenatuſconſulti, quàm ſcripturam. nam ſeruos, quum dominis ſuis parent, neceſſitate poteſtatis excuſari,[x] ſi tamen accedat domini auctoritas ſubſcribentis[y] ſe ea[z] dictaſſe, & recognouiſſe: videri enim ait ipſius domini manu ſcripta, cuius voluntate ea ſcripta ſunt. Quod tamen[a] (inquit) ad liberas perſonas, in quas nullum ius teſtator habuerit,extendi non debet. Quæri tamen debet, an æquè ſubſequendi neceſſitas, & honeſta excuſatio eſt non facientibus[b] quod non ſit conceſſum. Matri quoq; cui per ſeruum ſuum dictante filio legatum ſcriptum eſſet, veniam[c] tribuendam[d] legis Corneliæ placuit. Idem[e] in filiam quæ dictante matre ſua per ignorantiam iuris legatum ſibi ſcripſerat,[f] ſenatus cenſuit. Si quis[g] duobus heredibus inſtitutis, adiecerit, vt ſi alteruter heres ſine liberis deceſſiſſet: ei qui ſupereſſet, & liberos haberet, hereditas redderetur: vel ſi vterque ſine liberis deceſſiſſet, hereditas deinde alia manu ſcriptori teſtamenti reſtitueretur: placet teſtamentario[h] pœnam legis Corneliæ remitti.[i] ſed benignius eſt,vt etiam ea quę ſupra ſcripta ſunt,[k] ſimili modo conſequatur.

* non ideo minus.

XVI. PAVLVS *libro tertio Reſponſorum reſpondit.*

g *Legatum.* quod teſtator ei legabat. Accurſius.
h *Et ne.* præcipit edicto,repete. Accurſius.
i *Detur.* imò videtur dari venia: vt.C. de his qui ſibi adſcrip.inte.l.pen. ſed ibi non ſola ignorantia, ſed & militiæ priuilegium interuenit.Item contra in eo. titu.l.iij. Solu.vt ibi. Item contra ſupra ad Sil. ſi quis in graui. §.ſi quis ignorans.contra.& infra de decre.ab or. fac. l.fin. contra. & de iuriſd. omn. iud.l. ſi quis id.§.doli.Sol.non ſic licet ignorare hoc edictum vt illa: cum oſtẽdere hic maius delictum eſt: quia punitur, & perdit relictum.
k *In poteſtatem.* quod non poſſum per me, nec per alium: vt ſupra eod.l.de eo. & infra de admini. rerum ad ciui. perti.l.ij.§.j.
l *Specialiter.* ſecus ſi generaliter: vt infra proxi.§.
m *Subſcriptione ſua.* licet ſuperiore proximo caſu non ſubſcripſit.
n *Senatuſconſulti.* vt in prædicto caſu.
o *Pro non ſcripto.* facta generali ſubſcriptione tantum.
p *Et ſeruo.* ſup.ei ſeruo ſcribenti qui. Et ſic no. quòd per generalẽ confirmationem remittitur pœna in extraneo. ſic &.C. eo.l.ij. & not. ſupra eo.l.j.§.inter.
q *Dari.* hucuſq; erant verba edicti.
r *Petendam.* quãdo generalis ſubſcriptio erat.
ſ *Poſt eam.* non ergo aliter: vt.C.eo.l.fin. & infra eo.impuberem.§. item non continetur.
t *Quatenus.* i.quia.
u *Reſcripſit.* hoc modo. Accurſius.
x *Excuſari.* vt & ſupra l. proxi. circa princ. & C.de his qui ſibi aſſcri. l. fin. & ſupra quod vĩ aut clam. is qui in puteum.§.ſi tutoris.Acc.
y *Subſcribentis.* etiam generaliter: vt ſupra.l. j.§.inter.
z *Ea.* ſcilicet ſcripta,niſi ſpecialis recognitio interueniat: vt.ſ.eadẽ. l.§.plane.& facit.ſ.de vi & vi arma.l.j.§.deieciſſe.Accurſius.
a *Quod tamen.* id eſt ſimiliter.
b *Non facientibus.* id eſt nolentibus facere,niſi compulſi.
c *Veniam.* nunc reſpondet: & ſubaudi,&.Accur.
d *Tribuendam.* id eſt dandam,vel tuendam.
e *Idem.* ſubaudi,reſpondit.
f *Scripſerat.* iuſte ergo obedit filio ſeruus matris: item filia matri.item iuſte fœmina errat in iure: ad quod. C.de iur.& fac.ign. l.fin.&.ſ.de iure fiſ.l.ij.in fin.&.ſ.de eden.l.j.in fin.
g *Si quis.* aliàs.§.ſenatus cenſuit ſi quis.aliàs.§.ſi quis,&c.Acc.
h *Teſtamentario.* id eſt ſcriptori prædicto.
i *Remitti.* criminaliter non punitur, nec ciuiliter: vt ſequitur. Accurſius.
k *Scripta ſunt.* in teſtamẽto.& eſt ratio,quia per aliũ cõſequitur, argu.

arg.ſupra de here.inſtitu.l.ſi is qui.Itẽ quia non pure, ſed ſub pluribus conditionibus eſt reſtituenda hereditas ei. Vel forte erat filius teſtatoris:vt.C.eod.l.j. vel forte teſtator ſpecialiter recognouit:vt ſupra eod.l.j.§.inter.

lius delicti.Franciſcus.

A q *Percuſſerint*.ſed nondum formauerint.nam formare, id eſt perficere.& facit ſupra de adult.l.ſi adulterium.§.iidem imperatores.&.C.e.l.ſi falſos.& de appel.ſi quis.& de hæret. & mani.l. Manichæos.& ſupra de in ius vocan.quamuis.& quod quiſque iuris.l.j.in fi.& de infami.l.qui autẽ.&.C. de his qui.vt indig.l.alia.& de inoffi. teſta.Papinianus.§. meminiſſe.&.j̃.de bo.eo.l. fi.§.ſi autẽ.&.s̃.de fur.l.j.Sed ar.contra.C.de apoſt.l.hi qui.& de ædil. edi.l. quis ſit fugitiuus.&.s̃.de fur.l.ei qui.

INſtrumentorum [a] *ſubreptorum crimen [b] non eſſe publici iudicij, niſi teſtamentum alicuius [c] ſubreptum arguatur. Paulus reſpondit, legis Corneliæ pœna omnes teneri qui etiam extra teſtamenta cætera falſa ſignaſſent. [d] Sed & cęteros qui in rationibus, [e] tabulis, literis publicis, aliáve qua re ſine cõſignatione falſum fecerunt, vel, vt verũ non appareat, quid celauerunt, ſubripuerunt, [f] ſubiecerunt, reſignauerũt, eadem pœna adfici ſolere dubium non eſſe. B

XVII. IDEM *libro tertio fideicommiſſorum.*

CVm quidam [g] ſua manu ſeruum ſibi legatũ ſcripſiſſet, & eum manumittere rogatus eſſet: ſenatus cenſuit, ab omnibus heredibus eum manumittendum. [h]

XVIII. IDEM *libro tertio Sententiarum.*

VXori † legatum in alieno teſtamento ſcribere non prohibemur. [i] Qui ſe filio teſtatoris impuberi tutorem adſcripſit: [k] etſi ſuſpectus eſſe præſumitur, [l] quòd vltro [m] tutelam videbitur adfectaſſe: tamen ſi idoneus eſſe C adprobetur, [n] non ex teſtamento, ſed ex decreto [o] tutor dandus eſt: nec excuſatio eius admittetur: [p] quia conſenſiſſe videtur voluntati teſtatoris.

XIX. IDEM *libro quinto Sententiarum.*

QVi falſam monetam percuſſerint: [q] ſi id totum formare noluerunt, ſuffragio iuſtæ pœnitentiæ abſoluuntur.

Accuſatio ſuppoſiti partus nulla tẽporis præſcriptione depellitur: [r] nec intereſt deceſſerit néc ne ea quæ partum ſubdidiſſe contenditur. [ſ]

XX. HERMOGENIANVS *libro ſexto iuris Epitomarum.*

FAlſi pœna coërcentur & qui ad litem inſtruendam [t] aduocatione, teſtibus, [u] pecuniam acceperunt: obligationem, pactionem fecerunt: ſocietatem inierunt: vt aliquid eorum fieret curauerunt.

XXI. PAVLVS *libro ſingulari ad Senatuſconſultum Turpillianum.*

QVi duobus in ſolidum eandem rem diuerſis contractibus vendidit: pœna falſi coërcetur. [x] & hoc & diuus Hadrianus conſtituit. His adiungitur & is qui iudicem corrumpit: [y] ſed remiſſius puniri ſolent, vt ad tempus relegentur, nec bona illis auferantur. [z]

* Vulgo incipit, Palus reſpondit, inſtrumẽtorum.

P*Aulus*.] CASVS. Qui ſurripit publicum inſtrumentum, non cõmittit crimen publicum.nam furti tenetur, quod eſt priuatum crimen: ſecus ſi ſurripit teſtamentum alicuius: cũ crimine falſi teneatur, quod eſt publicum. Secundo dicit: pœna falſi tenentur qui etiam extra teſtamẽta alia falſa ſignarũt. Item qui in tabulis vel rationibus vel in ſimilibus falſum fecerunt, vel vt non appareat celauerunt, pœna falſi tenentur.Franc. Accurſius.

a *Inſtrumentorum*.aliàs, Paulus reſpõdit, inſtrumentorum.

b *Crimẽ*. furti nam falſum non eſt niſi teſtamẽtum ſubtrahatur. & ſic non eſt pro P. in eo quod no.s̃.de publi.iudi.l. j. aliud ſi ſignaſſet: vt infra proxi.

c *Alicuius*.vt &.C.eo. l.eum qui.& ſupra eod. l.ij.

d *Signaſſent*.id eſt ſigillaſſent. ſic ponitur ſupra de teſta.l.ad teſtium §.poſſe. vel aliàs ſignaſſent, vt dicitur in authẽ. de fide inſtru.[a] §.oportet.col.vj.

a] de inſtru. caute. & fide.

e *In rationibus*. ad hoc ſupra.l.j. in princi. &.§. qui in rationibus.

f *Subripuerunt*.ſi quidẽ ſuppreſſerunt. vel non ſimpliciter ſurripuerunt ſed ſic vt non eſſent, vt veritas apparere non poſſet:aliàs contradiceret ad id quod in principio dixit.

† Not. text. ad hoc ꝙ maritus notari⁹ poteſt facere inſtrumentum ad vtilitatem vxoris ſuæ licet non poſſit pro ſeipſo facere. & adde quòd mari⁹ nõ poteſt eſſe curator vxoris minoris.23. annis. l. marit⁹ C. qui dari tuto. poſ.& ibi Bar. in.l. ſi quis.§. Iulii.in fi s̃. de pecu.Bolo.

C*Vm quidam*.] CASVS. Vnus heredum in teſtamento teſtatoris aſſcripſit ſibi ſeruum legatum:& cum hoc erat rogatus eum manumittere.certe hic ſeruus eſt manumittendus ab omnibus heredibus teſtatoris:& ſic legatum ſerui nõ tenet.Franc.Acc.

g *Cum quidam*.de heredibus.

h *Manumittendum*.& ſic non valet legatum primum. & facit ſupra eo.l.filius.in fi.

V*Xori*.] CASVS.Scribens teſtamentum alicuius non prohibetur aſſcribere legatũ ſuæ vxori, ſcilicet ſcribentis. item aſſcribat ſe tutorẽ filio impuberi teſtatoris:licet ex hoc ſuſpectus præſumitur, tamen ſi aliàs eſt idoneus, dandus eſt à iudice: nec poteſt ſe excuſare à tutela.Franc.Accurſius.

i *Non prohibemur*.nos mariti.

k *Adſcripſit*.ſic ergo ſi fideicommiſſarium eadem ratione.

l *Præſumitur*.vt &.s̃.de procura.l.quæ omnia.&.C. de epiſco. & cle.l.ſi quemquam.& de offi.præto.l.prætor nec.

m *Vltro*.id eſt ſpontaneè.

n *Adprobetur*.ad hoc ſupra de condi.inſtitu.l.quidam.ij. reſpon. & de iudi.l.obſeruare.

o *Decreto*.id eſt à iudice.

p *Admittetur*.quam excuſationẽ aliàs habebat: vt inſti.de excu. tut.§.item ſi propter.&.s̃.de teſta.tu.l.ex ſententia.& fa.s̃.de contra tab.l.non putauit.§.ſi quis ſua manu.& de leg.ij. cum pater.§. filius matrem.&.j̃.de iure immu. ſemper.§. conductores.& infra e.impuberẽ.§.fi.& ſupra de interro.actio.l.de ætate.§.j.& depoſi. l.j.§.ſæpe euenit.verſi.ſed & ſi ſe quis.Accurſius.

Q*Vi falſam*.] CASVS. Qui percuſſit falſam monetam, non tamen perficere eam vult, id eſt formare: abſoluitur, id eſt nõ punitur.Secundo dicit:Accuſatio ſuppoſiti partus perpetuo competit, etiam ſi deceſſerit mulier quæ dicitur ſuppoſuiſſe partum. nam poſſunt adhuc accuſari qui fuerunt cõnſcij & participes illius delicti.Franciſcus.

r *Depellitur*.no. ſpeciale: regulariter cõtra. C. e.querela.ſic.s̃.tit.j.l. fi. &.s̃.de adul.l. mariti.§. fi.Itẽ facit.C.e.l. j.&. s̃. de Carb.edic.l.j.in fi. & j̃.eo.l.lege.§.j.Accur.

ſ *Contenditur*.quia participes puniuntur:vt.s̃. de Carbo.edic.l.licet.

F*Alſi*.] CASVS.Pœna falſi coërcentur qui acceperunt pecuniã ob litẽ falſam inſtituendam.i.mouendã contra aliquẽ: vel ob aduoca. falſam: vel ob teſtimoniũ falſum dicendũ: vel ob aliquid ſimile quod in litera ſubiicitur. Frã.

Lis duobus inſtruitur.

t *Inſtruendam*.falſo.

u *Teſtibus*.no. ꝙ lis. inſtruitur duobus, ſcilicet aduocato & teſtibus.s̃. eo.l.j.in prin.§.j.

Q*Vi duobus*.] CASVS. Titius vẽdidit eãdem rem duobus, cuiq; in ſolidum diuerſis contractibus.pœna falſi punitur.Item qui iudicem corrupit, pœna falſi punitur.ſolent tamen prędicti mitius puniri.ſolent enim ad tempus relegari:nec bona eis auferuntur.Franciſcus.

x *Coercetur*.ſed ſi obligatum vni, vendat alij: tunc crimine ſtel. vt ſupra de cri.ſtel.l.iij.An autem illud cum iſto concurrat, dic vt.j̃. eo.ſi à debitore.& facit.C.de rei vin.l.quotiens.

y *Corrumpit*.s̃.e.l.j.§.j.verſi.& qui iudicem.

z *Auferantur*.quæ aliàs regulariter auferuntur: vt.s̃.eo.l.j.in fi.

I*Mpuberem*.] CASVS. Impubes non dicitur poſſe committere hoc crimen falſi.Secundo dicit:in teſtamento alicuius aſſcripſi legatum filio meo, qui erat captus ab hoſtibus. eo filio reuerſo incido in pœnam ſenatuſconſulti: nam de falſo punior. ſi autem ibi decedat, non punior:cum legatũ non valeat. Item ſi filio meo emancipato, vel in adoptionem dato, legatum aſſcribo, non punior.Item ſi ſeruo meo legatum aſſcribo, cui debebã libertatem D ex cauſa fideicomm.& ſim in mora dandi:nõ punior.Idem ſi ſeruo alieno, quem bona fide poſſidebam, legatum aſſcribo.nam nõ punior.& redditur ratio in litera.Idem ſi ſeruo meo aſſcripſi legatum ſub cõditione, cum liber erit.idẽ in filio.[QVI CODICILLOS.]Scripſi codicillos Titij:in quibus confirmatũ eſt teſtamentum quod prius fecerat Titius:in quo teſtamento mihi erat legatum relictum.Dicitur quòd in ſenatuſconſultum incido. punior enim de falſo.Sed quid ſi in teſtamento erat mihi ſeruus legatus, & rogatus ſum de manumittendo: in codicillis autem quos ſcripſi, dixi ademptum eſſe onus manumittendi? certe punior de falſo:& ſi hæc ſcripſi voluntate teſtatoris, non dabitur libertas: aliàs ſic.Idem ſi in codicillis ademi onus fideicommiſſi mihi legatario impoſitum in teſtamento:nam punior de falſo. Idem ſi aſſcripſi mea manu aſſignationem liberti mihi factam:nam incido in ſententiam ſenatus.Item ſi ſeruus Titij ſcribens teſtamẽtum alterius aſſcripſit ſibi libertatem per fideicom.dandã à Titio domino ſuo, cui aliquid erat relictum:punitur hic ſeruus de falſo.ſed ſi ſcribẽs teſtamentum alterius, ſcripſit ſeruo ſuo deberi libertatem, non punitur niſi hoc fecit vt magno pretio ſeruus redimatur. Itẽ qui

UNED

ſcribens teſtamentum cum eſſet legatus Titio fundus, adiecit, ſi ipſi ſcriptori dentur.x.punitur de falſo.filius autem ſcribẽs teſtamentum patris ſui,voluntate eius ſcripſit ſe exheredatum,vel ſibi legatum ademptum, quod erat ei prius relictum : non punitur. Fran.Accurſius.

XXII. IDEM *libro ſingulari ad Senatuſconſultum Libonianum.*

IMpuberem †in hoc edictum incidere,dicendũ non eſt:quoniam falſi crimine vix [a] poſſit teneri:cum dolus malus in eam ætatem [b] non cadit. Si ei filio qui apud hoſtes eſt, adſcripſerit [c] pater [d] legatum : dicendum eſt reuerſo eo incidere in pœnam ſenatuſconſulti. [e] Quòd ſi ibi deceſſerit,innocẽs pater exiſtimatur. [f] Sed & ſi emancipato filio adſcribit,rectè id faciet : itẽ in adoptionem dato. [g] Item ſi ſeruo cui moram fecit in fideicommiſſaria libertate præſtanda, adſcripſerit, dicendum eſt extra ſentẽtiam ſenatuſconſulti eum eſſe : quoniam placet, omne quod per huiuſmodi ſeruum adquiſitum eſt, reſtitui oportere manumiſſo. [h] & ſi *ei ſeruo qui bona fide ſeruit,aliquid adſcripſit, [i] quod ad †cogitationem [k] animi nocens eſt: quia ei adſcribit quem ſuum putat. ſed quoniam neque legatum, neque hereditas bonæ fidei poſſeſſori adquiritur, [l] dicamus eum pœnæ eximendum [m] *eſſe. Si dominus adſcripſerit ſeruo legatum, cum liber erit:dicimus ſenatuſcõſulto dominum excuſatum eſſe, qui cõpẽdio ſuo nullo modo proſpexerit. Eadẽ & de filio poſtea emancipato. [n] Qui codicillos [o] ante teſtamentum factos, in quibus legatum ei adſcriptum erat, confirmat: [p] in ſenatuſconſultum incidit. quod & Iulianus ſcribit.

Adimendo quoque aliquid, incidere in pœnam debet, quaſi ſibi aliquid dederit : veluti ſi ſeruo legato ſibi,eodémque manumiſſo [q] libertatem ſua manu ademerit. hoc ita, [r] ſi voluntate teſtatoris ademerit.nam ſi ignorante eo, libertas valet. Item ſi rogatus reſtituere legatum ſibi adſcriptum, fideicommiſſum ademerit. [ſ] Qui [t] liberti adſignationem ſua manu adſcripſit:non verbis, ſed ſententia [u] ſenatuſcõſulti tenetur. Item non continetur [x] verbis ſeruus qui alieno teſtamento fideicommiſſam libertatẽ ſibi adſcripſit. [y] ſed de hoc poteſt hæſitari: [z] quoniam,vt ſupra diximus, [a] †ſenatus ita demum ei qui ſibi libertatem fideicommiſſam in teſtamẽto domini adſcripſit, pœnam remiſit,ſi dominus ſubſcripſit. Imò magis dicendum eſt hunc [b] contra ſenatuſcõſultum facere quàm eum qui [c] legatum ſibi adſcribit: cùm libertas omnimodo ipſi competitura ſit,legatum autẽ domino adquiri poſſit. Si teſtamẽtarius [d] ſeruo ſuo fideicommiſſam libertatem dederit, videamus ne extra pœnam ſit : quoniam nullum ipſius commodum eſt: niſi ideo adſcripſerit, vt ſeruus magno pretio redimatur ab eo, [e] & manumittatur. [f] Sed & ille qui quum Titio fundus legaretur, adiecit ſua manu conditionem pecuniæ ſibi [g] dandæ: in voluntatem [h] ſenatuſconſulti incidit. Qui autem voluntate patris ſe exheredat, vel legatum ſibi adimit: neque verbis ſenatuſconſulti, neque ſentẽtia [i] continetur.

XXIII. IDEM *libro ſingulari de pœnis Paganorum.*

QVid ſit falſum, quæritur. Et videtur id eſſe, ſi quis alienum chirographum imitetur, [k] * aut libellum vel rationes intercidat,vel deſcribat : non qui aliàs in computatione vel in ratione mẽtiuntur. [l]

A crimine falſi poteſt quis libere deſiſtere ante ſententiam,ſecũdum glo.Barto.

XXIIII SCÆVOLA *libro viceſimoſecundo Digeſtorum.*

AIthales † ſeruus, cui teſtamento Vetiti Callinici domini per fideicommiſſum libertas

---

a *Vix*.id eſt nullo modo. ſic ſupra ad Velle. l. tutor.aliter ſupra de iudi.l.vix.

†Intellige minorem.7. ann ſecus ſi eſt à 7. nno vſque ad 14. Balſam ad Nomoca. tit.4. c.13.

b *Aetatem*. niſi ſit doli capax, vt proximus pubertati:vt.j̃. de reg. iur. l.pupillum.Accurſius.

c *Adſcripſerit*. in teſtamento alterius.Accur.

d *Pater*.ſcilicet qui erat tabellio.

e *Senatuſcõſulti*. ſcilicet quo tenetur ac ſi commiſiſſet falſum:vt ſupra eo.l.diuus.in prin.

f *Exiſtimatur*.quia non valet legatũ:vt ſupra de leg.j.l.ſi ſeruo meo. §.j. ſed obſtat.s̃.e.ſi quis legatum.in princi.ſed hic quaſi conditionale. ſ. ſi redierit:ibi purum inutile.vel ibi directo ſibi: hic per obliquum.Item hic videtur mortu[9] ante captiuitatem.

*Sed & ſi.

†quo ad.

g *In adoptionẽ dato*, qui iure iſto eſt in poteſtate adoptiui: vt ſupra de adopt. l. j. ſed hodie diſtĩguitur.vt.C.de adop. l.cum in adoptiuis. Itẽ fa.ſupra eodem.l.de eo. &.l.diuus.§.j.&.§. ij. & l. ſi pater. Item videtur hodie diſtinguendũ de eo qui eſt in poteſtate, cùm ei quærantur aduentitia.ſed dico cõtra, quia ſaltẽ vſusfru.quæritur patri.

*Eximere pœnæ aliquẽ, eſt cũ à pœna ſubtrahere, immunẽque Facere.Bu.

h *Manumiſſo*. vt. s̃. de leg.ij.ſi quis ſeruo. in fi. &.C. ad Sil.l.pen. & fa. s̃.de pec.leg.l. denique. §.fin.& de ali.lega. cum vnus.§.verbis.Accur.

i *Adſcripſit*. ſ. in alio teſtamento.

k *Ad cogitationẽ*. id eſt ſcientiam.

l *Adquiritur*.niſi contemplatione bonę fidei poſ.relinquatur:quo ca ſu caderet in legem dominus ſi ſcriberet: vt.s̃. de vſufru.l.ſed & quid. Accurſius.

m *Eximendum*.No.puniri affectũ.ſic.s̃. de iur. & fac.igno.l.regula.§.qui ignorauit. & inſtit.de ob. quæ ex de. §. placuit. & ſupra de fur. inter omnes.§. recte & facit ſupra de acqui.re.do.l.liber homo.& de acquir.heredi. ſi quis mihi. in princ. Sed arg.contra ſupra ad leg. Cor.de ſica.l.diuus. ADDITIO. Dic ſecundum Bar.quòd hic loquitur de quaſi falſo,quod non poteſt committi adſcribendo alij,niſi adſcribenti quæratur.& ideo cum ad perfectionem delicti requiratur euẽtus adquiſitionis.ideo inſpicitur euentus,non animus.ſed in.l. contraria ad perfectionem illius delicti ſufficit animus cum aliquo actu, vt colligitur ex verbis legis Corneliæ.

n *Poſtea emancipato*.vt ſi adſcribat filio legatum dandum cum erit emãcipatus. & facit quod dixi ſupra.§.item ſi ſeruo.item facit ſupra de manumiſ.teſta.l.ſi quis locuples.Accurſius.

o *Qui codicillos*.qui ſcilicet legatarius.

p *Confirmat*.nam per ſequens teſtamentum erant immutati codicilli,ſecundum P.ſed hodie contra:vt inſti.de codicil.§ ſed cum.

q *Manumiſſo*.id eſt manumittendo per fideicommiſſum.

r *Hoc ita*.quidam non habent hunc verſum,hoc ita &c.vſque illuc, nam ſi &c.& tunc dic, ignorãte eo,ſcilicet ſeruo: quia ſi ſciẽte eo,non valeret libertas.ſed tu habeas.& dic ſi volente teſtatore, incidit in falſum : & non erit liber. Si vero ignorante,incidit,ſed tamen ſeru[9] erit liber. ad quod ſupra de his quæ in teſta.delen. l. j. Sed videtur quòd etiam volente teſtatore cum onere remaneat apud heredem: vt.s̃.eod.l.filius.in fine. ſed hic ademit:quod valet in præiudicium ſerui:licet non ad vtilitatẽ ſcribentis.

†Verba ſunt Triboniani ſeu Iuſtin.Nam Calliſtratus hoc dixerat. & ex eius perſona Iuſtin.l. Diuus.§ item ſunt. s̃. eod.

ſ *Fideicõmiſſum ademerit*.ipſe legatarius.& cõcor. cum ſuperiori reſpon.

t *Qui*.ſcilicet filius.

u *Sed ſententia*. quia liberti non ſunt res æſtimabiles.Accurſius.

x *Non continetur*.verbis edicti vel ſenatuſcõſul. Liboniani.Accurſius.

y *Adſcripſit*.cum forte dominus aliquid ex eo teſtamento percipiat. Accurſius.

z *Hæſitari*. id eſt dubitari.

a *Diximus*.s̃.eo.l. diu[9]. §.item ſenatus.

b *Hunc*.ſ.ſeruum.

c *Qui*. ſcilicet ſeruus.

d *Si teſtamentarius*. i.tabellio qui ſcripſit teſtamentum.

e *Ab eo*. ſcilicet herede.

f *Et manumittatur*. quo caſu videtur legatum quod plus vẽdit. ad qđ s̃.de fideicomm.liber.l. ſed ſi alienare.

*id eſt effingat. Imitari chirographum alienum, eſt ipſum effingere, ſeu adulterare: Gallicè cõtrefaire.

g *Sibi*.ſ.tabellioni.

h *In voluntatem*. id eſt contra mentem.

i *Neque ſententia*.de inoffic. teſta. tamen non agit: vt ſupra de bono. poſ.contra tabu. l. non putauit.§. ſi quis. & facit ad hoc quòd qui ſcribit ſibi onus, non incidit.ſupra eod.l.vxori.§. j. de inter. act.l. de ætate.§.j.

†Athaletas. aliàs athales.

k QVid ſit falſum.Imitetur.ſic in auth.de fide inſtru. [a] in princ. coll.vj.

a]de inſtru. fid.& caute.

l *Mentitur*.verum eſt hunc mentiri : ſed non incidit in ſenatuſcon.quia non omnis mendax tenetur falſi:& ſic non obſtat. C. ſi contra ius vel vti.publi.l.ij.nam & ſecũdum iura canonum multa ſunt genera mendaciorum.

A *Thaletus*.] CASVS. Veritus Callimachus inſtituit filiam ſuam heredem in vna vncia, & quoſdam alios inſtituit heredes in xj.vnciis,& eoſdem grauauit vt Athaleto ſeruo ſuo dent libertatem,& duas vncias hereditatis.nunc iſte ſeruus præſente filia teſtatoris,& ea interrogãte coram iudice profeſſus eſt ſe poſſe probare teſtamẽtum Vetiti Callinici eſſe falſum:& ſic ad inſtigationem iſtius accuſauit teſtamentum de falſo filia teſtatoris, & ſuccubuit:&ſic amiſit vnciam in qua fuerat inſtituta:& fiſco accreuit.

uit. Quæritur an Athaletus ſeruus cui per fideicommiſſum relicta erat libertas cum parte bonorũ, aliquid de his perdat? Et dicitur quòd non, cùm ipſe non accuſauerit. Franciſcus.

a *Portio*. forte duæ vnciæ.
b *Apud*. id eſt præſente Maximilla.
c *Interrogatus*. Athaletus ſeruus.
d *Et cum in*. id eſt contra. Accurſius.
e *Maximilla*. cùm vellet accuſare.
f *In ſcriptorem*. i. contra tabellionem.
g *Cogi*. quod iuſtũ eſt, quia accuſando ſuccubuit: vt. C. eo. l. qui falſas. & facit. ſ. de acquir. here. l. quæſitũ. ſed arg. contra. C. eo. l. maiore. Accurſius.
h *Iuſſit*. quod fiſcus haberet.
i *Proponerentur*. hoc eſt contra. ſ. de his qui. vt indig. l. poſt legatum. §. an libertas. ſed ibi tulit teſtimoniũ, quod plus fuit: hic autem tantùm quædã verba dixit. Itẽ ſecundũ hoc contra. ĩ. ad Turpil. l. j. §. incidit. Sed ſpeciale in hoc crimine, vt non proſequẽdo parcatur inſtiganti: quia & accuſanti & deſiſtẽti parcitur: vt. C. de his qui. vt indig. l. alia. &. ſ. de inoffic. teſta. l. Papinianus. §. meminiſſe. Item contra. ſ. de his qui. vt indig. l. poſt legatũ. §. ſunt qui putant. ſed hic nõ perſeuerauit ſeruus, licet ab initio verba fecit: ſed pœnituit, ibi perſeuerauit.

† Iſte tex. eſt ſing. ad hoc quòd mandans delictũ & mandatarius poſſunt accuſari in eodẽ libello. Bolo. Adde ad hoc ꝙ ſi mandans & mãdatarius diuerſis libellis fuiſſẽt accuſati: poſſunt tamen vna lege cõdẽnari, ſecũdũ Cy. in. l. nõ ideo minꝰ. C. de accu. & Ange. Are. in §. in terdũ. inſtit. de obli. quæ ex quaſi del. naſc. Panor. & doc. in c. ad audiẽtiam extra de homi. Feli in c. ſicut dignum. in prin. e t. & H ppo. de Marſi. fin. 181.

* Athaleto.

& portio [a] hereditatis relicta erat ab his qui ex vndecim portionibus heredes erant inſtituti, profeſſus eſt indicium apud [b] Maximillam filiam teſtatoris ex parte duodecima heredem ſcriptam, ſe poſſe probare falſum teſtamentũ Vetiti Callinici: & apud magiſtratus interrogatus [c] à Maximilla, profeſſus eſt probaturum quemadmodũ falſum ſit factum teſtamentum. & cùm in [d] crimen falſi ſubſcripſiſſet Maximilla [e] in ſcriptorem [f] teſtamenti † & Proculũ coheredem: acta cauſa præfectus vrbi falſum teſtamentum nõ eſſe pronuntiauit, & Maximillæ partẽ duodecimã à fiſco cogi [g] iuſſit. [h] quæſitum eſt, an Aithaleti * libertas & fideicõmiſſũ poſt hæc facta debeãtur. Reſpondit, ſecũdum ea quæ proponerentur, [i] deberi.

XXV. VLPIANVS *libro ſeptimo ad Edictum.*

Qvi nomine prætoris literas falſas reddidiſſe, [k] edictúmve falſum propoſuiſſe [l] dicetur: ex cauſa actione in factũ pœnali [m] tenetur: quamquam lege Cornelia reus ſit.

XXVI. MARCELLVS *libro trigenſimo Digeſtorum.*

SI quis patris ſui teſtamentum aboleuerit, & quaſi inteſtatus deceſſiſſet, pro herede geſſerit, atque ita diem ſuũ obierit: [n] iuſtiſſimè tota hereditas paterna heredi eius eripietur. [o]

Diuiditur in tres partes. Primò loquitur de eo qui dixit varia & diuerſa teſtimonia eodẽ tempore, & coram eodẽ iudice, & in eadem cauſa. Secundò loquitur de eo cuius teſtimoniũ variat ab eo quod aliàs dixit extra iudicium. Tertiò, de eo cuius teſtimonium variat ab eo quod aliàs dixit in alio iudicio. ſecunda ibi, & eũ qui cõtra ſignum. tertia ibi, de impudentia. h. d. vſq; ad. §. qui ſe. Barto.

Qvi nomine.] CASVS. Quaſdam literas præſentaui alicui ex parte poteſtatis, cùm ipſe eas nõ mitteret: vel edictum falſum propoſui ex parte poteſtatis, cùm non eſſet verum. Dicitur ꝙ teneor act. in factum ad intereſſe: licet & accuſari poſſim ex. l. Cor. Fr. Accurſius.

k *Reddidiſſe*. id eſt liacui preſentaſſe quaſi ꝑ tor mitteret: vt. C. eodem. l. maiorem. & dic vt ibi.
l *Propoſuiſſe*. ſcilicet in edicto. ad quod. ĩ. eo. l. hodie. §. j. ſed in lib. Alb. eſt edictum. Accurſius.
m *Pœnali*. ad intereſſe: vt. ĩ. eo. l. hodie. §. j. ſed contra. ĩ. ad muni. Titio. Solu. vt ibi. Accurſius.

SI quis.] CASVS. Patris mei teſtamentum aboleui, & bona eius poſſedi quaſi inteſtati: & deceſſi relicto herede. Dicitur quòd bona patris mei auferuntur heredi meo. Franc.

n *Obierit*. filius.
o *Eripietur*. vt. ſ. eo. l. ſi quis cum. in prin. Et ſic not. ꝙ etiã nepoti aufertur hereditas propter factũ aui. ſic & in feudo. ad quod. C. de quæſti. diuo. & de bo. lib. quæritur. Sed ar. cõtra. ſ. de ſenato. l. emancipatum. §. j. in fi. & de in ius voc. l. adoptiuus. in fine. Acc.

EOs qui.] CASVS. Qui diuerſa præbuerũt teſtimonia inter ſe, id eſt falſa vel varia: puniũtur. l. Corne. Item qui dixit falſum teſtimonium contra ſigillum ſuum, de falſo punitur. Item qui in eadem lite teſtificatus eſt pro actore, & poſtea pro reo, & ſic contraria dixit: de falſo punitur. Item qui ſi ſe geſſit pro milite, cũ nõ eſſet: vel qui falſo diplomate vſus eſt: quod expone vt in glo. punitur pro qualitate delicti. Franciſcus Accurſius.

p *Diuerſa*. id eſt falſa, vel varia: vel id eſt aduerſa. ad quod in auth. de teſti. §. ſi vero. col. vij. &. ſ. de teſti. l. qui falſo.
q *Præbuerunt*. ſcilicet in eodem negotio.
r *Legis*. ſcilicet Corneliæ.

XXVII. MODESTINVS *libro octauo Regularum.*

EOs qui diuerſa [p] inter ſe teſtimonia præbuerũt, [q] quaſi falſum fecerint, & pręſcripto legis [r] teneri pronuntiatum eſt: * & eum qui contra ſignum [ſ] ſuum falſum præbuit [t] teſtimonium, pœna falſi teneri pronuntiatũ eſt. De impudẽtia eius qui diuerſa duobus [u] teſtimonia præbuit, cuius ita anceps fides vacillat: quòd crimine falſi teneatur, nec dubitãdum eſt.

Qui ſe pro milite geſſit, [x] vel illicitis inſignibus vſus eſt, [y] vel falſo duplomate † vias cõmeauit, [z] pro admiſſi qualitate grauiſſimè puniendus eſt.

XXVIII. IDEM *libro quarto Reſponſorum.*

SI à debitore [a] prælato * die [b] pignoris obligatio mentiatur, falſi criminis locus eſt.

XXIX. IDEM *libro ſingulari de enucleatis caſibus.*

SI quis obrepſerit [c] pręſidi prouinciæ tã per acta [d] quàm per libelli interpellationẽ, nihil agit: imò ſi accuſatus fuerit, pœnã temeratoris [e] luit. proinde enim punitur, atque ſi falſum fecerit. ſunt enim reſcripta de ea re. [f] ſufficit autem vnum argumenti cauſa referre: cuius verba hæc ſunt: Alexander Auguſtus Iulio Marylo. Si libello dato [g] aduerſarius tuus veritatem in precibus ab eo datis non adiecit, ſubſcriptione [h] vti nõ poteſt: imò ſi accuſatus fuerit, & pœnam inferre [i] † debet.

XXX. IDEM *libro duodecimo Pandectarum.*

LEge Cornelia [k] teſtamentaria obligatur, qui ſignum [l]

ſ *Signum*. i. ſigillum, vel etiam, aliud ſignũ quod fecerat.
t *Præbuit*. vt &. ſ. prox. reſpon. dixi.
u *Duobus*. ſcilicet actori & reo. Accur.
x *Pro milite geſſit*. cùm non ſit miles.
y *Vſus eſt*. vt cùm centurio non ſit, fixit ſe in capite legionis.
z *Commeauit*. i. iuit cũ ſociis: vt cùm deberet equitare cum decem equis, equitaturus iuit cum. xx. per aliquem locum. vel cùm per ſingula. xx. miliaria deberet habere certum ſalariũ, dixit quòd vna die iuerat per. xl. miliaria: & ſic percepit ſalarium quaſi duorum dierum: cũ nõ tantùm iuiſſet: ſecus ſi tantùm iuiſſet: vt. ſ. de verborũ obliga. l. continuus. §. cùm ita. vel cũ per ſingula. xx. miliaria deberet ire per viam ſecuram ad cuſtodiendũ caſtra, iuit per magis curtã, & minus ſecurã.

* Flo. pronuntiat.

† Diplomate, vulg Sũt autem hæc diplomata chartulæ ſigno principis obſignatæ, i. codicilli, ſeu teſſerę quæ dabantur curſoribus, vt licerec eis vti equis & vehiculis publicis, quib' diplomatibus agnitis magiſtratus publicos illis equos & vehicula præbebãt. Bud. hic.

a *A debitore*. Cũ debitor qui antea obligauerat fundum, nũc eum venderet, adſeruit nulli obligatũ. nec ob. quòd hoc caſu videtur teneri crimine ſtel. qđ demũ in ſubſidium datur: vt. ſ. de crimin. ſtel. l. iij. quia hic adſeruit nulli obligatum: ibi tãtũ diſſimulauit. ſic etiã poteſt poni. C. e. l. ſi creditor. vel pone vt ſ. de fide inſtr. l. repetita. Ac.
b *Die*. i. antecedentib. diebus facta, ſecundum primum caſum.

* prelato. ſic ſ. de eden. l. j §. 1. quod aliàs dicitur repetita die. ſ. de fide inſtru. l. repetit adie. nec legendũ eſt plato. L R.

SI quis obrepſerit. i. tãtùm perſuaſit præſidi, quòd habuit ſentẽtiam pro ſe. Titius qui me conueniebat in. c. doloſè obrepſit ſententiã cõtra me à præſide, oſtendens ei libellũ ſuæ petitionis, & quãdam confeſſionem falſam quam dicebat me feciſſe apud acta. nihil egit: quia reſcinditur: vt. ſ. de iudi. l. ſi prætor. & tenetur de falſo. & fa. ſ. de fideicommiſ. lib. cũ vero. §. hoc ſenatuſconſultum. & C. de diuerſis offi. & appari. iud. l. ij. li. xij. &. ſ. de nata. re. l. j. Acc.

† ſufferre.

d *Per acta*. quæ iudici dixit.
e *Temeratoris*. id eſt falſatoris: vt ſubiicit.
f *De ea re*. id eſt ſuper ea quæſtione.
g *Libello dato*. præſidi.
h *Subſcriptione*. i. ſentẽtia præſidis quã facit ad libellũ. nã in ſentẽtiis libellus ꝑponitur. & fa. C. ſi cõtra ius vel vti. publicã. l. ij. &. v.
i *Sufferre*. id eſt ſuſtinere.

LEge Cornelia.] CASVS. Qui ſignum falſum fecerit, vel ſculpſerit: tenetur. l. Corn. teſtamẽtaria. item accuſatio de ſuppoſito partu non eſt publica, ſed ad certos ſpectat: vt in litera dicitur. Franciſcus.

k *Lege Cornelia*. ſcilicet de falſis.
l *Signum*. ſigillando, vel etiam ſubſcribendo. de quibus dicitur inſtit. de teſta. §. j. &. ij. & facit. ſ. eo. l. Paulus. §. j.

¶. Nouum. BBB

a *Adulterinum*.id eſt falſum.
b *Parentes*.non tamen filius matrem:vt.ſ.de accu.l.hi tamen.
c *Vt publicam*.ſpeciale in hoc falſo, vt non ſit publica accuſatio. aliàs contra:vt ſupra de pub.iu.l.j. no.& fa.C. eo.l.cùm ſuppoſiti.&.ſ.eodem.l.qui falſam.§.j.

D*Iuus*.] CASVS. Qui coram iudice producit inſtrumẽta ſuſpecta, nec poteſt probare ea eſſe vera:punitur iudicis arbitrio, quandoque multum, quandoque parũ, ſeu modicè. & ſi præſes videat eum debere deportari,mandabit hoc imperatori, qui imponet pœnam prout ſibi videbitur.& de hoc etiã diuus Marcus dixit.Fran.Accur.

d *Pro menſura*. i. qualitate ſeu magnitudine. Accurſius.
e *Non poßint*. cum ſuſpecta eſſent: vt.C.eo. præbemus.& de ꝓba.l. iubemus.Accurſius.
f *Pati poßint*.vt quia deportari:quod preſes nõ poteſt: vt.j.de pœ.l.ij. §.ij. vel dic plus quàm ſit forma iuris,id eſt iuriſdictionis, id eſt plus quàm ſit pœna ordinaria falſi, vt alij terreantur:vt.C.ad leg.Iul. repe.l.j.
g *Aeſtimaturo*. imperatori dico.
h *Ignoſcatur*. ſi tamen ſuam innocẽtiam probant,& oſtendant à quo acceperant:vt.C.eo.l.maiorem.& ſecũdum hoc ponitur caſus in falſo reſcripto: quod tamen dic vt ibi. vel dic in alio inſtrumento,ſi deſinat vti:vt.C.e.tit.l.ſi falſas.&.j. ad muni.l.libertus.§.error.

adulterinum[a] fecerit, ſculpſerit.

De partu ſuppoſito ſoli accuſant parentes,[b] aut hi ad quos ea res pertineat:non quilibet ex populo, vt publicam[c] accuſationẽ intendat.

XXXI. CALLISTRATVS *libro tertio de Cognitionibus*.

DIuus Pius Claudio reſcripſit, pro menſura[d] cuiuſque delicti conſtituẽdum in eos qui apud iudices inſtrumenta protulerunt, quæ probari non poſsint:[e] aut ſi B plus meruiſſe videantur,quàm ex forma iuriſdictionis pati poſſint:[f] vt imperatori deſcribatur,eſtimaturo[g] quatenus coërceri debeãt. Sed diuus Marcus cum fratre ſuo pro ſua humanitate hanc rẽ temperauit:vt ſi, quod plerunq; euenit,per errorem huiuſmodi inſtrumenta proferantur, ignoſcatur[h] eis qui tale quidquã protulerint.

XXXII. MODESTINVS *libro primo de pœnis*.

HOdie qui edicta propoſita[i] dolo malo corrumpunt,falſi pœna plectuntur. Si venditor menſuras publicè probatas, vini, C frumenti, vel cuiuſlibet rei, aut emptor corruperit, dolóve malo fraudem fecerit: quanti ea res eſt, eius dupli condemnatur:[k] decretóque diui Hadriani præceptum eſt,in inſulã eos relegari, qui pondera aut menſuras falſaſſent.

XXXIII. IDEM *libro tertio de pœnis*.

SI quis falſis conſtitutionibus nullo[l] auctore habito vtitur,[m] lege Cornelia aqua & igni[n] ei interdicitur.

HOdie.] CASVS. Qui corrupit edictum,punitur de falſo.Item qui corrupit menſuras frumenti vel vini,in duplum condẽnatur:item in inſulam relegatur.Franciſcus.

i *Propoſita*.in albo:vt.ſ.de iur.om.iudi.l.ſi quis id.per totum.
k *Condemnatur*.qua act?reſpõ.condictione ex hac.l.vel dic actione in factum,quæ aliàs datur pro ſimplo eius quod intereſt:vt.ſ. eo.l.qui nomine.Alij dicunt quòd per ac.l.Cor.de fal.quod non placet.& facit.ſ.de dolo.l.arbitrio.§.de eo. & quod ibi not. &.ſ. de extraordi.cri.l.annonam.§.fi.&.j.de ver.ſigni.l. Paulus reſpõ. &.ſ.de fur.l.ſi quis vxori.§.ſi maiora.Accurſius.

SI quis.] CASVS. Qui falſis cõſtitutio.ſiue legibus vtitur, quæ nullum habent auctorem,ſcilicet iuſtum: aqua & igni interdicitur.Fr.Accurſius.

l *Nullo*. nullũ habẽt auctorem etiam quæ habent,ſed reprobatæ ſunt: vt.C.de Iuſti.codi.confir.§.hunc igitur. ille ergo habet auctorem, qui habet talem qui habet ius condendi legem:vt principem,vel ſenatum, vel præfectũ.vel dic aliter,auctorẽ,à quo accepit reſcriptũ quaſi conſtitutiones,quæ tamen non ſunt.& concor.tunc.C.eo.l.maiorem.
m *Vtitur*.vt Galgoſius Papien.
n *Igni*.id eſt deportatione:vt.ſ.eo.l.j.§.fina.

AD LEGEM IVLIAM REPETVNDARVM.

Ho die diceremus repetendarum,ſcilicet pecuniarum.

Hac lege coercentur furta & rapinæ magiſtratuum, vel eorum qui munus aliquod publicum gerunt, pecuniis quas de priuatis hominibus acceperunt repetitis in quadruplum,quo nomine hoc iudicium appellatur, vt datorum repetitio ciuilis in epiſtolis Sidonij. Cœpit, inquit, actionem repetundarum velle proponere, & hoc iudicium etiam ex modico furto datum in G. Catonem Velleius Paterculus ſcribens, Adeo,inquit,magis voluntatem peccandi intuebantur quàm modum, factaq; ad conſilium dirigebant, & quid non quantum admiſſum foret, æſtimabant. Datur & in heredes intra annum.& in tribunos præfectos, ſcribas, comites omnes magiſtratuum, quod tamen olim non obtinuiſſe oratio pro Rabirio Poſtumo declarat, ex qua & hoc caput legis Iuliæ habemus, vt captarum pecuniarum repetitio ſit ab his ad quos ea pecunia quam magiſtratus ceperit, qui damnatus ſit, peruenerit, videlicet ſi magiſtratus neque prædes dederit neque ſoluendo ſit & ſi illi in A *lite æſtimanda appellati ſint. & legendum in illa Oratione hoc modo. Nec ab eo prædes dati,nec ex bonis, quanta ſumma litium fuiſſet, pecuniæ ſeruata. In eadem alio loco, qui ad idem legis Iuliæ reſpicit caput, ſic legendum eſſe ſcio. Itaque ſi aut prædes dediſſet Gabinius, aut tantum ex eius bonis, quanta ſumma litium fuiſſet, pecuniæ redegiſſet,quãuis magna ad Poſtumum ab eo pecunia perueniſſet, non redigeretur, vt intelligi facile poßit, quod ex ea pecunia quam ceperit is qui damnatus eſt perueniſſe ad aliquem in illo primo iudicio planum factum ſit,id hoc genere iudicij redigi ſolere.fuere & alia huius legis capita,veluti ne proconſul legatum ſuum ante ſe de prouincia dimittat l.10. De offic.procõſul.& ne Senatori nauem maritimam habere liceat l.ij. De vac. mun.Cuiac.*

DE LEGE IVLIA repetundarum.†
TITVLVS XI.

I. MARCIANVS *libro quartodecimo Inſtitutionum*.

LEx Iulia repetundarum pertinet ad eas pecunias, quas quis in magiſtratu, poteſtate, curatione,[o] legatione, vel quo alio officio,munere,miniſterióve publico cepit,[p] vel cum[q] ex cohorte[r] cuius eorũ[ſ] eſt. Excipit lex,à quibus licet accipere: à ſobrinis,[t] propioréue gradu, cognatis ſuis, vxore.*

† In indice titu.Ad lege Iuliã repet. Huius legis auctor fuit. L Piſo, vt refert Cic. act. 5.in Verrẽ.& meminit li. 5.epiſt.fami. epiſto. 20. Vide Plato. de leg.deinde à Iulio renouata fuit.

* vxórve.

LEx *Iulia*.] CASVS. Lex Iulia repetundarum pertinet ad eas pecunias, quas quis exiſtẽs in magiſtratu vel officio publico accepit ab aliquo priuato, vel aliquis de eius famil.permittit tamen poſſe accipere à quibuſdã perſonis, ſcilicet à ſobrinis, & ab eis qui propiore gradu, & à cognatis, & ab vxore.qui contra facit, tenetur in duplum hac l. intra annum. Item hac.l. tenetur qui cùm haberet aliquam poteſtatem,ſcilicet officium, accepit pecuniam ob iudicandum vel ob non iudicandum: vel vt faceret aliquid vltra officium ſuum. Item in comites ſiue ſocios militum datur actio ex hac. l. ſi faciant contra hanc legem. Item hac. l. punitur qui accepit pecuniam ob denuntiandum teſtimonium, vel ob non denuntiandum. & qui damnatur ex hac lege, non poteſt eſſe teſtis vel iudex vel aduocatus.Item lege Iulia repetundarum cauetur ne quis accipiat pecuniam ob aliquam de cauſis numeratis in litera huius.l. & princip. ſequentis. & ſic apparet quòd à perſonis extraneis non licet accipere: à coniunctis autem numeratis in litera ſ.l.j.in fin.licet accipere in infinitum.&.h.d.hæc.l. cum quinque ſequentibus,& prin.ſextæ.

o *Curatione*.publica.
p *Cepit*. à priuato: vt faciat non faciendum, vel omittat faciendum.& ſunt exempla.j.eod.l.eadem.§.fina.&. l. lex. & eſt pœna legis.j.eo.l.lex.§.fina. Item actio ciuilis.quod dic vt.j.l.proxi. & dic quòd etiam durante officio accuſatur:quia in offi. delinquit, vel quia ſubiectos opprimit:ut.C.eo.l.iubemus.aliàs autem non
D poteſt magnus magiſtratus in ius vocari:vt.ſ.de in ius voc.l.ij.niſi in furto:vt in auth.vt iud.ſine quoquo ſuf.§. ſi quis autem. col. ij.minores magiſtratus etiam durante officio conueniũtur: vt.ſ. de iniur.l.nec magiſtratibus.
q *Vel cum*. ſupra ſolus: hic cum aliis eſt in magiſtratu. Accurſius.
r *Ex cohorte*. id eſt aliquis ex cohorte, id eſt ex ſocietate. Accurſius.
ſ *Cuius eorum eſt*.id eſt alicuius eorum,accepit ſubaudi:vt.j. eo. l.in comites.aliàs eſt ex ſorte:& in idem recidit.
t *A ſobrinis*.qui ſunt in ſexto gradu:vt inſtitu.de gradi.§. ſexto. & ab omnibus proximioribus:vt ſubiicit. nã ratio ſanguinis tollit ſuſpicionem:[a] vt argu.ſ.de recep.l.ij.& in authen.de eccle. tit. §.interdicimus.col.ix.Et dic quòd in infinitum ab iſtis, dummodo non ratione officij. ab alio autem vſque ad centum aure. per annum inter omnes,& non ratione officij:vt.j.eo.l.eadem.§.fin. &.l.lex.§.j.licet quidam dicant ab his vſque ad centum aureos: ab aliis nihil:quod eſt contra.l.illam expreſsè. Eſculẽtum autem poteſt accipere ſecundum.l.vt ſupra de offic.procon. l. ſolent. & de offi.præſi.l.plebiſcito.

a] Suſpicionẽ tollit ſanguinis ratio. de quo vide gloſ. in l. veſtem. & quod ibi no. in apo. in ver. adfinitate.ſ. de iniur.

Datur.

II. SCÆVOLA *libro quarto Regularum.*

DAtur ex hac lege & in heredes actio [a] intra annũ, dũtaxat à morte eius qui arguebatur.

III. MACER *libro primo Publicorum.*

LEge Iulia repetundarũ tenetur, qui cum aliquã poteſtatẽ haberet, pecuniam ob iudicãdum decernendúmve [b] acceperit:

IIII. VENVLEIVS SATVRninus *libro tertio publicorum iudiciorum.*

VEl quo magis aut minus quid B ex officio ſuo faceret.

V. MACER *libro primo Publicorum.*

IN comites [c] quoque iudicũ † ex hac lege iudicium datur.

VI. VENVLEIVS SATVRNInus *lib. tertio Publicorum iudiciorũ.*

EAdem lege tenentur [d] qui ob denuntiandũ vel non denuntiandum teſtimonium pecuniam acceperint. Hac lege damnatus, teſtimonium publicè dicere, aut iudex eſſe, poſtularéve prohibetur. [e] Lege Iulia repetundarum cauetur, ne quis ob militem legẽdum, [f] mittendúmve, [g] æs accipiat: [h] néve quis ob ſententiam in C ſenatu conſilióve [i] publico dicẽdam pecuniã accipiat, vel ob accuſandum, vel non accuſandum: vtque vrbani magiſtratus ab omni ſorde ſe abſtineant: néve plus doni muneris in anno accipiant, quàm quòd ſit aureorũ [k] centum.

VII. MACER *libro primo iudiciorum publicorum.*

LEx Iulia de repetundis præcipit, ne quis ob iudicem arbitrúmue [l] dandum, mutãdum, iubendúmve vt iudicet: néve ob nõ dandum, non mutandum, non iubendum vt iudicet: néve ob hominem in vincula publica coniiciendum, vinciendum, vinciríve iubendum, éxve vinculis dimittendum: néve quis ob hominem condemnandum, abſoluendúmve: néve ob litem æſtimãdam, [m] † iudiciúmve capitis pecuniæve [n] faciendum, vel non faciendum, aliquid acceperit. Apparet autem quòd lex ab exceptis [o] quidem in infinitũ capere permittit: ab his [p] B autem qui hoc capite enumerantur, à nullo, neque vllam quantitatẽ capere permittit. Illud quoque cauetur, ne in acceptum [q] feratur [*] opus publicum faciẽdum, frumentum publicè dandũ, præbendum, adprehendendum, † ſarta tecta tuenda, antequam perfecta, probata, [*] præſtita lege erunt. [r] † Hodie ex lege repetundarum extra ordinem [s] puniuntur, & plerunq; vel exilio puniuntur, vel etiam durius, prout admiſerint. [t] Quid enim ſi ob hominem necandum pecuniam acceperint? vel licet non acceperint, calore [u] tamen inducti interfecerint vel innocentem, vel quem punire non debuerãt? Capite plecti debent, vel certè in inſulam deportari: vt plerique puniti ſunt.

VIII. PAVLVS *libro quinquageſimoquarto ad Edictum.*

QVod contra legem repetundarũ procõſuli vel prætori [x] donatũ eſt, non poterit vſucapi. [y] Eadem lex venditiones, locationes eius rei cauſa pluris minorísve factas [z] irritas facit: impedítque vſucapionem, prius quàm in po-

[a] DAtur. *Actio.* Ex hac.l.datur actio in factũ vel condic.ex hac A lege contra iudicem vel officialẽ pro eo quod ipſe vel miniſter accepit: vt.C.e.l.j.& intra annũ à tempore depoſiti officij. vt.C.eo.l.pen.licet quidã dicant ibi ſpeciale in comite domorũ: quod non placet: vt ibi,&.l.iubemus.& forte intra annũ in quadruplũ: poſt annum in ſimplũ: vt.ſ.de calum.l.j.in princ.& hoc quadruplum datur totũ fiſco quãdo turpiter dedit.nam ſibi, ne repetat, ſua turpitudo obſtat: vt j.de iur.fiſ.l.Lucius. & hoc caſu eſt popularis accuſatio. ſi autẽ fuerit extortum, tũc remediũ eſt ſpoliato: vt.C.de aſſeſ.l.iij.Item in caſu punitur etiam qui dat: vt C eo.l.fin. In heredem autẽ qualiter datur, triplex eſt opi.in hac.l. nã quidã dicunt dari intra annum poſt lit. conteſta.ſcilicet cõtra defunctum in quadruplum: quod eſt ſpeciale, vt nõ detur perpetuo: vt. C. ex delic.defun. Alij vt H.dicunt teneri heredẽ etiam ſi non peruenit: ſed intra annum: vt hic, &.C.eo.l.ſciant.§.j.Vel dic ſecundum Azo. dari in heredem, ſed intra annum: & erit ſemper ſpeciale: quia ſecũdum regulã de eo quod peruenit, datur perpetuo. & hoc vltimũ ſpeciale tolerabilius eſt.ſed ſiue dicat annũ currere defuncto durante offi. ſiue demũ finito, videtur abſurdum: quia ſi ponas eum mori quando iam ſex mẽſes cucurrerunt: tenebitur heres in vlterius tempus quàm teneretur defunctus ſi viueret.ſed hoc toleratur quandoq; in quantitate: nõ mirum ſi hoc in tẽpore: vt.ſ. de euic. l.ſi per imprudẽtiam.§. non mirum.ſed ſi dicas lit. conteſt. vel in id qđ peruenit, non obſtat dicta oppoſitio.Item contra. C. vt omnes tam ciui.quàm mili. l. j. vbi per quinquaginta dies debet morari, & lis inchoari, & finiri intra.xx.dies.ſed illa non habet locum quando in ſua patria poſtea conuenitur & accuſatur. præterea hic loquitur etiam de his qui in ſua patria exercuerunt officium. Item facit. ſ. de popula. ac.l.fi.& de accu.l.ex iudiciorum.contra.ſed hic ſpeciale.Itẽ facit ſ.tit.ij.l.fi.item hic de ciuili, de criminali habes. j.l.lex.§.fi.

[b] LEge Iulia. *Decernendúmve.* aliquem honorẽ vel munus.Et not. hunc teneri hac.l.item de concuſ.vt.ſ.de concuſ.l.ij. Itẽ de fal.vt.ſ.de fal.l.j.§.j.item de ſica.vt.ſ.de ſica.l.j.in prin.&.§.j.&.l.iij.§.ij.&.l.iiij.in prin.Item.l.Iul.de vi pu.vt ſupra ad leg. Iuliam de vi pub.l.lege Iulia de vi.

[c] IN comites.id eſt criminis huius conſcios & ſocios. vel dic, ſolus comes iudicis deliquit.ad quod.C.eod.l.j.&.C.de accu.l. qui explicandi.

[d] EAdem lege tenentur.iudices ſcilicet qui denuntiãt teſtibus vt veniant etiam inuiti: vt in authent.de teſti.§.quia vero. col. vij.&.C.de teſti.ſiquando.vel in teſte loquitur. & facit. ſ. de cal. l.j.&.ſ.de concuſ.l.ij.&.ſ.l.lege.

[e] *Poſtularéve prohibetur.* ideo prohibetur ab his tribus, quia damnatus publico crimine eſt infamis: vt ſupra de pub.iudi.l.infamẽ. ſed infamis à teſtimonio repellitur: vt ſupra de teſti.l.iij.§.lege.& à iudicando: vt ſupra de iudi.l.cùm prætor.§.fina.& à poſtulãdo: vt ſupra de poſtulan. l.j. §. ait prætor. & facit ſupra de teſti. l. repetundarum. & de teſta. l. is cui.§. fina. &. l. cum lege. & de ſena. l. ij.

[f] *Legendum.* id eſt eligendum qui eligi non debet.

[g] *Mittendum.* forte in aliquam legionẽ. Imò. i.dimittendum.

[h] *Accipiat.* hoc large accipe: vt.ſ.de calum.l.ij.§.ij.

[i] *Conſilióve.* qui ergo accipit pecuniam vt harenget in conſilio Bo. tenetur hac.l.

[k] *Aureorum.* [a] niſi eſculentum & poculentũ, quod intra proximos dies conſumatur: vt ſupra de offic.præſi.l.plebiſcito.

[l] LEx Iulia. *Arbitrúmve.* i.delegatum.

[m] *Aeſtimandam.* ſcilicet vt fit corã æſtimatorib.cõmunis Bonoñ. aliàs inſtituendam: ad quod ſupra de cal.l.j.& facit ſupra de accu.l. ex iudiciorum. in fin. &.l. qui accuſare.

[n] *Pecuniáve.* igitur & in ciuili habet locum hoc crimen. quod eſt cõtra B.qui in criminali tantùm locũ habere dixit. vel dic vt no.C.eo.l.iij. Accurſius.

[o] *Ab exceptis.* qui dicũtur ſupra.l.j.in fi. & dic vt ibi.

[p] *Ab his.* ſcilicet etiam exceptis, ſed accipientibus vt faciãt vel non faciant &c. ratione ergo doni permittitur accipere. & dic hoc capite, ſcilicet.l. repetun. & quod dicit permittit. ſ. d.l. [ILLVD QVOQVE.] Dic caſum vt in gloſſ. hic poſita proxima ſequenti.

[q] *In acceptum.* id eſt ne accepto ferat alicui qui debet opus publicũ facere, vel frumentũ præſtare publicè. Item cũ aliquis debet ex publica vtilitate ſarta tecta habere, nõ debet iudex accepto ferre: vt hic, &.C.de ædifi.pri.l.ſinguli.in fin.& facit C.de oper.pu.l.omnes. Accurſius.

D [r] *Lege erunt.* aliàs lege erunt: aliàs legerint: aliàs lege erunt.

Hodie.] CASVS. Damnatus crimine repetundarum, extra ordinem punitur hodie: & quandoque grauiter, & quandoque modicè ſecundum modum delicti. Franciſ.

[s] *Extra ordinem.* i.extra antiquam ſolennitatem: vt dixi.ſ. de pub. iudi.l. ordo.& facit.j.de pœn.hodie. vel extra ordi.i.non imponitur ordinaria pœna, quòd vna ſemper imponitur: imò quandoq; maior: vt ſubiicit. & dic quòd etiam aliis modis poteſt accuſari: vt dixi.ſ.e.l.lege Iulia.

[t] *Admiſerint.* id eſt deliquerint.

[u] *Calore.* id eſt iracundia.

QVod contra.] CASVS. Quod datur procõſuli vel præſidi cõtra legẽ Iuliã repetundarũ: non poteſt vſucapi. Itẽ venditio vel locatio facta præſidi minori pretio, ad hoc vt faciat plus vel minus in officio, nõ tenet: nec talis res poteſt vſucapi prius quàm redeat in poteſtatem eius à quo deſcenderat. Fran.

[x] *Vel prætori.* vel alij iudici.

[y] *Vſucapi.* vt.ſ.de acqui.re.do.l.bonæ fidei.circa princip.

[z] *Factas.* præſidi vt faciat plus vel minus in officio. vel dic à

† Comites iudicũ. i. proconſulũ, prætorũ, præſulũ, aliorúmque magiſtratuũ prouincias regentiũ, erãt legati præfecti, quæſtores, ſcribæ, qui cũ magiſtratibus in prouincias mittebãtur. Bud.hic.

a] Vide in hunc locum Alcia.lib diſpun.3 ca.9.

† Litẽ æſtimare quid ſit, vide Budæum hic.

* Ferre in acceptũ, ferre acceptum, & accepto ferre, idem.

† approbãdum.

* Probatum opus eſt, qđ magiſtri opificiorũ retulerũt eſſe recte factum. Bud.

† Lex 12.tabu.pœnã capitis irrogabat teſte Gellio.li.20 no. At.ca.1.

præſide de rebus ſibi datis ob cauſam prædictam.& facit inſti.de vſuc.§.aliquando.& not.quòd deſinit eſſe vitioſa, licet redeat in poteſtatem delinquentis.

a Q *Vi munus*.id eſt aliquod officium publicum.

b *Publicè*.id eſt à republica.

c *Ruperunt*. id eſt male ſe in eo habuerunt.

AD LEGEM IVLIAM DE ANNONA.

Hac lege tenetur cuius dolo malo factum eſt, vt artior annona. i.minus abundans annonæ copia, vel carior eſſet, quod crimen dicitur fraudatæ annonæ. Cuia.

d C *Onſtitit*. al. cõſtat:& al. cõſtitit: al. cõſtituitur. Et not.ſpeciale,vt & aliàs.ſ.de iud.l.vix.& de accuſa.l.mulierē.in fin. regulariter cõtra: vt.C. de iud.l.ſeruus. & fa.ſ. de fal.l.nullo. &.C. de quæſtio.l.j.

*In vulg ad legē Iuliam.

e *Dicat*.ſ.ſeruus.

L *Lege Iulia.*] CASVS. Qui cõtra annonã fecit vt carior eſſet, vel de hoc ſocietatem coiuit: punitur. l. Iulia de annona.Item in eadē.l. Iulia cauet ne quis detineat nauem ferentem annonam: & pœna.xx. au. imponitur cõtrariũ facienti.Franc.

† Sic Flor. & fortè rectè. alij libri habent Imperatores.

f *Pœna ſtatuitur*.quę eſt ſ.de extraor.crimi.l.annonam.in fin.j.reſpon. & facit.ſ.de fer.l.ſolet. §.liberalia.Accurſius.

g *Quo*.pro vt.Accur.

h *Nauem*.ſ.ferentē annonam.

i *Viginti aureorum*.& etiã pœna criminis: quæ qualis ſit, dixi modo in princi.huius.l.

I *Mperatores*.] CASVS. Decuriones non coguntur vilius vendere annonam ciuibus ſuis quàm annona exigat. Item nõ debet ſtatui vt certus ordo hominũ puta mercatorũ vendat frumētũ certo precio.Itē & fœmina poteſt accuſare de crimine fraudatę annonę.F.

k *Vendere*.vt &.j.ad muni.l.non debere. &.j.de admini. rerum ad ci.perti.l.decuriones.

l *Ordini*.ſicut nec alicui priuato:vt.C.de Iudæis. l. nemo.ij.&.ſ. re.amo.nõ enim. Sed contra.ſ. de offi.præfec.vrb. l.j.§.cura carnis.&.C.de epiſ.au.l.j.vbi de hoc dicit. ADDITIO. Dic ſecundũ Bart.quòd non poteſt ſtatuere pretium non iuſtum,vt hic:pretiũ autem iuſtum poteſt ſtatuere,vt in contrariis.

m *Inuehitur*.ſecundum morem loci.ar.ſ.de fal.l.hodie.§.j.

n *Nuntiationis*.i.accuſationis publicæ:vt.C.qui accu.non poſſ. l. de crimine.ſed hoc ſpeciale:vt.ſ.de accu.l.mulierem.Accurſius.

o *Polliceris*.ô mulier.

AD LEGEM IVLIAM PECVLATVS, & de ſacrilegiis,& de reſiduis.

Peculatus eſt furtum pecuniæ publicæ vel fiſcalis. Auguſtinus in Ioannē. Crimina diſcernuntur in foro qualicũque furti & peculatus. peculatus enim dicitur furtum de re publica,& non ſic iudicatur furtum rei priuatæ quomodo publicæ. Sacrilegium eſt furtum rei aut pecuniæ ſacræ ex loco ſacro vel religioſæ ex religioſo. Reſiduorum crimen eſt pecuniæ publicæ retentio quæ apud aliquem ex adminiſtratione reſedit.in publicum non relata.Et reſiduorũ nomine etiam ſolida ſumma ſignificatur.Cuiac.

L *Ege Iulia peculatus.*] CASVS. Lege Iul.peculatus cauetur ne quis auferat ex pecunia ſacra,religioſa,vel publica: nève intercipiat:nève in rem ſuam conuertat:nève faciat ſiue procuret quòd hæc fiant ab aliquo.Item eadem.l.præcipitur ne quis adiiciat quid ferri vel immiſceat in aurum vel argentum publicũ:nève procuret vt hæc ab alio fiant.Fran.Accurſius.

testatem eius à quo profecta res ſit,heredíſve eius veniat.

IX. PAPINIANVS *libro quintodecimo Reſponſorum.*

QVi munus[a] publicè[b] mandatum accepta pecunia ruperunt,[c] crimine repetundarum poſtulantur.

DE LEGE IVLIA de annona.*

TITVLVS. XII.

I. MARCIANVS *libro ſecundo Inſtitutionum.*

COnſtitit[d] inter ſeruũ & dominum iudiciũ,ſi annonam publicam fraudaſſe dicat[e] dominum.

B

II. VLPIANVS *libro nono de officio proconſulis.*

LEge Iulia de annona pœna ſtatuitur[f] aduerſus eũ qui cõtra annonam fecerit, ſocietatémve coierit quo[g] ãnona carior fiat.

Eadē lege cõtinetur,ne quis nauē[h] nautámve retineat, aut dolo malo faciat quo magis detineatur: & pœna viginti aureorũ[i] ſtatuit.

III. PAPIRIVS IVSTVS *libro primo de Conſtitutionibus.*

IMperatorij† Antoninus & Verus Auguſti in hęc verba reſcripſerunt: Minimè æquũ eſt decuriones ciuibus ſuis frumētũ vilius quàm annona exigit, vēdere.[k] Itē reſcripſerunt ius non eſſe ordini[l] cuiuſque ciuitatis pretium grani quod inuehitur,[m] ſtatuere.Itē in hæc verba reſcripſerunt: Etſi non ſolēt hoc genus nuntiationis[n] mulieres exercere: tamē quia demõſtraturã te quæ ad vtilitatem annonæ pertinent polliceris,[o] præfectum annonæ docere potes.

C

A

p *Sacra*. largiſſimè pone nomen, vt pro ſacris vaſis.ad quod eſt inſti de pub.iud.§.item lex Iulia.ſic & aliàs: vt not.C.de conſtit.pec.l. ij.§.pen.Itē quod dicit, ſacra,expone vt infra.l. iiij.in prin Accurſius.

q *Religioſa*. vt in ornamentis ſepulchrorum.

r *Publicáve* fiſci,vel ciuitatis Romanæ: vt.j.l. iiij.in fine.

ſ *Quò*.pro vt.

t *Lege licebit*. vt ſacerdoti de re ſacra,& officiali de re publica, cuius periculo eſt : vt.j.l. ſacrilegi.in prin.

u *Indatur*. i. adiiciatur ferrum , vel aliquid ſimile. & facit.ſ. ad legē Corn.de fal.l.lege Cornelia.

L *Ege.*] CASVS. Qui pecuniam publicã deſtinatam ad aliquod factũ, puta ad cluſam, retinet eam, nec eã expendit in vſum in quē debebat: punitur.l.Iul. de reſiduis.Fr.Accur.

x *Delegatam*. id eſt deſtinatam. ad quod. j. l. iij.§.ſed & qui.Acc.

y *In eum vſum*. ſcilicet in quem erat delegata.

z P *Eculatus.Succeſſit*.vt in auth.de nupt.§. deportatio.& not.j.de pœ.l.ij.§.conſtat.

† Aurelian* imperator peculatus reos vltra militarē modum eſt perſecutus, vt eos ingētib. ſuppliciis cruciatibúſque puniret. Fla. Vopiſcus in eodem.

a *Statum*. i. in pœnam ſupradictam.Accur.

b *Amittit*. hoc hodie contra: vt in authen. vt nulli iudi.§.fin.col.ix.

L *Ege Iulia.*] CASVS. Hic declarat mētē l.proxi. præceden. quæ pœna imponatur ex crimine peculatus.Secundo dicit quòd prædicta pœna punitur qui pecuniam ſacram vel religioſam aufert. idem ſi rem donatam deo quis auferat.Tertio dicit:mandatis principum cauetur, vt præſides conquirant ſacrilegos,latrones & plagiarios : & eos inuētos puniant ſecundum modum delicti.Quarto dicit : Qui pecuniam habitam ex loca.fundi reipublicæ,vel ex ſimili cauſa in litera declarata,penes ſe retinet : lege Iulia de reſiduis punitur.Itē qui pecuniam publicã habebat vt eam expenderet in aliquo facto publico,& non expendit eam,imò retinet: pœna legis Iuliæ de reſiduis tenetur.[NON FIT.]Locus in quo theſaurus inuenitur,nõ fit religioſus,etiam ſi in monumento inueniatur.prohibitum eſt enim ſepeliri theſaurum.& quod prohibitum eſt ſepeliri, ſi ſepeliatur,non facit locum religioſum. Vltimo dicit: qui rem ciuitatis Romanæ ſubripit:crimine peculatus tenetur.Item ſi res priuatorum in ædem ſacram depoſitæ ſubreptæ fuerint,actio furti cõpetit.& hoc dicit hic.§.cum.l.ſeq.Fran.Accurſius.

D

c *Sacram*. priuatim : ſecus ſi publicè : vt infra.l. vj. &.l. ſacrilegi capite.

d *Donatum*.forte ad eius donãtis honorē in loco publico : & ſic quãdo ad decorē publicũ pertinet,habet locũ hæc lex. & fa.ſ.ad l.Fal.l.j.§.ad municipum.& quod not.C.de fur.l.ſi nondum.

e *Mandatis* principum.

f *Conquirant*.i.conquiri faciant.ſic.ſ.de infamibus.l.furti.§.mãdati.& facit.ſ.de offi.præſi.l.congruit.

g *Prout*.ſic.ſ.de offic.præſi. l.diuus Marcus.in princip.

AD LEGEM IVLIAM peculatus,& de ſacrilegis, & de reſiduis.

TITVLVS XIII.

Ponit quod ſpectet ad legem Iuliam peculatus.

I. VLPIANVS *libro quadrageſimoquarto ad Sabinum.*

LEge Iulia peculatus cauetur,ne quis ex pecunia ſacra,[p] religioſa,[q] publicáve[r] auferat, néve intercipiat, néve in rē ſuam vertat,néve faciat quo[ſ] quis auferat,intercipiat, vel in rem ſuã vertat: niſi cui vtiq; lege licebit:[t] néve quis in aurũ, argentum,æs publicum quid indat, néve immiſceat, néve quo quid indatur,[u] immiſceatur, faciat ſciens dolo malo quo id peius fiat.

II. PAVLVS *libro vndecimo ad Sabinum.*

2 LEge Iulia de reſiduis tenetur,qui publicam pecuniam delegatam[x] in vſum aliquem, retinuit,neq; in eum[y] conſumpſit.

III. VLPIANVS *lib.I.de adulteris.*

PEculat⁹ pœna,† aquæ & ignis interdictionē,ĩ quã hodie ſucceſſit[z] deportatio, cõtinet. porrò qui in eũ ſtatum[a] deducitur:ſicut omnia priſtina iura,ita & bona amittit.[b]

IIII. MARCIANVS *libro quartodecimo Inſtitutionum.*

3 LEge Iulia peculatus tenetur, qui pecuniã ſacrã,[c] religioſam abſtulerit, interceperit. Sed & ſi donatũ[d] deo immortali abſtulerit, peculatus pœna tenetur. Mandatis[e] autem cauetur de ſacrilegiis,vt præſides,ſacrilegos,latrones,plagiarios conquirant:[f] & vt prout[g] quiſque deliquerit, in

eum animaduertant: & ſic conſtitutionibus cauetur, vt ſacrilegi extra ordinem [a] digna pœna puniantur. Lege Iulia de reſiduis tenetur is apud quem ex locatione, [b] emptione, alimentaria ratione, ex pecunia quam accepit, aliáve qua cauſa pecunia publica reſedit. Sed & qui publicam pecuniam in vſu aliquo [c] * acceptã retinuerit, nec erogauerit, hac lege tenetur: qua lege [d] damnatus, amplius tertia parte [e] quàm debet, punitur. Non fit locus religioſus, vbi thenſaurus [f] inuenitur. Nam etſi in monumento inuentus fuerit, non quaſi religioſus tollitur. Quod enim ſepelire quis prohibetur, id religioſum facere non poteſt. at pecunia ſepeliri nõ poteſt: [g] vt & mandatis principalibus cauetur. Sed & ſi de re ciuitatis [h] aliquid ſubripiatur, † cõſtitutionibus principum diuorum Traiani & Hadriani cauetur peculatus crimẽ committi. [i] & hoc iure vtimur.

V. Idem *libro quinto Regularum.*

Diui Seuerus & Antoninus Caſsio Feſto reſcripſerunt, C res priuatorum ſi in ædem ſacram depoſitæ ſubreptæ fuerint: furti [k] actionem, non ſacrilegij eſſe.

VI. Vlpianvs *libro ſeptimo de Officiis Proconſulis.*

Sacrilegij pœnã debebit proconſul † pro qualitate perſonæ, próque rei conditione, & temporis, & ætatis [l] & ſexus, vel ſeuerius vel clementius ſtatuere. & ſcio multos & ad beſtias damnaſſe ſacrilegos: nonnullos etiam viuos exuſsiſſe: [m] alios verò in furca ſuſpendiſſe. Sed moderanda pœna eſt vſque ad beſtiarum damnationem eorum qui manu facta templum effregerunt, * & dona dei noctu tulerunt. Cæterùm ſi qui interdiu [n] modicum aliquid de templo tulit, pœna me- B talli [o] coërcendus eſt: aut ſi honeſtiore [p] loco natus ſit, deportandus in inſulam eſt. Qui cùm in moneta publica operarentur, extrinſecus [q] ſibi ſignant pecuniã forma publica, vel ſignatam furantur: hi non videntur adulterinam monetam exercuiſſe, ſed furtum publicæ monetæ feciſſe: quod ad peculatus [r] crimen accedit. Si quis ex metallis Cæſarianis aurum argentúmue furatus fuerit: ex edicto diui Pij exilio vel metallo, prout dignitas † perſonæ, punitur. [ſ] Is autem qui furanti ſinũm [t] præbuit, perinde habetur, atque ſi manifeſti furti condemnatus eſſet: [u] & famoſus [x] efficitur. Qui autem aurum ex metallo [y] habuerit illicitè, & conflauerit: in quadruplum [z] condẽnatur.

VII. Venvleivs Satvrninus *libro ſecundo iudiciorum publicorum.*

* vſum aliquem.

† Flo. ſubripiat. Vide hic Alciat. li. diſpũ. 1. ca 3.

* effugerũt.

† pro dignitate perſo.

a *Extra ordinem.* vt. j. eo. l. ſacrilegij pœnam. ſed certe imò ordinaria pœna: vt. j. eo. l. ſacrilegi. Solu. vt ibi.

b *Ex locatione.* à publico facta. & hic exigebat nomine publico: vel erat ei data à publico vt emeret fundum fiſco, vel vt aleret aliquem à repub. alendum. Vel dic quòd ipſe locabat nomine publico, & vẽdebat: & ſic emptione ab aliquo pfecta. pro quo. j. eod. l. hac lege.

c *In vſu aliquo.* ſubaudi alio quàm ſuperiorib. caſibus.

d *Lege.* ſcilicet de reſiduis.

e *Tertia parte.* id eſt in triplo eius quod accepit, & pl⁹: & ſic in quadruplum, ſecundum P, pro quo eſt infra ſacrilegij. §. fi. & l. pen. & inſtitu. de ac. §. tripli. Alij dicũt extraordi. & amplius tertia parte, ſcilicet ſuorum bonorum. tu dic in eo quod accepit, & tertia eius plus. ad quod. C. de inoffic. teſta. l. ſi quis in ſuo. & C. de litig. l. fin. Accurſius.

f *Theſaurus.* ſupra de acquiren. re. do. l. nunquam. §. j.

g *Non poteſt.* vt & ſ. de relig. l. at ſi quis. §. funeris. niſi cauſa cuſtodiæ: vt. ſ. de acquiren. poſ. l. peregrè.

h *Ciuitatis.* Romanæ, nõ alterius: vt ſupra de fur. l. ob pecuniam. cõtra.

i *Committi.* aliàs committi: & aliàs committat.

k *Diui. Furti.* imò ſacrilegij. nã facit locus vt ſacrilegiũ ſit: vt infra de pœ. l. aut facta. §. locus. quæ eſt cõtra. Sol. ſecundum R. & Al. hic ſubaudi furti actionem, ſcilicet etiam: non ſacrilegij, ſcilicet tantum: & ſic vtraque via locum habet. ſimile ſubauditum eſt. ſ. de acquiren. poſſeſſ. l. poſſideri. §. ſi rem. & de fur. l. ſi is. & de verb. obli. cùm ſtipulatus. & l. in illa. & C. de aboli. l. ij. & ſ. quo. leg. l. j. & de iudi. ſolemus. & de euic. l. ſi mancipium. §. fi. & C. de teſti. l. j. in glo. fi. in prin. & ſ. de ope. no. nun. de pupillo. §. ij. & ſ. de rer. per. l. j. in fi. vel ſecundum Azo. & H. hic dic nihil ſubaudiri: & ſic non erit hic ſacrilegium. Idem & ſi ſacrum auferatur de non ſacro. nam locus &c. vt ibi. oportet ergo & quòd ſacrum de ſacro loco auferatur ſecundum hoc. ad quod D ſ. de incen. rui. naufra. l. & loco. Sed quando quid incipit eſſe ſacrum: dic vt. C. de fur. l. ſi nondum. ſed ſecundum cano. eſt ſecus: vt. xvij. q. iiij. quiſquis. Item facit. ſ. de vi & vi arma. l. j. §. illud. & §. ſi quis. & §. j. ſed arg. contra. C. de epiſ. & cle. l. ſi quis in hoc. vel dic tertio, hic res priuata de ſacro: ibi res ſacra de ſacro. & ſic locus facit ſacrilegium, vel furtum: quod in idem recidit.

† Adde q̃ non tantùm proconſul. i. iudex laic⁹, ſed & eccleſiaſticus de ſacrilegio cognoſcit: vt. c. cùm ſit generale. & ibi notaui in apoſtil. ad Panor. nu. 1. in ver. tam ſecularis q̃ eccleſiaſtic⁹. extra de foro compe. & in. l. ſi quis ĩ hoc gen⁹. C. de epiſco. & cleri.

Sacrilegij.] Casvs. Hic dicit quòd proconſul imponit pœnã ſacrilegij pro qualitate perſonæ, quandoque acriter, quandoque leuiter. [Qvi cvm.] Qui nomine ciuitatis faciunt pecuniã publicam, & partem pecuniæ ſibi retinent, partem adſignant ciuitati: non ſunt falſarij, ſed fures: & ideo peculatus crimine tenẽtur. Secundo dicit: qui ex metallis Cæſarianis aurum vel argentũ ſubripit: in exilium vel in metallum damnatur ſecundum qualitatem perſonæ. Tertio dicit: qui auxilium præſtitit furanti pecuniam publicam: punitur in quadruplum vt manifeſtus fur, & infamis fit. Item qui ex metallo Cæſaris aurum accepit illicitè, & conflauit: in quadruplum punitur. Fr. Accurſius.

l *Et ætatis.* videtur ergo extraor. & ſic eſt contra. j. eod. l. ſacrilegi capite. ſed & iſtę ſunt capitales. vel dic vt ibi. Item quod dicit mo- A derandam pœnam pro ætate & ſexu, facit. ſ. de adult. l. ſi adulterium. §. fratres. & de ter. mo. l. ij. & de mino. auxilium. item ad hoc ſ. de incen. rui. nau. l. Pedius. §. j. & l. ne quid. §. j. Accurſius.

m *Exuſſiſſe.* id eſt combuſſiſſe.

n *Interdiu.* id eſt ex die.

o *Pœna metalli.* quę minor eſt, quàm beſtiis ſubiici, vt hic colligitur. nã grauius pro nocturno puniẽdus eſt: vt ſupra de effra. l. fi. Item no. modicũ, vt pro modica re magna pœna. argu. contra. ſ. de dolo. l. ſi oleum. in fin.

p *Honeſtiore.* ad hoc ſupra de ter. mo. l. ij. & de arb. l. ij. §. ij. in fin. & C. de ſac. ſan. eccl. l. placet. in fin. & ſ. ad leg. Cornel. de ſica. l. iij. §. pen. & j. de pœnis, l. capitalium. in fi. & j. de re milit. l. iij. §. is qui ad hoſtes. & j. proxi. §. ſi quis ex metallis.

q *Extrinſecus.* id eſt extra eam quam de publico faciunt in alia manu, vt ſibi habeant & faciant, publica forma tamen, vt ſubiicit: aliàs tenentur crimine falſi: vt. C. de falſa moneta. l. ij. & ſupra de fal. l. lege Cornelia. & l. qui falſam. Accurſius.

r *Quod ad peculatus.* R. hic habet. §. alij nõ, ſed infra, ſi quis &c.

ſ *Punitur.* per hanc. l. vt. ſ. l. iij. in fi. & ſ. ea. l. in fi. primi caſus. & facit. j. de pœnis. l. ſi quis. in prin.

t *Sinum.* aliàs ſignum. ad quod. C. ad leg. Fab. de pla. ſi quis.

u *Condemnatus eſſet.* id eſt, punitur in quadruplum eius quod ablatũ eſt, & datur fiſco propoſita actione huius. l. vel actione in factum. & pro hoc. j. l. pe. & infra proxi. reſpon. nam & aliàs qui opem præſtat furi, furti tenetur: vt inſti. de ob. quæ ex delic. §. interdum furti. Sed opp. manifeſtus fur tenetur condictione fur. ſed iſte qui opem tulit: non: vt ſupra de condic. fur. l. proinde. ergo non eſt idem. item qui prębet opem furto manifeſto: non tenetur furti manifeſti, ſed non manifeſti: vt ſupra de fur. l. is qui opẽ. ad quod dic quòd perinde habetur: non tamen per omnia idem. ſic. ſ. qua. rerum actio nõ da- D tur. l. j. §. in ſumma. ſic & aliàs nihil intereſt: non tamen per omnia nihil: vt. ſ. de inter. ac. l. de ætate. §. nihil. & inſtit. de vſufr. §. nã cedendo extraneo. & ſupra de compen. l. poſtquam. & C. de procur. l. nihil. & de errore aduo. l. j. & ſupra de pig. act. l. ſolutum. §. ſi quaſi. & ſupra de ſtatuli. l. ſtatuliberi à cæteris. in prin. & inſtitu. qui. mo. ius pa. po. ſol. §. noſtra. & C. de iure do. l. vbi in me. [a] & ſ. de accu. l. hos accuſare. §. ſi ſeru⁹. & j. de pœ. l. capitaliũ. & de acqui. poſſ. l. naturaliter. §. j. & de vſucap. nunquã. §. ſi ſeruus. & pro empt. l. qui fundum. §. fin. & de ſolu. l. ſi ita ſtipulatus. & arg. ſ. de iureiur. l. ſed & ſi. §. fina.

x *Famoſus.* condemnatione facta: ad quod ſupra ad leg. Iuliã de vi. pri. l. j. Alij quod de facto tantùm, non facta condemnatione. Alij ipſo iure, condemnatione etiam non facta: ſed hoc non eſt in furto, ſed demum poſt ſententiam: [b] vt. ſ. de his qui no. infa. l. furti. & l. j. §. qui furti.

y *Ex metallo.* Cæſaris: vt. ſ. proxi. §.

z *In quadruplum.* propoſita actione huius. l. vel actione in factũ. argu. ſupra de fal. l. qui nomina. verum hic datur fiſco. quod dic vt. j. l. penult.

a] vbi adhuc

b] Et ita eſt veritas: vt in c ſuper eo. & ibi notaui in apoſtil. ad Panor. ĩ ver. impedit. extra de elec. & in. l. 1. vbi etiam notaui in addit. ad Iaco. Rebuffi. in ver ab honorib. & dignitate. nu. 1. C. de. infa. li. 10.

UNED

a P Eculatus. *Admiſſum.* id eſt commiſſum.
b *Non oportet.* ſic in adulterio: vt.ſ.de adul. quinquennium. regulariter contra: vt.C.de fal. querelam.
c Q *Vi tabulam aream.* aliàs æneam: aliàs æream. & dic publicã: vt.ſ.l.hac lege. Accurſius.

& poſthu.l.Gallus.§.ille caſus indifficilis.Eſt & tertium quaſi ſa- A crilegium,de quo tractatur.C.eo.l.j.ij.iij.&.iiij.
i *Sacrum.* aliàs factum.& tunc verum,vel quaſi.
k *Sacrilegij.* ſcilicet veri,vel quaſi.
l *Conſiderandum eſt.* vt ſic capitis vel extraor.pœna imponatur.vel dic vt ſic maior vel mediocris pœna imponatur.

d *Agrorum.* pro eodẽ ponit: vt cãpus fori ſũt torneaturæ tot.
e *Continentem.* vt menſuræ viarum: vt circa curiam.
f *Induxerit.* i.ducendo pennam ſubtus.

* æneam leges.
Vide hic Bud.

Sacrilegi.] C A S V S. S Primò dicit qualiter puniantur ſacrilegi. Secundo dicit qui ſint ſacrilegi. Tertiò punit eos qui intrauerunt res ſacerdotũ vel ædes eorũ per vim, aliquid accipiendo: & puniuntur minus† quàm ſacrilegi: & plus quàm fures. Iudex ergo inquirere debet quod ſit ſacrum verum,vel quaſi, & quod crimen cadat in crimẽ ſacrilegij. [L A B E O.] Labeo definit peculatũ.Secundo dicit quòd in caſu qui ſubripit pecuniam priuatam,committit peculatũ: & ponitur exemplum in litera.Tertio dicit, qui pecuniam publicam traiiciendam ſuſcepit,vel ſimilis perſona ad quam ſpectat periculum,non committit peculatum. Quarto dicit, qui fecit poteſtatem tabularum publicarum inſpiciẽdarum & deſcribẽdarum ſine parabola eius qui præerat his factis,committit peculatũ. Quintò dicit,qui pecuniã publicam habebat ad expendẽdum in certos vſus,& eam retinuit, nec expendit vbi debebat,crimine peculatus tenetur.Vltimo dicit, debitor fiſci dedit mihi pecuniam vt eam ſoluerem ærario ſiue fiſco: & ego coram procuratore confeſſus ſum eam habere.receſſi aliqua de cauſa in prouinciam, & nõ ſolui.Dicitur quòd non teneor de reſiduis: ſed fiſci debitor ſum, & coget me procurator Cæſaris ad ſoluendum, pignora exigendo, & me detinendo,& mulctam indicendo. & ſi per annum ſtem ꝙ non ſoluam: de reſiduis teneor.Et.h.d.hic.§.& lex ſeq.Fr.Acc.

† De hac definitione tractant Rhetores in conſtitutione definitiua.Cice. lib.2. de inuent.Quintil lib.7. Inſtit. Orator.
* Aedicula eſt ſacellũ.i. ædis ſacræ appendix. quandoque eſt loculamentũ ſimulachri.E.P.

P Eculatus crimen ante quinquennium admiſſum[a] obiici non oportet.[b]

VIII. I D E M *ex libro tertio iudiciorum publicorum.*

Q Vi tabulam æream[c] legis,* formámve agrorũ[d] aut quid aliud continentem[e] refixerit, vel quid inde immutauerit: lege Iulia peculatus tenetur. Eadem lege tenetur qui quid in tabulis publicis deleuerit,vel induxerit.[f]

IX. P A V L V S *libro ſingulari de iudiciis publicis.*

S Acrilegi capite[g] puniuntur. Sũt autem ſacrilegi, † qui publica ſacra cõpilauerunt.[h] At qui priuata ſacra, vel ædiculas* incuſtoditas tẽtauerũt: amplius quàm fures, minus quàm ſacrilegi merẽtur.Quare quod ſacrũ,[i] quódve admiſſum, in ſacrilegij[k] crimẽ cadat: diligenter conſiderandum eſt.[l] Labeo libro trigenſimooctauo poſteriorum peculatũ definit,pecunię publicę aut ſacrę furtum, non ab eo factum cuius periculo fuit: & ideo ædituum[m] in his quæ ei tradita ſunt, peculatũ non admittere.[n] Eodem capite inferius ſcribit,[o] nõ ſolùm pecuniam publicam, ſed etiam priuatam crimen peculatus facere,[p] ſi quis quod fiſco debetur, ſimulans ſe fiſci creditorem, accepit, quãuis priuatam pecuniam abſtulerit.Is autem qui pecuniam[q] traiiciẽdam[r] ſuſcepit,[ſ] vel quilibet[t] alius ad cuius periculum pecunia pertinet, peculatum non committit.[u] Senatus iuſſit lege peculatus teneri eos qui iniuſſu[x] eius qui ei rei præerit, tabularum publicarum inſpiciendarum deſcribendarúmque poteſtatem fecerint.[y] Eum quoque qui pecuniam publicam in vſus aliquos[z] retinuerit, nec erogauerit: † hac lege teneri Labeo[a] libro trigenſimooctauo poſteriorum ſcripſit. B Cum* eo[b] autem qui cũ prouincia abiret,[c] pecuniam[d] quæ penes ſe eſſet, ad æráriũ profeſſus[e] retinuerit,non eſſe reſiduæ pecuniæ actionẽ: quia eam priuatus[f] fiſco debeat:& ideo inter debitores[g] eum ferri: † eámque ab eo is qui hoc imperio vtitur, exigeret: id eſt pignus capiendo,corpus retinendo,[h] multam[i] dicẽdo. Sed eã[k] quoq; lex Iulia reſiduorũ poſt annum reſiduam[l] eſſe iuſſit.

X. M A R C I A N V S *libro primo iudiciorum publicorum.*

H Ac lege tenetur,qui in tabulis publicis minorẽ pecuniã quàm quid venierit[m] aut locauerit,* ſcripſerit, aliúdve quid ſimile cõmiſerit. C Diuus Seuerus & Antoninus quendã clariſſimũ iuuenẽ,cũ inuentus eſſet arculã[n] in templũ ponere, ibiq; hominẽ includere, qui poſt cluſum templũ de arca exiret, & de templo multa ſubtraheret, & ſe in arculã ite-

m *Aedituum.* id eſt qui ædes tuetur.ſic inſti. de tute.§.j.
n *Non admittere.* vt.j.§. proxi.in fin.
o *Inferius ſcribit.* idem Labeo,de quo.ſ.proxi. §.dixi.
p *Facere.* ſ. quandoq;: vt ſi quis &c. & ideo male ſtaret hic. §. quia ſic contradiceret.ſ.l.lege.§.fi. & quod ibi dixi.Item contra.j.eod.l. peculatus.Solu.vt ibi.
q *Qui pecuniam.* publicam.
r *Traiiciendam.* i. quæ traiici debebat.
ſ *Suſcepit.* ſcilicet ĩ ſuos vſus.
t *Quilibet.* cuſtos pecuniæ publicæ.
u *Non cõmittit.* vt &.ſ. §.Labeo.ſed lege de reſiduis tenetur: vt.ſ.eo. l.ij.&. iiij. §. lege. &. §. ſed & qui.
x *Qui iniuſſu.* id eſt ſine iuſſu.
y *Fecerint.* ſ.alicui.
z *Aliquos.* ſubaudi deſtinatam.& ſic ad præcedentia reſpicit. & qđ ſubiicit, hac lege, ſcilicet de reſiduis: vt diximus. ſ.ead. l. §. Labeo. verſi.is autem &c.
a *Labeo.* conſtrue, Labeo ait, non eſſe actionem reſiduæ pecuniæ cum eo &c.Franciſcus Accurſius.

† Vnde & publicæ pecuniæ fœneratione M. Cice.Actio. 5.in Verrem certiſſimum peculatum appellat.
* In vulg.eſt l.10. Cũ eo.
† referri.
* Locatum erit.vulg.

g *Capite.* imò extra ordi. vt.ſ.eo.l.lege.§.mandatis.&.l.ſacrilegij.Sol.& illæ ſunt capitales ſecundum Azo. vel dic triplex ſacrilegium.Primum verum:de quo ſubiicit,ſunt autem &c. & ſic ſacrum de ſacro.Secundum quaſi ſacrilegium: de quo ſubiicit: at qui &c.& tunc extra or.vt ibi.
h *Compilauerunt.* aliàs compilauerũt.ſic.ſ.loca.l.dominus. ſed in libro B.conflauerũt.ſic.C.de ſacroſan.ec.auth.præterea. & quod dicit publica ſacra,vt conſecrata per pontifices: vt inſti.de re. di. §.nullius.priuata ſacra in quibus committitur quaſi ſacrilegium, appellat conſecrata per principem: vt.ſ.de re.di.l.ſacra.vel appellat ſepulchra quæ quis facit priuatim inferendo mortuum: vt inſtit.de re.di.§.religioſum.vbi quaſi ſacrilegium cõmittitur ſi contingantur: vt.C.de ſepulc.vio.l.j.vel priuata ſacra appellat res ſacerdotum,quas pro ſe vel eccleſia habent.ar.C.de epiſ.& cle.l.ij. Item quod ſubiicit ædiculas,deminutiuum eſt: vt & aliàs ſucculi & hœduli: vt inſti.de re.di.§.in pecudum. & dic eſſe domunculas non ſacras,ſed ſacerdotibus relictas, & propter vilitatem incuſtoditas.vel dic domunculam quæ eſt iuxta eccleſiam in qua ſacerdos moratur:quas vocamus canonicas.vel illa in qua ſacra vaſa reponuntur.& dic tunc incuſtoditas:quia tunc ibi non erat cuſtos:& ſic ponitur in,pro non.vel etiam in,pro valde: vt.ſ.de lib.

b *Cum eo.* aliàs.§.cum eo.& aliàs lex,Labeo.
c *Abiret.* propter aliquod ſuum negotium.ſi autem nuncius publicus eſſet,adquiſita eſſet fiſco tradente hoc gerente: vt.ſ.de dona.l.qui mihi donatum.nec ob.ſ.de acquir.re. do. l. res. quia ibi neuter geſſit vt mihi quæreretur. Accurſius.
d *Pecuniam.* ſcilicet datam ab alio vt ad ærarium deferret.
e *Profeſſus.* ſe habere apud æráriũ confeſſus fuit priuatus: & ideo non adhuc publica erat.
f *Priuatus.* qui ſoluit iſti.
D g *Debitores.* fiſci.
h *Retinendo.* ad hoc.C.qui bonis ce.poſ.l.j.&.ſ.quæ in frau.cred. l.fina.in fine.
i *Multam.* hæc enim ſunt remedia cogendi: vt ſupra de ven. inſpi.l.j.§.quid ergo.
k *Sed eam.* ſcilicet pecuniam.
l *Reſiduam.* i.vt reſiduam,ſi tanto tempore differat haberi.

H *Ac lege.*] C A S V S. Quidam gubernator rerum publicarum cùm venderet fundum reipublicæ,vel locaret certo precio: ſcripſit in libro rationum ſuarum, vbi ſcribebat omnia quæ faciebat in his factis, minori precio vendidiſſe vel locaſſe quàm eſſet verum. Dicitur quòd tenetur hac.l. ſcilicet peculatus, vel dic de reſiduis. Secundò ponit quandam fabulam, & eſt leuis. Franciſcus.

m *Venierit.* i.cũ venditur aliquid à fiſco vel locatur.& dic.l.hac.ſ. peculatus: vt.ſ.l.qui tabulam.alij de reſiduis: vt.ſ.l.iiij.§.lege Iul. & erat venditor & locator nomine publico: & redigebat in ſcriptis.ſi autem alius notarius, tenetur crimine falſi: vt.ſ.de fal.l.j.§. qui in rationibus.ſed certe & iſte per eandem legem.
n *Arculam.* id eſt paruam arcam.

Conuictum.

UNED